

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
ŞEHİRCİLİK VE KENTSEL DÖNÜŞÜM BİLİM DALI

MESLEK ÖRGÜTLERİ VE SİVİL TOPLUM
KURULUŞLARININ GÖZÜYLE ELAZIĞ'DA KIRSAL
KALKINMA

DOKTORA TEZİ

Abdullah KARADAĞ

Elazığ
Ocak-2021

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
ŞEHİRCİLİK VE KENTSEL DÖNÜŞÜM BİLİM DALI

MESLEK ÖRGÜTLERİ VE SİVİL TOPLUM
KURULUŞLARININ GÖZÜYLE ELAZIĞ'DA KIRSAL
KALKINMA

DOKTORA TEZİ

Abdullah KARADAĞ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Adem ESEN

Elazığ
Ocak-2021

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne, Bu çalışma, jürimiz tarafından MİMARLIK Anabilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof.Dr. Selim Zaim

Üye Prof.Dr. Adem Esen

Üye Prof.Dr. Kenan Peker

Üye Dr. Serhat Anıktar

Üye Dr. Mustafa Çakır

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Ali Güneş

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Doktora tezi olarak hazırladığım “**Meslek Örgütleri Ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Gözüyle Elazığ’da Kırsal Kalkınma**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Abdullah KARADAĞ

ÖN SÖZ

Araştırmamdaki her aşamada bana yardımcı olan değerli tez danışmanım **Prof Dr. Adem ESEN**'e, her ziyaret ettiğimde disiplini öğreten ve vizyon katan çok değerli hocamız **Prof. Dr. Kenan PEKER**'e, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimim boyunca benden desteklerini esirgemeyen annem, babam ve aileme teşekkürlerimi sunarım.

Abdullah KARADAĞ

Elazığ-2021

ÖZET

MESLEK ÖRGÜTLERİ VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ GÖZÜYLE ELAZIĞ’DA KIRSAL KALKINMA

Abdullah KARADAĞ
Doktora, Şehircilik ve Kentsel Dönüşüm
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Adem ESEN
Ocak-2021, 193 Sayfa

Kırsal kalkınma, kırsal toplumu dönüştürmeyi ve kırsal kesimler için daha iyi ve daha güvenli bir geçim sağlamayı, tanımlanan bir problemle başa çıkmayı amaçlayan bir program veya projeleri kapsamaktadır. Kırsal kalkınma, bu nedenle, bir analiz, sorun tanımlama ve ilgili çözüm önerisi sürecidir.

Kırsal bölgelerde bulunan kişilerin hayat şartlarının iyileştirilmesi için yapılan düzenlemeler kırsal kalkınmanın temelini belirtmektedir. Ulusal kırsal kalkınma stratejisinde kırsal kalkınma; kırsal bölgede, sürdürülebilir doğal kaynak tüketimine odaklanarak, bir açıdan kırsal kesimin gelir düzeyinin ve hayat kalitesinin yükseltilmesi şeklinde gelişmişliklerin arasında bulunan farklılıkların azaltılması hedefine yönelen, ayrıca çevresel ve kültürel değerlerin korunmasını ve sahip çıkılmasını gözeten, yerelde değişen sosyal, kültürel ve ekonomik nitelikleri, ihtiyaçları, potansiyelleri ve dinamikleri göz önünde bulundurarak çok sektörlü yaklaşımla planlanan faaliyetlerin tümüdür.

Kırsal kalkınma politikalarının temel hedefi, geri kalmış toplumların tarımsal, iktisadi ve sosyo-kültürel alanlarda kendi kendilerine ve ya çeşitli destekler ile kalkınmalarını sağlamaktır. Bu perspektifle kırsal alan kalkınma politikaları; kırsal toplulukların ekonomik, toplumsal ve kültürel olanaklarını geliştirmeyi hedefleyen politikalar olmaktadır.

Elazığ sahip olduğu doğal kaynakları ile kırsal kalkınma açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Elazığ’da kırsal kalkınma kent - kır arasındaki sosyo-kültürel ve ekonomik farklılıkların optimum

bir dengeye kavuşturulmasını, kırsal nüfusu yerinde kalkındırmayı, bir başka deyişle, göç ve iş gücü problemlerini yerinde çözmeyi hedefleyen bir seçenek konumundadır.

Bu araştırmada Elazığ'da Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'ların gözüyle kırsal kalkınma tüm boyutları ile incelenmiştir. Bu araştırmanın sorunsalı "Elazığ'da Meslek Örgütleri ve Sivil Toplum Kuruluşlarının gözüyle kırsal kalkınmada Elazığ'ın potansiyeli yeterince kullanılmamaktadır ve bu konuda yapılması gerekenler vardır" şeklinde belirlenmiştir. Elazığ'da kırsal kalkınma ilgili sorunlar bulunmaktadır. Merkezi yönetimin bu sorunları bütün yönleriyle görebilmesi mümkün değildir. Bunun yanında Elazığ'da kırsal kalkınma ile ilgili sorunlar Elazığ'daki Meslek Örgütleri ve Sivil Toplum Kuruluşları ele alınışı ortaya konabilir. Bu amaçla kırsal kalkınma ile ilgili ildeki sivil toplum kuruluşları ile anket ve mülakat yöntemi kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Meslek Örgütleri ve Sivil Toplum Kuruluşlarının görüş ve önerilerine yer verilmiştir. Yapılan görüşmeler ve literatürden elde edilen bilgiler doğrultusunda Elazığ'da kırsal kalkınma ile ilgili öneriler sunulmuştur. Araştırmada Meslek Örgütleri ve Sivil Toplum Kuruluşlarının gözüyle Elazığ'ın kırsal kalkınma ile ilgili potansiyeli daha etkili bir şekilde değerlendirildiğinde kırsal kalkınmanın daha da gelişeceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kırsal kalkınma, sürdürülebilirlik, tarım-hayvancılık, su ürünleri, sivil toplum kuruluşları, Elazığ

ABSTRACT

RURAL DEVELOPMENT IN ELAZIG THROUGH PROFESSIONAL ORGANIZATIONS AND CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS

Abdullah KARADAĞ

PhD, Urbanism and Urban Transformation

Thesis Advisor: Prof. Dr. Adem ESEN

January 2021, 193 Pages

Rural development includes a program or projects that aim to transform the rural community and provide a better and safer livelihood for rural areas, dealing with an identified problem. Rural development is, therefore, a process of analysis, problem identification and related solution proposals.

Regulations made to improve the living conditions of people living in rural areas indicate the basis of rural development. Rural development in the national rural development strategy; Focusing on the sustainable consumption of natural resources in the rural areas, aiming to reduce the differences between developments in the form of increasing the income level and life quality of the rural population, and also taking care of the protection and protection of environmental and cultural values, changing local social, cultural and economic qualities, needs; it is all of the activities planned with a multi-sectoral approach, considering the potentials and dynamics.

The main goal of rural development policies is to ensure the development of underdeveloped societies in agricultural, economic and socio-cultural fields on their own or with various supports. With this perspective, rural development policies aim to improve the economic, social and cultural opportunities of rural communities.

Elazig has a great potential in terms of rural development with its natural resources. Rural development in Elazig is an option that aims to achieve an optimum balance of socio-cultural and economic differences between urban and rural areas, to develop the rural population in place, in other words, to solve migration and labor problems on site.

In this research, rural development in Elazig has been examined in all dimensions from the perspective of NGOs. The problem of this study was determined as "Elazig's potential is not used enough in rural development in Elazig from the perspective of NGOs and there are certain objectives about it". There are problems related to rural development in Elazig. It is not possible for the central government to perceive these problems in all aspects. Problems related to rural development in Elazig can only be raised by NGO organizations in Elazig. For this purpose, research on rural development has been conducted with non-governmental organizations in the province using questionnaire and interview methods. In line with the information obtained from the surveys and interviews conducted with NGOs, suggestions about rural development in Elazig were presented. In the study, it has been concluded that rural development will develop further when the rural development potential of Elazig is evaluated more effectively through the perspective of NGOs.

Keywords: Rural development, sustainability, agriculture-animal husbandry, aquaculture, non-governmental organizations

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	8
KALKINMANIN İTİCİ GÜCÜ: KIRSAL KALKINMA	8
1.1.Kırsal Kalkınma Kavramı	8
1.1.1.Kırsal Alan	8
1.1.2. Kalkınma Kavramı	15
1.1.3. Sürdürülebilir Kalkınma.....	19
1.1.4. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri.....	22
1.1.5. Kırsal Kalkınmanın Tanımı.....	25
1.1.6. Kırsal Kalkınma Yaklaşımları.....	28
1.1.7. Kırsal Kalkınmanın Amaçları	33
1.1.7.1. Kırsal Kalkınmanın Ekonomik Amacı	35
1.1.7.2. Kırsal Kalkınmanın Sosyo-Kültürel Amacı	35
1.1.7.3. Kırsal Kalkınmanın Örgütsel Amacı	36
1.1.8. Kırsal Kalkınma ve Tarım.....	36
1.1.9. Kırsal Kalkınma ve Hayvancılık	42
1.1.10. Kırsal Turizm ve Kalkınma.....	42
İKİNCİ BÖLÜM.....	47
TÜRKİYE'DE KIRSAL KALKINMANIN GELİŞİMİ.....	47
2.1. Planlı Dönemin Öncesinde Kırsal Kalkınma	48
2.1.1.Köy Kanunu	49
2.1.2. İzmir İktisat Kongresi.....	49

2.1.3. Birinci Köy Kongresi	49
2.1.4. Köy Enstitüleri	50
2.2. Planlı Dönemde Kırsal Kalkınma.....	50
2.3. Türkiye’de Uygulanan Bölgesel Kırsal Kalkınma Projeleri	54
2.3.1. Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi	54
2.3.2. Doğu Anadolu Projesi (DAP).....	55
2.3.3. Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP).....	56
2.3.4. Doğu Karadeniz Bölgesi Tarımsal Üretim ve Teknik Destek Projesi (DOKAP)	57
2.4. Türkiye’de Uygulanan Yöresel Kırsal Kalkınma Projeleri	57
2.5. Türkiye’de Kırsal Kalkınma ve Hayvancılık	59
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	63
ELAZIĞ KIRSAL KALKINMASININ ETKİLİ OLAN BİLEŞENLER	63
3.1. Elazığ Hakkında Genel Bilgiler	63
3.1.1. Genel Göstergeler.....	63
3.1.2. Elazığ’ın Ekonomik Yapısı	66
3.2.Elazığ’da Kırsal Kalkınma İle İlgili Bileşenler	70
3.2.1.Elazığ’da Kırsal Kalkınmada Tarım.....	70
3.2.1.1.Elazığ’da Tarımın Durumu	71
3.2.1.1.1.Elazığ’ın Meyve Üretim Durumu.....	75
3.2.1.1.2. Elazığ İlinin Tarla Bitkileri Üretim Durumu.....	77
3.2.1.1.3.Bitki Sağlığı ve Mücadele Uygulamaları	77
3.2.1.2. Kırsal Kalkınma ve Tarımda İstihdam Alanında Hedefler ve Stratejiler	81
3.2.1.3. Tarımsal Üretimle İlgili Güçlü ve Zayıf Yönler	84
3.2.2. Elazığ’da Kırsal Kalkınmada Hayvancılık	86
3.2.2.1. Elazığ’da Hayvancılığın Durumu.....	86
3.2.3. Elazığ’da Balıkçılık ve Su Ürünleri	89
3.2.3.1. Elazığ’da Balıkçılık ve Su ürünleri Yetiştiriciliğinin Durumu	89
3.2.3.2. Su Ürünleri Yetiştiriciliği ve Sağlığı ile İlgili Stratejiler	89
3.2.4.Elazığ’da Sanayi.....	91
3.2.5.Madenler.....	92
3.2.6. Kültür ve Turizm	93

3.3. Elazığ'da Kırsal Kesimin GZTF Analizi.....	94
3.3.1.Güçlü Yanlar	95
3.3.2.Zayıf Yönler	98
3.3.3.Fırsatlar:.....	103
3.3.4.Tehditler	105
3.4. Elazığ'da Yaşanan 2020 Sivrice Depremi ve Etkileri.....	106
3.5.Elazığ'ın Kırsal Kalkınması İle İlgili Yapılan Araştırmalar	110
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	114
ELAZIĞ'DAKİ MESLEK ÖRGÜTLERİ VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ KALKINMAYA BAKIŞLARI.....	114
4.1. Araştırmanın Konusu	114
4.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	114
4.3. Araştırmanın Yöntem ve Modeli.....	115
4.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	115
4.5.Verilerin Toplanması:.....	116
4.6. Verilerin Analizi.....	117
4.7. Nicel Araştırma Bulguları ve Değerlendirilmesi.....	118
4.8. Nitel Araştırma Bulguları ve Değerlendirilmesi	129
4.9.Elazığ İlinin PESTE Analizi.....	139
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	146
KAYNAKLAR.....	160
EKLER	170

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. 1.Kırsal-Kentsel Alan Ayrım Kriterleri	11
Tablo 1. 2.Kırsal Kentsel Alan Sınıflaması.....	12
Tablo 1. 3.Kırsal Kalkınma Düşüncelerine Ait Süreç Çizelgesi.....	28
Tablo 2. 1.Yeni Kırsal Paradigma	47
Tablo 2. 2.Kırsal Kalkınma Düşüncelerine Ait Süreç Çizelgesi	53
Tablo 3 .1.Elazığ İli 1927-2015 Yılları Arasında Nüfus İstatistikleri	64
Tablo 3. 2.Elazığ'ın Cinsiyete Göre Nüfus Sayıları.....	65
Tablo 3. 3.Kırsal Nüfus ile Kentsel Nüfus Gelişimi	65
Tablo 3. 4.Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	66
Tablo 3. 5.Doğuştta Beklenen Yaşam Süresi	66
Tablo 3. 6.TRB1 Bölgesindeki İller İtibariyle Genel Bütçe Vergi Gelirleri.....	68
Tablo 3. 7.Elazığ İlinin İhracat ve İthalat Toplamı (Milyon \$).....	68
Tablo 3. 8.Elazığ İli Seçilmiş Sektörel Krediler (2018).....	70
Tablo 3. 9.Elazığ Arazi Sınıfı Dağılımı	72
Tablo 3. 10.Elazığ'da Tarımsal Üretim Yapan Kayıtlı Üreticilerimizin Dağılımı	72
Tablo 3. 11.Tarımsal Alet ve Makinalar (Adet).....	74
Tablo 3. 12.Meyveler ve Baharat Bitkilerinin Alanlarının İlçeler Üzerinden Dağılımı	75
Tablo 3. 13.Elazığ'da Meyve Üretimi ve Türkiye Üretimi İle Karşılaştırması (2018 yılı TÜİK verileri)	76
Tablo 3. 14.Tarımsal Üretimle İlgili Güçlü ve Zayıf Yönler	84
Tablo 3. 15.Doğu Anadolu Bölgesi Sanayi İşletmeleri İçerisinde İlk Beş İlin Yüzdeleri	92
Tablo 3. 16.Elazığ'daki Oteller	93
Tablo 4. 1.Ölçeklerin Güvenirliği	117
Tablo 4. 2.Cinsiyet	118
Tablo 4. 3.Medeni durum	118
Tablo 4. 4.Yaş	118
Tablo 4. 5.Eğitim Düzeyi	119
Tablo 4. 6.Aylık Gelir	119

Tablo 4. 7.Elazığ'ın kırsal kalkınmasının ne derece yeterli olduğunu düşünüyorsunuz?	120
Tablo 4. 8.Elazığ İlinde Kırsal Kalkınmada Yaşanan Sorunlarla İlgili Problemlerin Önem Derecelerinin Tanımlayıcı İstatistikleri.....	120
Tablo 4. 9.Kırsal Kalkınmanın Sağlanması İçin Yapılması Gerekenler Ölçeği Tanımlayıcı İstatistikleri	121
Tablo 4. 10.Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler Ölçekleri-Cinsiyet-T Testi.....	122
Tablo 4. 11.Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler Ölçekleri-Medeni Durum -T Testi	123
Tablo 4. 12.Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler Ölçekleri-Yaş-Anova Testi.....	123
Tablo 4. 13.Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler Ölçekleri-Eğitim Düzeyi-Anova Testi	124
Tablo 4. 14.Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler Ölçekleri-Aylık Gelir -Anova Testi	125
Tablo 4. 15. Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler Ölçekleri- “Elazığ'ın kırsal kalkınmasının ne derece yeterli olduğunu düşünüyorsunuz?”-Anova Testi.....	126
Tablo 4. 16.Tamhane Post Hoc Çoklu Karşılaştırma Testi.....	127
Tablo 4. 17.Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar Ölçeği ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler ölçeği arasındaki ilişkiye yönelik korelasyon analizi.....	128
Tablo 4. 18.Politik Faktörler PESTE Analizi.....	139
Tablo 4. 19.Ekonomik Faktörler PESTE Analizi.....	140
Tablo 4. 20.Sosyal Faktörler PESTE Analizi.....	142
Tablo 4. 21.Teknolojik Faktörler PESTE Analizi.....	143
Tablo 4. 22.Ekolojik Faktörler PESTE Analizi.....	144

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 1.Kentsel-Kırsal Alan İlişkisi.....	14
Şekil 1. 2.Sürdülebilir Kalkınma hedefleri.....	23
Şekil 3. 1.Küçük ve Büyükbaş Hayvan Sayısı	86
Şekil 3. 2.Elazığ İl Sınırları ve Su Kaynakları	89

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa birliği
ABD	: Amerika Birleşik devletleri
AT	: Avrupa Topluluğu
BYKP	: Beş Yıllık Kalkınma Planı
CAP	: The Common Agricultural Policy
IPA	: Instrument for Pre-Accession Assistance
IPARD	: Instrument for Pre-accession Assistance in Rural Development
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
OTP	: Ortak Tarım Politikası
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UKA	: Ulusal Kırsal Ağı
UKKS	: Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi
UN	: United Nations
UNDP	: United Nations Development Programme
DEFRA	: Department For Environment Food Rural Affair

GİRİŞ

Kırsal kalkınma kavramı ile ilgili tanımlar, kırsal kalkınma kavramına yönelik yaklaşımlara, bölgelere ve ülkelere göre farklılıklar göstermiştir. Bu durum kırsal alan kavramı ile bağlantılıdır. “Kırsal alan” ülkelere göre farklı özellikler gösteren bir mekân olma özelliğine sahiptir; buna paralel olarak kırsal kalkınma kavramı da bulunduğu mekânın özelliklerine göre değişim göstermiştir. Ülkelerin kırsal alanlarının gelişmişlik düzeyleri, kalkınmadaki eksiklikler ve yetersizlikler bu kavram tanımını etkilemiştir. Bu nedenle, alandan bağımsız olarak öncelikle kalkınma kavramının ne olduğu bilmek önemlidir. Kalkınma kavramı; ekonomik, kültürel, toplumsal boyutlarda dinamik bir süreçtir. Dinamik olması, günün getirdiği koşullara göre farklılaşan ve bu koşulların çözümüne odaklanan değişken bir olgu olmasından kaynaklıdır.

Yüzyıllar boyunca, kırsal alanlar gıda üretiminde önemli bir rol oynamıştır. Tarihsel bir perspektiften bakıldığında, geçmişte tarım sektörlerinin ekonominin çekirdeğinde olduğu görülmektedir. Modernleşme üzerinde büyük bir etkisi olan sanayi devrimi sırasında bile, tarımsal kalkınmanın ve “tarım devrimi”nin getirdiği işgücünün önemli ölçüde artması esas olarak tarımın gelişmesinden kaynaklanmaktadır. İnsanoğlunun gıdaya olan ihtiyacı her zaman süreceğinden, tarım sektörünün yeri ve önemi devam edecektir. Aynı zamanda sanayi üretimine hammadde temini de çoğunlukla bu sektörden sağlanmaktadır.

‘Toplum Kalkınması’ Birleşmiş Milletler tarafından tanımlanmış ve ‘Kırsal Kalkınma’ olarak da ifade edilmiştir. Bu tanımda kırsal kalkınma; “küçük toplulukların içinde buldukları ekonomik, toplumsal ve kültürel koşulları iyileştirmek maksadı ile giriştikleri çabaların devletin bu konudaki çabalarıyla birleştirilmesi, bu toplulukların ulusun tümüyle kaynaştırılması ve ulusal kalkınma çabalarına tam biçimde katkıda bulunmalarının sağlanması sürecidir” (TKİB Kırsal Kalkınma Politikaları Komisyonu, 2004). Kırsal kalkınma “kırsal çevre dengesi”nde bu alanlarda hayatına devam eden ve geçimini bu sektörden sağlayan toplulukların hayat standartlarına iyileştirilmesi, esasta

kır-kent aralarındaki birtakım farklılıkların (ekonomik ve sosyo kültürel) en uygun denge ve istikrara kavuşturulması, kırsal nüfusun kalkınmasını, istihdam ve göç gibi sorunların çözmeyi hedefleyen siyasi bir seçim olarak kabul etmektedir.

Kırsal kalkınma, kırsal toplumu dönüştürmeyi ve kırsal kesimler için daha iyi ve daha güvenli bir geçim sağlamayı, tanımlanan bir problemle başa çıkmayı amaçlayan bir program veya projeleri kapsamaktadır. Kırsal kalkınma, bu nedenle, bir analiz, sorun tanımlama ve ilgili çözüm önerisi sürecidir. Bu süreç genellikle 1923-1950 yılları arasındaki yıllar, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti için çok önemli tarihler olmuştur. Savaş yıllarından sonra tarım sektörü kırsal kalkınmanın gelişiminde vazgeçilmez bir role sahiptir. Bu dönemde, tarım sektörü ve kırsal alanların gelişimine yönelik kalkınma girişimleri gerçekleştirilmiştir. AB (Avrupa Birliği) içinde, kırsal kalkınma, akıllı, sürdürülebilirliği teşvik etmenin genel amacını gerçekleştirmede kilit rol oynamaktadır. Türkiye'de tarım politikaları son on yılda önemli bir reform sürecinden geçmiştir ve Türkiye tarım sektöründeki uzun soluklu sorunları çözmeye çalışmıştır. Ancak, 2009 yılında Türk tarım reformu programı bir kez daha değiştirilmiş, Avrupa Birliği'nin ortak tarım politikası ise 2000'lerden bu yana kademeli olarak daha liberal ve daha az korumacı bir modele dönüşmüştür. Türkiye'nin mevcut durumunu AB adaylık bağlamında tarım ve kırsal kalkınmada konumlandırılmak ve ortak tarım politikasının evrimini bireysel üye devletler üzerindeki etkileriyle daha yakından görülmüştür. AB tarafından tarım ve kırsal kalkınma alanında maddi destek sağlanması, Kırsal Kalkınmada Katılım Öncesi Aracı IPARD (The Instrument For Pre-Accession Assistance For Rural Development) olarak adlandırılan Katılım Öncesi Yardım Aracı'nın IPA (Instrument for Pre-Accession Assistance), kırsal kalkınma bileşeni aracılığıyla sağlanmıştır.

IPARD, Türkiye'nin CAP (The Common Agricultural Policy) müktesebatını uygulamaya geçirmesine ve çok yıllık kırsal kalkınma programı kapsamında mali yardımlar yoluyla AB yapılarına uyum sağlamasına yardımcı olmaktadır. IPARD, mali yardımda AB-Türkiye işbirliğinin çok katı bir örneğini temsil etmektedir. IPARD şimdiye kadar 11.000'den fazla proje ve yaklaşık 2 milyar Euro yatırım yaparak 50.000

iş kapasitesi oluşturmuştur. AB, yeni bir “IPARD II” desteği onaylayarak yatırım imkanı sağlanmıştır. Bu sayede Türkiye'ye 800 milyon Euro yatırım için finansman temin edilmiştir (Özdemir, 2018). Günümüzde kırsal kalkınma politikaları çerçevesinde tarım sektörü ve kırsal alanlara yönelik politikalar uygulanmaktadır.

Elazığ, Doğu Anadolu'da kırsal kalkınma açısından büyük potansiyele sahip bir ilimizdir. Elâzığ'ın kırsal kalkınma ile ilgili bir takım sorunları bulunmaktadır. (https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_kurul.cl_getir?pEid=19781)

Elazığ'ın büyükşehir olmaması kalkınmadaki sorunlarından bir tanesidir. Elazığ il sınırları içinden geçen Doğu Anadolu Fay Hattı (DAF) sebebiyle birinci dereceden deprem kuşağı içinde bulunmaktadır. 2020 yılında yaşanan Sivrice merkezli deprem Elâzığ'ı çok etkilemiştir. Elazığ'da kırsal kalkınma konusunda depremin etkilerini azaltmak için yeni imar alanları planlanırken olası depreme dayanıklı şekilde sağlam zeminler üzerinde binaların inşa edilmesi önem taşımaktadır.

Elazığ'da göç en önemli sorunlardan biridir. Merkez ilçe haricindeki ilçelerde çok hızlı nüfus azalışı görülmektedir. Bunun nedeni, ilçelerde iktisadi ve ticari yapının yeterince gelişmemesidir. Bu nedenle şehir merkezi bir cazibe noktası haline gelmiştir. Elazığ İlçelerinden il merkezine yapılan göçte çoğunlukla genç işgücü yer almaktadır. Kırsal kesimlerden merkeze genç işgücünün göçü, kırsal bölgelerde tarımda işgücü problemini ortaya çıkarmaktadır. Kırsal kesimlerde gençlerin de tarım ve hayvancılığa ilgisi azdır bu durum kırsal kesimden büyük şehirlere göçü hızlandırmaktadır. Ayrıca Elazığ'ın çevresindeki Elazığ'a nazaran daha az sanayileşmiş olan komşusu olan illerden aldığı göç de bir başka problem olarak nitelendirilebilir. Bu çevredeki illerden Elazığ'a göç de niteliksiz işgücünün ve dolayısıyla işsizliğin artmasına neden olabilmektedir. Bunun yanında sanayisi daha gelişmiş illere ilden işgücü göçü bulunmaktadır.

Elazığ'daki tarım arazilerinin sulanmasında, içme-kullanma sularında çeşitli sorunlar vardır. Su kaynakları açısından zengin bir konumda olan kentte doğal kaynaklar kirlendiğinden içme suyu kalitesinde bozulmalar olmaktadır. Ayrıca bu kirlilikten

tarım arazileri, su ürünleri de zarar görmektedir. Kentteki su kirliliğinden dolayı sağlık problemleri de ortaya çıkmaktadır.

Elazığ ilindeki tarımsal arazinin çok büyük bir kısmı tahılların yetiştirilmesi için kullanılmaktadır. Tahıl dışındaki tarımsal alanlar toplam tarımsal alanın ancak % 20'sine tekabül etmektedir.

Elazığ için, tarım sektörü ilin ekonomisine yön veren en önemli sektörlerden biridir. Ancak sektörün gelişmesine engel olan en önemli sorunlardan biri tarım arazilerinin çok küçük ve parçalı olmasıdır. İldeki tarım arazilerinin % 70'inden fazlası 50 dekarın altında büyüklüğe sahiptir. Ayrıca ildeki tarım arazilerinin sulama noktasında da sorunları bulunmaktadır (Tarım Orman Bakanlığı, 2020).

Tarımsal verimliliğin artmasında sulama öncelikli ve gereklidir. Elazığ ilinde yıllık ortalama yağış ≥ 400 mm'e olup, yağışın önemli kısmı vejetasyon dönemi dışında düşmektedir. Söz konusu yağış, Elazığ ilindeki sulamanın önemini arttırmaktadır. Buna göre ilde sulama yapılmaksızın yeterli verim alınması mümkün değildir.

Tarım sektörü ile ilgili sorunlardan biri tohum satış bayisi sayısının yetersiz olması, tohum yetiştiriciliği yapan kişi ve kuruluşun olmamasıdır. Ayrıca ilde bulunan Tarım İl Müdürlüğü Döner Sermaye işletmesi tarafından çiftçilerin tohumluk talepleri karşılanmaktadır.

Elazığ'da tarımsal üretimle ilgili; sertifikalı tohumluk kullanımındaki yetersizlik, mekanizasyon problemi, makinaların optimum kullanılmaması, düşük verim, yeni üretim tekniklerinin çiftçiye ulaştırılmasındaki yetersizlik ve güçlükler, amacına uygun arazi kullanılmaması (tarım dışı amaçla) yetersiz girdi kullanımı, bitki beslemede eksiklik, erozyon gibi problemler bulunmaktadır.

Elazığ ili geniş hububat ekim alanlarına sahip olmasına rağmen toplam üretim miktarı düşüktür. Bunun sebepleri arasında; iklim, toprak yapısı ve arazi kullanım kabiliyet

sınıflarına dikkat edilmemesi ve öz sermaye yetersizliğinin yanı sıra; uygun toprak işleme tekniklerinin kullanılmaması, tarımsal mekanizasyon açısından traktör haricinde alet–makina kullanımının yetersiz olması ve uygun sertifikalı tohumluk kullanılmaması gibi nedenler yatmaktadır. Bu problemlerin sonucu olarak da üreticilerin net geliri düşük olmaktadır. Ancak bunun yanında üreticilerin maliyetini yükseltip dolayısıyla gelirini düşüren bir diğer neden ise şeker pancarında olduğu gibi bitki beslemedeki bilinçsizlik nedeniyle aşırı girdi (gübre) kullanımınıdır.

Elazığ ilinde yem ve ilaç üretimi yetersizdir. İl genelinde gübre fabrikası bulunmamaktadır. Yem, ilaç ve gübre fiyatları tarım sektöründeki maliyetleri artırmaktadır. Tarım işletmelerinin ve çiftçilerinin giderlerinin finansmanı da ayrı bir sorundur. Çiftçilerin kredi talepleri T.C.Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifleri tarafından karşılanmaktadır. Tarım Kredi Kooperatifleri ve Ziraat Bankası tarafından tarımsal kredi kullandırılmaktadır.

Elazığ ilinde hayvancılıkla ilgili de problemler bulunmaktadır. Bunlar; Besi ve süt hayvancılığına uygun ırkların kullanılmaması nedeniyle verimin düşük olması, Kaliteli damızlık hayvan sayısının yetersiz olması, Köylerin suni tohumlama hizmeti veren birimlere uzak olması nedeniyle yeterli veteriner hizmetlerinin verilememesi, suni tohumlamada zamanlamanın iyi yapılamaması ve tohumlanacak hayvanın ırkına uygun tohumlamanın çeşitli nedenlerle yapılamaması, daha önce devlet eliyle yapılan suni tohumlama faaliyetlerinin özelleştirilmesi nedeniyle fiyatların yükselmesi, bazı çiftçilerin ise suni tohumlama uygulamasını (ahlaki vd. nedenlerle) benimsememesi gibi sorunlardır.

Kafes yetiştiriciliği için önemli potansiyeli bulunan ilin su yüzey alanı kira bedelleri ile mevzuatların fazla olması bu konudaki yatırımları frenleyerek yatırım hızını düşürmektedir.

Üreticilerin, üretim periyodunda yüksek verim sağlama ve süt ineklerinin bakımı ile beslenmesi yönünde fazla bilgileri bulunmamaktadır. Ayrıca hayvanlardan damızlık besi

materyali elde etmek için gerekli ilave besleme yöntemleri konusunda bilgi eksiklikleri vardır.

Elazığ ilinde etkin örgütlenmiş bir tarımsal yapının mevcut olduğu söylenemez. En önemli tarımsal organizasyonlar kooperatiflerdir. Nüfusunun yaklaşık olarak üçte biri kırsal kesimde yaşayan, ekonomisinin önemli bir bölümü tarıma dayanan Elazığ'da tarımsal birliklerin olmayışı, örgütlenmedeki eksiklik, tarımsal faaliyetlerin günün gereklerine göre yapılmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Tarımsal üretimin pazarlanmasını güçleştirmektedir.

Araştırmanın Amacı:

Çalışmanın amacı, Meslek Örgütleri ve Sivil Toplum Kuruluşlarının gözüyle Elazığ'da kırsal kalkınmayı incelemektir. Bu araştırmanın problemi "Elazığ'da Meslek Örgütleri ve Sivil Toplum Kuruluşlarının gözüyle kırsal kalkınmada Elazığ'ın potansiyeli yeterince kullanılmamaktadır ve bu konuda yapılması gerekenler vardır " şeklinde belirlenmiştir. Elazığ'da kırsal kalkınma ilgili sorunlar bulunmaktadır. Merkezi yönetimin bu sorunları bütün yönleriyle görebilmesi mümkün değildir. Bununla birlikte Elazığ'da kırsal kalkınma ile ilgili sorunlar Elazığ'daki Sivil Toplum Kuruluşları ve Meslek Örgütlerinin katkılarıyla ortaya konabilir. Bu amaçla kırsal kalkınma ile ilgili olan ildeki meslek örgütleri ve sivil toplum kuruluşları ile mülakat yöntemi kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Sivil Toplum Kuruluşları ve Meslek Örgütleri yöreyi ve yöredeki kırsal kalkınmayı en iyi bilen kurumlar olması sebebiyle araştırmanın örneklemini olarak seçilmiştir. Literatür araştırıldığında daha önce, kırsal kalkınma politikalarının Meslek örgütleri ve Sivil Toplum Kuruluşları gözüyle Elazığ'ı etkilerini değerlendirmek amacıyla bir çalışma yapılmadığı görülmektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Elazığ Ziraat Odası, Elazığ Ziraat Mühendisleri Odası, Elazığ Esnaf Odası, Fırat Üniversitesi, Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Gıda Kontrol, Orman Bölge Müdürlüğü, Elazığ Tarım Orman İl Müdürlüğü Hayvan Sağlığı ve Yetiştiriciliği Şube Müdürlüğü, Elazığ Arıcılar Birliği, Elazığ Ziraat Mühendisleri Odası, Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, ELSİAD, ASKON, MÜSİAD, Fırat İş Dünyası Federasyonu, Asriad Elazığ Şubesi Elazığ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, tarımla ilgili sivil toplum kuruluşları (üretici birlikleri, kooperatifler, meslek odaları), İl Özel İdaresi, Araştırma Enstitüleri, Fırat Kalkınma Ajansı olmak üzere 30 kurumdaki kişilerle mülakat gerçekleştirilmiştir. Ayrıca sivil toplum kuruluşları ve meslek örgütlerinde görev yapan 119 kişiye anket uygulanmıştır. Araştırmada Elazığ ilinin PESTE analizi de yapılmıştır

Tez çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde teze teorik bir çerçeve oluşturmak üzere kırsal kalkınmaya dair genel yaklaşımlara yer verilmiştir. Bu bağlamda kalkınmanın tanımı, kırsal-kentsel ayrımı ve kırsal kalkınma gibi faktörler üzerinde durulmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde kırsal kalkınmanın Türkiye'deki gelişimi incelenmiştir. Üçüncü bölümde Elazığ'ın genel durumu, ekonomik kaynaklarına yer verilmiştir. Elazığ'ın kırsal kalkınma bağlamında ticari hayatı, tarım, su ürünleri, ormancılık ve turizm konuları incelenmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde, STK'larının gözüyle Elazığ'ın kırsal kalkınmasına yönelik anket ve mülakatla paydaş görüşleri değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KALKINMANIN İTİCİ GÜCÜ: KIRSAL KALKINMA

Bu bölümde kırsal kalkınma kavramının farklı yönleri üzerinde durulmuştur. Kırsal kalkınma kapsamında; kırsal alan, kalkınma kavramı, sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilir kalkınma hedefleri, kırsal kalkınmanın tanımsal çerçevesi, kırsal kalkınmanın gelişimi, kırsal kalkınmanın amaçları, kırsal kalkınma yaklaşımları, kırsal kalkınma ve tarım, kırsal kalkınma ve hayvancılık, kırsal turizm ve kalkınma konuları açıklanmıştır.

1.1.Kırsal Kalkınma Kavramı

Kırsal kalkınma günümüzde en çok üzerinde durulan konulardan biridir. Kırsal kalkınmanın temel ve esas hedefi, kırsal kesimin gelir yüzdesini artırmak ve yaşam şartlarını daha da iyileştirmektir. Bu yönde kırsal alanda iş gücünün artırılması, insani kaynakların geliştirilmesi, kırsal kesimin kazancını artırıcı yönde iktisadi faaliyetlerin uygulanması, yaşam koşullarının iyileştirilmesi, etkili teşkilatlanma önemlidir. Sürdürülebilir kalkınmada yerel potansiyellerin geliştirilerek gelir ve iş olanaklarının artırılması ise kırsal kalkınmanın esas amacıdır. Kırsal kalkınma bir ülkedeki bölgesel iktisadi dengesizliklerin giderilmesinde önemli rol üstlenmektedir. Kırsal alanda başlayan gelişme ülke ekonomisini ve kalkınmasını da olumlu etkilemektedir.

Kırsal kalkınma kavramını detaylı incelemeye önce kırsal alanı tanımlamakta fayda görülmektedir.

1.1.1.Kırsal Alan

Tarım ile birlikte uygarlıkların temeli atılmış ve oluşan ürün fazlası ise ticarete ve sanayileşmeye gitmiştir. Böylece yerleşik hayat ve kentleşme başlamıştır. Kentlerin

büyümesi ve sayılarının artması, kırsal alanların önemini azaltsa da ortadan kaldırmamıştır. Ulusal mevzuatlarına ve içeriklerine bağlı olarak sadece birkaç yüz yerleşimcisi olan alanlar kırsal alan olarak tanımlanmıştır (<https://www.uclg.org/en/Gold4>, erişim: 15/03/2020). Tarımsal faaliyetlerin yürütüldüğü kırsal alanlar, bugün daha çok kent dışında kalan alanlar olarak tanımlanmaktadır. Fakat bu tanım çoğu zaman yetersiz kalmaktadır. Kırsal alanlar bugün oluşturdukları yapı ile daha karmaşık bir tanımlamaya sahiptir. Bu tanımlamalarda kırsal alanlar, arazi kullanımı, kentlere olan uzaklığı, tarımsal deseni ile ele alındığı gibi sosyo-kültürel olarak da alan içerisindeki alışkanlıklar, ekonomik faaliyetlerdeki çeşitlilik, göç olgusu ve nüfus azalması gibi kriterlerle birlikte değerlendirilmektedir (Bakırcı, 2007:23). Ilbery'e göre nüfus yoğunluğunun düşüklüğü, altyapı şebekesinin yetersizliği, sanayi ve hizmet sektöründe çalışan işçilerin düşük olması gibi kriterler de bu değerlendirmeye alınmaktadır (Bakırcı, 2007). Kırsal alanlar ekonominin yeniden yapılandırma sürecine girmesiyle 1990'lardan beri ilginin arttığı bir konu olmuştur. Konu uzun yıllar boyunca coğrafyacılar, sosyologlar ve ekonomistler tarafından açıklanmaya çalışılmıştır (Urry, 1995).

Kısacası kırsal alan, farklı araştırma alanlarında ve farklı bağlamlarda birçok anlama sahip bir terimdir. Nüfus yoğunluğu kriterinden yola çıkarak kırsal alan için iki aşamalı bir tanımlama yapan OECD'ye göre ilk olarak km² başına 150 kişiden az kişinin yaşadığı alanlar kırsal alan olarak tanımlanmaktadır. İkinci aşamada ise OECD ilk aşamada yapılan tanımlamayı kullanarak bölgeleri üç gruba ayırmıştır. Buna göre bir bölgede nüfusun %15'inden daha azı kırsal alanda yaşıyorsa bölge baskın kentsel; bölge nüfusunun %15-50'si kırsal alanlarda yaşıyorsa bölge önemli derecede kırsal; bölge nüfusunun yarısından fazlası kırsal alanlarda yaşıyorsa bölge baskın kırsal olarak nitelendirilmektedir (<https://www.oecd.org/dev/latestdocuments/>). Chambers (2014)ise bu kavramı tanımlamak ve kavramın karmaşıklığını basitleştirmek için kırsal alanların üç özelliğini sunmaktadır. Bu özellikler şunlardır:

1. Tarımsal üretim yerel ekonomiye hükmetmektedir.
2. Yerel toplum, tarımsal üretim araçlarının mülkiyeti ve kontrolü tarafından ortaya konan sınıf ilişkileri tarafından yapılandırılmıştır.
3. Nüfus yoğunluğu düşüktür.

Bu özellikler, kırsal ekonomi, geleneksel sosyal yapı ve nüfus yoğunluğu, kırsal alanları tanımlamak ve sınıflandırmak için üç ana yaklaşım olarak geliştirilmiştir. Kırsal alanların geleneksel sosyal yapılarıyla tanımlanması açısından, kentsel alanlardan ayırt edildiği en popüler yol, “kırsal alanların” temel farklılıklarına göre belirlenmektedir. Bunlar, küçük ve büyük yerleşimlerde yerel halkın davranışlarıyla özetlenebilmektedir (Pezikoğlu, 2012). Ancak, ülkeler arasında bile farklılıklar gösterebildiklerinden, özelliklerin ne olduğunu açıkça tanımlamak kolay değildir.

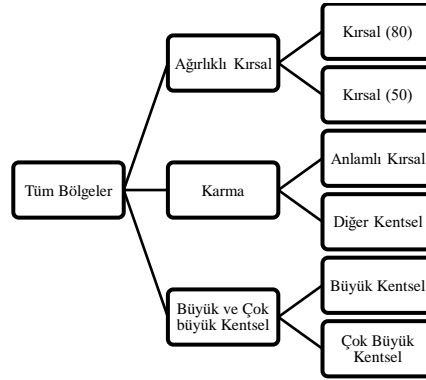
Kırsal alanlar; kırsal yerleşik alanlar ve bu yerleşik alanlarda yaşayan, kentsel alanların da dışında kalan tüm topraklar olarak tanımlayabiliriz. Kırsal yerleşimler bu bahsedilen kırsal alanlardaki az nüfuslu yerleşimlerdir. Kırsal alanı, kentsel olmayan topraklar olarak tarif edebiliyoruz. Kentsel alanlar yoğunluğu yüksek olan alanlardır ve ekonomik güç bu yerlerde düzenlenmiş olur. Kırsal alanların ortak özellikleri, genellikle ekonominin tarım ve hayvancılığa bağlı olmasıdır, nüfus yoğunluğunun az olması, saklı ve göze pek gelmeyen işsizlik, gelir azlığı, büyük hane halkı ve sosyal ilişkilerin geleneklere nazaran yürütülmesidir (Yörür, 2008). Roberts ve Hall (2001:3) bu üç noktaya “topluluk” duygusu ekleyerek “bir şekilde daha yavaş, daha “doğal” ve doğa ile uyumlu, daha az materyalist olarak tanımlanan kırsal yaşamın doğasına vurgu yapmışlardır. Bununla birlikte, sosyal yapıları tanımlamak giderek zorlaşmıştır. Çünkü kırsal alanlar hızla değişmiştir. Son zamanlarda, yaygın olarak bu tür tanımlarla ilişkilendirilen geleneksel yaklaşım kırsallığı tanımlamakta iyi sonuç vermemiştir (Shaw ve Williams, 2002). Bu ayırt edici kırsal işlevler sadece bir yüzü tek bir yerde temsil edebilir. Ilbery (1998), “bunun tüm kırsal alanların aynı olduğu ve ülke sakinlerinin tekdüze bir grup olduğu anlamına gelmediğini” öne sürmüştür. Ancak planlama ve politika oluşturma sürecinde, kırsal alanın daha meşru bir tanımına ihtiyaç vardır. Bunun için nüfus yoğunluğu ve arazi kullanımı daha çok benimsenen yaklaşımlardır. Nüfus yoğunluğu ve yerleşim büyüklüğü, hükümetler tarafından uluslararası ve resmi olarak kabul edilen yöntemdir (Roberts ve Hall, 2001). Bu kavram, az sayıdaki insanın bölgelerinde yaşayan ve geniş bir alana yayılmış tipik kırsal alanların imajından kaynaklanmaktadır. Kırsal alanlar “doğal ve/veya çiftlik/ormanlık ortamın yapılı çevreye hakim olduğu alanlardır (Baum vd., 2004). Ulusal olarak kırsal alan tanımlarını gerçekleştiren ülkeler ve onlara ait tanımlar yapılmıştır. Buna göre kırsal alanlar;

Tablo 1. 1.Kırsal-Kentsel Alan Ayrım Kriterleri

Ülke	Kriter
Avusturya	1000 kişiden daha az kişilerin yaşadığı ve 400 km ² 'den daha az nüfus yoğunluğuna sahip olan bölgelerdir.
Danimarka	200 kişiden daha az kişinin yaşadığı bölgelerdir.
İngiltere	10000 kişiden daha az kişinin yaşadığı bölgelerdir.
İrlanda	100 kişiden daha az kişinin yaşadığı bölgelerdir.
İtalya	10000 kişiden daha az kişinin yaşadığı bölgelerdir.
Norveç	200 kişiden daha az kişinin yaşadığı bölgelerdir.
Portekiz	10000 kişiden daha az kişinin yaşadığı bölgelerdir.
İskoçya	Km ² başına 100 kişiden daha az kişinin yaşadığı bölgelerdir.
İspanya	Km ² başına 10000 kişiden daha az kişinin yaşadığı bölgelerdir.
İsviçre	10000 kişiden daha az kişinin yaşadığı bölgelerdir.
Türkiye	Nüfusu 20 binden fazla olan yerleşim birimleri kent, diğer yerleşim birimleri kırsal alan kabul edilmektedir.

Kaynak: Roberts ve Hall, 2001.

2005 yılında, İngiliz Hükümeti Çevre Gıda ve Köy İşleri Dairesi Kırsal ve Kentsel Alan tanımı için ilçe seviyesinin daha ayrıntılı bir sınıflandırmasını önermiştir. Yerel otorite bölgeleri ve üniter otoritelerin yeni sınıflandırması kırsallığı bir tür “sürekli coğrafi hiyerarşi” olarak tanımlamıştır. Bu sınıflandırmada, ulusal yerleşim modellerinin yöntemlerini ve sınıflandırma sürecindeki sayısal ölçütleri birleştirir. Bununla birlikte, sınıflandırmayı benimserken, Defra'nın “sınıflandırma, politikanın veya hizmet sunumunun ayrıntılı bir şekilde hedeflenmesi için tasarlanmamıştır” ifadesini kullandığını belirtilmelidir (Defra, 2005). Aşağıda kırsal-kentsel alanların sınıflandırılmasına yer verilmiştir.

Kaynak: Defra (2005). <https://www.gov.uk/government/publications/securing-the-future-delivering-uk-sustainable-development-strategy>

Sınıflandırma sürecinin ilk adımı, tüm ilçeleri yerleşim düzeni ile üç ana kategoriye ayırmak olmuştur. Üç yerleşim türü aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır (Defra, 2005a):

1) 750.000'den fazla nüfusa ve 250.000 ile 750.000 arasında bir nüfusa sahip olan “çok büyük” ve “büyük” kentsel alanlar,

2) Nüfusun çoğunluğunu kırsal yerleşimlerde yaşayan (% 50'den fazla) ve dolayısıyla “ağırlıklı olarak kırsal” olarak kabul edilen ilçeler,

3) Nüfusun, önemli bir kırsal nüfusa sahip olup olmadıklarına göre daha fazla farklılaşabilecek bir kentsel ve kırsal karmaşığı içerdiği bir dizi ilçedir. Bunlar “diğer” kentsel ve karma şehir / kırsal bölgeler olarak adlandırılmaktadır.

Bir sonraki adım, daha detaylı ilçe gruplarını tanımlamak için sayısal ölçütleri kullanmakla ilgiliydi. Bu adımda, mutlak ve nispi anlamda büyük bir kentsel nüfusa ve önemli bir kırsal nüfusa sahip ilçelere tanınmak için hem mutlak sayılar hem de yüzdeler kabul edilmiştir. Defra'nın altı kat sınıflaması ve her bir kategorinin sayısal kriteri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 1. 2.Kırsal Kentsel Alan Sınıflaması

Çok büyük kentsel alanlar	100.000 kişilik nüfus ve ya 750.000 kişilik nüfusun yarısının kentlerde yaşadığı alanlar
Büyük kentsel alanlar	50.000 kişilik nüfus ve ya 250.000-750.000 kişilik nüfusun kentlerden birinde yaşadığı alanlar
Diğer kentsel alanlar	37.000 kişilik nüfus ve ya %26'dan daha az kişinin kırsalda yaşadığı alanlar
Anlamli kırsal alanlar	37.000 kişilik nüfus ve ya %26'dan daha fazla kişinin kırsalda yaşadığı alanlar
Kırsal (50) alanlar	%50-%80 kırsal alanlarda yaşaması
Kırsal (80) alanlar	%80 kırsal alanlarda yaşaması

Kaynak: Defra (2005). <https://www.gov.uk/government/publications/securing-the-future-delivering-uk-sustainable-development-strategy>

Üçüncü yaklaşım arazi kullanımı ve ekonomidir. OECD'nin (1994) belirttiği gibi, pek çok akademisyen, kırsal alanları, inşa edilen çevrenin kapsadığı arazi alanlarının yüzde 10-20'sinden daha azına sahip olmak olarak tanımlamaktadır. Robinson'un (1990) ekolojik yaklaşımı, “kırsal alandaki çevresi açısından kırsal olarak kabul edilen geniş bir

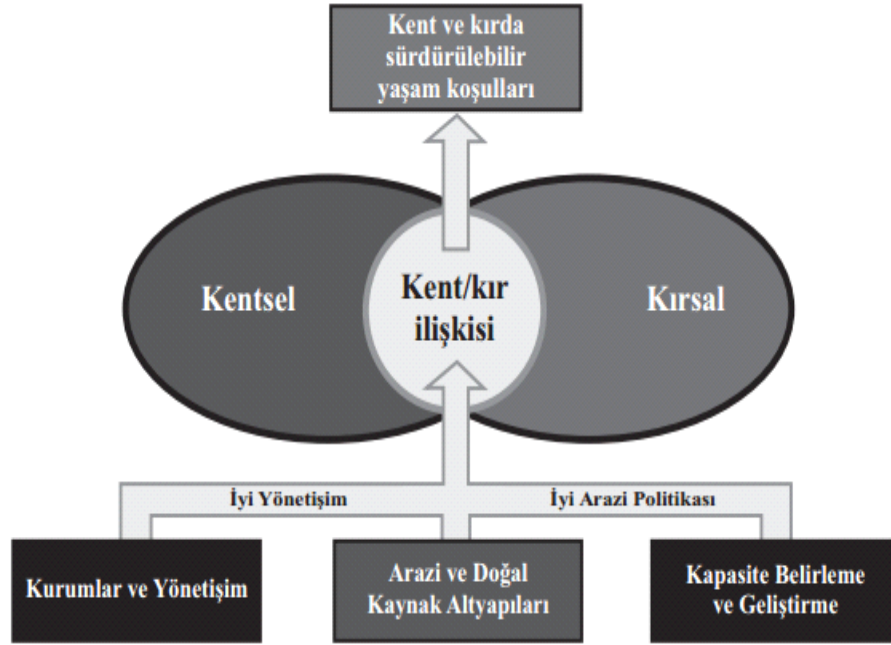
fiziki açıdan herkesin kırsal ve kentsel alandaki bir farkı tanımasına rağmen, kesin olmayan bir eğilim olarak düşünülen benzer bir fikri” ifade etmiştir.

Kırsal alanlardaki temel ekonomik faaliyetler tarıma dayalıdır (UKKS, 2014-2020; İrmış ve Eroğlu, 2015). Kırsal alanlar, geleneksel tarım ve ormancılık endüstrisinin egemen olduğu ya da en azından yaban hayatı ile doğal kaynakların kapsadığı arazi kullanımından ve birincil sektöre dayalı ekonomik faaliyet / mesleklerden doğrudan tanımlanabilir. Bununla birlikte, tarım sektörlerinin son on yılda azalmasıyla birlikte, tarım ekonomisi, özellikle gelişmiş ülkelerde, daha az belirgin olmaya başlamıştır (Roberts & Hall, 2001). Sanayi sonrası hizmet sektörünün büyümesi, örneğin kırsal alanlardaki artan turizm ekonomik faaliyeti, yavaş yavaş geleneksel tarım faaliyetlerinin yerini almıştır. Bu artan turizm seviyesi sadece arazi kullanımını değil, kırsal alandaki iş türlerini de şekillendirmektedir. Bu bağlamda, yeni ortaya çıkan iş fırsatları da kırsal işgücünün yapısını değiştirmekte, geleneksel kırsal iş gücü çiftçilik için gerekli olmakta ve bu nedenle kadınlar için daha az iş fırsatı bulunmaktadır. Turizm, kırsal ekonomiye daha fazla katkıda bulunduğunda, kadın iş gücünün sıkıntısının durumu gelecekte farklı olacaktır. “Kırsallığı” tanımlamanın karmaşıklığı nedeniyle, 1980’lerin sonlarında sosyo-kültürel bir coğrafyada kırsal-kentsel sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmıştır.

Sürdürülebilirlik kavramı, kentsel ve kırsal arasındaki keskin süreksizliğin kullanılmasındaki karışıklığını önlemektir (Shaw ve Williams, 2002). Bu kavram, çeşitli manzara, yaşam tarzı, demografik miras ve değişimlerden oluşan kırsal alanın belirlenmesindeki zorluklara engel olabilmektedir. Bu tipoloji, kırsal olarak keskin bir şekilde tanımlanmamasına, aksine birbirleriyle uyum içinde olmalarına ve kentsel alanlardan vahşi alanlara coğrafi, sosyal ve ekonomik faaliyetlerin kademeli değişimlerini açıklamaya ve bu alanlar arasında var olan karmaşık etkileşimi kabul etmeye katkıda bulunur. Newby (1986) savaş sonrası dönemde İngiltere’nin kırsalındaki değişiklikleri gözlemlemiştir. Kırsal alanda yeniden yapılanma süreci nedeniyle, kentsel ve kırsal alan arasındaki ilişkilerin farklı olduğunu öne sürmüştür. Örneğin, arazi kullanımı ya da tarım, kırsal alanların geleneksel algısı ile ayrılmıştır (Newby, 1986).

Kırsal yerleşmeler ise umumi anlamda şehirlerin dışında kalan tüm yerleşmeleri içine alan geniş bir mekânı anlatmaktadır. Ülkemizde bu yerleşmeler köy ve köy-altı üniteler olmakla beraberinde, kır yerleşimlerinin en çok köy olarak isimlendirilmektedir. Bu

yerleşimler farklı faktörlere göre (iklim mntıklarına, bitki örtüsüne, topoğrafik yapıya, sosyo-ekonomik yapıya, arazi mülkiyetine, doğal afetlere maruz kalma seviyesine, tarım ve ulaşımın seviyesine) göre birtakım hususiyetler göstermektedir. Ancak günümüzde yaşanan gelişimler, kırsal çevrelerin kentliler için hem odak merkezi hem de bir takım ölçeklerdeki yatırımlar için uygun mekânlar haline gelmektedir. Konu olarak yatırım kararları alırken kırsal yerleşmelerin yöresel doku ve peyzaj kimliğinin örtüşmediği görünmektedir (Akdoğu, 2014). Şekilde kentsel ve kırsal alan bağlantısını gösterilmektedir.

Kaynak: Marakeş Bildirgesi, 2013.

Şekil 1. 1.Kentsel-Kırsal Alan İlişkisi

Şekilde kentsel-kırsal alan ilişkisi dikkate alındığında;

- Kırsal alan, gerçekte belirli objektif öğeleri olan bir yerdir.
- Kırsal yerlerde ekonomik ve hayat faaliyetlere bağlı olan natürel üretim kaynaklarının değerlendirilme ve kullanımı gerçekten önemlidir.

- Birtakım faktörler (toplumsal-ekonomik-kültürel) gelişim esnasında, hızlı işlememektedir.
- Teknolojik yönde gelişmenin yavaş ilerlediği bir alandır.
- Yaşam şeklinde ve hayat standartlarında gelenek ve törenlerin etkilerinin oldukça yüksek olduğu bir alandır.
- Yaşam şekli ve kullanım biçimi zaman zaman gelenekseldir.
- Toplumsal yönde de çoğunluktadır (Mamunlu, 2001).

Bu nedenle, kırsal alanların incelenmek üzere seçilmesi, belirli toplumsal koşullara (kurum veya yapı) odaklanmak ve bunların belirli ortamlarda nasıl ortaya çıktığını değerlendirmek için önerilmektedir (Hoggart, 1990).

1.1.2. Kalkınma Kavramı

Günümüz dünyasında ekonomi, daha önce hiç olmadığı kadar büyük çıktı üretmekte ve bunun sonucu olarak literatüre yeni kavramlar girmektedir. Bu kavramlardan olan sürdürülebilirlik ve kalkınma kavramlarının kullanımları her geçen gün artmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramı, kelime anlamı olarak var olan bir dengenin bozulmadan devamlılığına işaret etmektedir. Kalkınma ise farklı alanlarda, farklı şekillerde tanımlanmakla beraber temelde, ülkelerin iktisadi ve sosyal dönüşüm süreçlerindeki değişimini belirtmektedir. Dolayısıyla çevreciler, "sürdürülebilirlik" kavramını kullanırken, devletler ve işletmeler "kalkınmaya" odaklanırlar (Giddens, 2013). Kalkınma kavramı özellikle iktisadi alanda kullanılırken, ekonomik büyüme kavramıyla karıştırılmaktadır. Oysa ki ekonomik büyüme, bir ekonomide mal ve hizmet üretiminde ve milli gelirden bir önceki yıla oranla ortaya çıkan artışı ifade ederken, iktisadi kalkınma ise bir ülkenin üretim yapısının yüksek katma değerli ürünler üretecek biçimde dönüştürülmesi ve ortaya çıkan ürünün o toplumu oluşturan gelir grupları arasında adaletli bir şekilde dağıtılarak yaşam standartlarının artırılmasıdır (Kaynak, 2011). İktisadi kalkınmanın ortaya çıkışını hazırlayan konjonktür, II. Dünya Savaşı ardından gerçekleşen yüksek büyüme rakamlarıdır. Dünya gelirinin her yıl artmasına karşın, gelir dağılımının zengin ülkeler lehine olması, ülkeler arası gelişmişlik sorunsalını gündeme getirmiştir. Bu amaçla öncelikli olarak kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için bu

ülkelerin sermaye eksikliklerinin giderilmesi amaçlanmış, ekonomik büyüme tabanlı politikalara öncelik verilmiştir. İktisadi kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için, gelir seviyesinin yüksek olması gerekse de iktisadi kalkınmada zenginlik ve refah ölçütü olarak, ekonomik büyümenin aksine daha farklı kıstaslar bulunur. Bunlar ortalama eğitim düzeyi, çocuk ölüm oranı, yaşam süresi beklentisi, gelir dağılımı, beslenme gibi kriterlerdir. Kalkınma çabalarının temelde 6 boyutu vardır:

- Yaşayabilmek ve neslini devam ettirebilmek, doğayla mücadelede üstün çıkabilmek, bu sayede daha çok ürün üretmek,
- Yaşam standartlarını yükseltmek,
- İstihdam olanaklarını genişletmek ve çalışma koşullarını iyileştirmek,
- Faaliyetlerini gerçekleştirirken çevreye en az zararı vermek,
- Toplumlar ve ülkelerarası var olan yarışta önde olabilmek,
- İktisadi, siyasi, sosyal ve uluslararası ilişkiler bağlamında özgürlük düzeyini yüksek tutmaktır.

Ekonominin temel verilerinde (işgücü, doğal kaynaklar, teçhizat) kişi başına gelir artışı sürekliliğini sağlayacak şekilde sayı ve hacim değişikliklerine “ekonomik büyüme” denilmektedir. Diğer taraftan, sayı değişikliklerini “büyüme”, ekonominin bünye ve çatı değişikliklerini ise “gelişme” olarak adlandırmak mümkün görünse bile aslında iki olgu aynı olayın akışı içinde birleşmekte, bu nedenle birini öbüründen tamamen ayrı olarak incelemek mümkün değildir. Sayı ve hacim açısından büyümekte olan bir ekonomi, kısa veya uzun bir süreç içerisinde, çatı ve bünyesi ile değişmektedir. Kişi başına üretim değerinin sürekli yükselişi büyüme olayının endeksini belirtmekte, bu endeksin altında yatan olaylar ise büyüme olgusu açısından asıl öneme sahip hususları içermektedir. Üretimde meydana gelen bir artış, bu artışı sağlayacak faktörlerin bir arada yoğruluşunu, hız farklarını akla getirir. Değişkenleri dönem dönem, nisbi hızları ve karşılıklı oranları ile izlemek, büyüme olgusunu, oluş sürecinde iken izlemek demektir (Tolunay ve Akyol, 2006). Ekonomik büyüme, ölçülebilir bir olaydır. Zira kişi başına gelir, zaman süresi ve büyüme hızı gibi kavramlar sayı ile ifade edilebilen terimlerdir. Dahası büyüme, sadece sayı ve rakam dizileri ile ifade edilebilir bir olay olmanın ötesinde, bu dizilerin arkasında rakamla ifade edilemeyecek davranış ve kurumlar yer almaktadır. Politik düzen, eğitim sistemi, halkın yenilik ve değişikliği benimseme derecesi, çalışmayı cazip kılan her türlü

etken ve teşvikler bu davranış ve kurumlar arasında yer almaktadır. Büyüme olgusunun tam olarak anlaşılabilmesi bu unsurların bir arada gözden geçirilmesini gerektirmektedir. Büyüme olgusunun anlaşılabilmesi için önemli olan bir diğer husus ise, büyümenin ilgili ülke ekonomisinin şartları göz önünde bulundurularak incelenmesi gerektiğidir. Nitekim nüfusunun büyük bölümünün eski tekniklerle tarımda çalıştığı ve fert başına reel gelir seviyesinin düşük olduğu ülkeleri az gelişmiş ülkeler olarak değerlendirilip ülkelerin ekonomilerinde büyüme konusunun farklı gözle incelenmesi gerekmektedir. Genellikle gelişmiş ekonomilerde olduğu gibi az gelişmiş ekonomilerde de büyümenin stratejik faktörü “kapital” olarak ortaya çıkmaktadır. Kişi başına istenen ölçüde reel gelir artışı bir yıldan öbürüne yeterli kapital birikimi ile sağlanabilmektedir (Acemoğlu, 2012). Buradan hareketle kapital/hâsıla oranı veya tersi olan kapital verimliliği, büyümeye ilişkin en önemli unsurlardan biri olarak ortaya çıkmaktadır. Üretim faktörlerinde en hareketli değişken teçhizat ve stoklar olduğu için, şüphesiz büyüme stratejilerinin belirlenmesindeki en temel değişken de kapital/hâsıla oranı olmaktadır. Bu nedenle büyüyen bir ekonomi, yatırımları yıldan yıla çoğaltabildiği kadar, yatırım birimi başına daha yüksek bir hâsıla temin ettiği oranda hedefe doğru ilerlemektedir. Nitekim biri diğerini büyütürken belirli bir yönde biriken kuvvetler, ekonomik büyümenin kümülatif bir akış şeklinde gerçekleşmesine neden olmaktadır. Yine bu akışa etki eden tek faktör ekonomik kuvvetlerle sınırlı değildir. Çalışma ve kazanma eylemlerine halkın yaklaşımı, değer yargıları, teknik ve teknolojik gelişmeleri özümseme, eğitim sistemi gibi bütün bu unsurlar ekonomik büyümenin hızına etki edecek temel faktörler olarak ön plana çıkmaktadır (Rodrik, 2008). Ekonomik kalkınma ise iktisat biliminin en yeni ve en ilgi çeken alanlarından biridir. Her ne kadar bazı yazarlar Adam Smith’i ilk kalkınma iktisatçısı, 1776 yılında yayınlanan “Ulusların Zenginliği” adlı eserini ise kalkınma konusundaki ilk bilimsel inceleme olduğunu öne sürseler de, ekonomik kalkınmaya ilişkin ilk sistematik çalışmaların başlaması 1940’lı yılların sonuna tekabül etmektedir. Kalkınma konusu, bu tarihten itibaren başta iktisatçılar olmak üzere bilim adamları ve politikacıların ilgisini en çok çeken konular arasında yer almıştır (Ersoy ve Özsoy, 2017). Ersoy ve Özsoy (2017), kalkınmayı sadece az gelişmiş ekonomilerle ilgili bir sorun iken, büyümenin hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkelerin gerçekleştirmeye çalıştıkları bir hedef olması, ekonomik büyüme ve kalkınma arasındaki temel farklardan

biri olarak ifade etmektedir. Geleneksel Neoklasik iktisat kuramları karmaşık somut büyüme sorunlarının algılanmasına ve çözülmesine yeterince yardımcı olamadığı için, “farklı” bir iktisadi yaklaşım ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle gelişmekte olan ülkelerin kaynaklarının etkin dağılımı ve sürdürülebilir kalkınması gibi ekonomik olgularının ötesinde; sosyal, siyasal ve kurumsal yapılar ile de ilgilenen bir yaklaşım olan kalkınma olgusu; ekonomik göstergelerle birlikte sosyal göstergelerin değişiminin de önemli olduğu çok boyutlu bir değişim süreci ile ilgilenmektedir (Todaro, 2003). Ekonomik kalkınma olgusu, üretim ve kişi başına düşen gelir artışının ötesinde; yapısal değişimleri, teknik ve kurumsal düzenlemeleri, üretim yapısındaki değişiklikleri ve sektörler arasındaki kaynak tahsisini de içermektedir. Bu bağlamda, kalkınma sadece ekonomik boyutlarla sınırlanmayan, toplumu sosyolojik, psikolojik ve politik boyutlarıyla çevreleyen karmaşık bir süreçtir (Ersoy ve Özsoy, 2017). Ekonomik büyüme ise bir ülkenin reel Gayrisafi Millî Hâsıla (GSMH) düzeyinde görülen artış olarak tanımlanabilir. Büyüme, nitelikten çok nicelik bakımından ortaya çıkan bir değişikliktir (Ersoy ve Özsoy, 2017). Bir ülkenin mal ve hizmet üretim kapasitesi genişlediğinde ve dolayısıyla gayri safi milli hasılası arttığında, o ülkenin ekonomisinin büyüdüğünden bahsedilir. Ancak, ülke ekonomisi büyümekte iken, o ekonominin aynı zamanda mutlaka kalkınacağı anlamına gelmemektedir. Örneğin, herhangi bir ekonomide gayri safi milli gelir son 5 yıl içinde ortalama olarak % 4 artmış ise, ortalama % 4'lük bir büyüme hızı söz konusu olmasına rağmen, bu ekonomide kalkınma gerçekleşmemiş olabilir. Gelir dağılımı eskisine göre daha adaletsiz bir duruma gelmiş olabilir, sanayi kesiminin gayri safi milli gelir içindeki payı sabit kalmış olabilir. Böyle bir durumda, ortada büyüme olayı bulunmasına rağmen ekonomik kalkınmadan söz etmek mümkün olmayacaktır. Kalkınma her ne kadar ekonomik büyümeyi içeriyor olsa da sadece var olanın niceliksel olarak büyümesi anlamına gelmemekte, olumlu anlamda yeni bir yapının kurulmasını da öngörmektedir (Ersoy ve Özsoy,2017). Bir ülkede ekonomik kalkınmanın olabilmesi için öncelikle tasarrufun olması ve yeni sermaye yatırımlarının yapılması gerekmektedir (Kılıç, 2001). Yatırımların bir ekonomide iki temel etkisi bulunmaktadır: üretim kapasitesini arttırmak ve gelir yaratmak. Bu durumda ekonominin üretim kapasitesini dikkate almadan sadece nakdi gelirin artması ile ilgilenmek veya tam tersine talep boyutunu göz ardı ederek sadece üretim kapasitesini

artırmaya çalışmak ve bunun sonucu olarak teçhizatın bir kısmının atıl durumda kalarak verimliliği düşürmesi, ekonomiyi istenen hedefe götüremeyecektir (Barro ve McCleary, 2003). Bu yüzden yatırımlarda sistemin hem talep hem de üretim kapasitesi açısından göz önüne alınması gerekmektedir. Beşeri sermayeye yatırım yapılması ve yeni teknoloji buluşlarının olması da ekonomik kalkınmanın diğer temel koşulları arasında yer almaktadır. Tasarruf ve yeni sermaye yatırımları emek başına sermaye miktarını ve beşeri verimliliği arttırmaktadır. Nitekim beşeri verimlilik, sanayi devrimi esnasında emek başına sermaye miktarı arttığı zaman çok büyük bir artış göstermiştir (Kılıç, 2001). Kılıç'a göre tasarruf, yeni sermaye yatırımları ve beşeri sermayeye yapılan yatırımların ekonomik kalkınmaya katkısı büyük olsa da en önemli katkıyı teknolojik buluşlar sağlamaktadır. İnsanların bugünkü prodüktivitesi yüz yıl öncesine kıyasla çok daha fazladır (Kılıç, 2001). Bu bunun temel nedeni ise kişi başına daha fazla buhar makinesi ve kişi başına daha fazla beygir gücü olan motorlara sahip olmalarından ziyade yüz yıl önce bilinmeyen teknolojiler içeren makine ve teçhizatların günümüzde kullanılıyor olmasıdır. Sonuç olarak ekonomik büyüme ve kalkınma kavramlarının günümüzde geldiği nokta değerlendirildiğinde, kalkınmanın temel şartlarının ekonomik büyümeden ziyade, beşeri kalkınma ve teknolojik yenilikçilik ekseninde oluşturduğu söylenebilmektedir. Nitekim hem uluslararası hem de ulusal düzeyde kurum, kuruluş ve araştırmacıların kalkınmaya ilişkin bu hususlara giderek artan oranda önem verdiği görülmektedir. Kalkınma olgusunun 1940 yıllarından itibaren başta iktisatçılar olmak üzere bilim adamlarının ilgisini çekmeye başlaması ile bu tarihlerden itibaren çeşitli kalkınma kuramları geliştirilmiştir.

1.1.3. Sürdürülebilir Kalkınma

Sürdürülebilirlik; ekonomik gelişmenin ve kalkınmanın sürdürülebilir olmasını sağlayabilmek için doğal kaynakları tüketmeksizin ve tabiatın dengesini bozmaksızın gelecek nesillerin gereksinimlerini karşılayarak kalkınmalarına imkân sağlamak amacıyla bugün ve yarın için kalkınmanın planlanması ve uygulanmasıdır (Koçel, 2015). Sürdürülebilirlik sosyal, ekonomik, çevresel ve tarımsal sürdürülebilirlik olarak

dört ana bölüme ayrılabilir (Altınok vd., 2015; The EU Explained, 2014; Kırımhan, 2005).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk kez 1980 yılında, Uluslararası Doğa Koruma Birliği tarafından kullanılmıştır. Kavram II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan teknolojik, ekonomik ve endüstriyel anlamdaki hızlı gelişmenin doğal kaynaklara olan artan talebin karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. İktisadi literatürde de sıkça kullanılan sürdürülebilir kalkınma kavramı özellikle sanayileşme ve beraberinde getirdiği negatif dışsallık etkilerinin azaltılması şeklinde kullanılmaktadır. Kırsal ve dezavantajlı bölgelere özel ilgi göstererek çevre ve sürdürülebilir kalkınma konularının bölgesel kalkınma programlarıyla bütünleşik hale getirilmesi amaçlanmıştır(OECD, 2020).

BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED) tarafından “Ortak Geleceğimiz (Our Common Future)” adıyla 1987 yılında yayımlanan Brundtland Raporu, WCED Komisyon Başkanı, Norveçli kadın politikacı ve fizikçi Gro Harlem Brundtland’ın adı ile anılmaya başlanmıştır. Komisyon, "Çevrenin ve doğal kaynakların artan bir hızla bozulması ve bu bozulmanın ekonomik ve sosyal kalkınma açısından sonuçlarına dair giderek çoğalan endişeyi ortaya koymayı hedeflemektedir. Temel Çevresel sorunların küresel niteliğinin kabul edildiği raporda, sürdürülebilir kalkınma; BM, hükümetler, özel kurum, kuruluş ve girişimler için esas yol gösterici ilke olarak önerilmektedir(Grange, 2017). Bu raporda ortaya konan sürdürülebilir kalkınma ifadesi, dünyanın geleceğini ilgilendiren konuları kapsayan bir tanımdır (WCED, 1987). Bu tanımda sürdürülebilir kalkınma; günümüzün ihtiyaçlarını gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme imkanını kısıtlamadan karşılayan kalkınma şeklinde ifade edilmiştir. Birleşmiş milletlerin yaptığı tanımda "ihtiyaç" kavramı özellikle vurgulanmaktadır. Bu kavram, özellikle dünyadaki yoksulların; yiyecek, giyecek, barınma, güvenlik ve iş bulma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması konusunu ön plana çıkarmaktadır (Kibritçioğlu ve Aslan, 2010). Kelime farklı zamanlarda farklı bilim adamları tarafından yorumlanmıştır. Roger Perman'ın 1997'de yazdığı, "Doğal Kaynaklar ve Çevre İktisadi" kitabında bahsettiği üzere ekonomik faaliyetleri sürdürülebilir tutulmasının bazı nedenleri vardır. Bunlardan ilki ekonomiktir, buna göre ekonomik faaliyetler zamanlar arası sosyal refahı maksimum kılmalıdır. İkinci neden ise gelecek nesillerle karşı var olan ahlaki sorumluluktur. Üçüncü ve son neden ise çevreseldir, zira üretim faaliyetleri diğer

canlıların yaşam alanlarında sınırlama getirmemelidir (Perman, 1997). J.Holmberg ve R.Sandbrook'un 1992'de yayınladığı "Sürdürülebilir Kalkınma: Ne Yapılmalı?" adlı kitabı da konuyu üç boyutta ele alınmıştır. Bunlar sosyal, ekonomik ve çevresel başlıklardır.

•**Ekonomi:** Ekonomik sürdürülebilir bir sistemin, sürekli bir şekilde mal ve hizmet üretebilecek bir tabanının olması gerekmektedir. Aynı zamanda dış borçların ve hükümet yönetiminin istikrarlı olması hatta bunun yanında tarım ve sanayi üretiminin dengesizliklerden kaçınabilmesi şarttır.

•**Çevre:** Çevresel sürdürülebilir sistem, biyolojik çeşitliliğin, atmosferik stabilitenin ve diğer ekosistem fonksiyonlarının, ekonomik kaynak olarak adlandırılmasa dahi korunmasını içerir. Sürdürülebilir bir evrensel sistem için kaynak temelini sabit tutmalı, yenilenebilir kaynak sistemlerinin ya da çevresel yatırım fonksiyonlarının istismarından kaçınmalı, ayrıca yenilenemeyen kaynaklardan yalnızca yatırımlarla yerine yeterince konulmuş olanlar tüketilmelidir.

•**Sosyal:** Sosyal açıdan sürdürülebilir sistem ise, gelir ve fırsat eşitliğinin adil bir şekilde dağılması ve sosyal hizmetlerin vatandaşların tümünün yararlanabileceği şekilde dağıtım ilkesine dayanır.

Tüm bu başlıklardan görüleceği üzere, sürdürülebilirlik sadece ekonomik veya çevresel boyutta değil, insanın artan ihtiyaçlarının karşılanması, refah, kültür, kentleşme, nüfus gibi alt başlıkları da kapsamaktadır. Tüm bunların yanında, yapılan dünya ölçeğindeki kalkınma çalışmaları temel olarak iki noktaya odaklanmıştır. Öncelikle kalkınmanın faydaları, gelir eşitsizliklerinin sürekli olması ve artan bir ivmeyle devam etmesi sonucu toplumun tamamına yansımamaktadır. Dünyanın yarısına yakını zengin olurken, diğer büyük çoğunluğu artan bir şekilde yoksullaşmakta ve temel ihtiyaçlara ulaşmakta sıkıntı çekmektedir.

'Sürdürülebilir kalkınma', gelecek nesillerin kendi gereksinimlerini giderme imkânlarını tehlikeye sokmadan şimdiki toplulukların ihtiyaçlarının karşılanması anlamına gelmektedir. Başka bir ifadeyle, madde ve enerji anlamında kendi kendini yenileyebilme ve emilim kapasitesinin aşılmadığı (varlıkların yenilenme kapasitelerinin altında kaldığı) bir kalkınma biçimi olarak tarif edilmektedir. Yani, varlıkların *taşıma kapasitelerinin* üzerine çıkılmadığı bir kalkınma modelidir. Taşıma kapasitesi, "bir alanın,

gelecekte de hizmet sunabilmesi için, verimliliğini kaybetmeden, besleyebileceği canlı türünün maksimum nüfusuna" karşılık gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında *sürdürülebilir kalkınma* kavramı gerçekte saldırgan kalkınma politikaları karşısında hoşgörüyü ve insani bir boyutu ifade etmektedir (Dinçer, 1996). "Sürdürülebilir kentsel kalkınma, kentsel mekanların, bu mekanlar içerisinde süregitmekte olan faaliyetlerin, ve o kentte yaşayan topluluğun, çevresiyle birlikte bir bütün olarak varlığını dengeli bir şekilde devam ettirebilmesi ve kent içerisinde üretilen değerlerin gelecek kuşaklara aktarılabilmesini" ifade etmektedir. Ya da herhangi bir kentin halihazırda ve gelecekte yaşanabilir bir kent olması bakımından optimal özellikler taşıması gereğini vurgulamaktadır. Sürdürülebilir kalkınma, son yıllarda kentsel politikaların mihenk taşlarından biri olmuştur. Dolayısıyla ki "sürdürülebilir kent" birçok ülkede popüler bir konu olmuştur. Başarılı bir sürdürülebilir kentin gerektirdiği koşullarla bağlantılı olarak halen önemli bir analitik ve siyasal ilgi bulunmaktadır. Sürdürülebilirlik tartışmasının kentsel boyutu, ağırlıklı olarak büyük kentlerin, doğal kaynakların temel tüketicileri hava ve su kirliliğinin ana üreticileri olmasından kaynaklanmaktadır (Nijkamp ve Perrels, 2014). Kentsel mekanın sürdürülebilirliği, bir kentin, uzun vadede kentsel sistemin temellerim güçlendiren yeni bir sosyo-ekonomik, demografik, çevresel ve teknolojik performans düzeyine ulaşmadaki potansiyelini ifade etmektedir. Sürdürülebilir kentler, sürekliliğin sağlanması için sosyo-ekonomik konuların, çevresel ve enerji konularıyla uyum içerisinde olduğu kentlerdir. Bir kentin sürdürülebilir olmama koşullarından biri, o kentin ekonomik temelini yapısal çöküşüdür. Bu ise nüfus azalması, çevresel bozulmalar, verimsiz enerji sistemleri, istihdam azalması, sanayinin ve hizmetlerin göçü ve dengesiz sosyo-demografik yapı şeklinde kendim göstermektedir. Ancak çevresel bozulmalar genellikle sürdürülemezliğin ilk işaretleridir (Nijkamp ve Perrels, 2014).

1.1.4. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

Sürdürülebilir kalkınma ilkesinin temelinde çevresel ve ekonomik sorunların bir arada araştırılması bulunmaktadır. Bu istikamette hazırlanan sürdürülebilir kalkınmaya yönelik hedeflerin ve alt başlıklarının anlaşılması, ifadenin anlaşılabilirliği açısından çok önem arz etmektedir. 2000 yılında Birleşmiş Milletler üyesi ülkeler "Binyıl Zirvesinde"

toplanarak sekiz hedef ve on sekiz amaç saptamışlardır. Bu hedefler şu şekilde belirtilmektedir;

- Çevresel sürdürülebilirliği sağlamak
- Kalkınma için küresel ortaklık kurmak
- Aşırı yoksulluğu ve açlığı ortadan kaldırmak
- Herkes için temel eğitim imkânı sağlamak
- Cinsiyet eşitliğini sağlamak
- HIV, sıtma ve diğer hastalıklarla mücadele
- Anne sağlığını iyileştirmek
- Çocuk ölümlerini azaltmak

Günümüzde sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi için, bütün ülkelerin beraber çalışması ve tek bir vücut şeklinde hareket etmelerinin gerekliliği, herkes tarafından onaylanmaktadır.

2015 yılında toplanan Sürdürülebilir Gelişme Zirvesi'nde aşağıdaki Şekil 2'de belirtilen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) diğer adıyla Küresel Hedefler saptanmıştır (UN, 2015).

Şekil 1. 2.Sürdülebilir Kalkınma hedefleri

Kaynak: <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html> -

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA), diğer adıyla Küresel Hedefler, yoksulluğu ortadan kaldırmak, dünyamızı korumak ve bütün insanların barış içinde yaşamasını sağlamak amacıyla evrensel hareket çağrısı olarak belirtilir. Bu 17 Hedef, Binyıl Kalkınma Hedeflerinin başarılarının üstünde yükselmekte; ayrıca belirlenen hedeflere ek olarak iklim değişikliği, ekonomik eşitsizlik, yenilikçilik, sürdürülebilir tüketim, barış ve adalet gibi yeni konuları da barındırmaktadır. Bu hedefler birbiriyle bağlantılıdır; bir amaçta başarı sağlamak için, birbiriyle ortak yönleri bulunan problemler hep birlikte değerlendirilmelidir. SKA'lar, gelecek nesiller için dünyayı sürdürülebilir bir şekilde iyileştirmek hedefiyle, şimdiden doğru seçimleri yapacak bir biçimde ortaklık ve faydacılık ruhuyla yürütülmelidir. Bütün ülkelere, kendi önceliklerine ve dünyanın maruz kaldığı çevre problemlerine uygun olarak benimseyecekleri açık rehberlik ve hedefler oluşturur. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, daha kapsayıcı bir gündem olarak oluşturulmuştur. Yoksulluğun ana sebeplerine bakar ve hem insanlar hem de dünya için olumlu değişiklik gerçekleştirmek üzere bizleri birleştirir. “2030 Gündemi’ni desteklemek UNDP’nin birinci önceliğidir” diyen UNDP Başkanı Helen Clark. “Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları; yoksulluk, iklim değişikliği ve çatışmalar gibi, dünyamızın karşılaştığı ağır zorlukların bazılarını çözümlenmemiz için bize ortak bir plan ve gündem oluşturuyor. UNDP, ilerlemeyi sağlayacak ve ülkeleri sürdürülebilir kalkınma yolunda destekleyecek deneyim ve uzmanlığa sahip bir oluşumdur.” (<https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html>)

Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin Başlıca Başarıları

- 1990 yılından beri, 1 milyardan fazla insanın aşırı yoksulluktan kurtulması.
- 1990 yılından beri, çocuk ölüm oranlarının yarıdan fazla azalması.
- 1990 yılından beri, okulu bırakan çocuk sayısının yarıdan fazla azalması.
- 2000 yılından beri, HIV/AIDS bulaşma oranının yaklaşık %40 azalması.

1.1.5. Kırsal Kalkınmanın Tanımı

Kırsal Kalkınma kavramının karşılığı olarak ilk akla gelen tanım; kırsal alanlardaki yaşam kalitesini yükseltmektir. Fakat günümüzde bu tanım daha geniş bir şekilde ele alınmış, farklı yaklaşımlarla desteklenmiştir. Kırsal kalkınma kavramı ile ilgili yapılan bazı tanımlarda zaman içerisinde eklemeler olurken, bazı tanımlamalarda da eksiltmeler de olmuştur. Tanımlar, kırsal kalkınma kavramına yönelik yaklaşımlara, bölgelere ve ülkelere göre farklılıklar göstermiştir. Bu durum kırsal alan kavramı ile bağlantılıdır. Kırsal alan ülkelere göre farklı özellikler gösteren bir mekân olma özelliğine sahiptir; buna paralel olarak kırsal kalkınma kavramı da bulunduğu mekânın özelliklerine göre değişim göstermiştir. Ülkelerin kırsal alanlarının gelişmişlik düzeyleri, kalkınmadaki eksiklikler, yetersizlikler, bu kavram tanımını etkilemiştir (Leeuwen, 2010). Bu nedenle, alandan bağımsız olarak öncelikle kalkınma kavramının ne olduğu bilmek önemlidir. Kalkınma kavramı; ekonomik, kültürel, toplumsal boyutlarda dinamik bir süreçtir. Dinamik olması, günün getirdiği koşullara göre farklılaşan ve bu koşulların çözümüne odaklanan değişken bir olgu olmasından kaynaklıdır (Bakırcı, 2007). Yüzyıllar boyunca, kırsal alanlar gıda üretiminde önemli bir rol oynamıştır.

Kırsal bölgelerde ekonomik açıdan yoğun bir biçimde tarıma dayalı bir düzen bulunmaktadır (Yontar ve Söztutar, 2018). Bu sebepten dolayı kırsal bölgeler tarımsal üretimin merkezleri şeklinde sayılmaktadır (Yenigül, 2017). Kırsal bölgelerde ikamet eden insanlar ekonomik ve sosyal yönlerden şehir merkezlerinde ikamet edenlere nazaran daha şanssız sayılabilirler.

Bu bağlamda kırsal bölgelerde bulunan kişilerin hayat şartlarının iyileştirilmesi için yapılan düzenlemeler kırsal kalkınmanın temelini belirtmektedir (Yontar ve Söztutar, 2018).Ulusal kırsal kalkınma stratejisinde kırsal kalkınma; kırsal bölgede, sürdürülebilir doğal kaynak tüketimine odaklanarak, bir açıdan kırsal kesimin gelir düzeyinin ve hayat kalitesinin yükseltilmesi şeklinde gelişmişliklerin arasında bulunan farklılıkların azaltılması hedefine yönelen, ayrıca çevresel ve kültürel değerlerin korunmasını ve sahip çıkılmasını gözeten, yerelde değişen sosyal, kültürel ve ekonomik nitelikleri, ihtiyaçları, potansiyelleri ve dinamikleri göz önünde bulundurarak çok sektörlü yaklaşımla planlanan faaliyetlerin tümü şeklinde belirtilmektedir (DPT, 2018).

Tarihsel bir perspektiften bakıldığında, geçmişte tarım sektörlerinin ekonominin çekirdeğinde olduğu reddedilememektedir. Modernleşme üzerinde büyük bir etkisi olan Sanayi Devrimi sırasında bile, tarımsal kalkınmanın ve Tarım Devrimi'nin getirdiği işgücünün önemli ölçüde artması esas olarak tarımın gelişmesinden kaynaklanmaktadır (Tolunay ve Akyol, 2006). Ancak, son yüzyılda, Avrupa ve Kuzey Amerika'nın pek çok kesiminde önemli ölçüde kırsal düşüş yaşanmıştır (Long & Lane, 2000). Kırsal kalkınma, geleneksel olarak, bir dizi aktiviteyi birleştiren modernizasyon sürecini ifade etmektedir. Bu, kırsal alanlarda gelirlerin, konutların veya altyapının iyileştirilmesi anlamına gelebilir. Kırsal ilerleme, farklı insanlar ve farklı ülkeler tarafından farklı tanımlanmasına rağmen tarımsal kalkınma ve gelir / yoksulluğun azaltılması, her zaman kırsal kalkınmanın temel konuları olmuştur. Ashley ve Maxwell (2001), 1960'lardan 1990'lara kadar, kırsal alandaki kalkınma fikri hakkında, üretken sektörler ile sosyal sektörler arasındaki ve devlet ile piyasa arasındaki dengeyi temsil eden bir figürle ilgili yararlı bir anlatım sunmaktadır (Ashley & Maxwell, 2001). Onlara göre, 1960'larda Yeşil Devrim, yeni teknolojinin benimsenmesi için altyapı, araştırma ve desteğe büyük ölçekli devlet yatırımıyla ilişkili olmaktadır. 1970'lerde bütçe öncelikleri, bir bütün olarak entegre kırsal kalkınma programlarının gerektirdiği sosyal yatırımlara kaymıştır. 1980'lerde yapısal uyum döneminde kamu sektörü kurumları ve bütçeler kesilmiştir. 1970'lerden sonra, neo-liberal teorisinin gelişme yönü ve sürdürülebilirlik kavramıyla, kırsal kalkınma giderek daha az devlet kontrolüne ve daha çok yerel katılım üzerine odaklanmıştır. Dahası, sürdürülebilir kalkınma kavramı dünya üzerinde ortak hedef haline geldiğinde, kırsal kalkınmanın sürdürülebilirliği merkezi bir kavram haline gelmiştir. Kırsal alanlardaki ilk anahtar değişim tarım sektöründeki düşüştür. Endüstrileşme sonrası ve küreselleşmenin yaratılmasından bu yana, gelişmiş ülkelerde tarım sektörünün rolü artık çok önemli değildir. Gıda tedariki işlevi yerli üretimden ziyade ithalata daha fazla bağımlı olduğunda, tarım sektörü dramatik bir düşüş yaşamıştır. Tarımsal düşüş olgusu, ülke ekonomisine ve istihdama katkısı açısından açıkça görülebilir (Ashley ve Maxwell, 2001). İş gücü ihtiyacının azaltılması, mekanizasyonun etkisinin sonucundan çok daha önemlidir. Diğer kırsal değişme gücü, kentsel gelişmenin etkisidir Kentsel alanlarda daha iyi iş olanakları, eğitim, sağlık, altyapı ve ulaşım hizmetleri nedeniyle, kırsal nüfusun kentsel alanlara göç etmesi büyük

bir mıknatıstır. Öte yandan, kentsel yayılma kırsal alanların fiziki ve sosyo-ekonomik ortamı üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir. Kentsel yayılmanın baskısı, orijinal kırsal kumaşı değiştirmiştir. Örneğin, tarlalara yayılan plansız yollar sadece tarımsal ürünlere zarar vermekle kalmaz, aynı zamanda şehirlere erişimi artırarak nüfus kaybını da hızlandırır. Bu nedenlerden ötürü, kırsal alanlar bir zamanlar olduğu gibi işlenmez ve daha sonra birçok sorun ortaya çıkar. En önemli sorun işsizliktir. Kırsal alanlardaki artan işsizler, iş fırsatlarını aramak için yakın kasabalar ve şehirler gibi diğer alanlara gitmek zorunda kalır. Bu nedenle, çalışma çağındaki nüfus (16-65 yaş arası) kırsal kesimde azalmaktadır. Öte yandan, güzel manzaranın çekiciliği ve daha düşük yaşam masrafları nedeniyle, bazı emekliler kırsal alana taşınmak ister. Kırsal alanlardaki yeni nüfusun yanı sıra, kırsal kesimde ikinci evlerine sahip olmak isteyen bazı şehirliler de vardır ve bu bölgelere gelen turist sayısında da büyük bir artış olmaktadır (Scoones, 2007). Böylece kırsal alanların demografisi son yıllarda dramatik olarak değişmiştir. Tarımsal düşüşün ardından kilit bir sosyal sorun ise kırsal yoksulluktur. Sissons (2001), kırsal alanlarda, yaşlılar (kırsal alanlarda daha büyük bir oran), engelliler, küçük çocuklu bekar ebeveynler ve genellikle kaynaklara erişimi olmayan gençler gibi çok sayıda savunmasız grubun bulunduğuna işaret etmiştir. Kırsal kesimdeki yoksulluğun yanı sıra, kırsal kesimde yaşanan çatışmalar da başka bir endişe kaynağıdır. Bu durum, asıl sakinler ve yeni gelenler arasında, kalkınma ve koruma, kentleşme ve şehirleşmeyle ilgili konular arasındaki çatışmadır. Scoones, (2007) uzun vadeli ikamet edenlerin istihdam yaratmalarına verdikleri değerden dolayı yeni gelişmeyi destekleme eğiliminde olduklarına işaret etmiştir.

Kalkınmaya yönelik yeni bir kırsal yaklaşımın oluşturulmasına başlıca iki paralel süreç sebep olmuştur. Bir taraftan desantralizasyon ve bölgeselleştirme süreçleri, diğer taraftan ise geleneksel olarak yukarıdan aşağı doğru oluşturulan ekonomik büyüme yaklaşımlarının gözden geçirilmesidir ki bu tepeden-ayağa yaklaşımı gitgide küresel boyutta daha fazla sorgulanmaya başlanmıştır (Gold IV, 2016).

Kırsal kalkınma sayesinde kırsal alan problemlerinin ülkeye etkisi pronlemi ele alınabilmekte ve bu problemlerin çözüm yollarıyla alakalı politik yaklaşımlar oluşturulabilmektedir (Aslan vd., 2016).

1.1.6. Kırsal Kalkınma Yaklaşımları

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin bir göstergesi de kırsal kentsel refah seviyeleri arasındaki farkın az olmasıdır. Bu bir anlamda az gelişmiş ülkelerin gelişme yolunda kendi öz kaynaklarını kullanma ve kavramaları ile alakalıdır. Bu nedenle kırsal alanlara yönelik kalkınma arayışları giderek ivme kazanmaktadır.

Kırsal kalkınma yaklaşımlarında özellikle seksenli yıllardan sonra radikal değişimler meydana gelmiştir. Devlet müdahaleleri ve tarımda modernizasyon yerini sürdürülebilir kalkınma ve katılıma bırakmıştır. Her geçen gün artan açlık ve yoksulluk, bölgeler arası ve ülkeler arası farkların büyümesi değişimleri bir bakıma zorunlu hale getirmiştir. Kırsal kalkınma yaklaşımları artık büyümeyi değil kalkınmayı, satışı değil pazarlamayı, homojen toplum yapısını değil heterojen toplum yapısını referans almaktadır. Aynı zamanda insanı ve doğayı ön planda tutmaktadır. Bununla birlikte gelişmekte olan ülkelerde büyümeye odaklı kalkınma politikaları yerini toplumun tamamına yaygın entegre kalkınma politikalarına bırakmıştır (Gülçubuk, vd., 2002).

Ellis ve Biggs 2001 yılında yaptıkları çalışmalarında kırsal kalkınmanın 1950'lerden itibaren geçirdiği fikri değişimlerin çizelgesini oluşturmuşlardır.

Tablo 1. 3. Kırsal Kalkınma Düşüncelerine Ait Süreç Çizelgesi

1950'ler	Modernleşme/ İkili ekonomi modeli/ Geleneksel tarım teknolojileri/ Toplumsal kalkınma Tembeler köylüler
Anahtar Kelime	<i>Toplumsal Kalkınma</i>
1960'lar	Dönüşüm yaklaşımı/ Teknoloji geçişleri/ Makineleşme/ Tarımsal yayım Tarımın büyüme rolü/ Yeşil devrim (ilk aşamaları)/ Akılcı köylüler
Anahtar Kelime	<i>Küçük Tarım işletmelerinde Büyüme</i>
1970'ler	Büyümeyle yeniden bölüşüm/ Temel gereksinimler/ Entegre kırsal kalkınma/Kamusal tarım politikaları/ Kamunun sağladığı krediler/Kentlere dönük pozitif ayırım/ Yeniliğe özendirme, Yeşil devrim (devam)/ Kırsal büyüme bağları
Anahtar Kelime	<i>Entegre Kırsal Kalkınma</i>
1980'ler	Yapısal revizyonlar/Serbest pazar/ Fiyat konusunda hak talebi/ Kamunun piyasadan çekilmesi/ STK'ların yükselişi/ İvedi kırsal değerlendirme/ Tarım işletmelerinin sistem arayışları/ güvenilir gıda ve açlık araştırması /Kırsal kalkınmanın süreç işi olduğu/ Kadın yoksulluğun azaltılması
Anahtar Kelime	<i>Pazarın Serbestleşmesi</i>
1990'lar	Mikro krediler/ Katılımlı kırsal değerlendirmeler/ İnsan hedefli kırsal kalkınma/Paydaşlar analizi/ Kırsal güvenlik netleri Toplumsal cinsiyet ve kalkınma/ Çevre ve sürdürülebilirlik yoksulluğun düşürülmesi
Anahtar Kelime	<i>Katılımcılık</i>

2000'ler	Sürdürülür geçinme/ İyi politikalar/ Yerinden yönetim/ Katılımın eleştirilmesi Büyük sektörel düşünceler/ Sosyal koruma ve yoksulluğun bitirilmesi
	<i>Katılımcı Stratejik Kırsal Kalkınma</i>

Kaynak: Ellis, F., Biggs, S., 2001.

Öztürk'e (2009) göre kırsal kalkınma 3 yaklaşımda değerlendirilmektedir:

- **Sistem Yaklaşımları**

Kırsal kalkınma ile demografik, çevresel ve teknolojik faktörler ile sistem arasındaki bağlantılara odaklanır. 1950'lerde oluşturulan modernleşme kuramları ile bağlantılı olarak meydana gelen çalışmalar, sistem yaklaşımının kuramsal ve kavramsal yapısını ortaya çıkarmaktadır. 1980 sonrası bir takım eleştiriler oluşturulmuştur. Sistem yaklaşımı çalışmalarının geneli yalnızca demografik, çevreyle ilgili ve teknolojik etmenlerin sistemle olan bağlantısını değerlendirmiştir. Ancak ulusal ve küresel bağlantılar etrafında sosyo-ekonomik ve siyasi boyutuna yeterince bahsedilmemiştir (Öztürk, 2009).

- **Karar Alma Yaklaşımları**

Liberal ve neo-liberal ekonomi politikaları fikirlerini içermektedir. Tarımsal bölgelerde kaynakların dağılımı ve çiftçilerin yeniliklere ve pazara yönelik tepkilerini vurgulamaktadır. Temel varsayım; kişiler tutumlarında değişen şartlara göre seçim gerçekleştirmektedirler. Çalışmaların birey ve birey tutumları üzerinde yoğunlaşmış olması gerçekleştirilen çalışmaların değişimin sistem ile bulunan bağlantısını kaçırmalarına neden olmuştur (Öztürk, 2009). Çalışmaların çoğu, hususu daha çok ekonomik açıdan ve birey davranışlarına odaklanarak değerlendirmiştir.

- **Tarihsel-Yapısalcı Yaklaşımları**

İnsanın doğal çevre ve üretimle bulunan bağlantılarının incelenmesini vurgular. Sistem yaklaşımından farkıysa, kaynakların sahipliği ve kontrolünün incelenmesi üzerine odaklanmasıdır. Toplumsal ilişkiler üzerinde durarak maliyetlerin ve ürünlerin alım-satımını da tarım ekonomisi içinde değerlendirir (Öztürk, 2009).

Bu temel yaklaşımların haricinde Dünya Bankası ve Avrupa Birliği'nin de yaklaşımları mevcuttur.

- **Dünya Bankası'nın Kırsal Kalkınma Yaklaşımı**

Dünya Bankasının çalışmalarına göre dünya nüfusunun günlük bir dolar ve daha az geliri olan bölümünün %75'i kırsal bölgelerde yaşamakta ve çiftçilik ile hayatlarını geçindirmektedirler. Bu bölgelerde ikamet eden insanlar sağlık ve eğitim gibi olanaklardan faydalanamamaktadırlar. Ayrıca da doğal kaynaklar verimsiz tüketilmektedir. Dünyada gıda üretimi artarken kırsal bölgelerde ikamet eden insanların büyük bir çoğunluğu açlık sınırında yaşamaktadırlar. Bu tablo sürekli daha da kötüye gittiğinden sebeple 2003 yılından sonra Dünya Bankası bir dizi karar alarak kırsal kalkınma politikalarında bazı değişiklikler gerçekleştirmiştir. Bu politikalar neticesinde yoksullukla mücadele etmek, kırsalı daha çekici kılmak ve kırsalda yaşayan insanlarla kentlerde yaşayan kişiler arasındaki ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlardan aynı koşullara sahip olması için gerekli koşulların sağlanması, kırsal bölgelerde altyapı çalışmalarına ivme kazandırılması, çoğulcu ve katılımcı yaklaşımların benimsenmesi belirtilmiştir (Worldbank, 2006).

- **Avrupa Birliği Kalkınma Yaklaşımı**

AB'nin kırsal kalkınma yaklaşımları Ortak Tarım Politikası (OTP) ve yapısal fonlar ile beraber oluşmaya başlamış olup bunların birincisi Roma Anlaşması, ikincisi ise 70'lerde bölgesel kalkınma fonları ile mal edilen AB Bölgesel Politikası olarak belirtilir (Yılmaz ve Tolunay, 2009). OTP ilk başlarda, 60'lı yıllarda, yalnızca verim artırımı, öz ihtiyacı karşılayıcı seviyede üretim gibi geleneksel amaçları uygulamış ve tarım işletmelerinin yapısal problemlerinin çözümüne yoğunlaşmıştır. Bu doğrultuda ilk önce işletmelerin yatırım ihtiyaçları karşılanmaya odaklanılmış, bazı ürünler desteklenmiş, Bir takım sübvansiyonlar uygulanmıştır. 70'li yılların başında Sisco Mansholt adındaki komisyon başkanı tarafından Mansholt Planı olarak isimlendirilen plan göstergeyi işletme/ürün objesinden insan objesine döndermiştir. Erken emeklilik, iş eğitimi kavramlar daha çok ifade edilmiştir. Artan işsizliğin, göçün ve bunların bir arada sebep olduğu olumsuzlukların önünü almak için tarıma elverişsiz bölgeler daha çok önemsenmiştir. Çevre ile iktisadi ve sosyal hayat arasındaki hassasiyet gözetilmeye başlanmıştır. Kırsalın doğal yapısı, çevresi korunarak atıl kaynakların harekete geçirilmesi

sağlanmaya başlamıştır. Bu sayede AB’de ilk kırsal kalkınma politikaları uygulanmaya başlanmıştır. Bununla beraber klasik (ürün öncelikli) tarım politikalarına daha çok destekler sağlanırken bu ürün desteklemeleri ve sübvansiyonlar Avrupa’da 80’li yıllarda ürün fazlalarına sebep oluşturmuştur (Çakmak ve Akder, 2005).

Alanlarında eğitimli çalışanların yetendirici ücretler aldığı modern tarım işletmeleri oluşturulması hedefi ile 1972 yılında üç ana yol haritası oluşturulmuştur. Tarımda modernizasyonu, emekli çiftçilerin başka bir deyişle ile atıl toprakların faal işletmelere tahsisini ve tarım sektörü çalışanlarının eğitimini ön gören bu yol haritaları ile beraber ulusal tarım politikalarının yerini topluluk politikalarına bıraktığı görülmüştür (Kandemir, 2011).

Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu’nun (ERDF) 1975 yılında kurulması ile beraber kırsal bölgelerde tarımsal yapının iyileştirmesine yönelik ilk doğrudan destekler gerçekleştirilmiştir (Beşirov, 2008).

1987 yılında Avrupa Tek Senedi kabul edilmiş, bu senetle beraber Toplulukta 1992 yılına kadar tek pazar kavramı öngörülerek bütün malların, hizmetlerin, bireylerin, paranın topluluk sınırları içerisinde serbestçe dolaşımı ve yine topluluk dahilindeiktisadi ve yaşamsal uyumun sağlanması hedeflenmiştir. Daha sonrasındaysa Maastrich Anlaşmasıyla birlikte Topluluğun iktisadi ve yaşamsal uyum hedefi kırsal bölgeleri de içine alacak biçimde düzenlenmiştir (Metingün ve Esen, 2007). Aynı yönde 1992 yılında Macsharry reformu ve 1999’da Gündem 2000 reformu oluşturulmuştur. Bu reformlarla tarım kesimine doğrudan gelir desteği ile tamamlayıcı yardımlar gerçekleştirilmesi sağlanmıştır. Bu destek ve yardımlar ürünlerin fiyatlarını rekabet edebilecek bir biçimde düşürmüş olup üreticilerin gelir kaybı doğrudan verilen gelir desteği ile engellenmiştir. Ayrıca destekler için şart olarak çevresel koruma önlemlerine uyum beklenmiştir. Zamanla bu destekler yükselen bir ivmeyle kırsal kalkınmaya döndürülmüştür (Çakmak ve Akder, 2005). Bunlara ek olarak 1999 yılında Avrupa Birliği’ne yeni katılan olan Merkezi Doğu Avrupa Ülkeleri’nin (Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Polonya, Romanya, Slovakya, Slovenya) kırsal kalkınma yol haritasını oluşturan SAPARD programı ve Gündem 2000 reformları, AB’de daha işlevsel ve gelenekçi olmayan yeni bir kırsal kalkınma politikasını oluşturmuştur. Bu istikamette OTP’de 2003 yılı reformları yapılmıştır. Bu reformlarla birlikte üye

ülkelerce isteğe bağı olan modülasyon (kırsal kalkınmaya kaynak aktarım) seçeneği zorunlu hale getirilmiş ve ayrıca AB tarımsal desteklerinde müdahaleci politikalardan çok kırsalın kalkınmasındaki araçlar gıda güvenliğini, çevre duyarlılığı ve hayvan refahını karşılayacak biçimde büyütülmüştür. Bununla beraber destekler ürün objesinden üretici objesine doğru kaymıştır (Örnek, 2007).

1698/2005 sayılı Konsey Tüzüğü ile birlikte 2007-2013 döneminde kırsal kalkınmanın tarımsal fonlarla (Kırsal kalkınma için Avrupa Tarımsal Fonu, EAFARD) beraber finanse edilmesi konusunda bir takım düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Tüzük ile AB Kırsal Kalkınma Politikasının amacı, stratejisi ve önceliği belirtilmiş, bu düzenlemenin temel konuları da aşağıda sıralanmıştır (Örnek, 2007);

- Kırsal kalkınma konusunda var olan düzenlemeler Avrupa Tarımsal Kırsal Kalkınma Fonu çatısı altında tek elden programlanması ve fonlanması,
- Avrupa Birliği'nin ekonomik önceliklerini ön plana alan ve ulusal stratejilere rehber olacak tutarlı ve birleştirici yeni bir kırsal kalkınma yaklaşımının uygulamaya koyulması,
- Kırsal kalkınma yaklaşımının bütün ortaklarca şeffaf ve açık olması amacıyla izleme, raporlama ve denetleme sisteminin oluşturulması,
- Eksen bazında asgari harcama seviyeleri ve daha basit uygunluk şartları ayrıca üye ülkelerin kırsal kalkınma deneyimlerinin göz önünde bulundurulduğu akılcı politikalarla birlikte üye ülkeler için uygulama alanları ile alakalı olarak daha büyük hareket özgürlüğü oluşturulması,
- Avrupa Birliği Kırsal alanlarının fiziki, beşeri, gereksinim ve önemlilik farklılığı nedeniyle ilgili ülkelerin yerel stratejilerini göz önünde tutulması,
- Üye ülkeler ve Birlik arasındaki sorumluluk paylaşımı daha açık biçimde tanımlanmıştır.

AB Kırsal Kalkınma Politikası 2014-2020 dönemi için ise 1305/2013 sayılı Konsey Tüzüğü ile belirtilmiştir. Bu tüzük yukarıda ana nitelikleri belirtilen 2007-2013 kırsal kalkınma yaklaşımını temel olarak alırken, kırsal kalkınmanın stratejik bir yaklaşıma iliştilmesi, önceki önlemlerin daha reel revize edilmesi, kuralların basitleştirilmesini ve diğer yapısal fonların kırsal kalkınma yaklaşımına aktarılmasını amaçlamıştır (Koç, 2016).

1.1.7. Kırsal Kalkınmanın Amaçları

Ülkeler gelişme nitelikleri açısından birbirinden farklı olabilmektedirler. Ülkeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarının oluşmasına sebep olan olay sanayi devrimi olarak belirtilir. Sanayi devrimi ile birlikte oluşan ekonomik dengelerin bozulması durumu, ülkeler arasında gelişmiş ve az gelişmiş biçiminde bölünmelerine yol açmıştır. Ayrıca bu sınıflandırma Dünya Bankası tarafından düzenlenip “gelişmekte olan ülkeler” ve “gelişmiş ülkeler” olarak isimleri değiştirilmiştir (Gürlük, 2001).

Gelişmekte olan ülkelerin, kalkınma düzeyini yükseltmesi ve gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşabilmesi için, kır-kent dengesini oluşturması önemlidir. Gelişmiş bir kent ile ona bağlı yakınındaki az gelişmiş bir kırsal bölgenin bir arada bulunmasının ulusun kalkınma bütünlüğüne olumsuz etkisi bulunmaktadır. Ülkelerin ana amacı, sınırları içinde bulunan toplumların bir bütün biçiminde kalkınmasının sağlanmasıdır. Bir bütünlüğü barındıran kırsal kalkınma ülke kalkınmasına önemli bir merdiven olarak sayılır. Ülkenin istihdam seviyesini yükselttiği gibi, sosyal refah düzeyini de bütün olarak yükseltir. Bu sebeple ülkeler kırsal kalkınma politikalarını zaman ilerledikçe daha fazla önemsemektedirler. Fakat ülkelerin kırsal kalkınmayı amaçlamasındaki tek sebep diğer gelişmiş ülkeler düzeyini yakalamak şeklinde belirtilemez. Kırsal kalkınmayı yalnızca gelişmekte olan ülkeler hedeflemez, gelişmiş ülkeler de hedefler. Gelişmekte olan ülkeler kırdan kente göç neticesinde oluşan kent yükünü azaltma, bölgeleri arasındaki farklılıkları azaltma, kaynaklarının olduğundan daha etkili tüketimini sağlamayı hedeflemektedir, gelişmiş ülkeler ise, sanayisine hammadde sağlamak ve nüfusun beslenme ihtiyacını karşılamak için kırsal alanlarında kalkınma faaliyetleri yürütme gereksinimindedir (Başbüyük, 2004).

Kırsal kalkınmanın temel ve esas hedefi, kırsal kesimin gelir yüzdesini arttırmak ve yaşam şartlarını daha da iyileştirmektir. Bu yönde kırsal alanda iş gücünün artırılması, insanı kaynakların geliştirilmesi, kırsal kesimin kazancını arttırıcı yönde iktisadi faaliyetlerinin ortaya çıkabilmesi, yaşam şartlarının iyileştirilmesi, tesirli teşkilatlanma ve her seviyede iştirak etmeleri önemlidir. Sürdürülebilir kalkınmada yerel

potansiyellerin geliştirilerek gelir ve iş yüzdesinin artırılması ise kırsal kalkınmanın esas amacıdır (Gülçubuk ve Karabıyık, 2002). Diğer tarafta kırsal alanlarda yaşayanların hızla değişen dünyaya uyum sağlamaları, bu değişimler karşısında dezavantajlı grupların ortaya çıkmaması hedefiyle, ulusal kalkınma planlarına entegre olarak kırsal kalkınma politikalarının oluşturulması kaçınılmaz olmuştur. Kırsal kalkınma ilkeleri; kırsal alanda bulunan toplulukların birtakım faaliyet imkânlarını (kültürel, ekonomik ve sosyal) iyileştirmek, bu toplulukları ulusal hayat seviyesine yetiştirmek, onların ulusal ilerlemeye tümüyle iştirak etmelerini sağlamak üzere, toplum ve devlet uğraşların elde edilen sonucu ortaya çıkan gelişmeyi ihata eden politikalarlardır (Gülçubuk ve Karabıyık, 2002).

Köylerin kalkınmasını gerçekleştirebilmek adına toplumsal kalkınmaya fırsat sağlanmalıdır. Kalkınmanın fertler dönük bir yönü vardır ve bu sebeple kalkınmanın ilk hedefi insanların kalkınması olmalıdır. İnsani yaşam koşullarının hazırlanması, değişim ve gelişim ana amaç olarak sayılmalıdır. İktidarlar sadece bu hedefi baz alarak gereken şartları oluştururlarsa köylerin kalkınmasıyla ilgili istenen başarıyı sağlayabilirler. Bu uygulamalar gerçekleştirilirken yalnızca devletin gerçekleştireceği yatırımların yeterli sayılamayacağı, yatırımların yanı sıra kır-kent arasındaki farklılıkların giderilmesi ve kırsal bölgelerde hayat kalitesinin yükseltilmesi için kapsamlı çalışmalar gerçekleştirilmelidir. Kentlerde mevcut bulunan şartların kırsal bölgelerde cezbediciliği düşürmek için gelişmemiş bölgelerin şartlarının geliştirilmesi, kişilerin refah düzeylerinin gelirlerinin yükseltilmesi, toplumsal ve iktisadi altyapının geliştirilmesi, az gelişen bölgelerde iş bulma fırsatlarının artırılması gibi faaliyetlerin yürütülmesinin gerektiği düşünülmektedir. Kırsal kalkınmanın ana amaçları kırsal nüfusun içinde bulunduğu sosyal, ekonomik ve kültürel şartlardan ayrı düşünülmemelidir. Bu bağlamda kırsal kalkınmanın temel hedefi kırsal alanlarda yaşayanların yapısal niteliklerini de göz önünde bulundurarak, karşı karşıya oldukları problemleri çözmek; bu kesimin refah ve gelir seviyesini yükselterek, emeğinin hakkını, ürününün değerini almasını sağlamak aracılığıyla kırsal bölgelerde ekonomik ve sosyal gelişmenin oluşturulmasıdır (Sevinç, 2008).

1.1.7.1. Kırsal Kalkınmanın Ekonomik Amacı

Üç temel sektörden biri sayılan tarım sektörünün ekonomi üzerinde (GSYH) doğrudan ve dolaylı olarak canlandırıcı bir etkisi bulunmaktadır. Tarımsal üretimin artırılması, tarımsal sanayinin gelişmesi, tarımsal ihracatın artması, doğrudan ekonomiyi etkileyecektir. Tarımsal ürünlerin pazarlarının oluşması, satışların gerçekleşmesi üretici ve/veya aracının gelir kazanmasına neden olur ve neticesinde bu da parasal geliri artan üretici ve/veya aracıyı daha çok tüketime sevk etmektedir. Bu da tarımın ve kırsal kalkınmanın dolaylı bir etkisi şeklinde değerlendirilebilir. Kırsal kesimde uygulanmakta olan politikalarındaki ana amaç; kısıtlı bulunan üretim olanakları ile en etkili üretimi gerçekleştirebilmektir. Bunu sağlamak için de sermaye ve emek karşılığı oluşan üretimi artırmak temel gereksinimdir (Örs, 2013). Bireylerin gelirlerinin yükseltilmesi refah düzeylerinin artışı göstermesinden dolayı kalkınmanın da somut bir göstergesidir. Üle gelirinin yükselmesinin bütün fertlere etkisininin olması için insanların refah seviyesinin artırılması gerekmektedir. Bunun için stratejik planlamala yapılmalı ve uygulanmalıdır

1.1.7.2. Kırsal Kalkınmanın Sosyo-Kültürel Amacı

Kırsal alanlara yönelik politikalar neticesinde kırsal kesime yeni iş olanakları oluşturulmaktadır. Bu iş olanakları sayesinde kırsal nüfus yaşadığı bölgeden göç etmeyerek, çalışmaya ve üretime geçecektir. Bu politikalar neticesinde gerek göç olgusunun gerek de işsizlik olgusunun önüne geçilmektedir. Göçün önüne geçilerek kırsal bölgelerdeki topraklar kullanılmakta, tarımsal üretimde artış yaşanmaktadır. Kırsala gelen alternatif iş imkânları neticesinde çalışmaya başlayan nüfus, gizli işsizliğin düşürülmesine yol açmaktadır. İşsizlik neticesinde kente göç eden kişilerin bilmedikleri işlerde çalışmasını, gayri resmi işlerle kentte meşgul bulunmaları engellenmektedir. Politikalar neticesinde, bireylerin iş yapma becerileri artmakta, sosyal güvenlik ile alakalı önlemler alınmakta, kadınların ve gençlerin sosyal hakları gözetilerek üretime katılmaları desteklenmektedir (İrmiş ve Eroğlu, 2015).

1.1.7.3. Kırsal Kalkınmanın Örgütsel Amacı

Kırsal kalkınma, kırsal bölgelerde yaşayan nüfusun, kentsel bölgelerde yaşayan nüfus ile ekonomik ve sosyokültürel boyutta farkını en düşük seviyeye indirdiği gibi, kırsal nüfus arasında da kentlerde olduğu şekilde örgütlenme ve organizasyon da sağlamaktadır. Kırsal kalkınmanın gerçekleşmesi neticesinde, kırsal bölgede yaşayan kişiler; beraber iş yapabilen, plan yürütebilen, sorunlarını çözebilen, demokratik oluşumlar geliştiren, yönetime katılan, geleneksellikten daha çağdaş bir anlayışa geçen kişiler olma özelliğine sahip olduğu gibi, kişiler bir araya gelerek, kendi sorunlarını kendi kendilerine çözmeye farkındalığına erişmiş, çağın getirdiği yeniliklere bağlı planlama yapma niteliğine sahip olan, sivil toplum örgütlenme düzeyi yüksek topluluklar olarak şekillenirler. Kalkınma politikalarının uygulanması neticesinde üretim artışına ulaşılacak bu üretim artışını karşılayacak, işleyecek yeni sanayi dalları oluşacaktır. Ayrıca eğitim yatırımlarının artırılmasıyla üretici bilinçlenecek ve artık kendi ürettiği ürünü kendi başına işlemeyi arzulayarak ve kırsal alanlarda yeni sanayiler oluşacaktır. Kırsal kalkınma politikaları neticesinde kırsal alanlarda yaşayan bireyler iş bulma ümidi içinde kentlere göç ederek, gizli işsizliği açık işsizliğe döndürmektedir. Açık işsizliğin yükselmesi engellemek ve bu sorunu yerinde çözmek için, kırsal kesime yeni sanayi dallarında yatırımlar yapılması önem arz etmektedir. Bu sayede köylünün gereksinimi olan ürünleri köyde üretecek endüstriler oluşturulmakta ve kırsal kesimde yaşayanlara yeni iş olanakları kurulmaktadır. İş olanakları neticesinde kırsalda gelir ve hayat kalitesinde artış meydana gelmektedir (Örs, 2013).

Türkiye’de genel olarak sivil toplumun örgütlenme seviyesi son zamanlarda yükselmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin kırsal bölgelerde artırılması kırsal kalkınmanın geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır. .

1.1.8. Kırsal Kalkınma ve Tarım

Bütün kırsal yayılma çalışmaları bir gelişim süreci içerisinde gerçekleşir ve yalıtılmış bir faaliyet olarak kabul edilemez. Yayılım programları ve projeleri ve genişletme araçları kırsal toplumların gelişiminin bir parçasıdır. Dolayısıyla, terimin gelişimini anlamak ve

yorumunun kırsal uzatma çalışmasının gidişatını nasıl etkileyebileceğini görmek önemlidir (Giray vd., 2004). Gelişim terimi tek bir fenomene veya etkinliğe atıfta bulunmaz ve genel bir toplumsal değişim süreci anlamına gelmez. Bütün toplumlar, kırsal ve kentsel, her zaman değişim halindedir. Bu değişim, örneğin toplumun norm ve değerlerini, kurumlarını, üretim yöntemlerini, halkının tutumlarını ve kaynaklarını dağıtma biçimini etkiler. Kırsal bir toplumun insanları, gelenekleri ve uygulamaları asla durağan değildir, ancak sürekli olarak yeni ve farklı biçimlere dönüşmektedir. Bu sosyal değişim sürecini açıklamaya çalışan farklı teoriler vardır (evrim, kültürel uyum ve hatta çelişen çıkarların çözümü gibi) ve her bir açıklamanın örnekleri dünyanın farklı yerlerinde bulunabilir (Çobanoğlu vd., 2017).

Gelişim, tüm sosyal değişim sürecini etkilemek için bir tür eylem veya müdahale ile daha yakından ilişkilidir. Önceki bir durumdan bir değişiklik ya da bir uzaklaşma hareketi öneren dinamik bir kavramdır. Bütün toplumlar değişmekte ve kırsal genişleme, değişimin doğasını ve hızını etkilemek için toplumun belirli yönlerini geliştirmeye çalışmaktadır. Geçtiğimiz birkaç on yılda, farklı milletler incelenmiş ve onların gelişim düzeyleri belirlenmiş, bu durum, gelişmekte olan ülkelere karşı geliştirilenler gibi terimlerin kullanılmasına yol açmıştır. Başka bir deyişle, bazı ulusların diğerlerinden daha fazla ilerledikleri veya değiştikleri varsayılmaktadır ve aslında bu uluslar, diğer, gelişmekte olan ulusların takip etmesi için model olarak kullanılmaktadır. Bu gelişim süreci farklı şekillerde olabilir ve çeşitli hedeflere sahip olabilir. Aşağıdaki ifadeler bunu göstermektedir (FAO, 2014):

- Kalkınma, modern üretim yöntemleri ve iyileştirilmiş sosyal organizasyon yoluyla daha yüksek başına kişi başına gelir ve yaşam seviyelerini üretebilmek için yeni fikirlerin bir sosyal sisteme dahil edilmesini içermektedir.
- Kalkınma, geleneksel veya modern öncesi bir toplumun, Batı dünyasının gelişmiş istikrarlı milletlerini karakterize eden teknoloji ve ilişkili sosyal organizasyon türlerine toplam dönüşümünü ima eder.
- Kalkınma insanların kendilerine bir gelecek inşa edebilmelerine olanak sağlamaktadır. Kalkınma, insanların ne yapmak istediğini seçme ve karar vermede özgürlük sağlamaktadır. Bir şey yapmaya karar vermek, onur ve

kendine saygı getirir. Bu nedenle kalkınma çabaları halkın potansiyeli ile başlar ve onların gelişimi ve büyümeleriyle devam eder.

Gelişim süreci ve gelişmekte olan ülkelerin gelişmesi için benimsemeleri gereken yaklaşımlar hakkında çok şey yazılmıştır. Bu literatürün gözden geçirilmesiyle, bir gelişme sürecinin üç ana unsur içermesi gerektiği sonucuna varılabilir (FAO, 2014):

- Ekonomik: Yaşam için gerekli malları ve malzemeleri üretecek olan herhangi bir toplumun ekonomik veya üretken tabanının gelişimi,
- Sosyal: Bir toplumun diğer ihtiyaçlarını karşılayan bir dizi sosyal imkan ve hizmetlerin (sağlık, eğitim, refah) sağlanması,
- İnsan: İnsanların hem bireysel hem de toplumsal olarak kendi potansiyellerini gerçekleştirmeleri, becerilerini ve yeteneklerini kullanmaları ve kendi toplumlarını şekillendirmede yapıcı bir rol oynamasıdır.

Gelişme, yukarıdaki üç unsurla ilgilidir. Herhangi bir toplumun ekonomik tabanı kritiktir, çünkü geçim için gerekli kaynakları üretmesi gerekir. Fakat aynı zamanda insanları düşünmeli ve onların gelişim sürecine aktif katılımlarını sağlanmalıdır. Son yıllarda kırsal kalkınma programlarına ve projelerine daha fazla vurgu yapılmış ve kırsal alanların gelişiminin kent, sanayi komplekslerinin kurulması kadar önemli olduğunun kabul edilmiştir. Kalkınma iki kolda olmalıdır: kentsel sanayileşme ve kırsal gelişme (Bozok vd., 2017). Kaynakların kırsal kalkınmaya sokulması için çok güçlü nedenler vardır. Dünyadaki insanların yarısından fazlası ve gelişmekte olan ülkelerdeki (Asya, Afrika ve Latin Amerika) insanların büyük çoğunluğu kırsal alanlarda yaşamakta ve geçimlerinin bir kısmını tarımın belirli bir bölümünden kazanmaktadırlar. Bu insanların çoğu hala çok zayıf ve modern teknolojiye az faydalanan tarımsal uygulamalara bağımlıdır. Onlar, tarım geliştirmek için ihtiyaç duydukları kaynaklara çok az erişimle, izole edilmiş ve çoğu zaman ulaşılamaz yerlerde yaşarlar. Birçoğu yaşamlarını ancak geçim seviyesinde sürdürmektedir. Sadece insan sayısı bakımından, kırsal kalkınmaya öncelik vermek için çok güçlü bir sebep söz konusudur.

Tarım, hem kırsal hem de kentsel nüfus için gıda ve ihracat piyasasında nakit ürünlerin üretimi, döviz kazanmak için önemli bir role sahiptir. Bu süreçte diğer ürün ve hizmetler için talep canlandırılır ve toplumun iş gücünü kullanılabilir hale getirmek için istihdam fırsatları ortaya çıkar. Döngü geliştikçe, artan tarımsal üretim, tarımsal üretimi

sürdürmek için gereken kaynakları sağlayan girdilere yönelik artan bir talebe neden olmaktadır. Arazi çoğu ülke için temel bir kaynaktır ve bir ülkenin ana sorumluluklarından biri bu kaynağın vatandaşlarının çıkarları için kullanmasıdır. Bir ülkenin tarımsal tabanını iyileştirme kaygısı genellikle kırsal kalkınma programları ve projeleri açısından ifade edilmektedir. Bununla birlikte, kırsal alanların kalkınmasında en doğru hedef tarım olsa da, kırsal yaşamın tarımsal olmayan yönleri de benimsenmelidir. Kırsal kalkınma üzerine, başarmaya çalıştığı şeyi açıklamaya çalışan birçok tanım ve açıklama vardır.

Kırsal kalkınma, kırsal toplumu dönüştürmeyi ve kırsal kesimler için daha iyi ve daha güvenli bir geçim sağlamayı amaçlayan ekonomik ve sosyal hedeflerle bütünleşen bir süreçtir. Kırsal kalkınma, bu nedenle, bir analiz, sorun tanımlama ve ilgili çözüm önerisi sürecidir. Bu süreç genellikle, tanımlanan bir problemle başa çıkmayı amaçlayan bir program veya proje içinde kapsamaktadır. Ancak, yukarıdaki ifadeden de görülebileceği gibi, kırsal kalkınma programlarının çözmeyi denediği sorunlar sadece tarımsal değildir. Bu tür programlar ayrıca kırsal alanlarda bulunan sosyal veya kurumsal sorunları da ele almalıdır. Gerçekten de, kırsal kalkınma programlarının karşı karşıya kaldığı sorun türleri çok geniş anlamda ele alındığında, belki ikiye bölünebilir (FAO, 2014):

- Fiziksel sorunlar: Bunlar, belirli bir kırsal alanın fiziksel çevresiyle ilgili problemlerdir, örneğin su eksikliği, yetersiz altyapı, sağlık tesislerinin eksikliği veya toprak erozyonu gibi. Kırsal kalkınma programları, sorunun niteliğini ve kapsamını inceleyebilir ve bir eylem planı önerebilir.
- Fiziksel olmayan sorunlar: Çiftçilerin karşılaştıkları tüm problemler doğada fiziksel değildir. Bazı problemler, çiftçilerin yaşadığı bölgenin sosyal ve politik koşullarıyla daha çok ilgilidir; örneğin, toprağa sınırlı erişim, devlet hizmetleriyle hiçbir bağlantı olmaması veya daha büyük bir çiftçiye bağımlı olma gibi. Bu problemler, yüzeyin altında olmasına rağmen, oldukça önemlidir.

Bu nedenle, kırsal kalkınma düşüncesinde, çiftçinin günlük olarak karşı karşıya kaldığı bir dizi sorun ele alınmalıdır. Bu sorunlardan bazılarının fiziksel veya elle tutulur olmalarının yanı sıra tanımlanmaları da nispeten kolaydır. Gözlemle ya da bir anket aracılığıyla hızlıca tespit edilebilirler ve sorunun kapsamı anlaşıldığında ilgili eylemler

önerilebilir. Ancak, çiftçilerin karşılaştıkları sorunların tamamı fiziksel değildir ve her zaman kolayca görülebilir. Bu sorunların çoğu, çiftçinin kırsal alandaki sosyal ve politik yapısındaki yerini almaktadır. Çiftçiler ve aileleri, bölgedeki diğer çiftçilerle karmaşık bir ilişki ağına dahil olurlar ve çoğu zaman bu ilişkiler sorunlara yol açar (İrmiş ve Eroğlu, 2015). Çiftçiler ayrıca, kalkınma için gerekli kaynaklara ve bu tür kaynaklara ulaşmak için çok az erişime sahiptir. Son olarak, kırsal kalkınma programları veya diğer hükümet hizmetleriyle çok az temas kurmuş olabilirler ve bu tür faaliyetlerden nasıl yararlanacaklarını bilemeyebilirler. Bir çiftçinin karşılaştığı problemlerin karmaşık olduğu ve hepsinin fiziksel veya maddi olmadığı vurgulanmalıdır. Bu düşünceyle, kırsal kalkınma programlarının benimseyebileceği stratejiler dikkate alınabilir. Yapılacak ilk nokta, tüm kırsal alanların sorunlarıyla ilgili tek bir stratejinin olmamasıdır. Farklı alanların farklı sorunları vardır ve strateji buna göre uyarlanmalıdır.

Dikkate alınması gereken üç geniş kırsal kalkınma stratejisi vardır (FAO, 2014):

- Teknolojik: Teknolojiyi kırsal kalkınma için kullanabilmeye ilgilidir..
- Reformist: Bu stratejide, teknolojik değişime de önem verilmektedir, ancak çiftçinin kırsal kalkınmada, örneğin örgütsel gelişim veya kırsal kalkınma programlarına katılımı daha büyük bir rol oynayabileceği araçları sağlama çabasıyla ilişkilidir.
- Yapısal: Bu strateji, kırsal alanlarda var olan ekonomik, sosyal ve politik ilişkileri, daha önceden dezavantajlı olanların konumlarını düzelttikleri bir şekilde dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Çoğunlukla bu strateji bir tarım reform programı aracılığıyla gerçekleştirilir.

Yukarıdaki stratejiler, sorgulamadan izlenecek somut modeller olarak sunulmamaktadır. Kırsal kalkınma programlarının herhangi bir stratejiyi benimsemesi gerektiği de düşünülmemektedir. Bir kırsal kalkınma programının takip edebilecekleri stratejileri ve aralıkları göstermek için sunulmuştur. Bir çiftçinin problemleri, kapsamlı bir şekilde ele alınmaları durumunda muhtemelen farklı seviyelerde farklı eylemler talep edecektir. Kırsal kalkınma stratejileri genellikle belirli bir kırsal alanda projeleri uygulayan programlar biçimindedir. Bu tür programlar, kırsal bölgelere yardım etmek için hükümet ve hükümet dışı çabaların çoğunun temelini oluşturur ve bunlar hem anne hem de çocuk

sağlığı programları gibi tarım ve tarım dışı projeleri içerir. Bu rehber program planlama veya uygulama alanlarını incelemeyi amaçlamamakla birlikte, kırsal kalkınma programlarının izlemesi gereken çok geniş bir dizi ilke önermektedir. Bu programların içeriği, belirli bir alanda, yani tarım, sağlık veya su tedariki uzmanları için bir konudur. Bununla birlikte, tüm bu tür programlar için faaliyetlerini yönlendirecek bir dizi prensip oluşturmaları önemlidir. Kırsal kalkınma programlarını uygulamak için aşağıdaki ilkeler önerilmektedir. (FAO, 2014):

- **Erişim:** Programın ve faydalarının ihtiyaç sahibi kişilere ulaşmasını sağlamaya çalışılmalı ve bazı çiftçilerin programa erişimleri var ise, diğerlerinin yapmadığı durumlarda sonuçlara dikkat edilmelidir.
- **Bağımsızlık:** Çiftçiyi destekleyen ve ancak onu veya geçimini programa bağımlı kılan bir program geliştirilmelidir.
- **Sürdürülebilirlik:** Programın planlarının ve çözümlerinin yerel ekonomik, sosyal ve idari durumla ilgili olduğundan emin olunmalıdır. Kısa vadeli çözümler hızlı sonuç verebilir, ancak yerel ortama uygun uzun vadeli programlar daha büyük başarılarla sahiptir.
- **İleriye dönük olma:** Kırsal kalkınma programlarının teknolojik yönleri, çiftçinin gelişiminde bir sonraki adımı atmasına ve büyük bir teknolojik sıçrama yapmasını istememesine yardımcı olmalıdır. Sürdürülebilir bir ilerleyişi güvence altına almak, çoğunun kabiliyetinin ötesinde, önemli bir ilerlemeyi önermekten daha iyidir.
- **Katılım:** Her zaman yerel insanlara danışmaya çalışılmalı, fikirleri araştırılmalı ve programda mümkün olduğunca bunlar dahil edilmelidir.
- **Etkililik:** Bir program, yerel kaynakların etkin kullanımına dayalı olmalı ve en verimli şekilde kullanılmasına dayanmamalıdır. Verimlilik önemli olmakla birlikte, gereksinimleri genellikle gerçekçi değildir. Örneğin, gübrenin maksimum kullanımı çoğu çiftçinin imkanlarının ötesinde. Ancak, çoğu çiftçinin kapasitesi dahilinde olan kaynakların etkin kullanımı, daha geniş bir etki için daha iyi bir şansa sahip olacaktır.

1.1.9. Kırsal Kalkınma ve Hayvancılık

Hayvancılıkla ilgili faaliyetler ülkenin kalkınmasında önemli yeri olan faaliyetlerdir. Türkiye ve özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri hayvancılık açısından büyük potansiyele sahiptir. Bu potansiyelin iyi bir şekilde değerlendirilmesi bu bölgelerin kırsal ve kentsel kalınmasına önemli ölçüde katkı sağlayacaktır. Kırsal kalkınma planlarında hayvancılık faaliyetleri üzerinde özel olarak durulmaktadır. Bu planların başarılı bir şekilde uygulanması Türkiye'nin hayvancılık alanında Dünyada söz sahibi olmasını kolaylaştıracaktır. Hayvancılıkla ilgili faaliyetler istihdam yaratması, ekolojiye zarar vermemesi, üretim girdilerinin (örneğin yem) tarımsal alanlardan karşılanması gibi nedenlerle kırsal kalkınmada önemli bir sektör olmaktadır (Bakırcı, 2007).

1.1.10. Kırsal Turizm ve Kalkınma

Kırsal turizm, tarımsal veya kentsel olmayan alanlarda gerçekleşen çok sayıda turistik aktiviteyi kapsayan "ülke deneyimi" olarak tanımlanabilir. Temel özellikleri arasında geniş açık alanlar, düşük turizm gelişimi seviyeleri ve ziyaretçilerin tarım ve / veya doğal çevreleri doğrudan deneyimleme fırsatları bulunmaktadır. En saf haliyle kırsal turizmde şu özellikler olmalıdır (Lane, 1994):

- Kırsal bölgelerde yer almakta,
- İşlevsel olarak kırsal - kırsal dünya üzerine kurulu küçük ölçekli işletmelerin özel özellikleri, açık alan, doğa ve doğal dünya ile iletişim, miras, "geleneksel" toplumlar ve "geleneksel" uygulamalar,
- Genellikle küçük ölçekli olması,
- Geleneksel karakter, yavaş yavaş ve organik olarak büyüyen ve yerel ailelerle bağlantılı olması ve genellikle çok büyük ölçüde yerel olarak kontrol edilecek ve bölgenin uzun vadeli iyiliği için geliştirilecektir.

Turizm, kitle ve alternatif turizmden sentezlenir. Kitle turizmi, popüler tatil beldelerinde kültürel mekanlar arayan çok sayıda insan tarafından karakterize edilir. Alternatif turizm, bazen "özel ilgi alanı turizmi" denir ve genellikle temasa önem veren

alternatif turizm biçimleri anlamına gelmektedir. Kırsal turizm, ilgi çekici yerlerin çeşitliliği kültürel miras turizmi, doğa temelli turizm / ekoturizm, tarım turizminin yanı sıra doğal çevre yolları ve miras alanları gibi ortaklık temelli yaklaşımlar olarak kategorize edilebilmektedir. Miras turizmi, temel amacını geçmişini temsil eden mekan ve aktivitelerin yaşanması olan boş zaman seyahatini ifade etmektedir (Özgürel vd., 2016).

İkinci önemli kırsal turizm faaliyeti türü, doğaya dayalı turizm / ekoturizmdir (bazen rekreasyon temelli turizm olarak adlandırılmaktadır). Bu durum, bitki ve hayvan yaban hayatı da dahil olmak üzere, manzaranın tadını çıkarmak amacıyla doğal alanlara gitme sürecini ifade eder. Doğa temelli turizm, gözlemcilerin doğadaki gözlemciler olma eğiliminde oldukları ya da katılımcıların açık hava rekreasyonu veya macera seyahat aktivitelerine katıldığı aktif (son yıllarda giderek daha popüler) olma eğiliminde olabilir. Turizmin üçüncü büyük bir biçimi, “çiftlik veya işletme faaliyetlerinde zevk, eğitim veya aktif katılım için çalışan bir çiftliği veya herhangi bir tarımsal, bahçecilik veya tarımsal işletmeyi ziyaret etme eylemini ifade eden tarımsal turizmdir. Geniş bir çiftlik temeline katılmayı içerir.

Kırsal Turizm birçok yazar tarafından farklı yönleriyle açıklanmıştır ve özetlenebilir (Çeken ve Karadağ, 2011):

Kentsel yaşamın stresleri ve doğal çevrenin uzaklığı bir arzu yaratmış ve şehir yaşamının monokültüründen kaçmak için bu bölgeler tercih edilir hale gelmiştir. Kırsal bölgeler, stres ve dinlenme ve dinlenme sunan daha basit, daha sessiz bir yaşam tarzıyla yeniden etkileşim kurma fırsatı ve rahatlama amaçları ile ilişkilendirilmektedir.

Geleneksel turizm merkezleriyle medya, aşırı tanıdıklık ve sıkışıklıktan kaynaklanan talep, alternatif ilgi alanlarına ilginin artması - içerik ve birçok geleneksel turistik mekana aşırı maruz kalma, yaşam tarzı yapımları için yeni ve ilginç turizm deneyimleri kırsal turizmi artıran etkenlerdendir.

İnsanlar ve insanlar arasındaki ilişkilerde artan çevresel farkındalık kazanmışlardır. Yeşil konular ekolojik olarak kırsal deneyimlerin çekiciliğini artırmış ve sürdürülebilir turizmin önünü açmıştır.

Ulaşım, iletişim ve seyahat için siyasi ve ekonomik engellerin kaldırılması kırsal alanların erişilebilirliğini kolaylaştırmıştır.

Serbest Bağımsız Seyahat Edenlerin sayısının artması ve dünya çapında uzun mesafeli seyahatler, özellikle uzun mesafelerde artan kapasite nedeniyle geçmişte olduğundan daha fazla olmaya başlamış ve kırsal destinasyonların erişilebilirliği ve çekiciliği çarpıcı biçimde iyileştirilmiştir.

Daha fazla boş zaman aktivitesi ile tatiller artmaktadır. Değişen iş modelleri kısa tatillerin popülaritesini artırmıştır.

Daha iyi eğitilmiş gezginler açık hava rekreasyonu, eko-turizm ve özel ilgi turizmi - bireycilik eşsiz deneyimlere ve kırsal alana ihtiyaç duymaktadır. Turizm, parçalı yapısı ve sunduğu çeşitlilik nedeniyle bu ihtiyacı karşılayabilir. Kırsal turizm, hala sadece bir azınlık turizm piyasası iken, kırsal ekonomilere değerli bir katkı yapmaktadır. Onun katkısı sadece finansal açıdan değil, aynı zamanda iş açısından, fonların korunmasına yönelik katkılar, yeni çalışma uygulamalarının benimsenmesi için teşvik ve bazen zayıflamış ekonomilere yeni bir canlılık enjeksiyonu olarak ifade edilebilir. Potansiyel olarak kırsal turizm, kırsal kalkınmaya aşağıdaki faydalardan bazılarını vaat etmektedir. Kırsal turizm nakit akışları, perakendecilik, ulaşım, konukseverlik ve tıbbi bakım gibi hizmetlerde işin ortaya çıkarılmasına yardımcı olabilir. Ayrıca çiftçiler ve bazı durumlarda ormancı ve balıkçı için ek gelir sağlayabilir. İşin tutulması, iş yaratma kadar politik olarak çekici değildir, fakat küçük toplulukların yaşayabilirliğine yardımcı olarak, marjinal alanların hayatta kalması açısından kritik öneme sahiptir. İş yaratma, genellikle otel ve yemek alım satımlarında gerçekleşir, fakat aynı zamanda nakliye, perakendecilik ve bilgi / miras yorumunda da yer alabilir.

Doğrudan turizme dahil olmayan kırsal işletmeler bile, yerel gıdaların bir bölgedeki turizm teklifinin bir parçası olarak kullanılabilen turistik tesislerle yakın ilişkiler geliştirerek turistik faaliyetlerden faydalanabilir. Kırsal turizm, hizmet istasyonları gibi tamamlayıcı işletmelerin genişlemesini kolaylaştırmakta ve misafirperverlik hizmetleri, eğlence etkinlikleri ve sanat / zanaat için turist ihtiyaçlarının karşılanması için yeni işletmeler yaratılmaktadır. Turizm endüstrisi genellikle gençlerin enerjilerine ve coşkusuna uygun heyecan verici ve büyüyen bir endüstri olarak tanıtılmaktadır. Kariyer seçenekleri, özellikle küçük topluluklar dahil olmak üzere turizm işletmelerini yönetme ve doğrudan katılım fırsatları ile geliştirilmektedir. Ziyaretçi bilgisi hizmetleri, dükkanlar gibi var olan tesisler tarafından sağlanabilir, bu sayede bilgi alışverişinde

bulunmak için ödeme yapılırsa gelir akışları artar. Hizmetler, ziyaretçilerin sağladıkları ek müşteriler tarafından da yararlanabilir. Son olarak, turizmin ulusal ekonomilere verdiği önem, hizmetlerin korunmasına yardımcı olacak alt birimler için siyasi durumu güçlendirebilir (Ongun ve Gövdere, 2015). Ayrıca, topluluk çeşitlendirmesi, birçok dağlık ve iklimsel marjinal bölgede önemli bir faaliyettir. Orman bölgeleri, son yıllarda ağaç kesiminin ve işlenmesinin makineleşmesi ve kısmen azalan kereste talebinden sonra düşen fiyatlar nedeniyle ciddi sosyo-ekonomik problemler yaşamıştır. Köy turizmi, orman kullanımının orman ortamının özel nitelikleri gerçekleştirilip geliştirildiği takdirde, orman topluluklarına yönelik gelir kaynaklarını çeşitlendirerek ormancılığa yardımcı olabilir.

Turizm, kişisel bağların ve toplum dayanışmasının büyümesiyle sonuçlanabilecek ideal bir topluluk imajına uyumu teşvik eder. Dolayısıyla, toplum dayanışmasının temeli, paylaşılan kültürel altyapıdan paylaşılmış imaja kaymaktadır (). Bir topluluğun kimliğini ve gururunu şekillendirmede temel bir rol oynarlar. Bu nedenle, tesislerin ve olanakların iyileştirilmesi için turizmin potansiyelinin, topluluk kültürünün, özellikle kırsal kültürlerin önemli bir kaynağı olan kırsal müzeler için olumlu etkileri vardır. Kırsal turizmde, mekanın “yeri”, hem turistlerin hem de ev sahibi topluluğun bölgeyi ziyaret etmek ve yaşamak için cazip kılan şeylerin duygularında temel bir unsurdur. Bu yer duygusu, kısmen hayati rol oynayan kırsal müzeler aracılığıyla sürdürülmektedir (Kodaş ve Ersöz, 2012). Sanat ve el sanatları bölgelerin ve milletlerin kültürel mirasında özel bir yere sahiptir. Birçok yorumcu, turizmin hem önemlerini hem de zanaat ürünlerini satın alarak, sanat ve zanaatlara yardımcı olabileceğini belirtmiştir. Bu faaliyetlerden elde edilen gelir akışları iyi belgelenmiştir. Sanat ve turizm arasındaki destek iki yönlü bir süreç olabilir. Pek çok topluluk, ziyaretçilere kendi bölgelerine gelmelerini teşvik etmek için bir pazarlama mekanizması olarak sanat ve el sanatları festivallerini kullanılmaktadır. Peyzaj koruma, miras korumanın giderek daha önemli bir şekli haline gelmiştir. Peyzaj, kırsal turizm için çok büyük öneme sahiptir, ancak aynı zamanda, ziyaretçi kullanımı, peyzaj koruma endüstrisi için hayati önem taşımaktadır. Ziyaretçi kullanımı politik faydalar sağlar, ekonomik kazançlar sağlayabilir ve rekreasyon faaliyetleri ile giyilen geleneksel manzaraların bakım ve onarımında iş sağlayabilir.

Köy mahallesi ve trafik düzenleme planları, kanalizasyon ve çöp bertarafı gibi çevresel iyileştirmeler, turizm gelirleri ve turizm yetkililerinin siyasi baskıları ile desteklenebilir. Bunlar, var olan nüfusun ve işletmelerin korunmasında ve yeni girişimlerin ve ailelerin çekilmesinde önemli bir yere sahip olmaktadır.

Bu bölümde kalkınma, sürdürülebilirlik, kırsal kalkınma ve kırsal kalkınma ile ilgili kavramlar açıklanmıştır. Kırsal Kalkınma, kırsal alanlardaki insanların yaşam iyileştirilmesi için yapılan çalışmaları kapsamaktadır. Kırsal kalkınmada hedef sürdürülebilir doğal kaynak tüketimine odaklanarak kırsal alanda yaşayan insanların gelir düzeyini yükseltmek, kırsal alanların gelişmesini sağlamakı kırsal ve kent arasındaki gelir dağılımındaki adaletsizliği azaltmaktır. Kırsal kalkınma stratejilerinde kırsaldaki insanların yaşam kalitesinin yükseltilmesi, gelişmişlik farklarının azaltılması hedefine yönelik, ayrıca çevresel ve kültürel değerlerin korunmasını ve sahip çıkılmasını gözeterek, kırsal alandaki değişen toplumsal, kültürel ve iktisadi gereksinimleri, potansiyelleri ve dinamikleri göz önünde bulundurarak çok sektörlü yaklaşımla planlama yapılmalıdır. Türkiye’de kırsal kalkınmanın farklı gelişimi süreci bulunmaktadır. İkinci bölümde Türkiye’de kırsal kalkınmanın gelişimi incelenecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KIRSAL KALKINMANIN GELİŞİMİ

Kişilerin mutluluğunu ve refahını daha üst seviyelere çıkarmak arzusuyla birlikte kırsal bölgelerde kalkınma planlarının uygulanması ile ilgili çalışmalar artmıştır. Bununla birlikte 1980’lerden sonra kırsal kalkınmayla ilgili yaklaşımlarda değişiklikler görülmüştür. Genellikle gelişen ülkelerde büyümeye dönük çalışmalar toplumun tamamını kapsayan uygulamalara dönüşmüştür. Dünyada hızla artan çevreye zarar verme ve doğanın fütursuzca kullanılması dünyanın gündeminde yoğun şekilde yer almaya başlamıştır (Özkul ve Bozkurt, 2019: 536 - 554).

Globalleşme sonucunda iletişimin kolaylaşması, nakliye maliyetlerindeki düşüş, ürünlerde değişimi ve kırsal alanlarda tarım dışındaki sektörlerin önemini meydana gelişi gibi değişimler kırsal alanlarda hem sıkıntılar hem de önemli fırsatlar oluşturmuştur (OECD, 2020). Bu yeni şekillenen dünya düzeni kırsal alanlarda kuralların değişmesine ve yeni kırsal kalkınma politikalarına gerekliliğinin fark edilmesini sağlamıştır. Sonuç olarak kırsal kalkınmaya bağlı yaklaşımlarda ilerleyen zaman içinde değişimler meydana gelmiştir.

Tablo 2. 1.Yeni Kırsal Paradigma

	Eski Yaklaşım	Yeni Yaklaşım
Amaçlar	Eşitlik, çiftlik geliri, çiftliklerin rekabet edebilirliği	Kırsal alanların rekabet edebilirliği, yerel varlıkların değerlendirilmesi, kullanılmayan kaynakların kullanılması
Ana Hedef Sektörler	Tarım	Kırsal ekonomilerdeki çeşitli sektörler (Kırsal turizm, imalat sanayi, bilgi ve iletişim teknolojileri endüstrisi vb.)
Temel Araçlar	Teşvikler	Yatırımlar
Ana Aktörler	Ulusal hükümetleri çiftçiler	Yönetimin her düzeyi (uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel) çeşitli yerel paydaşlar (Kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları)

Kaynak: OECD, 2006:15.

Tablo 2.1’de de belirtildiği şekilde kırsal kalkınmanın temel hedefi çiftliklerin rekabet edebilirliğinden kırsal bölgelerin rekabetçiliğinin yükseltilmesi olarak farklılaşmıştır. Bu hedefi başarmak için ise sadece tarım alanıyla sınırlı kalınmaması, kırsal ekonomilerin farklılaştırılarak kırsal turizm, imalat sanayi, bilgi ve iletişim teknolojileri endüstrisi şeklinde diğer alanların da kırsal bölgelerde yükseltilmesi amaçlanmaya başlanmıştır. Şimdiki ekonomik yapılanma sürecinde devlet desteklerinin kırsal kalkınma politikalarında yetersiz bulunması sebebiyle temel araç olarak desteklerden çok, yatırımlar yani yatırımcının kırsal alana yaklaştırılması yönündeki fiziki ve sosyal altyapının oluşturulması ve kırsal bölgelerin yatırımcıya daha cazip bir şekilde dönüştürülmesi önem kazanmaktadır. Bu süreçte görev alan baş aktör ise sadece merkezi hükümet değil, ulusal, bölgesel, yerel iradecilerle diğer yerel ortakları kapsayan kolektif bir yönetim sistemidir (Yenigül, 2017)

Türkiye’de kırsal kalkınmanın planlı dönem öncesi ve sonrası olmak üzere iki gelişim dönemi bulunmaktadır.

2.1. Planlı Dönemin Öncesinde Kırsal Kalkınma

Ülkemizde 1923 yılında nüfus yoğunluğunun kırsal alanlarda bulunması , kırsal bölgelere önem verilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktaydı (Köymen, 1999). 1913 yılında açıklanan verilere göre, tarımla uğraşan bütün nüfus dağılımının yüzde seksen yedisi ailelerin işletmeleriyken, fakat bunlar toprakların sadece yüzde otuzbeşini kullanabilmekteydi ve bunun yüzde sekizi işledikleri toprakların sahiplerideğillerdi Toprak dağılımındaki bu dengesizlik, toprakların ağası konumundaki kişilerin köylülerden fazla vergi alması ve borçlanmanın yüksek oluşu cumhuriyet hükümetinin modernleşme ve sanayileşmesi arzularını geciktiriyordu. Bu sebepten, iktidar tarımsal üretimin ekonominin önemli bir kelemi olarak tarımla birlikte kalkınmayı gerçekleştirebileceğini düşünerek çalışmalara girişmiştir. 19. yüzyıldan itibaren bağımsız kalan Balkan devletlerindeki ekonomik kalkınma sürecinin, Osmanlı dönemine kıyasla daha düşük bir seviyede gerçekleşmiştir (Köymen, 1999).

Bu bölümde, Cumhuriyet'in ilk yıllarında köylüyü ve kırsal bölgeleri kalkındırmak için gerçekleştirilen girişimler ve etkileri Köy Kanunu'ndan başlanarak incelemeye alınacaktır.

2.1.1.Köy Kanunu

Köy Kanunu kırsal bölgelerin geliştirilmesinin hedeflendiği politik bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Çıkarılan bu kanunda kırsal kalkınmayla beraber ulusal kalkınmanın sağlanabileceğini belirtilmektedir. Kanun ile köylere hukuki bir statü verilmiş, köylere özerk bir yapı sağlamıştır. Köy organlarına seçilen idareye ve köy halkına köyün ihtiyacı olan altyapı ve benzeri hizmetleri gerçekleştirme sorumluluğu getirilmiştir (442 Sayılı Köy Kanunu, m.2).

2.1.2. İzmir İktisat Kongresi

1923 yılında Türkiye'nin ulusal kalkınma problemlerinin tartışıldığı, kalkınmanın başlangıç noktasının ne olacağının saptanması amacıyla Birinci İktisat Kongresi toplanmıştır. Kongre öncelikle ulusal kalkınma problemleri bulunmakla beraber kırsal yerleşimlerin problemlerinin de görüşüldüğü bir kongre olmuştur. Kongrede kırsal bölgelerle alakalı olarak; tarımsal üretimde makine kullanımı, aşar vergisinin kaldırılması, tarımda piyasa ekonomisinin hâkim olması, tarımsal kredilerdeki sorunların çözülmesi, kırsal üreticilere yeni gelişen tekniklerin öğretilmesi ve uygulattırılması şeklindeki konular karara bağlanmıştır (Toprak, 2004).

2.1.3. Birinci Köy Kongresi

Kırsal bölgelerle alakalı araştırmaların gitgide artmasıyla birlikte, Bakanlık tarafından bindokuz yüz otuz sekiz yılında "Birinci Köy ve Ziraat Kongresi"ni gerçekleştirmeye kararı verilmiştir. Bu toplantıda kırsal alandaki toplumsal ve iktisadi problemler de görüşülmüştür. Kırsal alanda tarım odaklı gelişimi gerçekleştirmek amacıyla yapılacak çalışmalarda mali bütçe için kullanılacak kaynaklarla alakalı

çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda, “kırsal kalkınma” ile alakalı raporlar hazırlanmıştır (Gülçubuk, 2006).

2.1.4. Köy Enstitüleri

Kırsal bölgelerde kalkınmayı sağlamak hedefiyle gereken işgücü gereksinimini temini amacıyla bölgedeki gençlerin eğitilerek yine bu sektörlerde işe alınmalarını temin etmek için “Köy Enstitüleri”nin kurulması sağlanmıştır. Bu enstitülerde yetişen bölge çocuklarının öğretmenlik ilk sırada olacak mesleklere yönlendirilerek köylerin toplumsal ve iktisadi kalkınmalarına katkı sağlamak amaçlanmıştır (Can ve Esesngün, 2007). “Köy Enstitüleri”, kırsal bölgelerin gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

2.2. Planlı Dönemde Kırsal Kalkınma

Kırsal Kalkınma kavramının 1950’lere kadar ilk ortaya atılmasından beri, kırsal kalkınma politikaları birçok değişiklikten geçmiştir. 1950-2020 yılları arasındaki gelişim genel şekilde incelendiğinde, 1950’lerde temel biçimde topluluk kalkındırılmasıyla alakalı gerçekleştirilen çalışmalar, 1960’larda küçük çiftçilik ve tarımda yenileşme şeklinde meydana gelmiştir (Ellis ve Biggs, 2001). 1970’lerde devletin müdahale ettiği kalkınma politikaları gerçekleştirilmiş, 1980’lerde devlet desteği daha zayıflamış, serbest pazar ekonomisi önem kazanmıştır. 1990’larda sürdürülebilirlik ilkesi önemsenmeye başlanmış, kırsal bölgedeki nüfusun katılımı ön plana gelmiştir (Giray vd., 2004). Dünyadaki ve ülkedeki siyasette oluşan değişim Türkiye’de 1950’lerde takip edeceği iktisadi politikayı oluşturmuştur. (Oktar ve Varlı, 2010). “Marshall Planı” kapsamında Türkiye’ye gerçekleştirilen ABD yardımı 4 farklı kategoriye ayrılmıştır. Bunlar; hibeler, ödünç, dolayısıyla yardım ve teknik yardımlardır. (Erdem 2008). Bu yardımlar hibe olduğundan yararlanan ülkeler, ABD’ye yönelik bu yardımlardan dolayı borçlanmamaktadır. Hibelerin anlaşmanın doğrultusunda onay verilen konularda kullanılma zorunluluğu bulunmaktadır. Türkiye, Amerika’dan toplam yaklaşık altmış üç milyon dolar hibe temin etmiştir.

1963 yılında devletin gerçekleştireceği sosyo-ekonomik çalışmaların etkin olarak uygulanabilmesi için “planlı kalkınma dönemi”ne başlanmıştır. Uygulanması düşünülen planların ve programların beş yılı kapsayacak şekilde yapılması hedeflenmiştir (TKB, 2004).

1963’te uygulanmaya başlanılan 1967 senesine dek süren il beş yıllık kalkınma planı ile beraber bölgesel kalkınmanın hızlanması, kırsal alanlara yönelik altyapının ve kamuya ait hizmetleri sağlanmasının gerçekleştirilmesi için farklı planlar uygulamaya konmuştur.

1968-1972 yıllarını barındıran İkinci Kalkınma Planında bölgeler arasında mevcut var olan gelişmişlik farklılıklarını azaltmak için yatırımların bu bölgeler arasında adil ve dengeli bir biçimde dağıtılması gerektiği belirtilmiştir (Keleş ve Mengi, 2013).

1973-1977 yılları boyunca uygulanan Üçüncü Kalkınma Planı önceki iki dönemde saptanan aksaklıkların giderilmesi ve ilerleyen dönemlerde de olası problemlerin önüne geçilmesi için daha geniş boyutlu ekonomik kalkınma ile kuşatılmış bir plan şeklinde açıklanmıştır ve toplamda 6 Kesim ve 26 bölümden oluşmaktadır. Bu dönemde her ne kadar ekonomide yapısal bir değişim hedeflenmişse de dünyadaki dönemsel gelişmelerin etkisinin neticesinde bu alanda başarılı olunamamıştır.

1985-1989 yılları boyunca uygulanan “Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı”nda, köydeki insanların refah düzeyinin artırılması, kırsaldaki bölgelerin kalkınmalarını oluşturacak bir biçimde sağlanan toplumsal ve iktisadi kaynakların artırılması, hizmetlerin arasında entegrasyon oluşturulması, kalkınan kırsal köy hayatlarını oluşturucu hizmetin sağlanması, şeklinde ana amaçlar saptanmıştır. “Entegre Kırsal Kalkınma Projeleri” uygulanarak köy hakkının ekonomik refahına katkıda bulunulması amaçlanmıştır (Çolakoğlu, 2012).

1990-1994 dönemini kapsayan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı ile kalkınmada bölgelerin arasındaki gelir dağılımındaki adaletsizliklerin giderilmesi amacıyla yapılacak uygulamaların fazlaştırılması kabul edilmiştir. (Keleş ve Mengi, 2013).

“Sürdürülebilir Kalkınma”yı esas alan “Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı”, “1996-2000” senelerini kapsamaktadır. Plandaki başka konular ise; üretimdeki bilgi toplumundaki gelişmelerin neticesinde durumu toplumsal ve iktisadi yaşama uyarlayarak düzenlemeler yapılması amaçlanmaktadır. (Yeşilbaş, 2011).

“2001-2005” seneleri boyunca uygulamada kalan “8. BYKP” gelişmemiş bölgelerin planlı bir şekilde sürdürülebilirlik kapsamında kalkındırılması amaçlanmıştır (DPT, 2000a).

2007-2013 seneleri boyunca uygulamada kalan “9. BYKP” kırsaldaki yerleşimler açısından planlamada gereksinimleri ve niteliklerinin tespit edilmesi, kırsal alandaki işbirliklerinin artırılması, kalkınmayla ilgili çalışmalara dikey organizasyonla alttan üste doğru başlanması, katılımcı yönetim yaklaşımının uygulanması hedeflenmiştir (DPT, 2006a).

“Onuncu Kalkınma Planı”, “2014-2018” senelerini kapsamaktadır. İktisadi büyümeyle ilgili çalışmalara değinilmiş, bu kapsamında Onuncu Kalkınma Planı kalkınmada sürdürülebilirliğin sağlanmasına dönük bir biçimde düzenlenmiştir. Gelişmenin toplumda her kısma yayılması, üretimdeki etkinliğin ve verimliliğin artırılması, refah politikalarına öncelik verilmesi, çevrenin korunması gibi konulara yer verilmiştir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013).

1950 -1970 yılları arasındaki, 1960-1980 yılları arasındaki, 1970-1990 yılları arasındaki, 1980-2000 yılları arasındaki ve bunun yanında 1970 yılından 2010 yılına ve 2000 yılından günümüze kadar tarihsel süreçler içerisinde kırsal kalkınma politikalarındaki değişimler metotlar ve kavramlarıyla açıklanmıştır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013):

- **1950 ve 1970 yılı:** Ekonomik modernleşme modernizasyon, toplumsal kalkınma,
- **1960 ve 1980 yılı:** Teknoloji transferleri, yaklaşımda geçiş, tarımda makineleşme, tarımda genişlemeler, kırsal kalkınmada büyümenin artırılması, devrimde yeşil devrimin olması, aklını kullanan üreticiler,
- **1970 ve 1990 yılı:** kırsal politikalar, kamu kredileri, yenilenen teşvikler, kırsal kalkınmada gelişen bütünleşme,
- **1980 ve 2000 yılı:** Serbest pazar, yapısal uyumlar, Sivil Toplum Kuruluşları (STK)’ n fazlaşması, devlette geri çekilim, hızla kırsal değerlendirilmeler, az kaynaklar ve gıdanın güvenliği, kalkınmada kadınların konumu, yoksullukla mücadele,

- **1990 ve 2010 yılı:** Mikro kredide katılımcıların kırsal kalkınma değerlendirilmesi, kırsal kalkınmada aktörle yönelim, analizde paylaşım, sürdürülebilir biçimde kalkınma ve toplumsal cinsiyet, yoksullukla mücadele,
- **2000 ve yılları:** Geçimde sürdürülebilirlik, yönetişimde iyilik, yerinde yönetimler, katılımcıların eleştirileri, sektörel politikalar, sosyal korumalar ve yoksullukla mücadele şeklindedir.
- **Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (UKKS)-2020:** Kırsal politikaların amacı kırsal alanda hayat standartlarını ülkede sağlamaktır. Kırsal toplumdaki iş ve hayat koşullarını kentsel yerler ile uyumu hale getirebilmektir.
- **Kırsal Kalkınma Eylem Planı (2014-2018)**
 - 1) Halen kamu yatırım programında bulunan faaliyetler,
 - 2) Planlı dönemde faaliyete başlanması beklenen uygulamalardır. Örnek Faaliyetler
 - a) Mali destek programları (hibe desteği),
 - b) Bütünleşmiş kırsal kalkınma projeleri,
 - c) Alt yapı projeleri,
 - d) Etüt ve Araştırma projeleri,
 - e) Diğer tematik projelerdir

Tablo 2. 2.Kırsal Kalkınma Düşüncelerine Ait Süreç Çizelgesi

1950'ler	Modernleşme /İkili ekonomi modeli / Geleneksel tarım teknolojileri /Toplumsal kalkınma /Tembel köylüler
Anahtar Kelime	Toplumsal Kalkınma
1960'lar	Dönüşüm yaklaşımı /Teknoloji geçişleri/ Makineleşme/ Tarımsal yayım /Tarımın büyüme rolü /Yeşil devrim /Akılcı köylüler
Anahtar Kelime	Küçük Tarım İşletmelerinde Büyüme
1970'ler	Büyümeyle birlikte yeniden bölüşüm /Temel ihtiyaçlar /Bütünleşmiş kırsal kalkınma /Kamusal tarım politikaları /Kamunun sağladığı krediler /Kentlere yönelik pozitif ayırım /Yeniliğe özendirme /Yeşil devrim (devam) /Kırsal büyüme bağları
Anahtar Kelime	Entegre Kırsal Kalkınma
1980'ler	Yapısal düzenlemeler /Serbest pazar/ Fiyat konusunda hak talebi/ Kamunun piyasadan çekilmesi/ STK'ların yükselişi/ Çabuk kırsal değerlendirme/ Tarım işletmelerinin sistem arayışları/ Güvenilir gıda ve açlık araştırması/ Kırsal kalkınmanın süreç işi olduğu/ Kadın yoksulluğunun azaltılması
Anahtar kelime	Pazarın Serbestleşmesi
1990'lar	Mikro krediler/ katımlı kırsal değerlendirmeler/ insan hedefli kırsal kalkınma/ ortaklar analizi/ kırsal güvenlik netleri/ toplumsal cinsiyet ve kalkınma/ çevre ve sürdürülebilir yoksulluğun düşürülmesi

Anahtar Kelime	Katılımcılık
2000'ler	Sürdürülür geçinme/ İyi politikalar/ Yerinden yönetim/ Katılımın eleştirilmesi/ Büyük sektörel düşünceler/ Sosyal koruma ve yoksulluğun bitirilmesi
Anahtar Kelime	Katılımcı Stratejik Kırsal Kalkınma

Kaynak: Ellis ve Biggs, 2001: 439.

2016 yılında Türkiye’de, beş stratejisinden biri dâhilinde “çevresel iyileştirme ve doğal kaynakların sürekliliği” hususunu barındıran bir kırsal kalkınma eylem planını kabul edilmiştir. Kırsal kalkınma programlarında sürdürülebilir kalkınma konusuna daha fazla odaklanması, OECD’nin 2008 tarihli Türkiye ÇPI’nde belirtilen önerilerle tutarlılığı bulunmaktadır. Büyükşehir belediyesi olan illerdeki belediyeleri, ildeki diğer ilçe belediyelerinin toprak kullanım planlarının yanında ilin gerek kentsel gerek de kırsal alanlarında su temini ve arıtma hizmetlerinin gözetiminden mesuldür. Diğer illerde ise kırsal bölgelerde su temini ve arındırma hizmetlerinin gözetiminden İl Özel İdareleri, kentsel bölgelerdeyse daha küçük il veya ilçe belediyeleri sorumludur (OECD, 2019)

2.3. Türkiye’de Uygulanan Bölgesel Kırsal Kalkınma Projeleri

Ülkemizde bölgesel kapsamda hayatını sürdüren toplumun gelirlerini yükseltmek, sulu tarım ortamı sayısını çoğaltmak, çevreye hassas tarımsal üretim oluşturmak hedeflerini taşıyan “GAP, DAP, DOKAP ve Su Havzaları Rehabilitasyon Projeleri” gerçekleştirilmiştir. GAP; projeler içerisinde en fazla maliyetli ve geniş kapsamlı olan Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi, Dünya Bankası’nın yardımı ile DOKAP ise Japonya ile imzalanan sözleşme ile yürürlüğe koyulmuştur.

2.3.1. Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi

“Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi”; bu proje Dünya Bankası’nın yardımıyla ile 2005 senesinde uygulamaya koyulmuş olup, uygulama süresi 7 senedir. Projenin hedefi; Türkiye’de doğal kaynakların yönetilmesi, dengelenmesi, Anadolu ve Karadeniz Bölgesi havzasında hayatını sürdüren toplumun gelirlerini çoğaltılması, Yeşilirmak ve Kızılırmak nehirlerinin etrafa vermiş oldukları hasarların önüne geçilmesidir. Projenin

içerisindeki iller; “Samsun, Amasya, Tokat, Çorum, Sivas ve Kayseri”dir (www.tarimorman.gov.tr).

Projedeki unsurlar; hayvansal atıkların yönetim programı, tarımsal sanayiden doğan kirliliğin, suyun ve toprağın kalitesinin yükseltilmesi, AB’ye uyumlu ilgili önlemlerin alınmasıdır (Çağlar, 2010).

“Doğu Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi”; 1993 senesinde “Elazığ, Malatya ve Adıyaman; 1998’de Adana, Kahramanmaraş, Sivas”; 1999 senesindeyse “Isparta, Antalya, Mersin, Gaziantep, Şanlıurfa” şehirlerinin içinde bulunduğu proje 2001 senesinde sona gelmiştir. Bütün bütçesi maliyeti, 110 milyon dolar ve bu maliyetin 27 milyon doları Dünya Bankası tarafından karşılanmıştır. “Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü (AGM)”, “Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü” (KHGM) ve “Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü” (TÜGEM) proje dahilinde bir kaç eylemde bulunmuşlardır (Çağlar, 2010).

“Çoruh Nehri Su Havzası Rehabilitasyon Projesi”; 2004 senesinde “Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı” ile “Çevre ve Orman Bakanlığı” arasında Türkiye Cumhuriyeti’nde “Çoruh Nehrinde Katılımcı Havza Rehabilitasyonu Master Planı Çalışması” yapılmıştır. Bu plan neticesinde “Çoruh Nehri Rehabilitasyon Projesi” çalışması son planlaması yapılmıştır. Projenin amacı; çevredeki kaynakların sürdürülebilir olması, gelirin iyileştirilmesi, fakirliğin düşürülmesidir.

2.3.2. Doğu Anadolu Projesi (DAP)

Projenin ana amacı; çevrenin kendi potansiyellerini uyandıracak ortamın oluşturulmasıdır. Proje temel planı; yoğun otlatma neticesinde verim azlığı görülen bölgelerin islah edilmesini, hayvanların ırk ıslahının, ürün çeşitliliğinin çoğaltılması, sulamanın artırılması, bazı üretim çeşitlerinde sözleşmeli üretimin teşvik edilmesi, barajlarda ve göletlerde toprak koruma planlarının başlaması düşünülmüştür (Tuncel ve Yalçın, 2011).

DAP Temel Planı için üç temel amaç ve alt amaçlar tespit edilmiştir. İktisadi amaçlar; birey başına geliri yükseltmek, istihdamı çoğaltmak, göçü yavaşlatmak, ekonomik yapıyı farklılaştırmak, sermaye temininin geliştirmek, çevreyi sürdürülebilir ekonomik

yapıya ulaştırmak, çevrenin başka çevrelere olan entegrasyonunu yükseltmek. Sosyal amaçlar; sosyal bütünleşmeyi yükseltmek, gn sebep olduğu sorunları en aza düşürmek, altyapıyı güzelleştirmek, refah seviyesini yükseltmek, işgücü beceri düzeyini geliştirmek, kayıt dışılığı düşürmek, yerel demokrasiyi ilerletmek, sosyal yardım ve koruma hizmetlerini çoğaltmak, düzensiz kentleşmeyi önlemektir. Çevresel amaçları ise; doğal kaynakların güvenceye alınması, ormanların koruyup güzelleştirilmesi, ekolojik çeşitliliğin çoğaltılmasıdır (DPT, 2000).

2.3.3. Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)

Projenin ana amaçları; çevredeki topluluğun gelir düzeyini yükseltmek, yaşam standartlarını güzelleştirmek, kırsalda verimi ve istihdamı geliştirmek, gelirler arasındaki farkların ortadan çıkarılması, sosyal dengeyi düzenlemektir. Bu amaçları başarmak için çok yönlü bütünsel ve ve sürdürülebilirliği kapsayan bir kalkınma anlayışına sahip bir projedir (elik, 2016).

Proje dahilinde ilk olarak barajlar yapılmıştır. İkinci etapta bu suları taşıyacak kanalların inşası daha sonra ise tarlalara iletecek olan şebekelerin kurulması takip etmektedir. GAP 2017 Faaliyet Raporundaki amaçlar doğrultusunda çevresel kalkınmayı planlamak, eylem planı, kalkınma planı ve programlarında görülen öncelik ve politikaların ölümünü analiz etmek, yetkili kurumlar arasındaki sürdürülebilir kalkınma stratejilerini takip etmek ve belli bir düzende tutmak, bölgesel gelişmede katılımcılığı oluşturmaktır (GBKİB, 2017).

Proje çevresinde yapılan yatırımlarda 1990-2017 döneminde artış olduğu görünmektedir. Yalnız lkemizin geçirmiş olduğu 2001 krizinin tesiriyle tahsisler düşmüştür. 2005 senesinde cari fiyatlarla karşılaştırmalarda çok önemli bir yükseliş olduğu belirtilmektedir. Karşılaştırmalar 2018 senesi fiyatlarıyla yorumladığında; göze çarpan belirgin bir azalış ve ıkışlar kriz semesi olan 2001'de ve 2008- 2010 seneleri arasındadır. GAP kapsamında uygulanan projeler analiz edildiğinde çevrede enerji ile alakalı ilerlemeler olmuş ancak hayat kalitesiyle ilgili ölçen sonuçlarda amaçların gerisinde durmuştur Proje neticesinde etkili toprak reformu oluşturulmamış ve geniş

toprak maliklerinin yararına bir harekettir. Toplumsal yapı ve terror olayları projenin başarılı olmasının önüne geçmiştir (Bilgen, 2019).

2.3.4. Doğu Karadeniz Bölgesi Tarımsal Üretim ve Teknik Destek Projesi (DOKAP)

Proje, “Doğu Karadeniz çevresinde; Artvin, Bayburt, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize ve Trabzon şehirlerini barındırmaktadır. Türk Hükümeti adına “Devlet Planlama Teşkilatı” ve “Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı” arasında teknik işbirliği hakkında 1998 senesinde anlaşma onaylanmış ve proje 2000 senesinde yürürlüğe konulmuş ve başlanmıştır. Projenin hedefleri; verimli topraklarının tarım ürünlerinin üretilmesi için güvenceye alınması, orman arazilerinin ağaç dışı üretimde kullanılması, kentleşmenin verimli araziler haricinde gerçekleştirilmesi, meraların bilinçli kullanılmasıdır (Akın, 2016).

2.4. Türkiye’de Uygulanan Yöresel Kırsal Kalkınma Projeleri

Ülkemizde çoğunlukla birkaç ili ilgilendiren kırsal kalkınma projeleri de yapılmaktadır. Bu projelerde ana hedef; yöre toplumunun gelirinin çoğaltmak, yöresel ürün çeşitliliğini ilerletmek ve kırsal bölgelerdeki altyapının gelişmesini sağlamaktır. Projeler içerisinde “Konya Ovası Projesi”, Türkiye’deki resmi sulama projelerinin ilkidir (www.kop.gov.tr). “Konya Ovası Projesi” dışında bölgesel projelere “Bingöl - Muş, Yozgat, Sivas - Erzincan, Diyarbakır Batman - Siirt, Ardahan – Kars - Artvin” kalkınma projelerini misal vermek mümkündür.

Proje dahilinde en çok yatırım yapılan ve bütçe ayrılan kalem altyapının geliştirilmesi ve kentleşmedir. En az kaynak aktarılan ise; kurumsal potansiyelin ilerlemesi ögesidir. 2014-2018 seneleri arasında tahsis edilen kaynaklar ve yapılan yatırımlar çoğaltılmıştır. “Çorum - Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi (1976-1984)”: 1984 senesinde biten ve Türkiye’de uygulamaya konulan bir projedir. Projede, çevrede tarımsal üretimin ve çiftçilerin toplumsal ve iktisadi imkanlarını ilerletmek, kırsal altyapının geliştirilmesi, tarımsal üretimin artırılması, göçün önüne geçilmesi, nadas bölgelerinin düşürülmesi, yeni üretim yerlerinin açılmasını içermektedir. Proje neticesinde nadasa kalan araziler

düşmüş, tarımsal üretim yerleri, verimlilikleri ve üretim miktarları çoğaltılmıştır (Çelik, 2005).

“Erzurum Kırsal Kalkınma Projesi (1982-1989)”: Türkiye ile “Dünya Bankası” ve “Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD)” arasında olan anlaşma kapsamında bütçesi 137 milyon dolar şeklinde saptanmıştır. Ana hedefleri; tarımsal üretimi çoğaltmak, üretici gelirlerini yükseltmek, kırsalda istihdam imkanlarını artırmak, göç durumlarının önüne geçilmesi, kırsal altyapıyı ilerletmek, kredi hizmet imkanlarının artırılmasıdır. Sonuçta, tarımsal üretimde artış olmuş, yeni tarım yöntemleri uygulanmış, kentlere göç sayısı düşmüş, yeni köy yollarının yapımı gerçekleşmiş, 192 köye içme suyu ulaştırılmıştır (Cengiz ve Akkuş, 2012).

“Bingöl-Muş Kırsal Kalkınma Projesi (1990-1999)”: 1990-1999 seneleri arasında bu şehirlerde hayatını sürdüren yaklaşık 3500 kırsal ailenin gelir ve hayat seviyesinin yükseltilmesi hedefiyle, bitkisel ve hayvansal üretimin çoğaltılması, köy yolları, içme suyu tesisleri gibi hizmetlerin yapılmasıyla yoksullukla mücadele edilmesi, kırsal istihdamın fazlalaşması ve kadınların hayat seviyelerinin yükseltilmesi amaçlanmaktadır. Yozgat Kırsal Kalkınma Projesi (1991-2001): Şehirde doğal kaynakları tehlikeye sokmaksızın ve bu kaynakların üreticiliğini çoğaltmak hedefiyle, şehirdeki fakir çiftçi ailelerin en yoksullarının hayat standartlarında devamlı bir gelişme hedefiyle başlamıştır. Köy yolları, orman ürünleri gibi sektörlerdeki hareketleri iyileştirecek yatırımların desteklenmesi sayesinde 40.5 milyon dolarlık bütçeyle yapılmıştır. Tarımsal ve sosyoekonomik şartlarda gelişme olmasına karşın göçü durduramamış, çevre halkı gelirinde kritik bir yükseliş yaşanmamıştır (Alagözoğlu, 2010).

“Sivas-Erzincan Kırsal Kalkınma Projesi” (2004-2010): Şehirlerin kalkınmasının sağlanması, tarımsal üretiminin çoğaltılması, küçük işletmelere yardım edilmesi, tarımsal verimin yükseltilmesi, kırsal göçün önüne geçilmesi hedefiyle yapılan projedir. Ana faktörleri; yörenin kalkınması ve kooperatif kurulması hedefiyle üreticiye eğitimlerin verilmesini, kooperatiflere desteğin sağlanması, yatırımlara yardım edilmesi, sosyal yönlerden hayat sürdürülebilir projelere destek verilmesidir. IFAD, OPEC ve T.C. Hükümeti tarafından ortak olan bir projedir (TKB, 2005).

“Diyarbakır-Batman-Siirt Kalkınma Projesi” (2007-2014): Proje, IFAD, UNDP ve T.C. Hükümeti arasında ortak olarak yapılmaktadır. Projenin hedefi; şehirlerin kırsal çevredeki bireylerin ekonomik ve sosyal durumunun ilerlemesine katkı sağlamaktır. Yapılan eylemler; kanalizasyon sistemleri yapılması, su yolu ve boruların kurulması, içme suyu depoları ve içme suyu göletleri yapılması, beş tane sulama kanalı inşası, çiftçilere ve teknik çalışana farklı eğitim verilmesi planlanmaktadır (www.undp.org).

“Ardahan-Kars-Artvin Kalkınma Projesi (2010-2015)”: IFAD ile eşgüdümlü olarak başlanmıştır. Hedefi; illerde kırsal yoksulluğu ortadan kaldırmak, tarımsal üretimi çoğaltmaktır. Yapılan eylemler; demonstrasyon ve eğitim çalışmalarıdır. Proje dahilinde Ardahan’da yapılacak olan “Hayvan Pazarı” için teknik çalışmalar yapılmıştır ve ihalesi başlanmıştır. 165 çiftçiden makine ve ekipman başvurusu yapılmıştır (GTHB, 2014).

2.5. Türkiye’de Kırsal Kalkınma ve Hayvancılık

Türkiye kırsaldaki bölgelerdeki kapasitesi yüksek olmasına karşın, hayvancılık faaliyetleri tam olarak değerlendirilememiş ve ihmal kaynağı haline gelmiştir. Hayvancılıkla ilgili faaliyetler, kırsal iktisadi faaliyetlerin ilk sıralarında yer alsa da, her tarıma göre geri planda kalmıştır. Pek çok devlette tarımsal üretimde hayvancılık faaliyetlerinin oranı yüzde ellinin üzerindedir (Bakırcı, 2007)

Türk hayvancılık sektörü uzmanlaşma ve profesyonelleşme konusunda pekçok ülkeden geride kalmıştır. Bu uzmanlaşmasının sağlanması için detaylı yöresel kalkınma projesinde hayvancılığın oranının fazlalaştırılması, çiftçilerde hayvancılığın teşvik edilmesi, kooperatif faaliyetlerinin çoğaltılması gerekmektedir. Türkiye'nin farklı coğrafi alanlarındaki otlaklar ve meralar tarımsal faaliyetlerde hayvan yetiştirilmesi açısından fırsat sunmaktadır. Bu fırsatın iyi kullanılması gereklidir. Ovalarda da benzer şekilde

modern ahır hayvancılığı yapılmaktadır. Bu şekilde geniş ve sürdürülebilir bir faaliyet olmasına rağmen, hayvancılık sektöründe uygun bir politika formüle edilmemiştir.

Türkiye'deki hayvancılık faaliyetleri büyük ölçüde küçükbaş ve büyükbaş hayvancılıkla ilgilidir. Fakat bunların yanında tatlı su ve tuzlu su balıkçılığı ve ipekböcekçiliği de kırsal uğraşlar arasında yer almaktadır. Bu yönüyle bakıldığında hayvancılık faaliyetlerinin tarım faaliyetleri gibi zengin ve çeşitli olduğu görülmektedir. Fakat bu potansiyel kaynakların kırsal kalkınmada ve toplum yararına kullanımında birtakım sorunlar ve eksiklikler ortaya çıkmaktadır. Bu sorunların çözülmesi ve hayvancılık faaliyetlerinin kırsal kalkınmaya kazandırılması için ulusal hayvancılık politikasında bazı değişikliklerin yapılması gerekmektedir. Geleneksel hayvancılık yerine modern hayvancılık modellerinin benimsenmesi, hayvancılıkta önemli bir sorun olan ırk ıslahının gerektiğinde ithal damızlık veya melezleme yöntemiyle çözülmesi, en önemli bir diğer sorun olan yem sorununun çözümü için de yem bitkilerinin üretim miktarı arttırılmalıdır (Bakırcı, 2007).

Ülkemizdeki hayvancılıkla ilgili faaliyetlerin ağırlıklı olarak koyun ve sığır yetiştiriciliğini kapsamaktadır. Bunların yanında balıkçılık ve ipek böceği yetiştiriciliğe de yapılmaktadır. Hayvancılıkla ilgili mevcut kaynaklar kırsal kalkınma için toplumsal faydanın sağlanması için kullanılmasında bazı problemler ve eksiklikler olacaktır. Bu sorunları çözmek ve hayvancılık faaliyetlerini kırsal kalkınmaya etkin kılmak için ulusal hayvancılıkla ilgili politikalarda bazı düzenlemeler yapılmalıdır. Çağdaş hayvancılıkla ilgili yöntemler kullanılmalıdır (Bakırcı, 2007).

Hayvancılık faaliyetlerinin kırsal kalkınmada etkin bir şekilde kullanılması ve verim elde edilmesi için reformların yanında bir dizi önlemlerin de alınması gerekmektedir. Bu doğrultuda; çiftçi projelerinin doğru hedefe ulaştığı konusunda reel hesapların yapılması, devlet destek türünün doğru belirlenmesi, hayvan hastalıklarıyla mücadelelerin artması için veterinerlik hizmetlerinin arttırılması gerekmektedir.

TOBB (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği) hayvancılık projelerinin amaçları, faaliyet türleri veya sonuçlarının Şu Şekilde olması gerektiğini belirtmektedir;

1. İnsanların hijyenik ve kaliteli et / süt ihtiyaçlarını karŐılamamanın yanında dengeli, düzenli ve yeterli beslenmeli,
2. Bitkisel ürün artıklarını (küspe gibi) değerli hayvansal ürünlere (yem gibi) dönüştürülmesi,
3. Hayvansal üretimde sermayenin yıl içindeki devir hızının bitkisel üretime göre daha yüksek olması göz önüne alınarak hayvancılığın istihdama katkısı,
4. Hayvancılık sektörlerinde verim artışına gidilmesi,
5. Çiftçilerin veterinerlik hizmetlerine ulaşmalarının ve faydalanmanın hızlandırılması ve kolaylaştırılması,
6. Girdilerin temini konusunda yaşanan sıkıntıların giderilmesiyle çiftçinin pazar karşısında daha güçlü olması,
7. İşgücü isteğinin sürekli olduğu hayvancılık faaliyeti, kırsalda bulunan gizli işsizliğin çözümünde katkı sağlanması,
8. Hayvancılığa dayalı sanayi kollarında (yem, et mamulleri, süt mamulleri, dericilik, tekstil, veteriner ilaçları, hayvancılık ekipmanları vb.) yeni istihdam alanlarının oluşturulması, dolayısıyla hayvancılıkta katma değer artışının sağlanması,
9. Kırsal nüfusun hayat standartlarını arttırmak amacıyla hayvansal ürün üretiminin geliştirilmesi,
10. Damızlık işletmelerinin yaygınlaştırılması ve bu yolla elde edilen hayvanların yetiştirme, dağıtım ve pazarlama aşamalarında desteklenmesi,
11. Çayır ve mera alanlarının ıslah edilmesi, korunması ve kalitesinin artırılması yönünde çabaların olması,
12. Çiftçilerin en temel ihtiyaçı olan hayvan barınaklarının inşa edilmesi, restore ve rehabilite çalışmalarının yapılması Şeklinde sıralanabilir.

Gelişen ülkelerde milli kalkınma fikirleri gittikçe önem kazanmaktadır. Bu planlamaların gayesi iktisadi ve toplumsal düzeni kalkındırmaya dönüktür. Detaylı ve farklı amaçları olan kalkınma planlarını politik, teknik ve yönetsel tarafları

bulunmaktadır. Türkiye, kırsaldaki yerleşim yerleri çok olan ve kırsaldaki nüfusu yoğun ülke olduğundan bu bölgeler ülkenin kalkınmasında da potansiyeli barındırmaktadır.

Bu bölümde Türkiye’de kırsal kalkınmanın gelişimi açıklanmıştır. Planlı dönem öncesinde kırsal kalkınma ile ilgili köy kanunu çıkarılmıştır. İzmir iktisat kongresi ve köy kongreleri düzenlenmiştir. Köy enstitüleri kurulmuştur. Planlı dönem sonrasında hazırlanan kalkınma planları kapsamında Türkiye’de bölgesel ve yöresel kırsal kalkınma projeleri uygulanmıştır.Üçüncü bölümde tezin konusu olan Elazığ’da kırsal kalkınma konusu incelenecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ELAZIĞ KIRSAL KALKINMASININ ETKİLİ OLAN BİLEŞENLER

Elazığ stratejik konumu, sahip olduğu kaynaklar, sany, tarım, hayvancılık vb. sektörleri ile bölgenin en önemli illerinden biridir. Bu kısımda Elazığ hakkında genel bilgiler, Elazığ'ın ticaret yapısı, kırsal yapı ve dönüşümü açıklanmıştır. Kırsal kesimin problemleri üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda tarımsal girdi ve finansman ile ilgili sorunlar ve hayvancılığın problemler incelenmiştir. Kırsal Kesimin GZTF Analizi yapılmıştır. Elazığ'ın güçlü ve zayıf yanları, Elazığ'da fırsatlar ve tehditler ortaya konmuştur.

3.1. Elazığ Hakkında Genel Bilgiler

Elazığ Fırat havzasında yer alan tarihi köklü bir ildir. Fırat havzası tarih boyunca birçok gelişmiş medeniyetlere ev sahipliği yapmış bir yerdir. Bu medeniyetler dünyada bilimin, sanatın ve kültürün gelişmesine katkıda bulunmuştur (Fırat 2023, <https://kentselstrateji.com/>)

Elazığ hakkında makro göstergeler ve Elazığ'ın ticaret yapısı bu kısımda incelenmiştir.

3.1.1. Genel Göstergeler

Elazığ'ın nüfusu 591.098'dir ve bu, Türkiye nüfusunun %0.73'ünü oluşturmaktadır. Elazığ'ın yüzölçüm değeri 9.153 km²'dir (Elazığ Valiliği 2018). Merkez ilçe de dâhil 11 ilçe, 550 köy, 20 belediye mevcuttur (TÜİK 2019). Kişi başına gelir (GSYİH) 6.674 \$ seviyesindedir (Türkiye Ortalaması 12.000 \$) (TÜİK 2015-17). Yine 2017 verilerine göre kentleşme oranı % 78'dir. Okuma yazma oranıysa % 95.71'dir (TÜİK, 2017).

İl merkezinde toplam 40.592 adet bina ve toplam 178.329 adet konut bulunmaktadır. 176.681 adet su abonesi bulunurken yıllık 4.705.909 m³ su kullanılmıştır (2018 Elazığ Belediyesi). 140.970 doğalgaz abonesi bulunurken 128.492 adet kullanıcı bulunmaktadır (2018 AKSA Elazığ Gaz). Meskenler 277.056 MWh, Ticarethaneler 129.856 MWh, Sanayiler 696.226 MWh, Tarımsal Sulamalar da 42.155 MWh elektrik tüketilmiştir (TÜİK, 2018). 202.732 adet sabit hat kullanıcısı, 48.712 adet ADSL kullanıcısı

bulunmaktadır (2015 İl Telekom Müd.). Günlük yayın yapan 4 gazete, karasal yayın yapan 2 TV kanalı, uydudan yayın yapan 2 TV kanalı, yayın yapan 13 radyo bulunmaktadır (Elazığ Valiliği, 2019).

TÜİK verilerine göre Elazığ'ın kişi başına yıllık geliri (GSYH) 27,967 TL'dir. Ülke ortalamasında tarım sektörünün GSYH daki oranı yaklaşık %5 iken Elazığ'da tarımsal üretiminin ilin toplam Gayri Safi Yurtiçi Hasıladaki payı %12 civarındadır. Elazığ'ın istihdam oranı % 34 olup Türkiye ortalaması (%41) nin altındadır.

Cumhuriyet döneminde 1927-2015 yılları Elazığ'ın nüfusunun gelişimi aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 3 .1.Elazığ İli 1927-2015 Yılları Arasında Nüfus İstatistikleri

YILLAR	İl Merkezi	Şehir Nüfusu	Kırsal Nüfus	Toplam Nüfus
1927	19216	34417	179114	213531
1935	23178	39516	216673	256189
1940	25465	36311	154055	190366
1945	23695	38003	160078	198081
1950	29317	42186	171144	213330
1955	41667	59466	182813	242279
1960	60289	81223	197109	278332
1965	78605	106180	216547	322727
1970	107364	151555	225360	376915
1975	131415	175675	242249	417924
1980	142983	187025	253783	440808
1985	182296	233621	250094	483715
1990	204603	272790	225435	498225
2000	266495	364274	205342	569616
2007	312.584	389774	151484	541258
2008	319381	384034	163528	547562
2009	323420	392722	157945	550667
2010	331.479	400675	151971	552646
2011	341220	410625	147931	558556
2012	347857	418991	143712	562703
2013	332810	406131	162108	568239
2014	351504	424994	143759	568753
2015	367156	438846	135458	574304

Kaynak: DİE-TÜİK Genel Nüfus Sayımları, Nüfusun İdari Bölünüşü (1927-2015)

Yukarı tabloda görüldüğü üzere 1927 -2015 yılları arasında Elazığ nüfusunun arttığı görülmektedir. 1927 yılında 213.531 olan nüfus, 2015 yılında 574304'e yükselmiştir. 2015 yılında şehirdeki nüfus kırsalın yaklaşık 3 katına çıkmıştır. 1927 -2015 yılları arasında kırsal nüfusta azalışlar görülmüştür.

Elazığ 2019 verilerine göre 591.098 kişilik nüfusu ile bölgede dinamik bir şehir durumundadır. %70'in üzerindeki şehirleşme oranı ile bölgesinde ilk sırada yer almaktadır. Nüfus, İkinci Dünya Savaşı yıllarında iki yüz binin altına düşmüşken 1950 yılında tekrar 1927'deki seviyeye ulaşmış, daha sonrasındaysa artışını sürdürmeye devam etmiştir. TÜİK verilerine göre Elazığ ilinin son dört yıldaki nüfus durumu Tablo 3.2'de verilmiştir.

Tablo 3. 2.Elazığ'ın Cinsiyete Göre Nüfus Sayıları

Yıl	Erkek	Kadın	Toplam
2016	287991	290798	578789
2017	290692	292979	583671
2018	296641	298997	595638
2019	293415	297683	591098

Kaynak: TÜİK, Nüfus İstatistikleri, 2019.

Elazığ'ın cinsiyete göre nüfus sayıları incelendiğinde 2016 yılında 287.991'i erkek, 290798 kadınlardan oluşan toplam 578789 nüfus, 2019 yılında 293.415'i erkek, 297.683'ü kadın olmak üzere 591.098'e ulaşmıştır.

Tablo 3. 3.Kırsal Nüfus ile Kentsel Nüfus Gelişimi

Yıl	Toplam	Şehir	Kır
1965	322.727	33	67
1970	376.915	40	60
1975	417.924	42	58
1980	440.808	42	58
1985	483.715	48	52
1990	498.225	55	45
2000	569.616	64	36
2007	541.258	72	28
2008	547.562	70	30
2009	550.667	71	29
2010	552.646	73	27
2011	558.556	74	26
2012	562.703	74	26
2013	568.239	71	29
2014	568.753	75	25
2015	574.304	76	24
2016	578789	77	23
2017	583671	78	22
2018	595638	72	28
2019	591098	76	24

Kaynak: TÜİK, Nüfus İstatistikleri, 2019.

1965 yılında Elazığ'da yaşayan nüfusun %67'si kırsal alanlarda, geri kalan üçte biri merkezlerde ikamet ederken, şehirde yaşayanların oranı günümüze kadar yükseliş göstermiş, 1990 yılında % 55 seviyesine ulaşarak kırsal alanda yaşayanların önüne geçmiş ve 2019 yılında ise % 76 oranına ulaşmıştır.

Tablo 3. 4.Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grubu	2019 Yılı Nüfus
0-14	131441
15-44	270539
45-54	73291
55 ve üzeri	115827

Kaynak: TÜİK, Nüfus İstatistikleri, 2019.

Elazığ şehrinin, 0-14 yaş arasındaki genç nüfusu 131.441'dir. Şehrin 15-44 yaş ve üzeri yaş arası nüfusu ise 270539 olarak görülmektedir. 45-54 arası nüfus 73291 iken 55 ve üzeri nüfus 115827 kişidir.

Tablo 3. 5.Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi

Doğuşta Beklenen Yaşam Süresi, Elazığ	TÜİK
Toplam	78,6
Erkek	75,9
Kadın	81,3

Kaynak: TÜİK, Nüfus İstatistikleri, 2019.

Elazığ'da yaşayan insanlarda doğuşta beklenen yaşam süresi Türkiye'de ortalama erkeklerde 75,9 yıl iken kadınlarda 81,3 yıldır. Toplam ortalama yaşam süresi ise 78,6 yıldır (TÜİK 2017).

3.1.2. Elazığ'ın Ekonomik Yapısı

Elazığ, 2016 yılında 328 Milyon 492 TL, 2017 yılında 369 Milyon 506 TL, 2018 yılında 233 Milyon 046 TL kamu yatırımı almıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Bşk., 2018). 54 adet banka şubesi mevcuttur. İllerbazında kredinin dağılımıysa "8 Milyar 984 Milyon 419 Bin TL"dir (TBB, 2019). 2018 verilerine göre 1.708.562.646

TL vergi tahakkuk etmiş, bu verinin sıralamasında Türkiye’de seksen bir il içerisinde yirmi dördüncü olmuştur (Muhasebat Genel Md. 2018). 28.106 faal mükellef bulunmaktadır (Elazığ Defterdarlığı, 2017). Sigortalı eleman çalıştıran işyeri sayısı 8.012 iken toplam aktif sigortalı 128.997, Emekli Sandığı’na kayıtlı (Mallülük, Yaşlılık, Ölüm Aylığı Alanlar) toplam kişi sayısı 49.881’dir (SGK Genel Müd., 2018) 118 spor kulübü, 32.160 faal sporcu bulunmaktadır (Spor Hizmetleri Gen. Müd., 2018).

Elazığ’da 2018 senesinde en fazla beden gücü ile çalışanların istihdamı gerçekleşmiştir. Bunların oranı toplam istihdam edilenler arasında yaklaşık yüzde 43’tür. 2011 Elazığ ilinde 5987 kaydı olan işsiz kadınlar bulunmaktayken 2018 senesinde 24599 olmuştur. Elazığ’da İŞKUR’a kaydı olan 14 843 işsizler vardır. Bu değer Elazığ’daki kayıtlı işsizlerin oranının yaklaşık yüzde otuzbeşine den gelmektedir (<https://media.iskur.gov.tr/35004/elazig.pdf>). İşsizlik oranı %11 ile Türkiye ortalamasının (%14) altında olup istihdama elverişli ekonomik işgücü potansiyeli yüksektir (TÜİK, 2019).

Bir bölgenin kalkınmasında en önemli rolü olanlardan biri de girişimcilerin yaptıkları yatırımlar ve ticari faaliyetlerdir (Esen ve Çonkar, 1999). Elazığ’daki girişimlerin sektörel dağılımları incelendiğinde en çok girişimin 111 tane ile gıda ürünlerinin imalatı ve onu takiben 103 tane ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı sektörlerinde bulunduğu gözlemlenmiştir.

İller arası ticaret kapsamında Elazığ ilinin gerçekleştirdiği ticaretlerde en yüksek payı 4.6 Milyar TL ile Elazığ (iç ticaret) 1,23 Milyar ile İstanbul, 974 milyon TL ile Ankara, 203 Milyon ile Malatya, 162 milyon TL ile Bingöl, 148 milyon TL ile Diyarbakır, 140 Milyon TL ile Kocaeli takip etmektedir. Elazığ, bu veriler ışığında TRB1 bölgesinde 13.851.233.463 TL ile en çok ticaret gerçekleştiren şehir olurken, Malatya 10.952.734.618 TL ile Elazığ’ı takip etmektedir. Elazığ ve Malatya ile karşılaştırıldığında, Bingöl ve Tunceli toplam ticaret konusunda komşularının çok arkalarında kalmaktadırlar (Elazığ TSO, 2019),. Elazığ Vergi Gelirleri aşağıda görülmektedir:

Tablo 3. 6. TRB1 Bölgesindeki İller İtibariyle Genel Bütçe Vergi Gelirleri

TRB1 Vergi Gelirleri	Brüt Tahakkuk	Brüt Tahsilat	TR Tahakkukunda Payı %	TR sırası
Bingöl	311.083.081	228.617.894	0,05	75
Elazığ	1.205.381.383	900.430.281	0,18	39
Malatya	1.549.391.837	1.119.043.887	0,24	31
Tunceli	122.629.686	109.545.597	0,02	80

Kaynak: Muhasebat Gen. Müd. 2019.

TRB1 illerinin vergi gelirleri incelendiğinde brüt tahsilat açısından Malatya ili 1,119 Milyar TL ile liderken Elazığ 900 Milyon ile takip etmektedir. Bingöl ili 228 Milyon ve Tunceli ili 109 Milyon TL brüt tahsilat ile bölgedeki Elazığ ve Malatya'nın çok arkasında kalmaktadırlar. Brüt tahakkuk açısından Malatya, yine 1,549 Milyar TL ile birinci sıradayken Elazığ'ın vergi tahakkuku 1,205 Milyar TL olarak açıklanmıştır (Muhasebat Gen. Müd. 2019).

Tablo 3. 7. Elazığ İlinin İhracat ve İthalat Toplamı (Milyon \$)

	İhracat Top.	İthalat Top.
2015	170.540	28.106
2016	252.862	51.851
2017	321.596	77.328
2018	220.615	33.660

Kaynak: Elazığ TSO, Ekonomik Rapor, 2019.

2015-2018 arası İthalat istatistiklerine göre Elazığ ili 2015 yılında 28 milyon \$, hesaplanmıştır. (2018 Ekonomi Bakanlığı) İthal edilen ürünler incelendiğinde ise 2017 yılındaki 77 milyon \$ ithalatın 68 milyon \$'lık kısmını imalat ürünlerinin (Elazığ ilinin tüm ithalatının % 87,96'sı) oluşturduğu anlaşılmaktadır. İhracat konusunda 222 Milyon \$ gibi bir rakamla Elazığ, 2018 yılında Türkiye'deki şehirler içinde 38. Kırşehir ile 40. Diyarbakır arasında 39. olmuştur. 2017 yılına ait veriler incelendiğindeyse Elazığ, yine TRB1 bölgesinde yer alan ve seneyi 24. Tamamlayan komşusu Malatya'nın ardından kendi adına rekorla tamamladığı senede ülke geneli ihracat sıralamasında 25. sırayı almıştır (Dış Ticaret Bakanlığı, 2019).

Elazığ ili olarak toplam 7 adet coğrafi işaret tescil başvuru yapılmış, bu 7 başvurunun 4 tanesi kabul edilmiştir. Ağın Leblebisi, Elazığ Boğazkere Üzümü, Elazığ Orciği ve Elazığ Öküzgözü Üzümü tescillendirilen ürünlerdir. 4 ürünün 2 tanesinin de üzüm olması, Elazığ'ın üzüm üreticiliğindeki başarısını tescillemektir. Şarapçılıkta kullanılan Öküzgözü ve Boğazkere türleri, üzümçülükteki en asil türlerdendir. TRB1 bölgesindeki illerin içinde 4'er tescille Elazığ, Malatya ile beraber liderliktedir. Elazığ ilinin yaptığı tescil başvuruları % 57 ile kabul edilirken, diğer TRB1 illerinin hepsi 1/3 gibi bir oran yakalayabilmişlerdir. 2018 senesinde patent başvurusu yapan sillerdeki başvuruların miktarına göre Elazığ on sekiz patent başvurusuyla 31. Sırada yer alırken toplam 7349 başvurunun % 0,24'ünü gerçekleştirmiştir. 2018 senesinde patent kaydı alan illerdeki kayıt rakamlarına göre Elazığ toplamda beş patent tescillendirerek 27. Sırada yer alırken toplam 2805 patentin % 0,17'sini oluşturmaktadır. 2018 senesinde marka başvurularında bulunanlar arasında başvuru Elazığ ili, iki yüz seksen dört başvuruya otuz üçüncü sıradadır (Türk Patent Enstitüsü, 2019).

Elazığ'ın ilk kooperatif şirketi 1942 senesinde 21 kurucu ortakla kurulan "Elaziz İplik Ve Dokuma Küçük San'at Kooperatifi"dir. Elazığ'da 2019 yılı itibarı ile 149 kooperatif bulunmaktadır (Elazığ TSO, 2019). Bu kooperatifler aracılığıyla yapılan üretimin Elazığ'ın ekonomik kalkınmasına önemli katkıları olmaktadır.

Elazığ'da enerji yatırımları da dikkat çekmektedir Elazığ Belediyesi'nin iştiraklerinden EBUAŞ tarafından kendi enerji ihtiyacının giderilmesine dönük 5 MW kapasiteli sahip Güneş Enerji Santrali kurulacak olup kentin merkezinde Elazığ Belediyesi tarafından 75 bin 900 m²'lik arazi üzerinde 5 MW kapasiteye sahip güneş enerjisi santrali işletmeye girecektir. Bu santral sayesinde ilin elektrik üretimi karşılanacak ve ilin kalkınması için katma değer yaratılacaktır (<https://www.enerjigazetesi.ist/elazig-belediyesi-5-mw-guce-sahip-gunes-enerji-santrali-kuracak/>)

Biyogaz üretimi ile ilgili fizibilite çalışması Fırat Kalkınma Ajansı tarafından 2016 yılında yapılmıştır (<https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/dokuman/elazig-ilinde-biyogaz-uretimi-ve-biyogazdan-enerji-elde-edilmesi-konusunda-fizibilite-calismasi/439>). Elazığ'daki biyogaz potansiyelinin değerlendirilerek ekonomiye katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Elazığ İlindeki bankalarda mevduat hesaplarında 5.580.503 TL bulunmaktadır. Elazığ ilinde Bankalar tarafından sağlanan seçilmiş sektörel krediler aşağıda görülmektedir.

Tablo 3. 8.Elazığ İli Seçilmiş Sektörel Krediler (2018)

Sektör	Kredi
Gıda Meşrubat ve Tütün	55.336
İnşaat	557.192
Metal ve İşlenmiş Maden	24.402
Finansal Kuruluşlar	5.548
Tekstil ve Tekstil Ürünleri	23.836
Toptan Ticaret ve Komisyonculuk	379.436
Turizm	53.175
Ziraat ve Balıkçılık	541.174
Enerji	912.982
Denizcilik	24

Kaynak: 2019 BDDK

Bankalar arasında sağlanan kredilerin sektörel dağılımına bakıldığında ilk sırada enerji, ikinci sırada inşaat, üçüncü sırada ise ziraat ve balıkçılık sektörleri gelmektedir.

3.2.Elazığ'da Kırsal Kalkınma İle İlgili Bileşenler

Elazığ kırsal kalkınmada önemi olan tarım, hayvancılık, su ürünleri üretimi, ormancılık, madencilik, sanayi, turizm gibi bileşenler açısından büyük öneme sahip bir ilimizdir.

3.2.1.Elazığ'da Kırsal Kalkınmada Tarım

Elazığ'da kırsal kalkınmada tarımın önemli bir rolü bulunmaktadır. Su kaynaklarının zengin olması ve tarıma uygun arazinin varlığı sebebiyle bölgede tarım ürünleri üretimi gelişmiştir.

3.2.1.1.Elazığ'da Tarımın Durumu

Elazığ'da kırsal kalkınma için önem taşıyan en önemli sektörlerden biri de tarımdır. Tarım sektöründe yeni üretim teknikleri, alet ve makinalar kullanılarak üretim gerçekleştirilmektedir.

2019 yılı Ocak ayında Ankara'da yapılan "Atıl Tarım Arazilerinin Üretime Kazandırılması ile Arazi Bankacılığının Kurumsal Altyapı Çalıştayı" ile atıl durumdaki tarım arazilerin üretim yapılabilir hale getirilmesiyle ölçek ekonomisine uygun tarım işletmeleri oluşacak, tarımsal üretim miktar ve kalite yönüyle daha güvenli ve güvenilir hale gelecektir. Uygulamayla arazilerin tarımsal niteliğini korumak amacıyla el değiştirebilme imkanları da ortaya konulacağı, bununla birlikte tarım arazilerinin mobilitesi yani alım, satım, kiralama gibi özellikleri artırılarak tarım arazilerinin kullanıcısı tarafından daha etkin kullanılması, tarım arazileri piyasasında arz ve talep dengesinin düzenlenmesi yoluyla yaklaşık olarak ülkemizde bulunan 2 milyon hektar atıl tarım arazisinin üretime kazandırılması sağlanmış olacağı belirtilmiştir (Tarım Ve Orman Bakanlığı, 2019).

Bu kapsamda yapılan çalışmalar neticesinde Elazığ Merkez ilçesinin atıl tarım arazisi miktarı 9129,7 ha, Ağın ilçesinin 5849,8 ha, Alacakaya ilçesinin 734,9 ha, Baskil ilçesinin 4624,1 ha, Karakoçan ilçesinin 6889,1 ha, Keban ilçesinin 5020,7 ha, Kovancılar ilçesinin 14900,9 ha, Maden ilçesinin 5200,8 ha, Palu ilçesinin 2220,5 ha ve Sivrice ilçesinin 7007,9 ha olmak üzere Elazığ ili toplam atıl tarım arazisi miktarının 61813,7 ha olduğu anlaşılmıştır (Tarım Ve Orman Bakanlığı, 2019).

Tablo 3. 9.Elazığ Arazi Sınıfı Dağılımı

Arazi Cinsi	Miktarı (Ha)	Elazığ Toplam Alanı Oranı (%)	TÜRKİYE	Elazığ'ın Türkiye Geneline Göre Oranı (%)
Tarım Arazisi	286.044	30,7	26.812.509	1,1
Çayır- Mera	225.306	24,2	14.617.000	1,5
Orman	170.318	18,3	21.678.134	0,8
Su Yüzeyleri	67.138	7,2	982.000	6,8
Diğer	182.494	19,6	14.266.691	1,3
Alanlar TOPLAM	931.300	100	78.356.200	1,2

Kaynak: TÜİK, Nüfus İstatistikleri, 2019.

Elazığ'da tarımsal üretim yapan kayıtlı üreticilerimizin dağılımı aşağıdaki şekildedir (Elazığ Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, 2019).

Tablo 3. 10.Elazığ'da Tarımsal Üretim Yapan Kayıtlı Üreticilerimizin Dağılımı

S.N	Kayıt Sistemi Adı	Üretici Sayısı
1	ÇKS (Çiftçi Kayıt Sistemi)	15.497
2	Türk-vet Sistemi	37.384
3	AKS (Arıcılık Kayıt Sistemi)	769
4	OTBİS (Organik Tarım)	23
5	Tarımsal Amaçlı Kooperatifler	4.092
6	Pancar Kooperatifleri	34.225
7	Yetiştirici ve Üretici Birlikleri	4.696

Kaynak: III. Elazığ Tarım Şurası, 2019.

ÇKS'ye kayıtlı toplam tarım arazisi büyüklüğü 96.500 ha civarındadır. Kayıtlı işletme sayısı dikkate alındığında Elazığ'ın ortalama işletme arazi büyüklüğü yaklaşık 6,1 ha'dır. Arazi toplulaştırması ile tarımsal üretimin artırılması için küçük parseller halinde, birden fazla parçaya bölünmüş, şekilleri bozuk arazilerin uygun bir şekilde birleştirilmesi ve düzenlenmesi yapılmaktadır. Elazığ, Kovancılar ve Karakoçan AT ve TİGH projesi kapsamında 19.185 ha, Elazığ Uluova AT ve TİGH projesi kapsamında

19.396 ha ve Elazığ 1. Kısım AT ve TİGH projesi kapsamında da 3.500 ha alanda toplulaştırma yapılması planlanmaktadır. “Üretilmeyen kaynak bir avuç toprak” sloganıyla başlatılan 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu” uygulamaları ile tarım arazilerinin tarım dışı amaçla kullanımının önüne geçilerek düzenlemelere gidilmiştir. Tarım arazilerimizin tarım dışı amaçla kullanım talepleriyle ilgili olarak zorunluluk derecesi ve alternatif alan araştırması ile Elazığ Toprak Koruma Kurulu tarafından değerlendirilmektedir (III. Elazığ Tarım Şurası, 2019).

5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu’nun 8’nci maddesine eklenen ilave hükümlerle miras yolu ile tarım arazilerimizin parçalanması engellenmiştir. Tarım parsellerinin bölünmesi, hissedar sayısının artırılması ve miras paylaşımı ile küçültülmesine izin verilmemektedir. Elazığ’da yaklaşık 6,1 ha olan ortalama işletme arazi büyüklüğünün üretici birlik, kooperatif vs. yöntemlerle büyütülmesi büyük önem arz etmektedir. Elazığ’ın ilk tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesi Hayvan Ürünleri Tarıma Dayalı İhtisas Organize sanayi Bölgesi olarak 2002 yılında Merkez Gümüşkavak Mahallesi sınırları içerisinde kurulmuştur. Yaklaşık 110 dekar alana sahip olup Elazığ için çok yetersiz durumdadır (III.Elazığ Tarım Şurası, 2019). Bu nedenle yeni tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgeleri oluşturma çalışmalarına başlanmıştır. Bu kapsamda; Elazığ Merkez İlçe Cevizdere Köyü sınırları dahilinde 890 dekar alanda Besi İhtisas Organize Sanayi Bölgesi oluşturulmuş ve yatırım teklif sürecine gelmiştir. Ayrıca Elazığ Merkez İlçe Sarıçubuk Köyü sınırları dahilinde 900 dekar alanda Sera İhtisas Organize Sanayi Bölgesi proje aşamasındadır. Elazığ’da bulunan 6496 adet şirketin 3556 tanesi limited şirketi (% 54,75), 2091 tanesi şahıs şirketi (% 32,19), 687 tanesi anonim şirketi (% 10,58) ve 147 tanesi kooperatif şirkettir (% 2,62). Doğu Anadolu Bölgesi içerisinde Elazığ, sanayi işletmesi sayısının dağılımı bakımından bölgenin % 10,5’una sahip olarak Malatya, Erzurum ve Erzincan’ın arkasında 4’ncü sırada bulunmaktadır (Elazığ TSO, 2019).

Elazığ'da Tarımsal Alet ve Makinaların miktarı aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 3. 11. Tarımsal Alet ve Makinalar (Adet)

Cinsi	Miktarı
Pulluk	7044
Ekim makinası	1545
Gübre dağıtma makinesi	3013
Su pompası	7824
Sabit süt sağım tesisi	130
Seyyar süt sağım makinesi	631
Biçerdöver	91
Traktör	5.836

Makina ve teçhizat içinde su pompası, pulluk ve gübre dağıtma makinesi daha fazla sayıya sahiptir.

Elazığ'da tarımın desteklenmesi ve risklerin engellenmesi için (TARSİM) kapsamında tarım sigortası çalışmaları yapılmaktadır. Tarımsal ve hayvansal üretimde karşılaşılabilecek sel, don, deprem gibi doğal afetlere yönelik yapılmaktadır. Elazığ ve Malatya şehirlerinde hayvan barınakları zarar görenlerin zararlarını karşılamak amacıyla Elazığ'a 500 bin TL, Malatya'ya ise 400 bin TL TARSİM tarafından hasar ödemesinde bulunulmuştur(Tarsim, 2020).

Elazığ'da tarımla ilgili meyve sebze üretimi, tarla bitkileri üretimi gibi konularda çalışmalar yapılmaktadır.

3.2.1.1.1.Elazığ'ın Meyve Üretim Durumu

Elazığ meyve üretimi yönünden zengin bir ildir. Meyve ve baharat bitkilerinin alanlarının ilçelere göre dağılım aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 3. 12.Meyveler ve Baharat Bitkilerinin Alanlarının İlçeler Üzerinden Dağılımı

İlçeler	İşlenen Toplam Tarım Alanı (dekar)	Meyveler ve baharat bitkilerinin alanı (dekar)
Merkez	731.215	115.688
Ağın	45.101	5.418
Alacakaya	24.430	10.181
Arıcak	44.359	12.652
Baskil	334.055	85.530
Karakoçan	118.995	2.337
Keban	58.265	14.475
Kovancılar	304.243	7.412
Maden	55.193	11.146
Sivrice	83.384	9.845
Palu	64.999	3.616
Genel Toplam	1.864.239	278.300

Kaynak: TÜİK, Tarımsal Üretim İstatistikleri, 2018.

2018 yılı TÜİK verilerine göre Elazığ'da işlemeli tarımsal faaliyet yapılan toplam 1.864.239 da alanın 278.300 dekarlık bölümünde Meyve ve baharat bitkilerinin yer aldığı görülmektedir. Meyve ve baharat bitkilerinin alan bazında ilçelere göre dağılımına bakıldığında ise; Merkez İlçesi 115.688 da ile birinci sırada yer alırken Palu 3.616 da ile son sırada yer almaktadır. İşlenen toplam tarım alanı içerisinde ; % 6,10 ile Merkez İlçe en fazla Meyve bahçelerinin bulunduğu ilçe olurken, % 0,2 ile Palu en az meyve bahçesi olan ilçe olarak görülmektedir.

Tablo 3. 13.Elazığ'da Meyve Üretimi ve Türkiye Üretimi İle Karşılaştırması (2018 yılı TÜİK verileri)

ÜRÜN ADI		2018	2018	2018
		Elazığ	Türkiye	Elazığ'daki üretimin Türkiye üretimindeki payı (%)
		Üretim Miktarı (ton)	Üretim Miktarı (ton)	
Yumuşak çekirdekli	Armut	5.025	519.451	0,97
	Ayva	459	176.479	0,26
	Elma (Amasya)	1.313	217.433	0,6
	Elma (Diğer)	3.516	1.094.361	0,32
	Elma (Golden)	4.973	846.247	0,58
	Elma (Grannysmith)	1.040	150.529	0,69
	Elma (Starking)	2.934	1.299.390	0,23
	1. ara toplam	19.260	4.303.890	
Sert kabuklular	Badem	2.155	100.000	
	Ceviz	2.163	215.000	1,01
	2. ara toplam	4.318	315.000	
Sert çekirdekli	Kayısı (Zerdali hariç)	51.775	750.000	6,9
	Kiraz	4.386	639.564	0,69
	Şeftali (Diğer)	2.521	667.982	0,38
	Şeftali (Nektarin)	626	121.475	0,52
	Vişne	3.794	184.167	2,06
	Zerdali	909	19.927	4,56
	3. ara toplam	64.011	2.383.115	
Üzüm ve üzümstüleri	Dut	5.248	66.647	7,87
	Üzüm (Şaraplık)	41.891	463.647	9,04
	Üzüm (Sofralık Çekirdekli)	47.897	1.487.201	3,22
	Çilek (örtüaltı dahil)	9.251	440.968	2,1
	4. ara toplam	104287	2.458.463	
GENEL TOPLAM		191.876		

Kaynak: TÜİK, Tarımsal Üretim İstatistikleri, 2018.

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere 2018 yılı TÜİK verilerine göre Elazığ'da öne çıkan meyve çeşitlerinin üzüm, dut, kayısı, zerdali, vişne, badem meyveleri olduğu görülmektedir. Üretim miktarı bakımından yoğun olarak üretimi yapılan meyvelerden üzümün, Türkiye üretimindeki payı %12,26 olduğu bu değer %9,04'nin şaraplık

çeşitlere ait olduğu, %3,22'lik kısmının ise sofralık çeşitlere ait olduğu görülmektedir. Yine söz konusu tablo incelendiğinde ikinci en yüksek payın %7,87 ile dut'a ait olduğu, bunu sırasıyla %6,9'luk payla kayısının, % 4,56 lık oranla zerdalinin, takip ettiği görülmektedir.

3.2.1.1.2. Elazığ İlinin Tarla Bitkileri Üretim Durumu

Tarım sektörü, ekonomi, toplum, politika ve teknoloji açısından diğer sektörlerden farklı özelliklere sahip vazgeçilmez bir sektördür. Tarımsal ürünlerin temel ihtiyaçlar olması, bu ürünleri stratejik öneme sahip kılmaktadır. Tüm ülkelerin tarım ürünleri; özellikle tahıl, şeker, süt, et ve bitkisel yağlar gibi temel tarım ürünlerinde kendi kendine yeterlilik sağlamaya çalışmakta ve kendi tarım politikalarını bu amaç doğrultusunda formüle etmektedir.

Ayrıca tarım, sanayiye hammadde sağlama yanında, sanayinin pazarı olması bakımından da büyük önem taşımaktadır. Büyüyen bir tarım sektörü, istihdamın artmasına ve ekonominin gelişmesine önemli katkılarda bulunacaktır (Elazığ Tarım Orman İl Müdürlüğü, 2020).

3.2.1.1.3.Bitki Sağlığı ve Mücadele Uygulamaları

Elazığ'da bitki sağlığı ve mücadele uygulamaları kapsamında yapılan çalışmalar aşağıdadır:

- Entegre Mücadele Çalışmaları

Elazığ'da 2018 yılı Entegre Mücadele çalışmaları Kayısı, elma, buğday ve bağ alanlarında yürütülmüştür. Entegre tarla, bağ ve bahçelerinde üretim sezonu boyunca yapılan düzenli haftalık kontroller, tuzak takibi ve fenolojik gözlemler, meteorolojik değerler ile tahmin ve erken uyarı sistemi sonuçları dikkate alınarak çalışmalar yürütülmüştür. Entegre bağ-bahçe kontrolleri ile Tahmin Erken Uyarı çalışmaları birlikte yürütülerek mücadele zamanlarının tespiti ve mahalli basın, SMS, Müdürlüğünün Web sayfası ve köylerde yapılan ilanlar ile duyurulması sağlanmıştır (Elazığ Tarım Orman İl Müdürlüğü, 2020).

Tablo 1. Elazığ’da Entegre Mücadele Çalışması ve Yürütülen Konular

KONUSU	2018 PROGRAM	2018 GERÇEKLEŞME
Kayısıda EM	2250 da	2.250 da
Elmada EM	400 da	340 da
Bağda EM	2.000 da	2.000 da
Buğday EM	11.900 da	11.900 da

Kaynak: TUİK, Tarımsal Üretim İstatistikleri, 2018.

- Bağda EKÜY Projesi

2018 yılı Entegre ve Kontrollü Ürün Yönetimi projesi Elazığ Merkez Hoş Köyünde 20 Üretici ve 1000 da alanda programa alınmıştır. 22 Üretici ile 1125 da alanda uygulanmıştır (Elazığ Tarım Orman İl Müdürlüğü, 2020).

Tablo 2.2018 yılı Entegre ve Kontrollü Ürün Yönetimi Projesi

Konusu	2018 Yılı Program	2016 Yılı Gerçekleşme
Bağ EKÜY	1000 da	1125 da

Tablo 3.2018 yılı Entegre ve Kontrollü Ürün Yönetimi Projesi

Yılı	Üretici	Destekleme	Kullanılan	Destekleme Tutarı (TL)
2018	41	1720	120.000	85.035

Kaynak: TUİK, Tarımsal Üretim İstatistikleri, 2018.

Elazığ bağlarının ana zararlısı olan Salkım Güvesi ile Biyoteknik Mücadele kapsamında 2018 yılında Elazığ Hoş Köyünde 100 da alanda çiftleşme saptırıcı feromon kullanmak sureti ile demonstrasyon uygulanmış ve elde edilen başarılı sonuçlar, yapılan etkinliklerde çiftçiler ile paylaşılmıştır (Elazığ Tarım Orman İl Müdürlüğü, 2020). Biyoteknik mücadele ile tarımsal üretimin artırılması hedeflenmektedir.

- Biyolojik Mücadele

İlimiz bağlarında 2016 ve 2017 yıllarında görülmeye başlanan Bağ Unlu Biti zararlısının mücadelesinde üreticiye alternatif mücadele yöntemlerinin gösterilmesi amacı ile 2018 yılında İl Müdürlüğünce uygulamaya konulan iyi tarım uygulamaları örnek köy projesi

kapsamında finanse edilen biyolojik mücadele etmeni olan Parazitik Yaban Arısı (Anagyrus pseudococci) salımı yapılmış ve başarılı olan uygulama sonuçları üretici ile paylaşılmıştır (Elazığ Tarım Orman İl Müdürlüğü, 2020).

- **Hasat Öncesi Pestisit Denetimi**

Tablo 4.2018 Yılı Hasat Öncesi Pestisit Denetimi

Yılı	Ürün	Numune Sayısı	Gerçekleşme	Sonuç
2018	Kayısı	20	20	temiz
	Biber	4	4	temiz
	Üzüm	10	10	temiz

Kaynak: TUİK, Tarımsal Üretim İstatistikleri, 2018.

- **Tahmin Ve Erken Uyarı Uygulamaları**

Hastalık ve zararlıların yoğunluğu, biyolojisi ve bitki fenolojisi takip edilerek, gerektiği zaman ilaçlama yapılmasında kullanılan Tahmin ve Erken Uyarı Sistemi Elazığ ilinde elma bahçelerinde Elma İç Kurdu ve Karaleke ile bağda Bağ Salkım Güvesi çalışmalarında kullanılmaktadır. Elazığ'da Özel İdare kaynaklı olarak alınmış olan Metos marka 4 adet Tahmin ve Erken Uyarı cihazı mevcuttur (Elazığ Tarım Orman İl Müdürlüğü, 2020).

Tablo 5.2018 Yılı Tahmin ve Erken Uyarı Uygulamaları

İlçesi	Köyü	Markası	Faaliyet Konusu
Merkez	Yazikonak	Metos	Elma ve Bağ
Merkez	Koruk	Metos	Bağ
Merkez	Hankendi	Metos	Elma ve Bağ
Ağın	Merkez	Metos	Bağ-Badem

Kaynak: TUİK, Tarımsal Üretim İstatistikleri, 2018.

Üretimde tahmin ve erken uyarı sistemleri ile tarımsal üretimin verimli hale getirilmesi hedeflenmektedir.

- Karantina Çalışmaları

-Bitki Pasaportu Çalışmaları

Tablo 6.2018 Yılı Bitki Pasaportu Çalışmaları

Operatör Sayısı		Denetim Sayısı	Alınan Numune		Basılan Bitki Pasaportu (Adet)
Üretici	Toplam		Sayısı	Sonucu	
5	5	11	3	temiz	20.100

Kaynak: III.Elazığ Tarım Şurası, 2019.

İlkbahar ve Sonbahar fidan satış dönemlerinde operatörlerin fidan satış yerlerinin periyodik denetimleri yapılmakta olup, kontroller neticesinde özelliğini yitirmiş fidanlar imha edilmektedir. Ayrıca operatörleri bilgilendirme çalışmaları da yapılmaktadır

-Ispm-15 Çalışmaları

Elazığ'da ISPM-15 belgesine sahip 1 işletme mevcut olup ilgili yönetmelik çerçevesinde rutin kontrolleri yapılmaktadır.

Tablo 7.2018 Yılı Karantina Çalışmaları

Sürvey adı	Sürvey yapılan alan	Kaç yıldır yapılıyor	Sürvey metodu
Şarka virüsü sürveyi	22.000 da	5	keşif
BN ve FD fitoplazma sürveyi	25.000 da	3	keşif
Turunçgil uzun antenli böceği* 12	Genel tarama	3	keşif
Drosophila suzukii	Genel tarama	3	keşif
Xylella fatidiosa	Genel tarama (5 asma, 5 badem)	3	keşif
Akdeniz meyve sineği	8 istasyon	3	keşif
Monilinia fructicola		1	Keşif tarama
Ceviz güvesi sürveyi		1	Keşif tarama

Kaynak: III.Elazığ Tarım Şurası, 2019.

1-Elazığ'da faaliyet gösteren üreticilere ait süs bitkileri fidan üretim alanları

2- Elazığ Merkez ilçe Belediyesi süs bitkileri fidan depolama alanları

*2016 yılında BN VE FD çalışmalarında zararlıdan arı alan projesi yürütülmeye başlanmıştır.

Karantina çalışmaları ile tarım zararlılarıyla mücadele edilerek olası risklerin kırsal kalkınma üzerindeki olumsuz etkileri önlenmektedir.

3.2.1.2. Kırsal Kalkınma ve Tarımda İstihdam Alanında Hedefler ve Stratejiler

Tarım Orman Bakanlığı tarafından belirlenen Elazığ'da kırsal kalkınma ile ilgili hedefler ve stratejiler aşağıdadır (Elazığ Tarım Orman İl Müdürlüğü, 2020):

1. Kırsalda yaşayan ailelerin hepsiyle “Kırsalda Ekonomiye Katılım Hangi Şartlarda Olur” diye elektronik ortamda anket yapılması,
2. Kadını kırsalda tutabilecek gerçekçi politikaların uygulanması, küçük aile işletmelerinde 10 yıl boyunca kadının sosyal güvencesinin devlet eliyle sağlanması (Örneğin en az 5 süt ineği olan veya en az 20 dönümlük arazide üretime katkı sunan aileler),
3. Büyük işletmelerde aile dışı işçi çalıştıran 1 kişinin sosyal güvencesinin devlet eliyle 10 yıl boyunca sağlanması,
4. Köy ilköğretim okullarında okuyan öğrencilerin sınavla öğrenci alan okullarda ve bursluluk sınavlarında avantajlı öğrenci sınıfına tabi tutulması, ailesi kırsal kalkınmada üretime katkı sunan üniversite öğrencilerinin burs ve yurt başvurularında avantajlı öğrenci sınıfına tabi tutulması,
5. Kadınlara ve çocuklara devlet eliyle kırsal alanda sosyal alanların oluşturulması ve kadınların ürettiklerinin katma değerle pazara aktarmanın devlet güvencesine alınması,
6. Tarımda istihdam ve kırsalda yaşayarak kalkınmanın sağlıklı olması için sosyal problemleri ortadan kaldıracak çalışmaların devlet eliyle yapılması (sağlık, eğitim, geçim, aile kurma),
7. Üretim sırasında ve üretim sonrasında zararların oluşmaması için yönlendirici alt yapı ve ekipman desteği (süt soğutma tankları, manuel sağım makineleri, ürün hasat sonrası muhafaza depoları, hayvansal ve bitkisel ürünlerden günlük tip enerji odaları),
8. Kırsalda yaşamanın gelecek açısından avantajlı olacağı eğitimle ve reel örneklerle vatandaşa aktarılması,

9. Tarımda bilinçli üretici ve üretimin oluşması için devletin teknik elemanlarının çiftçiyi eğitmesi,
10. Kırsalda üretime katkı sunan kayıtlı üreticilere asgari geçim indirimi garantisi sağlanması,
11. Küçük aile işletmelerinde devlet desteği ve kontrolüyle organik üretimin yapılması ve alım garantisinin sağlanması (organik tarım, organik gezen tavuk, mera hayvancılığı v.b.) Kırsalda üreticilerin organik üretime katkı sunabilmesi için devlet kontrolünde ve alım garantisıyla üreticiyi organik tarıma yönlendirecek projelerin uygulanması,
12. Üretim potansiyelinin olduğu her bölgede devlet eliyle yarı zorunlu kooperatifleşmenin yapılması ve yetkilisinin kamu personeli olması veya %100 devlet desteğiyle modern işletmeler kurulması, kurulacak işletmenin idaresinden, yönetiminden ve geliştirilmesinden kamu idaresinin sorumluluğunda bulunması, kurulacak işletmede kırsal nüfus için istihdam oluşturulması. Bu tür işletmelerde en az 1 teknik personelin çalıştırılması,
13. Kent ile kırsal alanda yaşayan vatandaşların sosyal ve sınıf haklarının kırsaldaki vatandaşın lehine gelişecek politikalarla desteklenmesi,
14. Hazine arazilerinin köyün gençlerine destekleme modeliyle ekonomiye kazandırılması, yeni mezun gençlerin üretime katkı sunabilmeleri için devletin kırsalda ki hazine arazilerini üretim amaçlı gençlere sunulması,
15. Üniversiteden mezun olacak teknik personellerin staj yoluyla mutlaka kırsal alanlarda ki kooperatiflerde üretime katılması zorunluluğunun getirilmesi
16. Teknik personelin öz güven problemini aşması ve karşısındaki kitleye güven verebilecek sözüne imtina edildiğinde karlı çıkılacağına dair donanımlı hale getirecek şekilde mezun edilmesi,
17. Modern tarım sistemlerinin demonstrasyon ile havza modeliyle uygulanması (Teknik destek alan çiftçiler ile dededen kalma yöntemlerle üretim karlılığı arasında ki maddi rakamların net bir biçimde köylünün görebileceği yerler de okunması ve her köyde mutlaka örnek çalışmaların yapılması zorunluluğu),
18. Ürün fazlalığının oluşmaması için bütün ekilebilir alanların ekimden önce teknik personel ve muhtarlar aracılığıyla (kooperatifleşme sağlanana kadar) çiftçinin

lehine olacak şekilde devlet kontrolüyle üretim çeşitliliği ve miktarının belirlenmesi,

19. Yetiştirilecek ürün listesinin güncellenmesi ve gelir getiren ürünlerin çiftçilere sunulması (satılmaması durumunda devlet kurumlarınca satın alınması garantisini),
20. Üretici lehine oluşmuş bütün STK ların başında ki yetkilinin ve yönetim kurulunun mutlaka ilgili üretimi yapıyor olma zorunluluğu,
21. Su ürünleri yetiştirilebilecek baraj, gölet v.b kıyısında ki köylülerin mutlaka su ürünleri yetiştiriciliğine yönlendirilmesi ve gerekirse devlet desteği ile yapılması,
22. MEB zorunlu eğitimlerden bir tanesini tarım ve hayvancılık dersi olarak müfredat oluşturması,
23. Tarım ve hayvancılıkla uğraşan üreticinin devletin gerçek kıymetlisi olduğuna inandırılması,
24. Köy muhtarlarının en az lise mezunu olması,
25. Küçük aile işletmelerinin sayısının artırılması,
26. Elazığ'ın da yer aldığı AB projelerinin hayata geçirilerek ulusal ve AB fonlarının tek bir çatı altında toplanarak kırsal alanlarda daha etkin kullanılması,
27. Meşe ve odun dışı orman ürünlerinin alansal olarak artırılması için, bozuk mera, verimsiz mera ve % 15-20 meyil üstü erozyona açık sahaların orman olarak tahsisi,
28. Bu sahalarda elde edilecek ürünler için tesis ve fabrikaların yörede açılması ve bunların teşvik kapsamına alınması, pazarlama imkanlarının oluşturulması,
29. Markalaşma yoluna gidilerek ürünlere patent ve marka alınması,
30. Köylüyü köyde tutmaya yönelik teşvikler aile şirketleri kurulmasına yönelik yöntemler, modeller, ortaya konulmalı, bu amaçla tıbbi ve aromatik bitkileri işleyen, sirke, reçel, pekmez ve marmelat üretimi yapabilecekleri küçük tesislerinin kurulmasına yönelik köylülere ve kooperatiflere hibe / kredi olarak verilmesi.
31. Çöven bitkisi doğal yayılış alanlarından biri de Doğu Anadolu Bölgesi olması nedeni ile % 80'i ithal edilen bu bitkinin yetişme şartları ve ortamının iyileştirilmesi, köylüler dışında dışarıdan gelecek yatırımcılara bedeli

karşılığında türün devamlılığı riske edilmeden alınacak tedbirler doğrultusunda tahsisen verilmesi ve o yöreye çöven suyu işleyen fabrikaların kurulması şartının da eklenmesi sağlanmalıdır.

3.2.1.3. Tarımsal Üretimle İlgili Güçlü ve Zayıf Yönler

Tarımsal üretimle ilgili güçlü ve zayıf yönler aşağıdaki tabloda görülmektedir (Elazığ TSO, 2019):

Tablo 3. 14. Tarımsal Üretimle İlgili Güçlü ve Zayıf Yönler

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
Çiftçilerin başta meyvecilik ve sebzeçilik olmak üzere bitkisel üretime karşı istekli olmaları	Örgütlenmeye karşı talep düşüklüğü ile var olan örgütlerin etkin olamamaları
Sulanabilir tarım arazisi varlığının yüksek olması	Çiftçilerin yeni teknik ve teknolojileri uygulama eğilimlerinin düşük olması, yayım çalışmalarının yetersiz olması
İlde 700-1500 m arasında bitkisel üretim yapılabilecek arazilerin bulunması nedeniyle ürünlerin daha geniş bir periyotta üretim imkanı sunması	Çiftçilerin öz sermaye yetersizliği nedeniyle girdi kullarımlarında yetersiz kalmaları nedeniyle üretimde verim düşüklüğü yaşanması
Tarım arazilerinde kirlilik, tuzlanma vb problemlerin asgari düzeyde bulunması	Tarımsal ARGE ekliliği çok yüksek
İlde yetiştirilen bazı üzüm çeşitlerinin (öküzgözü, ağınbeyazı, boğazkere) yöreye has çeşitler olması, bunlardan Öküzgözü ve Boğazkere üzüm çeşitlerinin ülkenin en iyi şaraplık çeşidi olması, yine Ağın Beyazı adlı üzüm çeşidinin ise raf ömrü uzun, depolamaya uygun geçici bir çeşit olması	Tarım arazilerinde işletme büyüklüğünün küçük ve parça sayısının fazla olması
Hazar vadisi tarihte güzel yer olarak geçmektedir. Özel bir havzadır. Kiraz yetiştirme alanı açısından çok iyi bir konumdadır. Sürekli olarak ülkeye kiraz sağlanabilir.	Pazarlamadaki eksiklikler (depolama, pazara sunma, hakim sektörlerde söz sahibi olma)
Elazığ marketler zinciri olabilir (dut, kayısı yöresel ürün)	İlde önemli potansiyeli bulunan ürünlerde (üzüm ve sebze gibi) pazarlama sıkıntıları yaşanması
İlin özellikle sert çekirdekli ve üzümsü meyve yetiştiriciliğine uygun ekolojide olması (özellikle vişne ürünü için yetiştirme koşulları çok uygundur.	Tarımda makineleşmenin düşük olması, ilde tarımsal hammadde üretimi olmasına karşın tarımsal ürünleri işleyecek yeterli tesisin bulunmaması.
Uygun sertifikalı tohum, fide ve fidan kullanımı olduğu takdirde Pazar şansının yüksek olacaktır	Arazilerin engebeli oluşu
Toprak ve iklim faktörlerinin ikinci ürün yetiştiriciliğine uygun olması	Arazilerin parçalı oluşu

Transit yolların üzerinde olması nedeniyle pazarlama avantajı olması.	Zarara uğrama korkuları, girişimciliklerini etkiliyor, neticesinde teknolojik yeniliklere, yeni ürün desenine soğuk bakıyorlar
İlin güneş enerjisi ile beslenme yönünden güçlü olan kuşakta yer alması	Su, motorin, elektrik enerjisi, gübre, nakliye gibi girdilerin yüksekliği
Doğal kaynaklar ve biyoçeşitliliğin zenginliği	Ş.pancarı, kayısı, üzüm hasadında çalışan mevsimlik işçilerin yöreye gelmemesi sebebi ile çok ciddi iş gücü ihtiyacının olması
Toprak ve su kaynaklarının kirlenmemiş olması	Organik ürün fiyatının yüksekliği sonucu talep yetersizliği ve pazarlama sorunu
Organik üretimi için uygun ekoloji ve rakımın olması	Bölgedeki tıbbi-aromatik bitkilerin ekonomik analizinin yapılmamış olması
Organik tarım açısından çevreye zararlı sanayi tesislerinin az olması	İlimizde tıbbi-aromatik bitkilerde dünya ticaretini bilen özel sektörün bulunmaması
Kimyasal ilaç ve gübre kullanımının düşük düzeyde olması	Tıbbi aromatik bitki türünde bazı bitkilerin aşırı toplama nedeniyle doğada azalması ve yetiştirilmesinde karşılaşılan güçlükler
Organik tarımı destekleyici geleneksel bilgi ve tecrübenin varlığı	Halk arasında bilinen bazı bitkisel tedavi yöntemlerinin kayıt altına alınmadan ve klinik deneyleri yapılmadan yok olup gitmesi
Organik tarım açısından diğer bölgelere oranla hastalıkların daha az görülmesi	Bölgede sertifikalı tohum kullanımının düşük olması
Organik tarım açısından bölgeye has ürünlerin olması ve bu ürünlerin ülke genelinde tanınıyor olması	Tohumculuk sektörünün kalifiye eleman eksikliği
Tıbbi aromatik bitkiler sektöründe ilin çok farklı bitki türlerine ev sahipliği yapması	
İlimizde çok sayıda tıbbi ve aromatik bitkinin doğal olarak bulunması	
Tıbbi aromatik bitki grubunda kültüre alınabilecek birçok türün bulunması	
Tıbbi aromatik bitki türünün vatandaşlar tarafından tanınması ve tıbbi amaçlı olarak kullanılması	
Ülkede doğal-bitkisel tedaviye ilginin giderek artması	

Kaynak: Elazığ TSO, 2019.

Tabloda görüldüğü gibi su kaynaklarının zenginliği, su kaynaklarının kirlenmemiş olması, sulanabilir tarım arazilerinin çokluğu Elazığ için en önemli avantajların dan biridir. Bunun yanında biyoçeşitliliğin fazla olması, iklim koşullarının ikinci ürün üretimine imkan vermesi de ilin tarımsal üretimde güçlü yönlerinden biridir.

Arazilerin engebeli oluşu, Arazilerin parçalı oluşu, Tarımsal ARGE ekikliği çok yüksek

Pazarlamadaki eksiklikler ise tarımsal üretimdeki eksikliklerdendir.

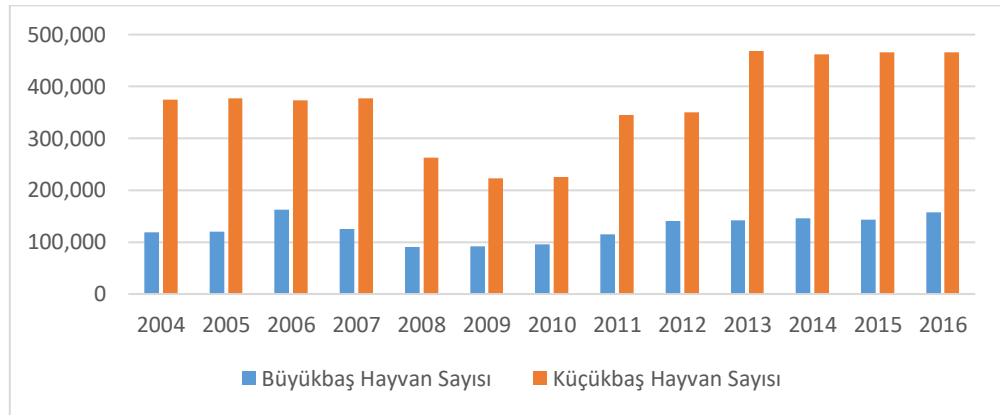
Ayrıca tarım, sanayiye hammadde sağlama yanında, sanayinin pazarı olması bakımından da büyük önem taşımaktadır. Büyüyen bir tarım sektörü, istihdamın artmasına ve ekonominin gelişmesine önemli katkılarda bulunacaktır.

3.2.2. Elazığ'da Kırsal Kalkınmada Hayvancılık

Elazığ'da kırsal kalkınmada hayvancılık önemli bir yer tutmaktadır. Elazığ mera alanları, ekim alanları, su kaynakları, topografik yapısı ile büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine uygun illerden biridir. Her geçen gün artan yem bitkisi ekilişleri hayvancılığa verilen önemi göstermektedir.

3.2.2.1. Elazığ'da Hayvancılığın Durumu

İlde 19.226 adet hayvancılık işletmesi mevcuttur. Bu işletmelerin hemen tamamına yakını aile işletmesi şeklindedir. İl de tarım işletmeleri genellikle bitkisel ve hayvansal üretimi birlikte yapmakta ve bu işletmelerin oranı da %77'yi bulmaktadır. Bu işletmeleri sırasıyla %20 ile yalnızca bitkisel üretim yapan işletmeler ve %3 ile de yalnızca hayvansal üretim yapan işletmeler izlemektedir (Elazığ Gıda Tarım Hayvancılık Müdürlüğü, 2020).

Şekil 3. 1.Küçük ve Büyükbaş Hayvan Sayısı

Kaynak: III. Elazığ Tarım Şurası, 2019.

Elazığ'da 187.418 büyükbaş ve 698.745 küçükbaş hayvan bulunmaktadır (Elazığ TSO, 2019).

Türkiye'de hayvan kaynaklı ürünlerin pazarlanmasıyla ilgili mevcut araçların sayısı da pazarlama verimliliğini düşürmektedir. Üreticiler ve tüketiciler arasında bazen 5-6, genellikle 3-4 olmak üzere pazarlama birimleri bulunmaktadır. Türkiye'de kesilen hayvan ve et satışı, farklı büyüklükteki yerleşim yerlerine göre değişiklik göstermektedir. Kırsal kesimde kesilmiş hayvan ve et satışında üretici köylerde kasaplar ile tüketiciler arasındaki zincirin çok kısa olduğu görülmektedir. Ancak et fiyatı tüketiciler için ucuz değildir. Tüketici sayısının az olması ve satın alma gücünün yetersiz olması nedeniyle, satış olanakları sağlayamamaktadır. Bu nedenle pazarlama maliyetleri, yani perakendecilerin kesim kar marjları yüksektir. Öte yandan sakatat, maliyetleri düşürmede bir faktördür ve ekonomik açıdan değerlendirilemez (Elazığ Gıda, Tarım, Hayvancılık Bürosu, 2020).

Problemleri

Yukarıda da açıklandığı üzere ilde 19.226 adet hayvancılık işletmesi mevcuttur. Hayvancılıkla ilgili yaşanan sorunlar kırsal kalkınmayı da olumsuz etkilemektedir.

Elazığ'da Hayvancılığın Problemleri aşağıda maddeler halinde açıklanmıştır (Elazığ Gıda Tarım Hayvancılık Müdürlüğü, 2020):

- Besi ve süt hayvancılığına uygun ırkların kullanılmaması nedeniyle verimin düşük olması,
- Kaliteli damızlık hayvan sayısının yetersiz olması,
- Köylerin suni tohumlama hizmeti veren birimlere uzak olması nedeniyle yeterli veteriner hizmetlerinin verilememesi, suni tohumlamada zamanlamanın iyi yapılamaması ve tohumlanacak hayvanın ırkına uygun tohumlamanın çeşitli nedenlerle yapılamaması,
- Daha önce Devlet eliyle yapılan suni tohumlama faaliyetlerinin özelleştirilmesi nedeniyle fiyatların yükselmesi,

- Bazı çiftçilerin ise suni tohumlama uygulamasını (ahlaki ..vd. nedenlerle) benimsememesidir.

Bakım ve beslemeye ait problemler aşağıdadır (Elazığ Gıda Tarım Hayvancılık Müdürlüğü, 2020):

- Uygun olmayan hayvan barınakları,
- Yem bitkileri üretiminin yetersiz olması,
- Yem fiyatlarının yüksek olması,

Hayvansal ürünlerde üretimin arttırılabilmesi için öncelikle kaynakların doğru kullanımı ve geliştirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla yüksek verimli ırklardaki hayvan sayısı arttırılmalı ve kaliteli hayvan yemi arzına önem verilmelidir. Bu koşullarda başta kaliteli kaba yem olmak üzere, çayır -mera verimliliğinde de artış olması gerekecektir. Elazığ'da yem bitkileri üretimi şu an için yeterli seviyede değildir. Alt bölgeler bazında inceleme yapıldığında I ve II'nci alt bölge dışında III. alt bölgede yem bitkileri üretiminin yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Verimi etkileyen kısıtların başında yem ve besleme gelmektedir. Yerli ırklara yaz dönemi boyunca mera beslemesi sırasında ilave yem verilmemektedir. Bunun nedeni yem fiyatlarının yüksek olmasıdır. Kış aylarında da hayvanlar besin değeri düşük ot/saman ile beslenmektedir. Kötü beslenme sonucu yeni doğanların doğum ağırlıkları düşük olmakta ve ineklerin süt veriminin düşük olması buzağların büyüme hızını yavaşlatmaktadır. Kötü beslenme sonucu canlı ağırlık artışı düşük olmakta, genç erkek hayvanların besi süreleri 30 aydan daha uzun olmaktadır. Hayvan bakımı ve hayvancılık yönetimi ile ilgili faktörler de verimi kısıtlayan diğer faktörlerdir. Hayvanların büyük bölümü barınma şartları kötü, havasız ahırlarda tutulmaktadır. Kötü sağım teknikleri mastitis ve diğer enfeksiyonlara neden olmaktadır. Sun'i tohumlamada istenilen seviyelere ulaşamamış olması sığırların genetik yönden gelişimini engellemektedir. Köylerin dağınık ve köyler arası mesafelerin uzun olması nedeniyle üreticiye suni tohumlama hizmetinin götürülmesi zorlaşmakta ve maliyeti arttırmaktadır. Bunun yanında özelleştirme nedeniyle fiyatlarda yükselme ve bir takım ahlaki nedenlerden dolayı da sun'i tohumlama faaliyeti bir kısım çiftçi tarafından benimsenmemiştir (Elazığ Gıda Tarım Hayvancılık Müdürlüğü, 2020).

3.2.3. Elazığ'da Balıkçılık ve Su Ürünleri

3.2.3.1. Elazığ'da Balıkçılık ve Su ürünleri Yetiştiriciliğinin Durumu

Elazığ su potansiyeli bakımından zengin ve yoğun su ürünleri üretiminin yapıldığı bir şehirdir.

Şekil 3. 2.Elazığ İl Sınırları ve Su Kaynakları

Elazığ'ın 2018 yılı itibari ile 34.655 ton/yıllık proje kapasitesine sahip ve fiili üretimi 18.000 ton/yıl olan alabalık yetiştiriciliği mevcuttur. Su ürünleri avcılığında 2018 verileri itibari ile 13 kooperatif, 120 tekne ile 511 tonluk bir üretim gerçekleştirmiştir. Bu üretim; su ürünleri üretici birliği, su ürünleri işletmeleri, kooperatifler, balıkçılar ve kamu kurumlarının ortaklaşa çalışmalarının eseridir (Elazığ TSO, 2019).

3.2.3.2. Su Ürünleri Yetiştiriciliği ve Sağlığı ile İlgili Stratejiler

Türkiye'de iç sularda üretilen balık türlerinin değeri yüzbir bin dört yüz beş ton Olmaktadır. İlin Türkiye "İç su Balık Yetiştiriciliği"değer, on üç bin ton olmaktadır. Türkiye iç sularındaki balık yetiştiriciliğindeki oranın yüzde on üçüne sahiptir. Elazığ'da akbalık, alabalık, gümüş, karabalı, kefal, aynalı , siraz ve diğer balık türlerinin üretimi yapılmaktadır.

Su Ürünleri Yetiştiriciliği ve Sağlığı ile İlgili Stratejiler aşağıdaki gibi özetlenebilir (Elazığ Gıda Tarım Hayvancılık Müdürlüğü, 2020):

- Elazığ'daki balıkçıların eğitimlerine yönelik mesleki eğitim veya hizmet içi eğitim programları hazırlanmalı ve desteklenmelidir

- İlde balıkçıların avladıkları avın boy kompozisyonu kontrol altına alınmalıdır
- Balık Hali'nin yapılması ticaretin canlandırılması için fayda sağlayacaktır.
- Ülke ve il ekonomisi için önemli olan kerevit gibi ihraç edilebilen türlerin su ürünleri stoklarına ait sürekli bir veri akışının olması gerekmektedir. Bu türler üzerinde biyolojik ve hastalık gibi çalışmaların yapılması gerekmektedir.
- Balık etinin sağlıklı ve güvenilir bir besin olduğu devamlı işlenmelidir.
- Üretici birliklerinin pazar sorununda aktif rol oynaması gerekmektedir.
- Üretici birliklerinin balık fiyatını belirlemesi gerekmektedir.
- Balık işleme tesislerinin daha faal olması ösağlanmalıdır.
- İlde sempozyumlar, toplantılar ve okullarda eğitimler vererek balık tüketimini artırmaya yönelik projelere yönelinmelidir.
- İlde toplumsal duyarlılığı artırmak amacıyla, her yıl "Alabalık" temalı etkinlikler düzenlenmelidir.
- Alabalıkta marka oluşturulmalıdır.
- Su ürünleri yetiştiriciliğine verilen desteklemelerin tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir.
- Kapalı devre sistemleri ile üretim ön plana çıkartılmalıdır.
- Elazığ'daki su potansiyelinin devamlı izlenmesi gereklidir.
- Alternatif türlerin kültüre alınması ile alabalığa rakip gelmesi ve doğal stoklara takviye olması önem arz etmektedir.
- AB, TUBİTAK ve Kalkınma Ajanslarının su ürünlerine destek vermesi gerekmektedir.
- İşletmede olan tesislerinden yıl içerisinde belirli dönemlerde çevresel etki değerlendirmesi amacıyla istenilen su analiz raporları yerine işletmeleri gerçek zamanlı izleme sistemleri geliştirilebilir.
- Genç nesillerde gerekirse ilkokuldan başlayarak, eğitim ve toplantılar ile çevre bilinci oluşturulmalıdır.

3.2.4.Elazığ'da Sanayi

Sanayi sektörüne bakıldığında, Elazığ'da ön plana çıkan sektörler % 37,8 ile ana metal sanayi, % 20,1 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı, % 16,8 ile gıda ürünlerinin imalatıdır. TRB1 bölgesine bakıldığında Malatya ve Tunceli illerinde gıda ürünlerinin imalatı sırasıyla 42,5 ve 47,6 ile en öndeki başat sektörken Bingöl ilinde bu sektör % 32,8 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatıdır.Uzmanlık göstergeleri verisine göre Elazığ sektörel bağlamdaki sıralamada 'diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı' 3,8 ve 'ana metal sanayi' 3,3 ile uzmanlaşma alanlarındaki önemli sektörleri belirtilmiştir. TRB1 bölgesine bakıldığında Tunceli ilinin içecek imalatı 29,9 ile yine Bingöl ilinin içecek imalatı 8,6 ile bölgedeki en yüksek uzmanlaşma oranlarını göstermektedir. İllere göre aktif satışlar incelendiğinde TRB1 bölgesinde girişim sayısının liderliği 6974 ile Malatya'dayken, onu takip eden Elazığ'da 6194 girişim bulunmaktadır. İşyeri sayısında bölgede Malatya 10.685 ile liderliği elinde bulundururken, tekrardan 2. sırada 8654 işyeri ile Elazığ gelmektedir. Bu bölgedeki illerin net satışları incelendiğinde, işyerlerinde Malatya 21.242.911.402 ile liderliği tutarken arkasından Elazığ 19.481.229.790 ile takip etmektedir. İşyeri aktiflerinde ise Elazığ 27.152.144.270 ile liderliği almayı başarırken Malatya 24.661.899.124 ile 2. Sıradadır. Verilerde girişimlerin net satışları incelendiğinde Elazığ yine 16.956.482.454 ile liderlikteyken 2. Sırada Malatya 14.774.113.976 ile bulunmaktadır. Girişimlerin aktiflerine bakıldığında Elazığ 18.542.451.740 ile en büyük aktifleri elinde bulundururken arkasından yine Malatya 14.714.088.036 ile takip etmektedir (Elazığ TSO, 2019),

TRB1 bölgesi şehirlerine bakıldığında en çok girişim Malatya'dan çıkarken sektörel bağlamda 282 adet ile yine gıda ürünlerinin imalatı sektörü liderliği almayı başarmıştır. Elazığ'ın diğer illere kıyasla önde olduğu sektörler diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı, diğer imalatlar ve çok az farkla mobilya imalatı ve makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı şeklindedir (Elazığ TSO, 2019).

Elazığ'ın ekonomik sektörleri incelendiğinde en büyük sektörlerin % 0,6 ile diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı, % 0,5 ile ana metal sanayi olduğu anlaşılmaktadır. Bu iki ana sektörün arkasından da % 0,3 ile mobilya imalatı takip

etmektedir. TRB1 bölgesindeki diğer iller incelendiğinde Malatya ili % 0,7 ile gıda imalatı ve % 0,6 ile tekstil ürünlerinin imalatı sektörlerinde ön plana çıkmaktadır (İSO, Türkiye'nin 500 büyük şirketi araştırması, 2018)

Elazığ sanayinin geliştiği illerden biridir. Aşağıda Doğu Anadolu Bölgesi sanayi işletmeleri içerisinde ilk beş ilin yüzdeleri görülmektedir.

Tablo 3. 15.Doğu Anadolu Bölgesi Sanayi İşletmeleri İçerisinde İlk Beş İlin Yüzdeleri

Doğu Anadolu Sanayi işletmeleri ilk 5 il %	
Malatya	29,2
Erzurum	15,4
Erzincan	11,5
Elazığ	10,5
Van	7,3

Kaynak: Elazığ TSO, 2019.

Doğu Anadolu Bölgesi içerisinde Elazığ, sanayi işletmesi sayısının dağılımı bakımından bölgenin % 10,5'una sahip olarak Malatya, Erzurum ve Erzincan'ın arkasında 4.sırada bulunmaktadır.

Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Araştırmasına göre Eti Krom A.Ş. 2018 yılında 157. sırada yer almaktadır.

3.2.5.Madenler

Elazığ ilinde bakır ve krom cevheri, mangan cevheri, kurşun-çinko cevherleşmeleri, pb-zn cevherleşmesi, altın cevheri, mermer ocakları bulunmaktadır. Bunlar aşağıda açıklanmıştır (Elazığ TSO, 2019). Maden ilçesi bakır madeni açısından zengindir. Baskil ilçesinde demir cevheri yatakları bulunmaktadır. Mangan Cevheri KOçkale civarındadır. Krom cevheri Elazığ'daki Guleman bölgesindedir. Ayrıca Elazığ ilinde Kurşu ve Çinko

yatakları bulunmaktadır. Baskil ilçesinde altın yatakları ve Alacakaya dolaylarında mermer ocakları bulunmaktadır (Elazığ TSO, 2019).

3.2.6. Kültür ve Turizm

Turizm Yatırım ve işletme belgeli 21 tesis bulunurken, .316 yerli, 3082 yabancı turist şehri ziyaret etmiştir. Şehirde bulunan otellerin oda sayıları toplam 1206 iken yatak sayıları toplam 2346'dır. Şehirde 1 adet müze bulunurken 9 adet sinema salonu, 2 adet tiyatro salonu, 270 adet taşınmaz kültür varlığı mevcuttur. 2017 verilerine göre şehirde bulunan 10 adet kütüphanede yaklaşık 170 bin kitap yer almaktadır (Kül. ve Tur. İl Müd., 2018).

Elazığ'daki oteller aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 3. 16.Elazığ'daki Oteller

Tesis Adı	Sınıfı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
Akar Otel	3 yıldız	44	86
Akgün Elazığ Otel	4 yıldız	142	290
Biriz Garden	3 yıldız	40	86
Doubletree by Hilton	5 yıldız	110	160
Elazığ İlbey Hotel	4 yıldız	70	140
Elazığ Marathon Hotel	4 yıldız	63	136
Elazığ Mavi Göl	3 yıldız	35	90
Grand Aras Hotel	3 yıldız	54	108
Grand Hekimoğlu Hotel	3 yıldız	21	42

Hotel Grand 23	3 yıldız	42	84
Karakoçan Hotel Hanedan	3 yıldız	22	44
Mayd Otel	2 yıldız	34	66
Park Dedeman Elazığ Otel	4 yıldız	72	144
Palu Kale Otel	3 yıldız	24	51
Günay Otel	2 yıldız	30	60
Ramada Elazığ	4 yıldız	136	274
Subartu Otel	3 yıldız	40	71
Şirin Otel	3 yıldız	35	69
Turpol Tur. Tesis.	Motel	39	81
White Line Boutique Hotel	3 yıldız	43	86
Elazığ Windy Hill Hotel	4 yıldız	110	180

Kaynak: Elazığ TSO, Elazığ Ekonomik Raporu, 2019

Elazığ şehrindeki 21 adet toplam 2346 adet yatak bulunmaktadır. En çok dikkat çeken oteller, listedeki tek 5 yıldızlı otel olan Double Tree by Hilton toplam 160 yatak kapasitesine sahipken, en çok yatak kapasitesine sahip otel 290 yatak ile 4 yıldızlı Akgün Elazığ Hotel, daha sonrasında ise 274 yatak ile 4 yıldızlı Ramada Elazığ takip etmektedir.

3.3. Elazığ'da Kırsal Kesimin GZTF Analizi

Bu analizi kim ve ne zaman kiminle yapmış Elazığ'da kırsal kesimin güçlü, zayıf yönleri, fırsatlar ve tehditler aşağıdadır (Elazığ TSO, 2019) :

3.3.1.Güçlü Yanlar

Elazığ'ın Su Ürünleri Yetiştiriciliği ve Sağlığı ile ilgili güçlü yönler aşağıdadır (Elazığ TSO, 2019):

- Elazığ'da, çok sayıda baraj gölü, doğal göl, gölet ve akarsulardan oluşan çok büyük su ürünleri potansiyeline sahip zengin ve çeşitli doğal kaynakların varlığı,
- Alabalık yetiştiriciliğinde, Elazığ'ın Türkiye de ilk sırada yer alması,
- Sektördeki teknolojik gelişmeleri Elazığ'daki işletmelerin takip etmesi,
- Elazığ'da balık ihracatının başlaması dolayısıyla Elazığ ve ülke ekonomisine katkı sağlaması,
- İşletmede balıkların bakımlarından sorumlu kişilerin deneyimli ve eğitilmiş olması,
- Tüketicinin taze balığı sürekli bulabilmesi,
- Elazığ'da su ürünleri üretici birliğinin olması,
- Su ürünlerine olan yatırımların artması,
- Su ürünleri yetiştiriciliğini yapan kişilerin eğitim seviyelerindeki artış,
- Elazığ için su ürünleri sektörünün istihdam oluşturmuş olması,
- Su ürünleri yetiştiriciliği yapılacak olan su kaynaklarımızın kirletilmemiş ve kirlenmemiş olması,
- Elazığ'da balık işleme ve değerlendirme tesislerinin olması,
- Elazığ'daki su ürünleri enstitüsünün, alternatif balık türlerinin kültüre alma çalışmaları,
- Elazığ'daki su ürünleri enstitüsünün, alternatif balık yemi çalışmaları,
- Süs balıkçılığı için potansiyelin bulunması,
- Balık hastalıkları bakımından Fırat Üniversitesi, Veteriner Kontrol Enstitüsü ve Su Ürünleri Enstitüsünün olması,
- Su ürünleri yetiştiriciliğinin çevre ile olan etkileşimi ile ilgili olarak enstitünün yapmış olduğu çalışmalar ve diğer bilimsel çalışmalar baz alınarak kamuoyuna iyi aktarılmasıdır.

Üretici Örgütlerinin Güçlü Yönleri aşağıda maddeler halinde açıklanmıştır (Elazığ TSO, 2019):

- İl genelinde ekolojik çeşitliliğin ve organik tarıma elverişli alanların bulunması.
- İl genelinde Kayısı, Badem, Üzüm, Çilek, Fasulye, Nohut, Kiraz ve Şeker pancarı gibi tarım ürünlerinin üretiminde ihtisaslaşmaya gidilebilecek olması.
- Elazığ ilinde şeker fabrikasının bulunması.
- Elazığ İlinde Ziraat odalarının varlığı.
- Elazığ ilinde kooperatifleşmeye uygun birçok potansiyel sektör ve alanın bulunması. (Tarım, Hayvancılık, Su ürünleri)
- Kooperatif işletme modelinin kamu sektörü, özel sektör yanında üçüncü bir sektör konumuna gelmesiyle kendine has avantajlarının olması,
- Örgütlenme bilincinin giderek gelişmesi.
- Ülkemizde olduğu gibi Elazığ'da da genç nüfusun ve eğitim düzeyinin giderek artması.

Kırsal Kalkınma ve Tarımda İstihdam Alanında Güçlü Yönler aşağıdadır (Elazığ TSO, 2019):

- İklim şartlarının uygun olması, su kaynaklarının bolluğu ve verimli tarım arazilerinin su kaynaklarına yakın olması. Dört mevsimin belirgin bir şekilde yaşanarak aynı arazide yılda birden fazla ürün alınabilmesi. Toprak kalitesinin çeşitliliği ve yetiştirilebilecek ekonomik ürün çeşidinin fazlalığı. Dolayısıyla gelir getiren tarımsal ürünlerin yetişebilir bir iklime sahip olması,
- Sektörle alakalı mezun potansiyelinin (teknik personelin) yeterli düzeyde olması ve ekonomi sınıfında yer alan temsilcilerin çoğunun tarımsal üretimle iç içe olması ve kırsal ile bağlarının yok olmamış olması,
- Şehir merkezi ve ilçe merkezlerine yakın verimli tarım arazilerinin olması,
- Çiftçilerin eğitilebilir sınıfta olması,
- Doğrudan ve dolaylı desteklemeler TKDK destekleri ve diğer tarımsal desteklemelerden belli oranda faydalanılması ve tarımsal amaçlı entegre tesislerin son dönemlerde artması,

- Yabancı yatırımcıların ülkemizi tercih etmesiyle beraber kazançlı üretim modellerinin ortaya çıkması,
- Devletin eğitim ve sağlık alanlarında kırsalda ki nüfusa yönelik politikalar geliştirmesi,
- Kır ile kent arasında ki trafik ve bilgi kanallarının sürekli aktif olması için yapılan alt yapı çalışmaları,
- Gelenek diye tabir edilen ve eskiden yük olarak görülen alışkanlıkların bu gün sağlık ve değerler açısından sahiplenilmeye başlanması, son yıllarda kırsalda yaşamı sevdirecek uygulamaların oluşması, tüketim toplumunun kırsalda ki doğal ürünlere yönelmesi,
- Bölgeler arası göç etkileşimi münasebetiyle başarılı farklı üretim modellerinin oluşması,
- Toplulaştırmanın yapılmaya başlanmasıyla beraber sözleşmeli üretim modellerinin oluşması,
- Ülkenin tarım ve hayvancılık alanında yeni reformlar yapma isteği için seçilebilecek pilot alanların bolluğu, bakir alanlarının fazla olmasıyla beraber organik tarıma yönelmenin başlaması,
- Genç nüfusun fazla olması ve tarımsal kültür ile yakından ilgili kuşaktan tecrübe aktarımı imkanlarının fazla olması,
- Ülkenin tarım ve hayvancılık alanında gen kaynaklarının fazla olması ve bu alanda ıslah çalışmalarının önemli derecede uygulanması,
- Yöre ormanlarının % 98' nin meşe olması nedeniyle meşeye dayılı sektörün hammadde temin sıkıntısı olmaması.
- Tıbbi ve aromatik bitkiler ile gelir getirici türlerin çok sayıda ve çeşitli olması ve yörede doğal olarak yetişmesi.
- Verilen desteklerin amacına uygun olarak kullanılıp kullanılmadığının denetlenmesi (TKDK tarafından verilen hibe destekleri 5 yıl boyunca izleme süresine tabi tutulmaktadır).
- AB ve çeşitli ulusal arası kaynaklardan fon temini
- Tarım ve Orman Bakanlığı ve ilgili kurumların sunmuş olduğu destekler

- Ülkemizin coğrafi yapısı ve ürün çeşitliliği dikkate alınarak yapılan destekler
- Desteklerin bir çok alanda ve geniş bir yelpazede çiftçinin kullanımına sunulması
- Adil destekleme yapılması amacıyla üretime göre miktarların belirlenmesi

3.3.2.Zayıf Yönler

Elazığ' Su Ürünleri Yetiştiriciliği ve Sağlığı ile ilgili zayıf yönler (Elazığ Su Ürünleri Sektör Raporu, 2014);

- Elazığ'da balık yem fabrikasının olmaması, yem maddelerinin çoğunun dışarıdan alınması,
- Su akıntı rejimi ile ilgili sorunlar,
- İlimizde küçük işletmelerin pazar sorunu çözememesi,
- Üniversite- kamu- üretici arasındaki işbirliğinin yeterince olmaması,
- İşletmelerin büyük çoğunluğunun Ar-Ge ye önem vermemesi,
- İşletmelerin kafeslerinden kaçan balıkların doğal türler üzerinde baskı oluşturması,
- Baraj göllerimizde aynı dönemde satışa gelen balıkların fiyat dengesizliğine yol açması,
- Tesislerin ulaşım ve altyapı sorunları,
- Yem sorunu, Su ürünleri yetiştiriciliğinde en büyük girdiyi oluşturan yem, kalitesinden ve fiyatına kadar üreticilere büyük sıkıntı yaratmaktadır. Zaman zaman yemlerin kalitesinin bozularak, yem üretiminin istismar edilmesi sonucu, hem balığın istenilen seviyede büyüme gelişimi engellenmekte, hem de FCR oranlarının yükselmesine neden olmaktadır.
- Balık yemi üreten sektörün yapılan alternatif yem çalışmalarını dikkate almaması,
- Su ürünleri tesislerinde çalışan personelin çevreye olan duyarlılığının yeterli olmaması,
- İlimizde yaz aylarında kafes sistemlerinde üretim olmaması,
- İşletmelerin tam kapasite üretim yapmaması,

- Su Ürünleri Sağlığını ve yetiştiriciliğini birinci derecede etkileyen su kalitesini korumaya yönelik önlemlerin yeterince alınmaması,
- Balık yetiştiricilerinin doğru ve uygun antibiyotik kullanma ile ilgili sıkıntılarının olması,
- İşletmelerde yavru balık teminde özellikle Elazığ'daki baraj gölü su kalitesine uygun olmayan yerlerden balık alınması,
- Balıkları hastalıklardan koruma önlemi olarak çok az sayıda tesis de aşılama yapılması,
- Farklı şehirlerden alınan yavru balıklar, herhangi bir sağlık kontrolünden geçirilmemekte ve karantinaya alınmamaktadır.
- İlimizde balık hastalıkları ile uğraşan kamu kurumları olmasına karşın detaylı bir balık hastalıkları laboratuvarının olmayışı
- Süs balığı yetiştiriciliğinde tam kontrollü ortamlarda daha verimli olması
- Alabalık yetiştiriciliğinde Elazığ ilk sırada olmasına karşın balık tüketiminde düşük seviyelerde yer almamız.

Elazığ için girdi kullanımını ile ilgili aşağıdaki durumlar dikkat çekmektedir.

Yörede geniş arazilerin ormancılık için tahsis edilmiş olması tarım üretimi kısıtlamaktadır. Meyvecilik yapılabilecek, tıbbi ve aromatik bitkiler yetiştirilecek, arıcılık yapılabilecek, kanatlı yetiştirilebilecek tarım girdisi araziler orman olarak tahsis edilmiştir. Ormancılıkta iklim ve tabiat koşulları nedeniyle mevcut durumuyla orman ürünleri elde edilememektedir. Bu düşünceyle mevcut orman alanları bozulmadan “orman içi odun dışı ürünler üretimi” yüksek kapasiteli üretime imka vermekteve atıl durumdadır. Bunun yanında su kaynaklarının enerjideki üretimler için kullanılması, ilave olarak entegre şekilde su ürünleri üretimi ve tarımsal sulama şeklinde çok amaçlı kullanım planı yapılmamıştır. Yenilenebilir enerjinin tarım uygulamaları yaygınlaşmamıştır. Tarım arazilerinin yüksek kotlarda olmasından dolayı ağırlıklı olarak sulama suyunun pompajla temini zorunluluğu, Eski sulamaların su israfına neden olması, çiftçilerin sulama konusunda yeterince bilinçli olmaması, örgütlü sulama yaygın olmadığından münferit sulamalardaki maliyetin yüksekliği, işletmelerin enerji giderleri

için oldukça büyük bütçe ayırmak zorunda kalmaları, tarımsal sulama ile ilgili faaliyet gösteren kurumların tek çatı altında olmaması diğer problemlerdir. Üretici örgütlerinin başlıca zayıf yönleri Elazığ ve Türkiye genelinde geçerli olan zayıf yönlerden farklı değildir (Fırat Kalkınma Ajansı, 2019).

Bu zayıf yönler (Elazığ TSO, 2019):

- Yöneticilerin eğitim düzeyinin yetersiz oluşu, yaşlı oranının ortak/üye olarak fazla olması.
- Kooperatiflerin iç ve dış denetim mekanizmasının yeterince etkili olmaması.
- Sulama kaynaklarının yetersizliği ve sulama maliyetlerinin ve elektriğin yüksek olması.
- Özellikle İlimiz kooperatiflerinde üst örgütlenme yetersizliği ve kooperatifler arası işbirliğinin yeterince ve her düzeyde sağlanamaması, kooperatif üyelerine verilen görevlerde aksama, üyelerin sorumluluklardan kaçınmaları.
- Üretici örgütlerinin tarım ürünlerini ihraç edebilecek tecrübeye sahip olmaması.
- Kırsal alanlardan şehirlere göçün devam etmesi ve köylerden göç eden bireylerin arazilerinin atıl olarak kalması ve yine göçe bağlı olarak kooperatiflerin üye sayısında ve potansiyel ekilebilir arazi oranında düşüş yaşanması.
- Kooperatifler arasında üst örgütlenme yetersizliğinin olması. Hukuki konularda bilgi eksikliği.
- Yöneticilerin eğitimsiz olması ve istememesine rağmen gönülsüzce mecburen yönetime girmesi.
- Üretici Örgütlerinde Girişimcilik becerileri de dahil olmak üzere iş ve üye yönetim becerilerinde eksiklik olması.
- Kooperatif yöneticilerinin işletmecilik bilgisi ve tecrübesinin zayıf olması.
- Üretici örgütlerinin hizmet kapasitesi bakımından zayıf olması,
- Üreticilerinin eğitim düzeyinin düşük olması.
- Kooperatifler arası koordinasyon ve birliktelik eksikliği.
- Özellikle üretici örgütlerinde İlimizde birim kooperatiflerin az ortaklı ve küçük ölçekli bir yapıya sahip olmaları.

- Üretici Örgütlerinde Ortakların kooperatif faaliyetlerine olan ilgisizliği ve ekonomik olayları algılama sorunu yaşanması kooperatiflerin işlevlerini yerine getirememeye ve buna bağlı olarak kooperatiflerin kapanmasına veya tabela kooperatifi durumuna düşmesi.
- Üretici Örgütlerinde Yönetim kurulu üyeliği için eğitim, sertifikasyon vb. gibi koşulunun olmaması, kooperatifleri yöneten kişilerin yönetiminde sıkıntılara yol açabilmekte ve üyeler arasında huzursuzluklara neden olması.
- Üretici örgütlerin sermaye yetersizliğinden dolayı maddi ve manevi sıkıntılarla karşılaşmalarından dolayı çoğunun atıl duruma düşmesi hatta kapanmasına kadar gitmesi.
- Finansal sorunlarının çözümüne destek verebilecek kurumsal yapının olmaması.

Kırsal kalkınma ve tarımda istihdam alanında zayıf yönler aşağıdadır (III.Tarım Şurası, 2019):

- 1- Tarımsal üretim amaçlı kullanılan arazilerin miras yolu ile parçalanması ve ülkenin topografik yapısından kaynaklanan küçük, çok parçalı ve dağınık olması,
- 2- Küçük alanlarda aile işletmeciliği şeklinde yapılanma oldukça yaygın olup küçük aile işletmelerindeki üretim tüketime yetmemesi,
- 3- Üretici yönünden, elde edilen ürünü alma garantisi ile satış riskini ve pazar sorununu ortadan kaldıran sözleşmeli tarım sistemi yaygınlaşmaması,
- 4- Tarımsal üretimde bulunan çiftçilerde örgütlü bir yapı oluşmamıştır. Oda, birlik ve kooperatif gibi yapılanmalara üreticiler ilgisiz kalmaktadır. Mesleki örgütlenmenin faaliyetlerinin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi ve sorunlara çözümler bulunması bakımından yararları konusunda da üreticilerde bilgi eksikliği mevcuttur.
- 5- Tarımsal desteklemelerin tek bir çatı altında olmaması,
- 6- Tarım sektöründe kayıt dışı istihdam oranı,
- 7- Eğitim ve yayım hizmetlerinin yeterince etkin olmaması, doğru üretim modelinin kırsalda ki üreticiye aktarılmasında yaşanan sıkıntılar,
- 8- Kırsalda yaşamanın avantajlarının genç ailelere anlamlı gelmemesi,
- 9- Verimli tarım arazilerinde bulunan sulama problemleri,

- 10- Eğitim alanında kırsalda yaşayan öğrencinin hakkının özel okullar aracılığıyla yine şehirliye tanınması
- 11- Sağlık alanında kırsalda yaşayan özellikle kadın ve çocukların ihtiyaçların karşılanamaması,
- 12- Yeni aile kurumlarının oluşabilmesi için ilk şartın şehir yaşamı olarak öne sürülmesi,
- 13- Ebeveynlerin çocuklarına güvenli bir gelecek oluşturma noktasında ki kaygılar,
- 14- Tarım alanlarının küçülmesi ve su kaynaklarının tarla ulaşmasında ki sıkıntılarının çözülememesi,
- 15- Verimli hayvan ırklarının kırsalda ki yaşam koşullarına uyumunda yaşanan sıkıntı,
- 16- Yaban hayvanlarının ekili alanlarda oluşturduğu tahribat,
- 17- Şehirleşmiş insanların kırsalda ki üretimin zahmetini anlayamamasından doğan üretimdeki mecburi taban fiyatlar,
- 18- Kırsalda ki arazilerin teminat olarak kullanılmasında ki düşük değerlendirme oranlarındaki rahatsızlık,
- 19- Tarım işçiliğinde ki kazancın harcanılan emeğe oranla karşılıksız kalması,
- 20- Gelir getirici ürün skalasının eğitim ve pekiştirmelerle kırsalda ki üreticiye aktarılamaması,
- 21- Kırsalda yapılan üretimin kazancının garantili olmaması v.b.,
- 22- Eğitim sisteminde kır ile kent arasında ki makasın temelde açılması,
- 23- Kırsaldan üniversite hayatına geçiş yapmış genç nesillerin birinci hedeflerinin geçinebilme derdi ve ailelerinin kendilerini kurtarıcı olarak görmeleri,
- 24- Sağlık ihtiyacının zorlu coğrafi yerlerde çok geride kalabilmesi,
- 25- Sürekli değişime uğrayan teknik personel olmasından dolayı proje uygulayabilecek ekiplerin oluşamaması,
- 26- Kırsalda yaşayan vatandaşın sosyal yaşamdan haberdar olması ve aynı yaşam koşullarına benzer imkanlara maddi yetersizlikten dolayı kavuşamaması,
- 27- Üretimi yönlendiren ve üreticinin öncülüğünü yapan yönlendiricilerin tek geçim dertlerinin tarım olmaması,
- 28- Kırsalda belli adresli arazi düzensizliğinin fazla olması,
- 29- Kırsalda üretilenin pazara ulaşmasında ki zorluğu ve yaşanan kayıplar v.b

30-Bu ürünleri işleyecek tesis ve fabrikaların olmayışı, terörün olması nedeniyle girilemeyen yasak bölgelerden dolayı üretimin istenilen düzeyde yapılamamasıdır.

3.3.3.Fırsatlar:

Elazığ Tarım ve Ormancılık Sektörü tarım girdileri ve finansmanı açısından değerlendirildiğinde döngüsel ekonomi uygulamalarının yaygınlaşması önem arz etmektedir. İlin en önemli sektörleri (Elazığ TSO, 2019);

- Madencilik
- Tıbbi ve Aromatik Bitkiler
- Bitkisel üretim
- Hayvansal üretim
- Geri dönüşüm
- Enerjidir.

Madenlerden elde edilen bitki besleme ürünlerin tıbbi ve aromatik bitkilerde ve bitkisel üretimde kullanılabilirdiği gerçeğiyle hareket edildiğinde bitkisel üretimin bitki besleme girdisi madenler olmaktadır. Bitkiler ise yem girdisi olarak hayvancılıkta kullanılmaktadır. Hayvan atıkları, bitki atıkları ve diğer atıklardan ise geri dönüşümle enerji (biyogaz) ve kompost gübreler üretilmektedir. Kompost gübrelerin mikro ve makro besin elementleri içeren madenler ise zenginleştirilmesi ise verimliliği arttırmaktadır. Örneğin koyunculuk faaliyetindeki girdiler arazi, işgücü, sermaye ve girişimcilik olarak ele alındığında, girişimci koyunları mera ve yaylaklarda otlatmakta, tarlada ürettiği yemleri yedirmekte, bakım ve beslemesi için insan çalıştırmaktadır. Sermayesini alet-makine, malzeme mühimmat, hayvan varlığı ve para oluşturmaktadır. Koyundan elde edilen yünden lanolin ve lanolinden elde edilen D3 vitamini yine koyuna yem katkı maddesi olarak girdi olarak kullanılmaktadır. Bu süreçte koyunculuk faaliyeti tarım iken, süt-et-yün tarıma dayalı sanayi, kozmetik ve ilaç ise sanayi olmaktadır. Türkiye de tarım girdileri ve finansmanı ele alındığında en önemli sorun Faktör-Faktör, Girdi-Girdi, Faktör-Ürün, Girdi-Ürün ve Ürün-Ürün matrislerinin belirlenmemiş olmasıdır (Elazığ TSO, 2019).

Döngüsel Ekonomi uygulamaları şeklinde üretim sistemi ve süreç yönetimi dikkate alındığında Elazığ ve çevre illeri Biyo-Sektörler ve Biyo Ekonomi potansiyeli ile dikkat çekmektedir. Biyo-sektörler olarak (Elazığ TSO, 2019).;

- Madenler,
- Su ürünleri,
- Bitkisel ürünler,
- Hayvansal ürünler,
- Tıbbi-aromatik bitkiler,
- Ormancılık,

Bu, geri dönüşüm ürünleri ve enerji üretimi potansiyelinden bahsedilebilir. Üç tarafı suyla çevrili Elazığ'ın ovaları ve dağları, maden yatakları ve bitki genetik potansiyel, şeklinde güçlü bir biyodinamik kuvvet oluşturmuştur. Sulama sorunu çözüldükten sonra su, toprak, bitkiler, güneş ışığı, hava, ateş ve mineraller ile diğer doğal zenginliklerin bir araya geldiği Kozova, Uluwa ve Elazığ ovaları gıda üretiminde üst olacaktır.. İlin su + toprak + bitkiler + hava + güneşe dayalı tarım endüstrisi muhtemelen tarım, sanayi ve bilgi teknolojisinin gelişimini tamamen değiştirecektir (III. Tarım Şurası, 2019).

Su ürünlerinden yüksek katma değerli ürünler üretilmesi önem arz etmektedir.. Bu yaklaşımla bakıldığında Elazığ'da fırsatlar (III. Tarım Şurası, 2019);

- Sulama birlik başkanlıklarına DSİ personelinin atanması,
- 2019 yılı yağış ortalamasının son dönemlerde ölçülen en yüksek yağış ortalaması olması nedeniyle baraj ve göletlerin doluluk oranı ve yeraltı suyu akiferlerinin beslenmesi,
- Toprak yapısı itibariyle birim alana sulama suyu ihtiyacının çok fazla olmaması,
- Arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetlerine önem verilmesi, bu sayede sürdürülebilir su yönetiminin sağlanması,
- İlde sulama suyu iletimine yönelik hizmet veren boru fabrikasının olması,
- İlin konumu itibariyle yenilenebilir alternatif enerji kaynaklarına müsait olması,
- Çiftçilerin alternatif ürün yetiştiriciliğine açık olması,

- Sulu tarımsal üretimle birlikte yem bitkileri üretimi ile hayvancılığın da gelişmesi.

3.3.4.Tehditler

Elazığ tarım ve orman sektörü için tehditler aşağıdadır (III. Tarım Şurası, 2019):

- Ziraat Meslek Lisesi ve Ziraat Fakültesi kurulmamış olması,
- Modern sulamanın yaygınlaştırılmamış olması,
- Damızlık Hayvancılık İşletmelerinin kurulmamış olması,
- Fidan Üretim Tesislerinin yaygınlaşmamış olması,
- Sertifikalı Tohumculuk yaygın olmaması,
- Hayvan Islahı Çalışmalarının başlatılmamış olması tarımsal girdilerin verimliliğinin arttırılmasında tehdit oluşturmaktadır.
- Küresel ve milli ekonomideki dalgalanmalarla sulama projelerinin gecikmesi,
- Küresel ısınma ile su kaynaklarının azalması,
- Bilinçsiz su tüketimi,
- Sulama şebekelerindeki kayıp ve kaçaklar,
- Gelişen sanayi ile su kalitesinin olumsuz etkilenmesi,
- Sanat yapılarındaki eksiklikler, aşırı sedimantasyon ve bilinçsiz işletme nedeniyle tesis ömrünün planlanandan az olması.
- Ağaçlandırma sahalarının, maden sahalarıyla ilgili özellikle firmalar, köylüler ve vatandaşımız daha da bilinçlendirilmesi için çalışmaların yapılması elzemdir. Çünkü bilinçsiz ve hatalı yapılan işlemler sonucunda bir yığın hukuki işlem meydana gelmektedir.
- Meralar hususunda Tarım Bakanlığı ve diğer birimler Valilik çatısında bir oluşumda birleşip karar verilmeli, boş yere davalar açılıp adalet sistemi meşgul edilmemeli çünkü zaten sorun mülkiyete ilişkin değil vafsa ilişkin bir sorundur.
- Orman kanunu 2/B maddesi kapsamında yapılacak çalışmaların sahada fiili duruma uygun olarak yapılması ve orman vasfını bitirmiş yerlerinde bir an önce

vatandaşa tahsis edilmesi hususunda hızlı bir çalışma yapılmasının uygun olacağını düşünüyoruz.

- Mevzuat açısında birçok tarihlerde değişiklikler yapılmıştır. Bütün bu değişikliklerin tek kanun altında birleştirilip mevzuat karmaşıklığına son verilip kurumlar arası entegrasyon sağlanmalıdır.
- Hukuk birimlerinde çalışan memurların özellikle Adalet Yüksek Meslek Okulu mezunlarından seçilip donanım eksiklerinin de tamamlanması uygun olacaktır

3.4. Elazığ' da Yaşanan 2020 Sivrice Depremi ve Etkileri

Elazığ il sınırları içinden geçen Doğu Anadolu Fay Hattı (DAF) sebebiyle birinci dereceden deprem kuşağı içinde bulunmaktadır. 2020 yılında yaşanan Sivrice merkezli deprem Elazığ'ı da kırsal kalkınma açısından çok etkilemiştir. Deprem sonucunda kentin konutlarında, üretim tesislerinde, beşeri sermayesinde zararlar meydana gelmiştir. Bölge halkı maddi ve manevi olarak bu olaydan etkilenmiştir. Bölgeden gler yaşanmıştır.

24 Ocak 2020 tarihinde Elazığ'ın Sivrice ilçesi merkez üstünde yerel saat ile 20:55'de aletsel büyüklüğü $M_l=6.6$ ($M_w=6.5$), koordinatı 38.3775 K 39.1042 D olan çok şiddetli bir deprem meydana gelmiştir. Depremin odak derinliği 5 km civarında olup sığ odaklı bir depremdir. Deprem Elazığ ve Malatya illeri ve ilçeleri başta olmak üzere, ardından çevredeki iller ve coğrafı bölgelerde (Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Orta Anadolu ve Kararadeniz) kendini hissettirmiştir.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Elazığ'da meydana gelen depremde 41 kişinin hayatını kaybettiğini, enkazdan altından sağ olarak kurtarılan kişi sayısının ise 45 olduğunu açıkladı. Elazığ ve Malatya haricinde, Kahramanmaraş'ta, Adıyaman'da ve Diyarbakır'da birer kişi deprem sebebiyle kalp krizi sonucu hayatını kaybetti.

AFAD'ın son açıklamalarındaki verilere göre çoğunlukla Elazığ ve Malatya olmak üzere, toplamda 76 bina yıkılırken ilk tespitlere göre; 645 binada ağır, 409 binada ise hafif ve orta hasar tespit edilmiştir, 12 bina ise acil yıkılacak durumundadır (www.afad.gov.tr, erişim: 25/01/2020)).

Deprem sonucunda insanların gereksinimlerini karşılamak için farklı kuruluşlar tarafından sosyal yardımlar başlatılmıştır. Bu kapsamda Elazığ Valiliği tarafından, depremden sonra vatandaşlara birtakım yardımlar gerçekleştirildi. Yardımlara ilişkin valiliğin açıklamasında hangi konularda ne kadar yardımın yapıldığı tek tek açıklanmıştır (elazig.gov.tr, erişim:25/01/2020).

Elazığ Valiliğinin 29 Şubat'ta açıkladığı veriye göre 352.401.589 TL değerinde çadır, yatak, battaniye, konteynır, ısıtıcı, temizlik malzemeleri, yastık ve çarşaf yardımı yapılmıştır.10 Mart 2020 tarihli en son yapılan valilik açıklamasına göre, depremden şimdiye kadar geçen süreç içerisinde toplam 23 bin 986 adet çadır, 84 bin 341 adet yatak, 212 bin 465 adet battaniye, 48 bin 973 adet ısıtıcı soba, 22 bin 323 adet kömür-odun, 77 bin 809 adet gıda kolisi, 167.827 adet bebek bezi ve hijyen paketi, 60 bin 155 adet giyim yardımı ve 61 bin 200 adet toplam 5.820.000 TL değerinde alışveriş kartı yardımigerçekleştirilmiştir (elazig.gov.tr,erişim:25/01/2020).

24 OCAK 2020
ELAZIĞ / SIVRICE DEPREMİ

www.elazig.gov.tr

AYNI, NAKDİ VE YAPILAN DİĞER YARDIMLAR

<div style="text-align: center; margin-bottom: 10px;"> <p>ÇADIR 23.986</p> </div> <div style="text-align: center; margin-bottom: 10px;"> <p>YATAK 83.421</p> </div> <div style="text-align: center; margin-bottom: 10px;"> <p>BATTANIYE 212.259</p> </div> <div style="text-align: center; margin-bottom: 10px;"> <p>ISITICI SOBA 48.925</p> </div> <div style="text-align: center; margin-bottom: 10px;"> <p>KÖMÜR ODUN 22.323</p> </div> <div style="text-align: center; margin-bottom: 10px;"> <p>GIDA KOLISI 77.315</p> </div> <div style="text-align: center; margin-bottom: 10px;"> <p>BEBEK BEZİ HIJYEN PAKETİ 167.685</p> </div> <div style="text-align: center; margin-bottom: 10px;"> <p>GIYIM YARDIMI 60.155 <small>(17 yakıtla çalıştırılan giyim mağazaları açılmıştır)</small></p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>ALIŞVERİŞ KARTI 61.200 <small>(5.820.000 TL)</small></p> </div>	<div style="margin-bottom: 10px;"> <p>DAĞITILAN KUMANYA</p> <p>Emniyet Genel Müdürlüğü koordinesinde 300.000 paket, Kızılay, AFAD ve STK'lar tarafından 181.364 paket kumanya dağıtımı yapılmıştır.</p> </div> <div style="margin-bottom: 10px;"> <p>ÜÇ ÖĞÜN SICAK YEMEK</p> <p>İl genelinde Kızılay tarafından 3 noktada 1.080 vatandaşımıza üç öğün sıcak yemek hizmeti, Deprem'in ilk gününden bu zamana kadar 1.786.686 vatandaşımıza beslenme hizmeti verilmiştir. Fırat Ün.v. de 24.02. 2020 tarihinden 06.03.2020 tarihine kadar toplam 80.000 öğrencimize beslenme hizmeti verilmiştir.</p> </div> <div style="margin-bottom: 10px;"> <p>KİRA YARDIMI</p> <p>AFAD tarafından kiracı ve evsahibi 5.741 kişiye 27 milyon 650 bin TL, 284 esnafa 710 bin TL yardım yapılmıştır.</p> </div> <div style="margin-bottom: 10px;"> <p>NAKDİ YARDIMLAR</p> <p>Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan 9.882 vatandaşımıza 8 milyon 687 bin 470 TL, Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca 2.046 vatandaşımıza 5 milyon 762 bin 394 TL</p> </div> <div style="margin-bottom: 10px;"> <p>ELEKTRİK . TÜKETİM DESTEĞİ</p> <p>Elektrik tüketim desteği olarak 7.340 aileye 628.000 TL ödeme yapılmıştır.</p> </div> <div style="margin-bottom: 10px;"> <p>SOSYAL MARKET</p> <p>Türk Kızılay tarafından 26 Şubat 2020 tarihinde Sosyal Market, 05.03.2020 tarihinde Sosyal Mobil Market hizmete başlamıştır. Bu zamana kadar 769 aileye (3.695 vatandaş) gıda ve çeşitli malzeme yardımı yapılmıştır. Kızılay Elazığ Şube Başkanlığı tarafından 28.01.2020 tarihinden bugüne kadar 580 aileye (2.680 vatandaş) 10.530 parça giyim yardımı yapılmıştır.</p> </div> <div style="margin-bottom: 10px;"> <p>GIYIM MAĞAZASI</p> <p>Bu zamana kadar 10.529 vatandaşımıza 92 çeşit olmak üzere 111.721 adet giyim malzemesi yardımı yapılmış olup, Giyim mağazasına gelemeyen vatandaşlarımız için "Mobil Giyim Market Tırı" hizmete sunulmuştur.</p> </div> <div style="margin-bottom: 10px;"> <p>KONTEYNER ALANLARI</p> <p>Elazığ'da kurulan ve yerleşime açılan konteyner sayısı 2.584 dır. Doğukent konteyner (900) alanına 458 aile (1.575 kişi), Kırklar mahallesi (456) konteyner alanına 278 aile (1.021 kişi), Aşağı Demirtaş (982) konteyner alanına bugün itibarıyla 164 aile (555 kişi), Sivrice Gölbaşı (246) konteyner alanına 19 aile (62 kişi) yerleşmiştir. Konteynerlere yerleşen toplam aile sayısı 919 dir (3.213 kişi)</p> </div> <div style="margin-bottom: 10px;"> <p>PSİKO SOSYAL</p> <p>122.262 vatandaşımıza Psiko Sosyal ile rehberlik ve manevi destek verilmiştir.</p> </div> <div style="margin-bottom: 10px;"> <p>EŞYA TAŞIMA HİZMETİ</p> <p>Elazığ İl Jandarma Komutanlığına bugüne kadar 753 hanenin eşyası taşınmış, 161 hanenin eşyası depolanmıştır. Ev taşıma ve depolama hizmetinin yaklaşık maliyeti 2 milyon 407 bin 600 TL dir.</p> </div> <div style="margin-bottom: 10px;"> <p>ÜRETİCİLERE DESTEK</p> <p>Hayvanlarını kaybeden üreticilere 400 küçükbaş, 88 büyükbaş hayvan ile 137.600 kg yem yardımı</p> <p>Ahır yıkılan veya ahır ağır hasarlı olan üreticilerimizin hayvanları için 1.045 adet hayvan barınak çadırı kurulmuştur.</p> </div>
---	---

09 MART 2020

Gelen giyim yardımlarıyla beraber depremden 09 Mart'a kadar olan süreçte 10.529 kişiye 92 çeşit olarak 111.721 adet giyim malzemesi yardımı gerçekleştirilmiş, giyim mağazasına gelemeyenler için Mobil giyim market tırı hizmete girmiştir.Emniyet Genel Müdürlüğü'nün koordinasyonunda 300 bin paketin, Kızılay, AFAD ve STK'lar aracılığıyla 181 bin 364 paketin, 119 noktada 50 bin vatandaşa üç öğün sıcak yemeğin dağıtımı yapılmıştır.Hayvanlarını kaybeden üreticilere 400 küçükbaş ve 88

büyükbaş hayvan ile 116 bin 900 kilogram yem yardımı yapılmıştır.122 bin 901 kişiye psiko-sosyal çalışmalara kapsamında başta olumsuz etkilenen çocuklara, rehberlik ve manevi destek hizmeti verilmiştir. Depremden etkilenen ihtiyaç sahiplerine depremden 29 Şubat tarihine kadar 7.340 kişiye 628.000 TL ödeme yapılmıştır (elazig.gov.tr, erişim:10/03/2020).

Barınma alanlarında toplam 12 bin 683 vatandaş barındırılmış, barınmaya açılan kamu misafirhanelerine 512 aile olmak üzere toplam bin 944 kişi yerleştirilmiştir. AFAD tarafından kiracı ve ev sahibi; 2 bin 439 kişiye 14 milyon 951 bin TL 81 esnafa 202 bin 500 TL kira yardım gerçekleştirilmiştir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından 8 bin 342 vatandaşa 6 milyon 780 bin TL nakdi yardım yapılmıştır. Elazığ İl Jandarma Komutanlığınca 29 Şubat itibarı ile 733 hanenin eşya taşıma hizmeti, 138 hanenin eşya depolama işlemi gerçekleştirilmiştir. Aşağı Demirtaş'ta 650 kişi 982 konteynıra, Doğukent'te 1657 kişi 900 konteynıra, Kırklar Mahallesi'nde 1028 kişi 456 konteynıra, Sivrice Gölbaşı'nda ise 64 kişi 246 konteynıra yerleştirilmiştir. Toplam 2.584 adet konteynıra, 3.399 ihtiyaç sahibi yerleşmiştir. Valilik açıklamasına göre 10 Mart 2020 itibarıyla 165 adeti il merkezinin belde ve köylerinde olmak üzere, toplam 336 adet konteynır teslim edilmiştir. Kurulan konteynır alanlarında güvenliği sağlamak adına sabit polis noktalarıyla beraber polisler devriye görevi gerçekleştirmekte, sağlık ihtiyaçlarını sağlamak adına 24 saat esasına göre 12 doktor ve 15 hemşire ile sağlık hizmetleri gerçekleştirilmiştir (elazig.gov.tr, erişim:12/04/2020).

24 Ocak Elazığ Depremi Elazığ'daki kırsal kalkınmayı olumsuz yönde etkilemiştir. Deprem insanlarda psikolojik travmalar yaratmış, aynı zamanda insanların sosyal yaşantılarında da problemlere neden olmuştur. Yıkıcı deprem manevi hasarlarla beraber maddi hasarlara da yol açmıştır. Deprem sonucu oluşan yapı hasarlarının giderilmesi için çalışmalar başlatılmıştır. Bu kapsamda başlatılan planlı kentsel dönüşüm süreciyle Elazığ'ın Türkiye'de bir model olacağı düşünülmektedir.

3.5.Elazığ'ın Kırsal Kalkınması İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Doğan ve Bilici (2020) “Kırsal Kalkınma Yaklaşımına Farklı Bir Bakış: Yoksul Yanlısı Turizm ve Elazığ İli Örneği” isimli çalışmasında “Elazığ ilinde Yoksul-Yanlısı

Turizm Yaklaşım Modelinin burada uygulanabilirliği sayesinde kırsal kalkınma politikasına farklı bir bakış açısı getirmektedir. Elazığ ilinde uygulanan anket çalışması ile yoksulluk problemine turizmin katkı sunduğu, sektörün geliştirilmesi sonucunda ivme gösteren bir sektör olduğuna yönelik bulgular saptamıştır. Turizm ile ilgili gerekli envanter, yatırım ve tanıtım faaliyetleri sonucunda turizm sektörünün çarpan etkisinden Elazığ ilinin faydalanılacağını” belirtmektedir.

Karataş ve Özhan (2020) “Kırsal Kalkınmada Elazığ Belediyesi’nin Rolü” isimli çalışmasında “Elazığ belediyesinin oluşturduğu kalkınma projeleri incelediğinde bu projelerin Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı ile Onbirinci Beş Yıllık Kalkınma Planlarının “Sürdürülebilir Çevre”, “Nitelikli İnsan ve Güçlü Toplum”, “Rekabetçi Üretim ve Verimlilik”, “Hukuk Devleti ve İyi Yönetişim”, “Akıllı Şehir” ilkeleri doğrultusunda oluşturulduğu görülmektedir. Bu kapsamda Elazığ Belediyesinin, kalkınma planları ile bütünleşerek kentleşme sürecini daha hızlı ve daha verimli bir şekilde tamamladığını, bölgede refah artışını sağladığını, demokratik yönetim çerçevesinde şeffaflık ve verimlilik ile hizmetlerini yürüttüğünü ileri sürmüştür. Belediyenin küreselleşme ve yerelleşmenin etkisi ile oluşan Yeni Dünya’nın beraberinde getirdiği “Akıllı Şehir”, “Bilgi Toplumu” ve “Güçlü Altyapı” olgularına uygun projelere öncelik vererek yerel kalkınma sürecini hızlandırmasının kırsal kalkınmaya etkileri olacağını belirtmektedir.

Kutlu ve Kılıç (2020) “Elazığ İli (Türkiye) Arıcılığının Sürdürülebilirliği Üzerine Bir Çalışma” isimli araştırmasında Arı ürünlerinde verimin artırılması için, arıcılık faaliyetlerinin daha ciddiye alınması, sektördeki girişimcilerin eğitilmesi, faaliyetlerin teşvik edilmesi, iç ve dış pazar olanaklarının geliştirilmesinin önemini vurgulamıştır. Arıcılık, Elazığ ekonomisinin öncü sektörlerinden biri olabileceğini, Elazığ’ın elverişli coğrafik, iklimsel, ekolojik, doğal, floristik şartları arıcılık ve bal üretimirekabet avantajının daha fazla olduğu potansiyel bir uygulama alanı haline getirdiğini belirtmiştir. Bu çalışma, Elazığ’da yeni bir istihdam alanı ve fırsatı sağlamak, arıcılık sektöründeki fırsat eşitliğini oluşturmak, rekabet koşullarını iyileştirilmek, üretilen

katma değeri artırmak, ithalat bağımlılığını azaltmak ve faaliyetlerin daha verimli, kaliteli ve sürdürülebilir devamı için değerlendirilmeler ve önerilerde bulunulmuştur.

Pirinççi (2020) “Bölgesel kalkınmada kadın girişimciliğın etkisi: Elazığ ili örneği” isimli çalışmasında Elazığ İli üzerinden kadın girişimcilerin bölgesel kalkınmaya ve aktif iş hayatına katkıları araştırmıştır. Anket yönteminin kullanıldığı çalışmada elde edilen bulgular, kadın girişimcilerin iş yerlerine yönelik beklentileri arasında; istihdam sağlamak, üretime katkı yapmak ve göçü azaltmak şeklinde olduğu görölmektedir

Demir (2020) “Yerel yöneticilerin bakışıyla Elazığ 2053 vizyonu” isimli çalışmasında “Bu çalışmada Elazığ ilinde faaliyet gösteren kamu ve sivil toplum kuruluşlarının yönetici ve çalışanları ya da üyeleri tarafından belirlenen ortak bir kent vizyonunun ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Böylece, Elazığ ilinde yaşayan bütün bireylerin katılım ve kapsayıcılıkla ortak bir gelecek arzusu için birlikte ve huzur içerisinde yaşama beklentisi ve geleceğe yönelik planlar yapma konusunda yol gösterici olması hedeflenmiştir. Elazığ ili Doğu Anadolu Bölgesinde yer alması ve bir zamanların gıpta edilen kenti olmasına rağmen günümüzde bu üstünlüklerini yitirmiş görünümündedir kentin tekrar eski günlerine dönebilmesinde kent sakinleri tarafından oluşturulacak bir vizyonun gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu araştırma, kente yönelik bir vizyon oluşturma açısından önemlidir. Bu araştırma nicel araştırma yaklaşımı çerçevesinde desenlenmiş ve yürütölmüştür. Bu kapsamda tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Elazığ ilinde bulunan sivil toplum kuruluşlarının yönetici ve üyeleriyle birlikte bazı kamu kuruluşlarının yönetici ve çalışanları oluşturmaktadır.

Güllü ve Yaşar (2019) “Yerel Halkın Alternatif Turizm Potansiyeli Algılaması: Elazığ Örneği” isimli çalışmasında “Elazığ’ın alternatif turizm potansiyelinin belirlenmesi ve yerel halkın alternatif turizm algısı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Veriler anket aracılığı ile toplanmıştır. Araştırmanın örnekleme Elazığ ilinde yerel halktan kolayda örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Yerel halkın alternatif turizm algısını belirlemek üzere T Testi ve Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analizler, yerel halkın alternatif turizm algısında çeşitli demografik özellikler itibarı ile farklılıklar çıktığını göstermiştir. Yerel

halkın alternatif turizm algısı cinsiyetleri, medeni durumları, yaş, eğitim durumu, gelir, meslek ve ikamet süreleri itibarı ile farklılıklar göstermektedir”.

Bu bölümde Elazığ’da kırsal kalkınma üzerinde durulmuştur.Elazığ, stratejik konumu, sahip olduğu doğal kaynaklar, sanayi, tarım, hayvancılık, turizm vb. sektörleri ile bölgenin en önemli kalkınma potansiyeli olan illerinden biridir. Elazığ’da, çok sayıda baraj gölü, doğal göl, gölet ve akarsulardan oluşan çok büyük su ürünleri potansiyeline sahiptir. Türkiye’de karaiçi sulara en fazla alabalık üretimi Elazığ’da gerçekleştirilmektedir. Elazığ ili tarımsal ve hayvansal üretim açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Turizm açısından da Fırat 2023 Vizyon ve Eylem Planında belirtildiği gibi Fırat havzasında önemli bir potansiyel bulunmaktadır. Elazığ’ın sahip olduğu kırsal kalkınma potansiyeli yeterince değerlendirilememektedir. Dördüncü bölümde Elazığ’da Meslek Örgütlerinin ve STK’ların Gözüyle Kırsal Kalkınmanın araştırılması için uygulanan anketler ve mülakatların değerlendirmesine yer verilecektir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ELAZIĞ'DAKİ MESLEK ÖRGÜTLERİ VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ KALKINMAYA BAKIŞLARI

4.1. Araştırmanın Konusu

Bu araştırmanın konusu, Meslek Örgütlerinin ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Elazığ'ın kalkınmasındaki etkisi, katkıları ve görüşlerini incelemektir. Bu kapsamda, Elazığ'daki kırsal kalkınmayla ilgilenen yerel meslek örgütleri ve STK temsilcileriyle anket ve mülakatlar gerçekleştirilerek değerlendirilmiştir.

4.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışmanın amacı, Meslek Örgütlerinin ve STK'ların Gözüyle Elazığ'da Kırsal Kalkınmanın araştırılmasıdır. Araştırmanın materyalini anketler ve mülakatlar oluşturmaktadır. Küreselleşmenin 1980'li yıllardan sonra hızlanmasıyla beraber geleneksel kalkınmaya duyulan güven sarsılmaya başlamıştır. Bunun bir sonucu olarak yerel kırsal kalkınma yaklaşımı önem kazanmıştır. Ulusal kalkınma planları yapılırken taşradan merkeze doğru yapılması yaklaşımı benimsenmiştir. Merkezi yönetimlerin, mahalli kalkınmadaki etkilerinin gerçekçi bir yaklaşımı göstermediği, bu anlamda yapılan faaliyetlerin ve projelerin uygulanmasının mümkün olmadığı, kaynakların israfına sebep olduğu da Türkiye'nin bir gerçeği olmaktadır. Bu kapsamda Elazığ'daki meslek örgütlerinin ve yerel STK'nın seçilmesinin nedeni Elazığ ilindeki kırsal kalkınmanın durumunu, eksiklerini ve yapılması gerekenler hakkında merkezi yönetime göre daha fazla bilgi sahibi olmaları, bu konularda çalışmalar yapmaları ve proje üretmeleridir.

Araştırmadan elde edilen bulgular meslek örgütleri ve STK'lar üzerine yapılan araştırmadan elde edilen bulguların Elazığ'da kırsal kalkına konusundaki literatüre katkı sağlaması ve Elazığ'da kırsal kalkınmayı destekleyen projeler konusunda yol göstermesi hedeflenmiştir.

4.3. Araştırmanın Yöntem ve Modeli

Araştırmalar, nicel, nitel ve karma yöntem üzerine kurgulanabilir. Bu araştırmada, nitel ve nicel yöntem yöntem birlikte tercih edilmiştir. Nitel araştırma yönteminde araştırma modeli olarak, tarihi araştırmalar, eylem araştırmaları, durum çalışmaları, vaka (örnek olay) çalışmaları, kuram oluşturma çalışmaları, etnografik araştırmalar ve fenomenolojik araştırmalar yer almaktadır (Punch, 2011:65).

Nitel ve nicel veri toplama teknikleri kullanılan bu araştırma, STK'ların gözüyle kırsal kalkınmayı araştırmak amacıyla planlanmıştır. Araştırmada anket ve “yarı yapılandırılmış görüşme tekniği” kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği araştırmaya katılan bireylerin belirlenen bir konuda duygu ve düşüncelerini, deneyimlerini, yorumlarını anlatma etkinliği olarak tanımlanmaktadır. Katılımcılarla yapılan görüşme ile gözlenemeyen bilgilere ulaşılması beklenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008:71).

Araştırmada Elazığ ilinin PESTE analizi de yapılmıştır. PESTE İngilizce olarak; “Political, Economic, Social, Technological, Environmental Analyse”; Türkçe olarak” Politik, Ekonomik, Sosyal ve Teknolojik Ekolojik açılardan örgütsel çevrenin, incelenmesi, önemli durumları saptamak, bu etkenlerin olumlu veya olumsuz etkisini ortaya koymak amacıyla kullanılan bir analizdir.

4.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma evreni, Elazığ ilindeki STK'lar ve meslek örgütleridir. Araştırmada kullanılan örneklem seçme metodu, ölçüt örnekleme yöntemidir. Ölçüt örnekleme yönteminde, araştırmacı tarafından araştırmaya konu olacak örneklem için belli bir kıstasın getirilmesi söz konusudur. Yani araştırmacı hangi tür birey ya da durumları çalışacağına kendisi karar verir ve ölçütü kendisi belirler.

Elazığ ilinin kırsal kalkınması için öneriler ise kamu kurum ve kuruluşlarının il ve ilçelerde görev yapan yöneticilerine uygulanan mülakatlarla belirlenmiştir. Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Elazığ Ziraat Odası, Elazığ Ziraat Mühendisleri Odası, Elazığ Esnaf Odası, Fırat Üniversitesi, Elsiad, Askon, Müsiad, Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Gıda Kontrol, Orman Bölge Müdürlüğü, Elazığ Tarım Orman İl Müdürlüğü Hayvan

Sağlığı ve Yetiştiriciliği Şube Müdürlüğü, Elazığ Arıcılar Birliği, Elazığ Ziraat Mühendisleri Odası, Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Fırat İş Dünyası Federasyonu, Asriad Elazığ Şubesi Elazığ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, tarımla ilgili sivil toplum kuruluşları (üretici birlikleri, kooperatifler, meslek odaları), İl Özel İdaresi, Araştırma Enstitüleri, Üniversite, Fırat Kalkınma Ajansı olmak üzere 30 kişiyle görüşülmüştür.

Ölçüt örnekleme yöntemine göre, Elazığ ilindeki STK'larda görev yapan kişi örnekleme dâhil edilmiştir. Araştırmaya kabul ölçütleri şu şekilde belirlenmiştir:

- Elazığ ilindeki meslek örgütleri ve STK'larda görev yapıyor ve faaliyette bulunuyor olma,
- Araştırmaya katılmayı gönüllü kabul etme.

Araştırmanın nicel bölümünde bizzat araştırmacı tarafından anket soruları Elazığ'daki meslek örgütleri ve STK'larında görev yapanlar arasından seçilen 119 kişiye uygulanmıştır.

4.5.Verilerin Toplanması:

Bu araştırmanın nicel kısmında Akın (2016) çalışmasına dayanılarak oluşturulan anketler bizzat araştırmacı tarafından meslek örgütleri ve STK'larında görev yapan kişilere uygulanarak veriler toplanmıştır.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenirlik analizi yapılmıştır. Güvenirlik analizine ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda sunulmuştur

Tablo 4. 1.Ölçeklerin Güvenirliği

	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar	,904	15
Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler	,901	17

Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler ölçeklerinin Cronbach alpha değeri $0,80 < x < 1,00$ aralığında olduğundan yüksek derecede güvenilirlerdir (Kalaycı, 2009).

Nitel araştırmalarda genel olarak kullanılan veri toplama araçları “görüşme, gözlem ve doküman incelemesi”dir. Araştırmada kırsal kalkınma bağlamında desteklenen projelerin ve meslek ve STK’ların kırsal kalkınmadaki temel veri toplama aracı olarak görüşme yönetimi uygulanmıştır. Görüşme yönteminde kullanılacak yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken, literatürde daha önce gerekleştirilmış nicel ve nitel saha araştırmalarında yöneltile soru ve ifadeler incelenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcıların serbest cevaplama ve yorumlarına erişilebileceği varsayılmıştır. Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunda görüşmecilere sorular sorulmuş, verilen cevaplar analiz edilmiştir.

Görüşmelerin gerçekleştirilebilmesi için katılımcılardan önceden randevu alınmış ve katılımcıların kendilerini daha rahat ifade edebilecekleri ortamlarda veriler toplanmıştır.

4.6. Verilerin Analizi

Bu araştırmada anket veriler SPSS 22 programına girilerek kodlanmıştır. Sosyo demografik değişkenlerin frekans ve yüzde dağılımları tablolaştırılmıştır. Ölçeklerin tanımlayıcı istatistikleri çıkarılmıştır. Ölçeklerin sosyo demografik değişkenlere göre farklılaşa durumunu araştırmak için hipotez testleri uygulanmıştır. Veriler normal dağılım gösterdiğinden parametric testlerden bağımsız örneklem t testi ve anova testi kullanılmıştır. Ölçekler arasındaki ilişkiyi araştırmak için pearson korelasyon analiz yapılmıştır.

4.7. Nicel Araştırma Bulguları ve Değerlendirilmesi

Tablo 4. 2.Cinsiyet

	f	%
erkek	61	51,3
kadın	58	48,7
Total	119	100,0

Araştırmaya katılanların %51,3 ü erkek, %48,7 si ise kadındır.

Tablo 4. 3.Medeni durum

	f	%
bekar	53	44,5
evli	66	55,5
Total	119	100,0

Araştırmaya katılanların %44,5 i bekar, %55, i ise evlidir.

Tablo 4. 4.Yaş

	f	%
18-25	40	33,6
26-33	24	20,2
34-41	24	20,2
42-49	26	21,8
50 ve üzeri	5	4,2
Total	119	100,0

Araştırmaya katılanların %33,6 sı 18-25, %20,2 si 26-33, %20,2 si 34-41, %21,8 i 42-49, %4,2 si ise 50 ve üzeri yaşlardadır.

Tablo 4. 5.Eğitim Düzeyi

	f	%
İlkokul	6	5,0
Ortaokul	8	6,7
Lise	22	18,5
İki yıllık yüksekokul	30	25,2
Dört yıllık fakülte	40	33,6
Lisansüstü	13	10,9
Total	119	100,0

Araştırmaya katılanların %5 i ilkokul, %6,7 si ortaokul, %18,5 i lise, %25,2 si iki yıllık yüksekokul, %33,6 sı dört yıllık fakülte, %10,9 u lisansüstü mezunudur.

Tablo 4. 6.Aylık Gelir

	f	%
2001 - 4000 TL	48	40,0
4001 - 6000 TL	39	32,8
6001- 8000 TL	19	16,0
8001- 10000 TL	8	6,7
10000 TL üzeri	5	4,2
Total	119	100,0

Araştırmaya katılanların %16 sı 0-2000 TL, %24,4 ü 2001 - 4000 TL, %32,8 i 4001 - 6000 TL, %16,0 sı 6001- 8000 TL,% 6,7 si 8001- 10000 TL, %4,2 si 10000 TL üzeri aylık gelire sahiptir.

Tablo 4. 7.Elazığ’ın kırsal kalkınmasının ne derece yeterli olduğunu düşünüyorsunuz?

	f	%
çok yetersiz	27	22,7
yetersiz	58	48,7
kararsız	19	16,0
yeterli	9	7,6
Çok yeterli	6	5,0
Total	119	100,0

Araştırmaya katılanların %22,7 si Elazığ’ın kırsal kalkınmasının çok yetersiz, %48,7 si yetersiz, %7,6 sı yeterli, % 5 Çok yeterli olduğunu düşünmektedir. %16 sı ise bu konudakararsız görüş belirtmiştir.

Tablo 4. 8.Elazığ İlinde Kırsal Kalkınmada Yaşanan Sorunlarla İlgili Problemlerin Önem Derecelerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

	Ort.	Standart
Kalıcı Teknik Eleman	4,26	0,98
İçme Suyu Problemi	4,24	1,15
Kırsal Yoksulluk	4,22	0,87
Üretim maliyetlerinin yüksek olması	4,22	1,08
Sağlık Problemi	4,21	1,15
Sermaye Eksikliği	4,20	0,85
Ürünlerin Değerinde Satılamaması	4,20	0,84
Eğitim Problemi	4,17	1,08
Güven Eksikliği	4,13	1,08
Sulama Suyu	4,11	0,96
Kooperatifçilik Problemi	4,08	1,03
Köy Yolu Problemi	3,98	1,17
Mera Problemi	3,91	1,10
Düşük Verimli arazi	3,89	1,06
Parçalı Arazi	3,72	1,19

1.Çok Önemsiz 5:Çok Önemli

Elazığ İlinde Kırsal Kalkınmada yaşanan sorunlarla ilgili problemlerin önem derecelerinin tanımlayıcı istatistikleri incelendiğinde en önemli sorun olarak kalıcı

teknik eleman sorunu (X: 4,26) görülmektedir. En önemsiz sorun ise parçasız araziyle ilgili sorunlardır (X: 3,72)

Tablo 4. 9.Kırsal Kalkınmanın Sağlanması İçin Yapılması Gerekenler Ölçeği Tanımlayıcı İstatistikleri

	Ort.	Standart Sapma
Göçün önlenmesi ve istihdamın artırılması	4,71	0,60
Bölgede yetişen ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması ile ilgi tesislerin kurulması	4,64	0,72
Ürünlerin değerinde satılması sağlanmalı	4,63	0,75
Kırsal kesime eğitim verilmeli	4,59	0,69
Çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşanlara gereken her türlü desteğin sağlanması	4,56	0,74
Tarım ve hayvancılıktaki üretim maliyetleri ucuzlatılmalı	4,56	0,77
Proje ve hibe desteği sağlanmalı	4,56	0,74
Kırsal kalkınma ile ilgili teşvikler artırılmalı	4,54	0,72
Tarım ve hayvansal Kooperatifçilik geliştirilmeli	4,54	0,81
Piyasada rekabet edecek mal ve hizmet işletmelerinin kurulması	4,47	0,75
Tarım ve hayvancılıkla ilgili projeler için danışmanlık desteği sağlanması	4,43	0,89
Ürüne dayalı prim desteği verilmeli	4,41	0,91
Tarım ve Hayvancılıktaki bürokrasi azaltılmalı	4,38	0,93
8.13.Kırsal turizm potansiyelinin kullanılması ve geliştirilmesi	4,36	0,96
8.4.Arazi toplulaştırılması geliştirilmeli	4,29	0,94
8.14.Katma değeri yüksek ürünler üretilerek pazarlanması	4,29	0,86
8.7.Düşük faizli krediler verilmeli	3,99	1,28

1: Kesinlikle katılmıyorum 5: Kesinlikle katılıyorum

Kırsal Kalkınmanın sağlanması için yapılması “göçün önlenmesi ve istihdamın artırılması” ifadesidir. Onu “bölgede yetişen ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması ile ilgili tesislerin kurulması” (X: 4,64) ve “Ürünlerin değerinde satılması sağlanmalı” (X:4,63) görüşleri takip etmektedir. En düşük katılıma sahip olan ise “Düşük faizli krediler verilmeli” ifadesidir (X:3,99).

Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler Ölçeklerinin Sosyo Demografik Değişkenlere Göre Farklılaşma Durumu

Tablo 4. 10.Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler Ölçekleri-Cinsiyet-T Testi

1. Cinsiyetiniz?		N	Ort.	Standart Sapma	Burda t	p
Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar	erkek	61	4,0907	,66165	-,192	,848
	kadın	58	4,1149	,71222		
Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler	erkek	61	4,5111	,47747	,910	,365
	kadın	57	4,4231	,57069		

Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler Ölçeklerinin cinsiyete göre farklılaşma durumunu araştırmak için yapılan bağımsız örneklem t testi sonucunda anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4. 11.Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler Ölçekleri-Medeni Durum -T Testi

2.Medeni durumunuz?		N	Ort.	Standart Sapma	t	p
Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar	bekar	53	3,9799	,81331	-1,696	,093
	evli	66	4,2010	,54581		
Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler	bekar	53	4,4251	,57907	-,813	,418
	evli	65	4,5041	,47641		

Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler Ölçeklerinin medeni duruma göre farklılaşma durumunu araştırmak için yapılan bağımsız örneklem t testi sonucunda anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4. 12.Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler Ölçekleri-Yaş-Anova Testi

		N	Ort.	Standart Sapma	F	P
Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar	18-25	40	3,9283	,92381	1,814	,131
	26-33	24	4,3722	,39265		
	34-41	24	4,0500	,60569		
	42-49	26	4,1923	,48564		
	50 ve üzeri	5	3,9867	,42791		
	Total	119	4,1025	,68395		
Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler	18-25	40	4,4809	,61347	,160	,958
	26-33	24	4,4093	,44545		
	34-41	23	4,4655	,54836		
	42-49	26	4,4819	,48508		
	50 ve üzeri	5	4,6000	,23676		
	Total	118	4,4686	,52416		

Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler Ölçeklerinin yaşa göre farklılaşma durumunu araştırmak için yapılan anova testi sonucunda anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4. 13.Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler Ölçekleri-Eğitim Düzeyi-Anova Testi

		N	Ort.	Standart Sapma	F	P
Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar	İlkokul	6	4,2000	,81541	,627	,680
	Ortaokul	8	4,0000	,56793		
	Lise	22	4,1606	,61020		
	İki yıllık yüksekokul	30	3,9600	,83883		
	Dört yıllık fakülte	40	4,1100	,56378		
	Lisansüstü	13	4,3282	,79090		
	Total	119	4,1025	,68395		
Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler	İlkokul	6	4,4608	,69443	,606	,696
	Ortaokul	8	4,4485	,43674		
	Lise	21	4,4874	,53949		
	İki yıllık yüksekokul	30	4,3941	,60762		
	Dört yıllık fakülte	40	4,4471	,49928		
	Lisansüstü	13	4,6923	,32941		
	Total	118	4,4686	,52416		

Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler Ölçeklerinin eğitim düzeyine göre farklılaşma durumunu araştırmak için yapılan anova testi sonucunda anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4. 14.Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler Ölçekleri-Aylık Gelir -Anova Testi

		N	Ort.	Standart Sapma	F	P
	2001 - 4000 TL	48	4,0598	0,81695	0,751	0,41
Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar	4001 - 6000 TL	39	4,3915	0,51257		
	6001-8000 TL	19	4,0246	0,50047		
	8001-10000 TL	8	4,125	0,68493		
	10000 TL üzeri	5	3,64	0,65081		
	Total	119	4,1025	0,68395		
Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler	0-2000 TL	19	4,5139	0,61534	0,981	0,433
	2001 - 4000 TL	29	4,5984	0,3298		
	4001 - 6000 TL	39	4,4615	0,49814		
	6001-8000 TL	19	4,3622	0,56872		
	8001-10000 TL	7	4,3697	0,72976		
	10000 TL üzeri	5	4,1412	0,78876		
	Total	118	4,4686	0,52416		

Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler Ölçeklerinin aylık gelire göre farklılaşma durumunu araştırmak için yapılan anova testi sonucunda anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 4. 15. Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler Ölçekleri- “Elazığ’ın kırsal kalkınmasının ne derece yeterli olduğunu düşünüyorsunuz?”-Anova Testi

		N	Ort.	Standart Sapma	F	P
Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar	çok yetersiz	27	4,1951	,85032	1,078	,371
	Yetersiz	58	4,0920	,61430		
	Kararsız	19	4,2316	,59974		
	Yeterli	9	3,7185	,60164		
	Çok yeterli	6	3,9556	,83763		
	Total	119	4,1025	,68395		
Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler	çok yetersiz	27	4,6144	,55502	3,310	,013
	yetersiz	58	4,5203	,37895		
	kararsız	19	4,4211	,56396		
	Yeterli	9	4,0458	,70636		
	Çok yeterli	5	4,0235	,84591		
	Total	118	4,4686	,52416		

Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler Ölçeklerinin aylık gelire göre farklılaşma durumunu araştırmak için yapılan anova testi sonucunda Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler ölçeği için anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p>0,05$). Levene testi sonucunda varyanslar homojen olmadığından ($p=0,01<0,05$) anlamlı farklılığın hangi değişkenler arasında olduğunu tespit etmek için post hoc çoklu karşılaştırma testlerinden tamhane testi kullanılmıştır.

Tablo 4. 16.Tamhane Post Hoc Çoklu Karşılaştırma Testi

		Ort. farkı	Standart Hata	p
çok yetersiz	yetersiz	,09410	,11756	,930
	kararsız	,19333	,15110	,704
	yeterli	,56863*	,19423	,033
	Çok yeterli	,59085	,24568	,121
yetersiz	çok yetersiz	-,09410	,11756	,930
	kararsız	,09923	,13339	,946
	yeterli	,47453	,18078	,073
	Çok yeterli	,49675	,23520	,222
kararsız	çok yetersiz	-,19333	,15110	,704
	yetersiz	-,09923	,13339	,946
	yeterli	,37530	,20419	,357
	Çok yeterli	,39752	,25363	,521
yeterli	çok yetersiz	-,56863*	,19423	,033
	yetersiz	-,47453	,18078	,073
	kararsız	-,37530	,20419	,357
	Çok yeterli	,02222	,28146	1,000
Çok yeterli	çok yetersiz	-,59085	,24568	,121
	yetersiz	-,49675	,23520	,222
	kararsız	-,39752	,25363	,521
	yeterli	-,02222	,28146	1,000

Çok yetersiz ve yeterli cevabını verenler arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p<0,05$). Çok yetersiz diyenlerin “Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler” puan ortalaması yeterli görüşünü belirtenlerden daha yüksektir.

Tablo 4. 17. Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar Ölçeği ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler ölçeği arasındaki ilişkiye yönelik korelasyon analizi

		Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar	Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler
Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar	Pearson Correlation	1	,441**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	119	118
Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler	Pearson Correlation	,441**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	118	118

Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ölçeği ile Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler ölçeği arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p=0,00<0,05$; $r=0,441$). Kırsal kalkınma ile ilgili sorunlar algısı arttıkça kırsal kalkınma için yapılması gerekenler algı puanı da artmaktadır.

4.8. Nitel Araştırma Bulguları ve Değerlendirilmesi

Nitel araştırma kapsamında bölgedeki Sivil Toplum Kuruluşları ve Meslek Örgütlerinde görevli olan kişiler arasından seçilen 30 kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerdeki bulgular büyükbaş hayvancılık, hayvansal üretim ve hayvancılığa dayalı sanayi, meraların kalitesinin iyileştirilmesi ve etkili mera yönetimi, yem sektörü, Hayvan sağlığının korunması ve hastalıkların tespit edilmesi, Küçükbaş hayvancılık, arıcılık, kanatlı hayvancılık, balık yetiştiriciliği, tarım ve tarımsal üretim, turizm, sanayi sınıflandırmaları açısından değerlendirilmiştir.

Elazığ'ın kırsal kalkınmasında önemli bir yeri olan büyükbaş hayvancılıkla ilgili üniversitelerden destek alınmalıdır. Elazığ'ın çok acil ihtiyacı olan belli sayıdaki yüksek kaliteli damızlık gereksiniminin karşılanmasında dış kaynaklar kullanılabilir. Elazığ ilinde internet ortamında çalışabilen, Türkiye'nin her tarafından ulaşılabilen alıcı ve satıcının aracısız işlem yapabileceği Merkez Birlik kontrolünde "Damızlık Hayvan Borsası" oluşturulabilir. Damızlık hayvan fiyatı belirlenirken hayvanların damızlık değerlerini de parasal olarak ortaya koyucu nitelikte fiyat güvencesine yönelik önlemler alınmalı, yüksek damızlık değere sahip hayvanlar için sigorta zorunluluğu getirilmelidir. Elazığ'a ve yöreye uygun tarım ve hayvancılık teşvik ve projelerinin hazırlanarak uygulanması gerekir.

Ekonomik yapı ve kalkınmanın hayvansal üretim ve hayvancılığa dayalı sanayi ile daha kolay ve mümkün olabileceğini açıkça ortaya koymaktadır. Hayvansal üretim; yatırım için ihtiyaç duyulan sermaye, girdi temini, üretim süreci, pazarlama, nihai ürünün kalitesi ve hijyeni ile piyasanın özellikleri dikkate alındığında artık bir endüstri halini almıştır. Özellikle son yıllarda yaşanan kuraklık, dünyadaki nüfus artışı, insanların daha çok büyük şehirlerde yaşama eğilimleri, artan gelir ve refah düzeyi yakın gelecekte hayvancılık sektörün önemini daha da artıracaktır. Üstelik beslenme açısından hayvansal ürünler ikame edilemez ve vazgeçilmez bir özelliktedir. Hayvancılık sektörü Elazığ'da kırsal ekonomik kalkınmanın lokomotif ve itici gücü konumundadır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın vazgeçilmez otlak alanları meralar olduğu da unutulmamalıdır. Elazığ'da meraların kalitesinin iyileştirilmesi ve etkili mera yönetimi ile meralardan daha verimli ve sürdürülebilir olarak yararlanmanın yolları aranmalıdır. Öncelikli olarak mera alanları korunmalı, mera olabilecek alanların tespitinin tamamlanmalı ve çiftçilerin

kullanımına tahsis edilmelidir. Hayvancılığın vazgeçilmez otlak alanları meralar olduğu da unutulmamalıdır. Elazığ'da çiftçilere meranın önemi anlatılmalı, mümkünse imkânlar dâhilinde mera yönetim birlikleri kurulmalıdır. Mera otlatma planı hazırlanmalı buna mutlaka uyulmalıdır. Yıllık planlanma yapılarak ıslah edilecek meralar tespit edilmeli ıslahı tamamlanmalıdır. Meralar yasalardaki bazı boşluklardan faydalanarak hiçbir şekilde başka kişi veya kurumlara devredilmemeli ve tahrip edilmemelidir. Elazığ'da muhtarlar ve belediye başkanları; mera, yaylak ve kışlakların ve sınır işaretlerinin korunmasından ve ayrıca tahsis amacına göre en iyi şekilde kullanılmasının sağlanmasından sorumludurlar ancak bu görevlerini daha etkin bir biçimde yapmaları için kanuni yaptırımlar getirilmesi lazımdır. Elazığ'da kanuni düzenlemelerle kullanılmayan boş çayır mera alanları hayvancılıkla uğraşan çiftçilere tahsis edilmelidir. Elazığ'da yerli üretimin yetersizliği ve kalitesizliği nedeniyle karma yem sektörü için yurtdışından ithal edilen mısır, çekirdek soya ve soya küspesinin yurtiçinde üretimi teşvik edilmeli, yem sanayisi ithalata bağımlı olmaktan kurtarılmalıdır. Karma yem sektörünün üretimini ve tüketimini artırıcı, kapasitenin rasyonel kullanımına yönelik önlemler alınmalıdır. Hayvan yemi özelliğine sahip endüstri yan ürünlerinin standart üretimine ve kontrolüne yönelik yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Ülkemiz hayvancılığının kalkındırılmasında özel bir önemi olan Karma Yem Sektörü, çağın gereklerine uygun şekilde yasal ve yönetsel açıdan yeniden yapılandırılarak yem hammadde ve karma yem denetimlerinde başarıyı engelleyen yasal, yönetsel ve altyapı boşlukları giderilmeli, mevcut idari yapı güçlendirilmelidir.

Hayvan sağlığının korunması ve hastalıkların tespit edilmesi için çok bölgesel programlarla ilin tamamı taranmalıdır. Çiftçilere yönelik eğitim faaliyetleriyle sağlık koruma bilinçli yaygınlaştırılmalı, ilaç kullanımı denetlenmelidir.

Hayvan sağlığı konusunda sağlık sigortasının hayvancılık alanında da yaygınlaştırılması için gerekli teşviklerin sağlanması faydalı olabilir. Salgın hastalıkların önlenmesi ve tamamen kontrol altına alınabilmesi, hayvansal ürünlerin kalitesinin garanti altına alınabilmesi için mevcut yasa ve yönetmelikler uygulanmalı ve gerekli iyileştirmeler yapılmalıdır.

Küçükbaş hayvancılıkla ilgili küçükbaş işletmeler ekonomik işletme büyüklüğüne çekilmeli, yetiştirici örgütlerine destek verilmeli, bu örgütlerin tam manasıyla çalışması

sağlanmalı, yetiştiricilerin birlikte hareket etmeleri (eğitim-pazarlama-damızlık kullanımı-başka ırk, koç, teke seçilmemesi vs.) sağlanmalı, kooperatiflerin etkin çalışmaları temin edilmeli, küçükbaş hayvansal ürünlerin işlenmesine yönelik sanayi ve pazarı kurulmalı, ilin avantajı olan yüksek irtifadan, zengin doğal bitki örtüsü ile beslenen küçükbaş hayvanda etinin marka ile satılabilir hale getirilecek projeler geliştirilmeli, yetiştiricilere hayvan sağlığının önemi anlatılmalı, etkin hayvan sağlığı çalışmaları yapılmalı, aşılamalar, paraziter mücadeleler benimsetilmeli, devletçe verilen hibe, kredi vs. destekler ile gençlerin bu alanda avantajlı duruma gelmesi sağlanmalı, çiftlik sürüleri kurdurulmalı, modern hayvancılık mekanizasyonuna (sağım ünitesi, yem karma vs.) geçilmesi sağlanmalı, aile işletmelerinde basit ama modern mekanizasyona geçilmeli ve yetiştirici tarafından kullanılacak alet ve makinelerin kullanımı konusunda eğitim verilmelidir.

Elazığ'ın kırsal kalkınmasında önemli bir yeri olan küçükbaş hayvancılıkla aile işletmelerinde çalışan kişilere özellikle bayanlara yetiştiricilik, ürün işleme konularında eğitim verilebilir. Modern küçükbaş işletmelerin kurulması ve bu işletmelerde hijyeni sağlayacak eğitim ve materyallerin temin edilmesi sağlanabilir. Bölgede küçükbaşta çalışılacak ırk (Et, süt, kuzu-oğlak üretimi, yün, kıl) belirlenmeli, gen kaynakları korunarak üretim yönüne göre yeni çalışılacak melez ırklar için bölgedeki bulunan Araştırma Enstitüsü, Üniversite gibi kuruluşlarla çalışmalar yapılabilir ve bunlar yetiştiriciye ulaştırılabilir. Üreticilerin damızlık materyal ihtiyaçlarının karşılanması için bölgede damızlık üreten işletmelerin kurdurulması, damızlık birlikleri tarafından üstün verimli damızlık koç teke vs. elektronik veri kaydı oluşturularak satışlarının kolaylaştırılması sağlanabilir. Küçükbaş hayvan çobanlığı yapacak bireylere yönelik kursların açılması sağlanabilir. Yine bu kapsamda, yetiştiricilere Sürü Yöneticisi İstihdam Desteği sağlanabilir.

Küçükbaş hayvancılıkta entansif yetiştiriciliğe geçilmeli, bunun için devletçe verilen destekler en iyi şekilde değerlendirilebilir. Bakanlık destekleri, IPARD destekleri kapsamında modern işletmelerin kurulması ayrıca girdi maliyetlerini düşürmek için yine Bakanlık desteklerinden yem bitkileri vs desteklerin en iyi şekilde değerlendirilebilir. Özendirme ve teşvik amaçlı küçükbaş hayvancılıkta sivil toplum kuruluşları ile yarışma, festival düzenlenebilir. Örnek yetiştiriciler ödüllendirilebilir. Yaylacılık yapanlara çoban

evleri, enerji sağlayabileceği güneş enerjisi vs desteklenebilir, küçükbaş eti ile ilgili tüketim alışkanlıklarının geliştirilmesi açısından gıda sektöründeki aktörleri tanıtım faaliyetlerine daha çok yer vermesi teşvik edilebilir, küçükbaş ete katma değer katacak karkastan elde edilen parçalara ayrılması bu konuda reklam ve yayım faaliyetleri yapılabilir.

Elazığ İli, Türkiye'deki ve özellikle Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki mevcut potansiyeli harekete geçirilebilirse, bölgede öncü il olmayı başarabilir. İlin güçlü noktalarını öne çıkartıp, zayıf noktalarını da iyileştirmeye yönelik yapılacak çalışmaların ilin hayvancılığına dolayısıyla ekonomisine katkı sağlayacağı beklenmektedir.

Arıcılıkla ilgili eğitim yetersizliğinin giderilmesi; genç, yeniliğe açık, arıcılıkla ilgili teorik ve uygulamalı eğitimler almış, arıcılığı seven, ilgi duyan girişimci bireylerle yapılacak arıcılık daha başarılı olacaktır. Bunun için eğitim programları düzenlenirken özellikle uygulamalara yer verilmesi ve kadın üreticilerin katılımının sağlanması gerekir. Katılımcıların bilgi, eğitim, yaş ve ilgi düzeyleri dikkate alınmalıdır. Eğitim süreleri hem teorik hem de pratik bilgilerin rahatça verilebileceği kadar süre olmalıdır. Arıcılıkta oldukça düşük olan bölge veriminin önce ülke ortalamaları seviyesine daha sonrada gelişmiş ülkelerdeki verim seviyelerine ulaştırılması için AR-GE çalışmaları, sorun inceleme ve değerlendirme çalışmaları, saha çalışmaları, ihtiyaca yönelik projeler yapma ve yürütme çalışmaları yapılmalıdır. Florayı oluşturan bitkiler ile ilgili ayrıntılı AR-GE çalışması (yoğunluğu, nektar ve polen verimi, çanak derinliği) yapılmalıdır. Mevcut floranın korunması amacı ile (özellikle Elazığ arıcılığında önemli bir yere sahip geven bitkisi) ağaçlandırma çalışmalarının başka alanlara kaydırılması, meraların korunarak ıslah çalışmalarının yapılması, ilave olarak alternatif ballı bitkilerin ekilişinin yaygınlaştırılması, bal ormanlarının kurulması gereklidir. Arıcılıkta sonbahar bakımı ve ilkbahar bakımı ve kontrolleri verimliliği etkileyen faktörlerdendir. Sonbahar ve ilkbahar bakımı ile ilgili bilgi, belge, yenilikleri ve farklı uygulamaları tanıtan görsel ve yazılı kaynaklar oluşturma ve ilgililere ulaştırma konusunda proje ve programlar hazırlanmalıdır. Bal kalitesini artırma amacıyla kalıntı bırakan ilaçların kullanımını azaltma, organik ilaçların kullanımını yaygınlaştırma, ana arı ızgarasının kullanımını yaygınlaştırma, bal analizlerinin daha kolay ve yaygın bir şekilde yapılabilmesi sağlanmalıdır. Arı hastalık ve zararlılarına karşı öncelikle koruyucu önlemlerin

geliştirilmesi, yaygınlaştırılması sağlanmalıdır. Gezginci arıcıların konaklama yerlerinde elektrik, su, yol vb. gibi temel ihtiyaçlarını karşılayacak projeler hazırlanmalıdır. Gezginci arıcıların konaklama problemlerinden biri olan yer sahibi tüzel ya da özel kişilerin çıkardığı zorluklar mevzuatla çözülmelidir. Sorunların daha kolay ve etkin bir şekilde çözülmesi, fiyat istikrarının oluşması girdilerin daha kolay ve ucuz temin edilmesi amacıyla örgütlenmenin gelişmesi gereklidir. Elazığ'a uygun ırk ve eko tipine ana arı üretimi yapan işletmelerin kurulumu desteklenmelidir. Ayrıca işletmeye ürün (ana arı) alım garantili projeler üretilmelidir. Yerli üreticilerin ürettiği ürünlerin pazarlanması için kamunun bal tüketimine yönelik projeler üretilerek üreticilerin fiyat istikrarı yakalamaları sağlanmalıdır. Arı hastalık ve zararlılarına karşı tespit ve etkin mücadele yapabilmek için ihbarı mecburi arı hastalıklarına tazminat ödemesi yapılmalıdır. Arıcılıkta da hayvancılık desteklemeleri kapsamında hastalıktan arı işletme desteklemesi oluşturulmalıdır. Bu destekleme süresi yıllar arasında kesintiye uğratılmamalıdır. Elazığ'da iyi tarım uygulamasının arıcılıkta da uygulanarak desteklenmesi için Arıcılıkta İyi Tarım uygulama mevzuatı ve desteklemesi oluşturulması için çalışma yapılmalıdır. Gezginci arıcılık yapmayan işletmelerin kışlatma kayıplarını azaltmaya yönelik araştırma ve uygulama projeleri desteklenmelidir. Elazığ'da bal için markalaşmaya gidilerek coğrafi işaret alınması için çalışma başlatılmalıdır. Eğitim, konaklama noktaları, üretim, flora takibi ve pazarlama gibi birden fazla konuyu aynı anda işleyen bütüncül entegre arıcılık projesi üretilerek desteklenmelidir. Yerinde eğitim için mobil eğitim aracı temini için proje hazırlanarak kaynak sağlanmalıdır. Kaçak ve tağşiş bala karşı denetim mekanizmalarına ihbar ve şikâyetlerin artırılması için bilgilendirme projeleri yapılmalıdır, Üretilen balın kalitesi kontrol edilerek sahte ve ilaçlı bala karşı hem üretici hem tüketici korunmalıdır. Balın paketlenmesi için bal poşetleme ve süzme bal için bal şişeleme ve paketleme tesisi kurulabilir. Paketlenen balın yurt içi ve yurtdışında pazarlayabilecek kooperatif, üretici birliklerin ve müteşebbisler kredilerle teşvik edilebilir. Arı sütü propolis ve polen gibi diğer arı ürünlerinin üretimi yaygınlaştırılmalıdır. Üretimin nasıl yapılacağı konusunda arıcılar bilinçlendirilmeli ve eğitilmelidirler.

Elazığ'ın kırsal kalkınmasında önemli bir yeri olan arıcılığının gelişmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için elzem olan Arıcılık Araştırma Enstitüsünün

kurulması, Tarım ve Orman Bakanlığı taşra birimlerinde ilgili şube müdürlüğünün oluşturulması gereklidir. Kurulacak Arıcılık Araştırma Enstitüsü, Üniversitenin ilgili bölümleri, Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Arıcılar ve ilgili örgütler ile bu konuda koordineli çalışılmalıdır. Sahada arıcıların sorunlarını tespit etme ve çözüm önerileri geliştirme çalışmaları, Toplantılar, çalıştaylar, kongreler vb. gibi etkinlikler düzenlenebilir. Bölgenin alt bölgelere ayrılarak flora haritası çıkarılması ve kovan kapasitelerinin belirlenmesi çalışması yapılmalıdır. Bu şekilde daha programlı çalışmalar yapılabilir. Bitkisel üretim yapan işletme sahiplerini, arı varlığının işletmeleri için önemi konusunda bilgilendirme amacıyla proje ve programlar geliştirilmelidir, Kontrollü ve bilinçli üretimin teşviki için balda kontrol mekanizmasından geçirilmiş üretici ve ürün olduğunu gösteren belgeler; markalı logo, işaret vb. tescil mekanizması geliştirilmesine yönelik proje oluşturularak desteklenmelidir. Arı hastalık ve zararlıları ile ilgili AR-GE çalışmaları yürütülmelidir. Bununla ilgili Üniversite ve kurulacak Arıcılık Araştırma Enstitüsü sorumluluk almalıdır. İyi işletme örneklerinin yerinde incelenmesi, farklı uygulamaların görülmesi ve neticesinde örnek işletme ve uygulamalarla ilgili hazırlanan dokümanların ve bilgilerin ilgililerle eğitim ve toplantılarla paylaşılmalıdır. Aydınlatma için solar güneş enerjiden faydalanılacak sistemlerin kurulması yönünde projeler geliştirilebilir. Floranın yoğun olduğu ancak ulaşımın olmadığı yerler için yol açılması ve su kaynakları oluşturulmasına yönelik projeler geliştirilmelidir. Arıcıların ihtiyaç duydukları başta kovanların yenilenmesine yönelik projeler olmak üzere modern makine ekipman ve güneş enerji sistemlerinin alımına yönelik projeler desteklenmeli ve fon kaynaklarının bu yönde çağrı oluşturmaları sağlanmalıdır. Başta IPARD olmak üzere İlimizde fon kaynaklı desteklemelerde yerleşim yeri statüsüne bağlı olarak bölgesel başvuruları kısıtlayıcı mevzuatlar düzeltilmeli, Arı Hastalık ve zararlılarına karşı kullanılan ilaçların kalıntı açısından takibi ve kontrolüne yönelik çalışma yapılmalıdır. Arıcılara yol gösterici mevzuat ve teknik bilgiler dışında sosyal hayatı kolaylaştıracak bilgileri içeren cep kitapçığı oluşturulmalıdır.

Elazığ ilindeki kanatlı hayvancılıkla ilgili düşük faizle kredi imkânlarının artırılması, üretim planlamasının yapılması, tavuk ürünleri tüketiminin artırılması için kampanyalar yapılması, tarımsal yayım faaliyetlerinin etkin bir hale getirilmesi,

yumurta borsasının oluşturulması, ürünlerdeki KDV oranlarının düşürülmesi, damızlık satışlarının denetlenmesi gereklidir.

Elazığ'ın kırsal kalkınmasında önemli bir yeri olan kanatlı hayvancılık konusunda bölgeye uygun projelerin ve teşviklerin güncellenerek uygulanması çözüme katkı sağlayabilir. Üretici birlikleri kurulması veya mevcut olan birliklerin daha aktif olmaları, ikinci bir entegrenin faaliyet göstermesi, Kanatlı Hayvan Yetiştiricilerinin; Çevre Koşullarına Uyması Denetlenerek kullandıkları enerjinin bir kısmının devletçe karşılanması sağlanabilir.

Elazığ ilindeki balık yetiştiriciliği ile ilgili balık üretiminin teşvik edilmesi, balık üretiminde yaşanan sorunların çözümü için destek olunması, Üniversiteler'den verimlilik ve etkinliğin artırılması için destek alınması, üretilen balıklar için yeni pazarlar bulunması gereklidir.

Elazığ'ın kırsal kalkınmasında önemli bir yeri olan alabalık üretiminde Türkiye genelinde en yüksek kapasiteye sahip olmasına rağmen görülen yavru balık ve balık ölümlerinin yüksek olması nedeniyle kapasite düşüklüğüne neden olmaktadır. Balıklarda görülen hastalıkların teşhisleri için İzmir Bornova Veteriner Kontrol Araştırma Müdürlüğüne gönderilen numunelerin sonuçları geç geldiğinden balık kayıpları fazla olmaktadır. Bunun için Keban barajı ve çevresinde üretilen balıkların tahlillerinin yapılması için bu bölgede bir laboratuvarın kurulması daha uygun olacaktır. Bu olumsuzluklar giderilmediği takdirde balık yetiştirici - üretici birlik ve kooperatiflerin pazarlama yönünden ekonomik kayıpları olacaktır.

Elazığ ilinde tarımla ilgili güvenilir gıda üretimi için çevre dostu tarımsal üretim yöntemleri iyi tarım ve organik tarım üretiminin yaygınlaştırılması, kuraklık, çölleşme ve suyun etkili kullanımı konularında halkı bilinçlendirilmesi, tarımda ortaya çıkan yeni gelişmeleri ve yeni teknikleri üreticilere bir proje ya da program dahilinde ulaştırmak, Taze kayısı Pazar imkânlarının geliştirilmesi için yörede soğuk hava depoları ve paketleme evleri ile uygun taşıma altyapıları oluşturulması, Gerek kuru kayısı gerekse taze kayısının iyi bir şekilde pazarlanabilmesi için etkili bir iç ve dış Pazar organizasyonu kurulması, Kayısı üretiminde modern teknikler uygulanma esasına dayalı üretim modelleri geliştirilmesi, Kayısı ile ilgili reklam ve tanıtım faaliyetinin yapılması, Elazığ için ekonomik ve ülkemiz için de stratejik öneme sahip ürünlerin (Öküzgözü

Üzümü, yem bitkileri, hububat, badem vb.) üretiminin arttırılması, kalitesinin yükseltilmesi konusunda çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Elazığ'ın kırsal kalkınmasında önemli fonksiyonu olan tarımsal üretimle ilgili tarımsal sulamada en büyük girdi olan elektrik giderinin azaltılması çiftçinin maliyetlerini azaltacaktır. Alternatif su kaynağı temini için atık suların tarımsal sulamada yeniden kullanımı üzerine çalışmaların yapılması gerekmektedir. Kayıp su ve kaçakları önlenmelidir. Bitki beslemede maliyetlerin ve dışa bağımlılığın azaltılması ve üretime destek verilmesi gerekmektedir. Orman içi alanlarda İtri ve Tıbbi Bitki yetiştirilerek bunları bitki besleme ve bitki sağlığında kullanılması teşvik edilmelidir. Bitki sağlığında kullanılan bilinçsiz ilaçlamanın önlenmesi ve denetim mekanizmasının kurulması sağlanmalıdır. Murat havzası çalışmalarına benzer bir uygulamanın Fırat Havzasında da yapılması, iklim değişikliğine adapte olmuş bitkilerin yetiştirilmesi gerekmektedir. Tarımsal Sulamada Güneş Enerji sistemi yaygınlaştırılmalıdır. Salep üretimi için çalışma grupları oluşturulmalı salep eylem planı hazırlanmalıdır. Endemik tıbbi bitki envanteri çıkarılarak tehdit unsurları ortaya konmalıdır. Üretimdeki kayıpların azaltılması için proje geliştirilmelidir. Bu konuda üniversitelerden destek alınabilir. Kaysının taze olarak pazara sunulması üreticilerin masrafını düşüreceği gibi gelirine önemli bir katkı sağlayacaktır. Elazığ'da tarımsal yayım konusunda üreticiyi bilinçlendirmek, öne çıkan ve ekonomik değeri olan ürünlerin üretimi, işlenmesi ve pazarlanmasında yenilikçi ve uygulanabilir yöntemlerin tanıtılması, uygulamasının gösterilmesi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Tarımsal nüfusun yoğun olması ve bu sektörde çalışanların gelirlerinde belli bir seviyenin korunması gerekliliği, destekleme ödemelerinin kısa vadede azaltılmasına olanak vermemektedir. Bu noktada öne çıkan husus ise daha uzun vadeli ve tutarlı politikalar ile bu sektörde çalışanların daha profesyonelce üretim yapmalarına imkân verecek ürün standardizasyonuna gidilmesi, ihracat olanaklarının artırılması ve uzun dönemde ortalama maliyetleri düşürücü etkisinden dolayı tarımsal işletmelerin ölçek büyüklüğünün artırılmasıdır. Tarımsal işletmelerin faal hale getirilmesi için köyden göç edip tarımsal faaliyetten uzaklaşmış olan genç çiftçi ve işletme sahiplerinin sosyal güvence ve tarım sigortaları Bakanlık tarafından desteklenerek bunların köyde ikame etmelerini sağlamak amacıyla çalışmalar yapılmalıdır./Kaynakların doğru olarak

kullandırılması ve kaynakların israf edilmemesi adına birbirlerine benzer destek kalemleri tek elde birleştirilmelidir. Bu bağlamda ödeme ajansı modelinin değerlendirilerek hem ulusal ve uluslararası fonların tek elden kullandırılması maksadıyla hem de bürokratik yapının sadeleştirilmesi ile zaman kaybının önlenmesine olanak sağlamak amacıyla fonlar akredite edilmiş ilgili bir kurum marifetiyle dağıtılmalıdır. Üstelik fonların amacına uygun olarak kullanılıp kullanılmadığının denetlenmesi üzerinde durulması gereken önemli bir husustur.

Kırsal kesimde yaşayan küçük üreticiler dikkate alınarak destek kalemleri basit ve anlaşılır biçimde bilgi kaynaklarından sunulmalı eksik ve yanlış bilgilenmeye sebebiyet verecek durumlar önlenmelidir.

Diğer taraftan, çiftçilerin organik tarıma yönlendirilmesi ve ürün farklılaştırmasına gitmeleri üreticilerin gelir kanallarını çeşitlendirerek, tek veya birkaç üründe meydana gelecek fiyat değişmelerine karşı onları daha korunaklı hale getirecektir. Tarımsal işletmelere iktisadi ve finansal performans analizi uygulamasının yerleştirilmesi ise çiftçileri maliyetler ve etkin kaynak kullanımı konusunda daha dikkatli davranmaya teşvik edecek önemli bir araçtır. Katma Değer Vergisi (KDV) dahil, tarımla ilgisi olan bütün vergiler gözden geçirilmeli ve çiftçiye zararlı yönleri kaldırılmalıdır. Mevsimsel olumsuz şartlara ve doğal afetlere karşı etkili bir tarım sigortası geliştirilmelidir. Üretici grupları kurulmalı ve köylerin yenilenmesi, geliştirilmesi ve kırsal mirasın korunması sağlanmalıdır. Tarım ve Orman Bakanlığı internet sitesi güncellenmeli destek bilgisine ulaşım kolaylaştırılmalıdır. Gerekirse tarımsal desteklerin sunulduğu bakanlığa bağlı ayrıca bir internet sitesi hazırlanarak faaliyete konulmalıdır. Ayrıca, tarımsal kaynakların ve dolayısıyla tarımsal gelirin kısıtlı olduğu alanlarda nüfusun devamlılığını sağlamak açısından kırsal kalkınma politikaları önem arz etmektedir. Bu nedenle kırsal kalkınma politikalarının şehir nüfusunu hafifletilmesi yararından ziyade tarımsal büyümeye ve istihdama sunacağı katkı açısından oldukça önemlidir. Elazığ'da üretilen hayvansal ürünlerin pazarlanacağı bir pazar yerinin olması gereklidir.

Elazığ ilindeki turizmle ilgili Elazığ'ın turizm potansiyelinin değerlendirilmesi, Elazığ'ın tanıtımının etkili şekilde yapılması, sağlık turizminin geliştirilmesi, turistik tesislerin artırılması gereklidir.

Elazığ ili halkının misafirperverliği, güvenilirliği, yardımsever ve samimi olması gibi unsurlar şehre gelen turistlerin Elazığ'la ilgili algılarını olumlu şekilde etkilemektedir. Bu özellikler ilin turizm alanındaki pazarlamasına ve markalaşmasına önemli katkılar sağlayabilir. Bunun yanında şehrin temizliği, ulaşımın elverişli olması da turizm açısından avantajdır. Elazığ'ın turizm potansiyelini oluşturan kültürel ve tarihi değerleri ön plana çıkarılarak Elazığ hakkında tanıtımlar yapılmalıdır. Harput ve Elazığ merkezi arasına teleferik veya tramvay hattı yapılabilir, bu sayede Harput'a daha çok ziyaretçinin gelmesi sağlanabilir.

Elazığ ilindeki sanayi ile ilgili sanayi kuruluşlarının kırsala da yayılması, nitelikli işgücü göçünün önlenmesi, istihdama yönelik teşviklerin artırılması, aile işletmeciliğinin teşvik edilerek yaygınlaştırılması, düşük faizle kredi imkânlarının artırılması, kırsal kesimdeki küçük işletmelerin sigorta yaptırılması, güvenlik problemlerinin çözülmesi gerekmektedir. Girişimciliğin teşvik edilmesi gerekmektedir. Türk toplumunda girişimcilik özellikleri vardır (Esen ve Çonkar, 1999). Özellikle yetenekli girişimci gençlerin katma değer yaratacak projeleri desteklenmelidir.

Girişimcilikle KOSGEB tarafından sağlanan girişimcilik eğitimleri sayesinde yeni girişimcilerin Elazığ ekonomisine kazandırılması sağlanmalıdır. Elazığ'a yabancı semaye girişi özendirilmelidir. Yabancı ülkelerde yaşayan Elazıglı işadamlarının sermayesini kendi memleketlerine yatırım olarak kazandırmaları için gereken destek sağlanmalıdır. Başka şehirlerdeki Elazıglı işadamlarının Elazığ'a yatırım yapması özendirilmelidir. Bölgede gelişmiş illerden Malatya ile birlikte kırsal kalkınma konusunda girişimler yapılabilir.

Elazığ'ın kırsal kalkınmasında önemli rolü olan sanayi kuruluşlarının sayısının artırılması gerekmektedir. Bu sayede istihdam da artacaktır. Sanayide katma değeri yüksek olan ürünler üretilerek pazarlanması sanayi kuruluşlarının kar marjını artıracaktır. Tarım ve hayvancılık ürünlerinin işlenmesi ile ilgili entegre sanayi tesisleri kurularak ürünler ihraç edilebilir. Artık üret-sat anlayışı yerine, sosyal sorumluluk ile tüketici istek ve gereksinimlerini göz önüne alarak modern pazarlama süreçlerinin izlenmesi gerekmektedir. Dünya ticaretinde pay almada farklı ve sağlam pazarlama stratejileri ortaya konulmalıdır. Bu noktada Elazığ'ın sahip olduğu ürün çeşitliliğinin (özellikle geleneksel ürünler açısından) pazar araştırmalarıyla da desteklenerek tanıtımı

ve talep yaratılması yönünde çalışmalar yürütülmelidir. Web sitelerinde tarım turizmi faaliyetleri doğrultusunda üretilen ürünlerin pazarlamasına yer verilmesine konusunda çalışmaların üzerinde durulmalıdır. Sanayi kuruluşlarında verimliliğin ve etkinliğin artırılması için üniversitelerden ve danışmanlık firmalarından teknik destek alınabilir.

4.9.Elazığ İlinin PESTE Analizi

PESTE İngilizce olarak; “Political, Economic, Social, Technological, Environmental Analyse”; Türkçe olarak” Politik, Ekonomik, Sosyal ve Teknolojik Analiz“açılardan örgütsel çevrenin, incelenmesi, önemli durumları saptamak, bu etkenlerin olumlu veya olumsuz etkisini ortaya koymak amacıyla kullanılan bir analizdir. Bu konuda ilk araştırma Francis J.Aguilar (1967) tarafından bir makalede yapılmıştır (Allen, 2001).

Tablo 4. 18.Politik Faktörler PESTE Analizi

	ÇOK YETER SİZ	YETERSİZ	YETERLİ	ÇOK YETERLİ	Kırsal kalkınma ya etkisi
A. AB ve ülkemizin tarım Politikaları (POLİTİK)		X			olumsuz
AB Gıda Güvenliği	X				olumsuz
AB Çevre Politikaları	X				olumsuz
AB Biyo çeşitlilik ve Kırsal Kalkınma Politikası		X			olumsuz
Destekler ve teşvikler		X			olumsuz

Elazığ'da Gıda üretiminde güvenliğin sağlanması ve AB Gıda Güvenliği kapsamında Tarım Orman Bakanlığı'ndaki gıda denetçileri tarafından denetimler yapılırsa da Türkiye'de AB Gıda Güvenliği'ne uyumla ilgili çalışmalar yetersizdir. Bu durum Elazığ'a yansımaktadır. AB çevre politikalarına uyum konusunda Elazığ'da yapılan çalışmalar yetersizdir. Kirleten öder vergisi bir çözüm olarak görülse de cezai yaptırımlar çok yetersizdir. Örneğin su arıtma tesisinin kurulmasının maliyeti cezalardan çok daha yüksektir. AB Biyo çeşitlilik ve kırsal kalkınma bağlamında Elazığ ilindeki biyoçeşitlilik yönünden mevcut potansiyelin daha iyi değerlendirilmesi gerekmektedir. Bölgeye yönelik katma değeri yüksek ürün çeşitliliği sağlanmalıdır. Tarımda Kırsal Kalkınma Politikaları ile ilgili Elazığ ilinde yapılan çalışmalar yetersizdir. Bu yüzden gençler özellikle tarımsal üretimden vazgeçerek büyük şehirlere göç etmektedir. Elazığ'da kırsalda yaşan nüfus Elazığ nüfusunun %26'sıdır. Kalkınmanın kırsala yayılması gerekmektedir.

Elazığ'a 2010-2018 döneminde 434 yatırım teşvik belgesi verilmiştir. Bu belgelerin 421 tanesi yerli yatırımlar için verilirken, 13 tanesi de yabancı yatırımlar için verilmiştir. Yabancı sermayeyi Elazığ'a çekmek ve yabancı yatırımcılar sağlanan teşviklerin artırılması gerekmektedir.

Tablo 4. 19. Ekonomik Faktörler PESTE Analizi

B. Yörenin Ekonomik faktörleri (EKONOMİK)	ÇOK YETERSİZ	YETERSİZ	YETERLİ	ÇOK YETERLİ	Kırsal kalkınma ya etkisi
Fert başına düşen gelir		X			olumsuz
Ekonomik büyüme ve gelişme		X			olumsuz
Yatırım teşvik alanları ve oranları		X			olumsuz

Kamu ve özel sektör yatırımları		X			olumsuz
İstihdam		X			olumsuz
İşsizlik oranı		X			olumsuz
İthalat ve ihracat şartları ve teşvikleri		X			olumsuz
Kişi ve kurumlardan alınan vergiler		X			olumsuz

Elazığ İli sosyo ekonomik gelişmişlik sıralamasında 81 il içerisinde 39.sıradadır.

Elazığ'da 2018 senesinde en fazla beden gücü ile çalışanların istihdamı gerçekleşmiştir. Bunların oranı toplam istihdam edilenler arasında yaklaşık yüzde 43'tür. 2011 Elazığ ilinde 5987 kaydı olan işsiz kadınlar bulunmaktayken 2018 senesinde 24599 olmuştur. Elazığ'da İŞKUR'a kaydı olan 14 843 işsizler vardır. Bu değer Elazığ'daki kayıtlı işsizlerin oranının yaklaşık yüzde otuzbeşine denk gelmektedir (<https://media.iskur.gov.tr/35004/elazig.pdf>).

İller arası ticaret kapsamında Elazığ ilinin gerçekleştirdiği ticaretlerde en yüksek payı 4.6 Milyar TL ile Elazığ (iç ticaret) 1,23 Milyar ile İstanbul, 974 milyon TL ile Ankara, 203 Milyon ile Malatya, 162 milyon TL ile Bingöl, 148 milyon TL ile Diyarbakır, 140 Milyon TL ile Kocaeli takip etmektedir. Elazığ, bu veriler ışığında TRB1 bölgesinde 13.851.233.463 TL ile en çok ticaret gerçekleştiren şehir olurken, Malatya 10.952.734.618 TL ile Elazığ'ı takip etmektedir.

2015-2018 arası İthalat istatistiklerine göre Elazığ ili 2015 yılında 28 milyon \$, hesaplanmıştır. (2018 Ekonomi Bakanlığı) İthal edilen ürünler incelendiğinde ise 2017 yılındaki 77 milyon \$ ithalatın 68 milyon \$'lık kısmını imalat ürünlerinin (Elazığ ilinin tüm ithalatının % 87,96'sı) oluşturduğu anlaşılmaktadır. İhracat konusunda 222 Milyon \$ gibi bir rakamla Elazığ, 2018 yılında Türkiye'deki şehirler içinde 38. Kırşehir ile 40. Diyarbakır arasında 39. olmuştur. 2017 yılına ait veriler incelendiğindeyse Elazığ, yine

TRB1 bölgesinde yer alan ve seneyi 24. Tamamlayan komşusu Malatya'nın ardından kendi adına rekorla tamamladığı senede ülke geneli ihracat sıralamasında 25. sırayı almıştır (Dış Ticaret Bakanlığı, 2019).

Sigortalı eleman çalıştıran işyeri sayısı 8.012 iken toplam aktif sigortalı 128.997, Emekli Sandığı'na kayıtlı (Mallülük, Yaşlılık, Ölüm Aylığı Alanlar) toplam kişi sayısı 49.881'dir (SGK Genel Müd., 2018). Fert başına düşen gelir Elazığ'da 6.674 \$'dır. Türkiye ortalaması ise 12.000 \$'dır (TUİK, 2015-2017). B

Kamu Yatırımları Toplamı 2016 yılında 328 Milyon 492 TL, 2017 yılında 369 Milyon 506 TL , 2018 yılında 233 Milyon 046 TL dir. Elazığ'ın Mevduat Toplamı 5 Milyar 580 Milyon 503 Bin TL dir.

Tablo 4. 20.Sosyal Faktörler PESTE Analizi

C. Sosyo-Kültürel faktörler (SOSYAL)	ÇOK YETERSİZ	YETERSİZ	YETERLİ	ÇOK YETERLİ	Kırsal kalkınm aya etkisi
Yörenin genel refah seviyesi		X			olumsuz
Genel hayat standardı ve hayat şartları		X			olumsuz
Toplumun eğitim ve kültür seviyesi			X		olumlu
Kentsel Nüfus artış hızı			X		olumsuz
Kentleşme oranı			X		olumsuz

Elazığ İli sosyo ekonomik gelişmişlik sıralamasında 81 il içerisinde 39.sıradadır. Yaşanabilir iller sıralamasında 81 il içerisinde 19.sıradadır. Rekabet edebilirlik sıralamasında 81 il içinde 36. sıradadır. Okuma Yazma Oranı (15+ Yaş Üstü) % 95.71'dir.

Elazığ ilinin verdiği göç: 24358, aldığı göç ise 30152'dir. Net Göç Hızı binde 9.77'dir. Nüfus Artış Hızı %2.05'dir. kentleşme oranı % 78'dir. Toplam elektrik tüketimi 1376076 (MWh) dir.

Tablo 4. 21.Teknolojik Faktörler PESTE Analizi

D. Teknolojik faktörler (TEKNOLOJİK)	ÇOK YETERSİZ	YETERSİZ	YETERLİ	ÇOK YETERLİ	Kırsal kalkınma ya etkisi
Enerji kullanımı ve maliyetinin uygun olması		X			olumsuz
Sanayideki makineleşme ve otomasyon derecesi		X			olumsuz
Sanayideki bilgisayar kullanma derecesi		X			olumsuz
Ar-Ge kapasitesi ve gücü		X			olumsuz
Yeniliklere uyma ve uygulama kapasitesi		X			olumsuz

Elazığ'da enerji yatırımları da dikkat çekmektedir Elazığ Belediyesi'nin iştiraklerinden EBUAŞ tarafından kendi enerji ihtiyacının giderilmesine dönük 5 MW kapasiteli sahip Güneş Enerji Santrali kurulacak olup kentin merkezinde Elazığ Belediyesi tarafından 75

bin 900 m²'lik arazi üzerinde 5 MW kapasiteye sahip güneş enerjisi santrali işletmeye girecektir. Bu santral sayesinde ilin elektrik üretimi karşılanacak ve ilin kalkınması için katma değer yaratılacaktır (<https://www.enerjigazetesi.ist/elazig-belediyesi-5-mw-guce-sahip-gunes-enerji-santrali-kuracak/>)

Biyogaz üretimi ile ilgili fizibilite çalışması Fırat Kalkınma Ajansı tarafından 2016 yılında yapılmıştır (<https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/dokuman/elazig-ilinde-biyogaz-uretimi-ve-biyogazdan-enerji-elde-edilmesi-konusunda-fizibilite-calismasi/439>).Elazığ'daki biyogaz potansiyelinin değerlendirilerek ekonomiye katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Doğalgaz abone sayısı 140.970 dir. Yeniliklerin işletmelere uydurulması için KOSGEB ve Fırat Kalkınma Ajansı çalışmalar yapmaktadır. Bu faaliyetlerin artırılması gerekmektedir. Teknolojik Ar-Ge çalışmaları için Elazığ'da Üniversite-Sanayi İşbirliği - FÜSİM (Fırat Üniversitesi Sanayici İşbirliği Merkezi) İŞGEM ve TEKNOKENT kurulmuştur. bu kurumların çalışmalarının s-desteklenmesi gerekmektedir. Makine ve Teknolojide Yenileme Zorlukları bulunmaktadır. Döviz kurunun artışı, leasing ve satın alma maliyetlerinin yüksekliği sanayi kuruluşlarının Makine ve Teknolojileri yenilemelerini güçleştirmektedir.

Tablo 4. 22.Ekolojik Faktörler PESTE Analizi

E. Ekolojik faktörler (EKOLOJİK)	ÇOK YETER SİZ	YETER SİZ	YETERLİ	ÇOK YETERLİ	Kırsal kalkınmaya etkisi
Temiz hava			X		olumlu
Toprak, hava ve suyun durumu				X	olumlu
İklim şartları			X		olumlu

Elazığ ilinin Ekolojik özellikleri üretim ve kalkınma için büyük potansiyele sahiptir. Su kaynaklarının zengin olması tarımsal üretim ve balıkçılık için fırsatlar sunmaktadır. İlde Su+Toprak+Bitki+Hava+Güneş eşleştirilmesinin doğru yapılmasıyla tarımda devrim ve

bunun dayalı sanayi ile sanayi ve bilgi-teknolojisinin gelişmesi mümkün olacaktır. Araziliklerin parçalı olması tarımsal üretim için bir dezavantajdır.

PESTE analizi sonucunda görüldüğü üzere görüldüğü üzere Elazığ ili kırsal kalkınma için yeterli potansiyele sahip olmasına rağmen mevcut potansiyelin iyi değerlendirilemediği görülmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Kırsal kalkınma, kırsal toplumu dönüştürmeyi ve kırsal kesimler için daha iyi ve daha güvenli bir geçim sağlamayı, tanımlanan bir problemle başa çıkmayı amaçlayan bir program veya projeleri kapsamaktadır. Kırsal kalkınma, bu nedenle, bir analiz, sorun tanımlama ve ilgili çözüm önerisi sürecidir.

Kırsal kalkınma yaklaşımlarında özellikle seksenli yıllardan sonra radikal değişimler meydana gelmiştir. Devlet müdahaleleri ve tarımda modernizasyon yerini sürdürülebilir kalkınma ve katılıma bırakmıştır. Her geçen gün artan açlık ve yoksulluk, bölgeler arası ve ülkeler arası farkların büyümesi değişimleri bir bakıma zorunlu hale getirmiştir. Kırsal kalkınma yaklaşımları artık büyümeyi değil kalkınmayı, satışı değil pazarlamayı, homojen toplum yapısını değil heterojen toplum yapısını referans almaktadır. Aynı zamanda insanı ve doğayı ön planda tutmaktadır. Bununla birlikte gelişmekte olan ülkelerde büyümeye odaklı kalkınma politikaları yerini toplumun tamamına yaygın entegre kalkınma politikalarına bırakmıştır. Türkiye'nin ulusal kırsal kalkınma stratejisinde kırsal kalkınma; kırsal bölgede, sürdürülebilir doğal kaynak tüketimine odaklanarak, bir açıdan kırsal kesimin gelir düzeyinin ve hayat kalitesinin yükseltilmesi şeklinde gelişmişliklerin arasında bulunan farklılıkların azaltılması hedefine yönelen, ayrıca çevresel ve kültürel değerlerin korunmasını ve sahip çıkılmasını gözetken, yerelde değişen sosyal, kültürel ve ekonomik nitelikleri, ihtiyaçları, potansiyelleri ve dinamikleri göz önünde bulundurarak çok sektörlü yaklaşımla planlanan faaliyetlerin tümü şeklinde belirtilmektedir.

Elazığ ili Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki Yukarı Fırat bölümünde yer almaktadır. Elazığ bölgedeki gelişme potansiyeli olan bir şehirdir. Türkiye ekonomisine tarım, hayvancılık ve sanayi alanında katkıları olmaktadır.

Elazığ sahip olduğu doğal kaynakları ile kırsal kalkınma açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Elazığ'da kırsal kalkınma kent - kır arasındaki sosyo-kültürel ve ekonomik farklılıkların optimum bir dengeye kavuşturulmasını, kırsal nüfusu yerinde kalkındırmayı, bir başka deyişle, göç ve iş gücü problemlerini yerinde çözmeyi hedefleyen bir seçenek konumundadır.

Bu araştırmada Elazığ’da meslek örgütleri ve STK’ların gözüyle kırsal kalkınma tüm boyutları ile incelenmiştir. Bu araştırmanın sorunsalı “Elazığ’da meslek örgütleri ve STK’ların gözüyle kırsal kalkınmada Elazığ’ın potansiyeli yeterince kullanılmamaktadır ve bu konuda yapılması gerekenler vardır ” şeklinde belirlenmiştir. Elazığ’da kırsal kalkınma ilgili sorunlar bulunmaktadır. Merkezi yönetimin bu sorunları bütün yönleriyle görebilmesi mümkün değildir. Küreselleşmenin 80’li yıllardan sonra hızlanmasıyla beraber geleneksel kalkınmaya duyulan güven sarsılmaya başlamıştır. Bunun bir sonucu olarak yerel kırsal kalkınma yaklaşımı önem kazanmıştır. Ulusal kalkınma planları yapılırken taşradan merkeze doğru yapılması yaklaşımı benimsenmiştir. Merkezi yönetimlerin, mahalli kalkınmadaki etkilerinin gerçekçi bir yaklaşımı göstermediği, bu anlamda yapılan faaliyetlerin ve projelerin uygulanmasının mümkün olmadığı, kaynakların israfına sebep olduğu da Türkiye’nin bir gerçeği olmaktadır. Elazığ’da kırsal kalkınma ile ilgili sorunlar ancak Elazığ’daki STK kuruluşları tarafından ortaya konabilir. Bu amaçla kırsal kalkınma ile ilgili ildeki sivil toplum kuruluşları ile anket ve mülakat yöntemi kullanılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada yapılan anket sonucunda elde edilen sonuçlar aşağıda özetlenmiştir: Araştırmada 119 kişiyle anket yapılmış ve 30 kişiyle mülakat gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılanların %22,7 si Elazığ’ın kırsal kalkınmasının çok yetersiz, %48,7 si yetersiz, %7,6 sı yeterli, % 5’i çok yeterli olduğunu düşünmektedir. %16 sı ise bu konuda kararsız görüş belirtmiştir. Bu sonuçlardan Elazığ’da kırsal kalkınmanın yetersiz kaldığı söylenebilir.

Elazığ ilinde kırsal kalkınmada yaşanan sorunlarla ilgili problemlerin önem derecelerinin tanımlayıcı istatistikleri incelendiğinde; en önemli sorun olarak kalıcı teknik eleman sorunu (X: 4,26) görölmektedir. En önemsiz sorun ise parçasız araziyle ilgili sorunlardır (X: 3,72). Elazığ’da istihdam sıkıntısı sebebiyle yetişmiş elemanların büyük şehirlere ve yurtdışına göç etmesi sebebiyle teknik eleman sıkıntısı yaşanmaktadır. Eğer kırsal kalkınma sayesinde göç önlenebilirse teknik eleman sıkıntısının da önüne geçilecektir.

Kırsal Kalkınmanın sağlanması için yapılması gerekenlerle ilgili en yüksek katılıma sahip olan ifade “Sulama suyu ve kırsal altyapı geliştirilmeli” ifadesidir. Onu “bölgede yetişen ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması ile ilgi tesislerin kurulması” (X: 4,64) ve

“Ürünlerin değerinde satılması sağlanmalı” (X:4,63) görüşleri takip etmektedir. En düşük katılıma sahip olan ise “Düşük faizli krediler verilmeli” ifadesi izlemektedir (X:3,99). Elazığ’ın sahip olduğu tarım potansiyelinin kullanılabilmesi için arazilerin iyi sulanması gerekmektedir. Kırsal kalkınmada en önemli araçlardan biri olan tarımın gelişmesi için sulama suyunun tarım alanlarına ulaştırılması gereklidir.

Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler Ölçeklerinin katılımcıların cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler Ölçeklerinin aylık gelire göre farklılaşma durumunu araştırmak için yapılan anova testi sonucunda Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ölçeği için anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p>0,05$). 4001 - 6000 TL arası aylık gelire sahip olanların Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ölçeği puan ortalaması 0-2000 TL arasında aylık gelire sahip olanlardan yüksektir.

Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ve Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler Ölçeklerinin “Elazığ’da kırsal kalkınma yeterli mi?” değişkenine göre farklılaşma durumunu araştırmak için yapılan anova testi sonucunda Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler ölçeği için anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p>0,05$). Kırsal kalkınma çok yetersiz diyenlerin “Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler” puan ortalaması yeterli görüşünü belirtenlerden daha yüksektir.

Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar ölçeği ile Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler ölçeği arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p=0,00<0,05$; $r=0,441$). Kırsal Kalkınma İle İlgili Sorunlar arttıkça Kırsal Kalkınma İçin Yapılması Gerekenler de artmaktadır.

Araştırmada yapılan mülakatta meslek örgütleri ve STK’nda görev yapanlar Elazığ’da kırsal kalkınma ile ilgili potansiyelin yeterince kullanılmadığını kullanılmadığını ve kırsal kalkınmayı daha etkili hale getirmek için yapılması gerekenlerle ilgili aşağıda özetlenen görüşlerini ifade etmişlerdir:

Tarımda birinci amaç üretimi arttırırken maliyeti en aza indirmek olduğundan çiftçinin en büyük maliyetleri arasında bulunan enerji maliyetini düşürecek güneş ve rüzgâr enerji sistemleri, elektrikle şarj edilebilen tarım alet ve araçlarına yönelmek en önemli tarımsal

dönüşüm olacaktır. Bu anlamda elektrikli traktör kullanımını çiftçinin maliyetlerini düşürecektir.

Türkiye’de üretimde birinci sırada bulunan Elazığ’da alabalık yetiştiriciliği teknolojik dönüşümün uygulanabileceği sektörlerin başında yer almaktadır. Balık çiftliklerine yerleştirilen sensörler ve M2M (makinelere arası iletişim aygıtları) cihazları sayesinde sıcaklık, sudaki oksijen miktarı, tuzluluk, suyun bulanıklığı, pH ve amonyak miktarı gibi parametrelerin anlık olarak takip edilebilmesine ve gerekli alarm durumlarında hızlı önlemler alınabilmesi olanak sağlayacak uyarıları yapacak bir sistemi oluşturmak üretimde kayıpları önleme açısından büyük katkı sağlayacaktır. Bilgisayar takipli otomatik yemleme sistemleri yemlemedeki verimi arttıracak yem telefatını en aza indirecektir. Ekonomik değeri yüksek balık türlerinin (mersin balığı gibi) güneş enerjisi destekli kapalı devre sistemlerin yaygınlaşması yine su ürünleri sektöründeki verimi ve çevreye duyarlı üretimi sağlayacak dönüşümler olacaktır.

Elazığ’da üretim yapılan tarım alanları parçalı ve küçük parsellerden oluştuğu için maliyeti yüksek teknolojik dönüşümlerin aile işletmelerince yapılması pek uygun görülmemekte ancak kurulacak kooperatif ve birliklerce yapılabilecektir. Akıllı gübrelerin kullanımı ve erken uyarı sistemlerinin bölgesel olarak yaygınlaştırılması Elazığ’ın zirai üretiminde dönüşüm için önerilebilmektedir.

Elazığ’da hayvancılık yönünden teknolojik dönüşüm büyük ölçekli üretim yapan işletmelerde kümes her türlü takip uygulamaları, büyükbaş hayvan adım ve lokasyon takibi (hayvanın kızgınlık tespiti), süt ölçüm ve takip sistemleri, otomatik sağım sistemleri yaygınlaştırılacak teknolojik dönüşümlerdir.

Üretimde ürün maliyetini düşürülmesi zayıfın azaltması sebebiyle tarımsal üretime pozitif katkı sunacaktır. Birim alanda üretim ve verimi arttıracaktır. Su, gübre, ilaç vb. kullanımı azalacak çevreye verilen zarar aza indergenmiş olacaktır. Teknolojinin tarımla buluşması gençlerin tarıma olan ilgisini arttıracaktır. Bilgi aktarımını kısa sürede büyük kitlelere ulaştırılmasını sağlayacaktır.

Elazığ’da özellikle büyük ölçekli hayvancılık ve tarım işletmelerinin mümkün olan en makul sürede endüstri 4.0 gibi akıllı sistemlerle tanışıp bu sistemlere geçmelerini sağlayarak bu yönde kısmen var olan Bakanlık destekleme ve teşvik uygulamalarının artırılarak devamını sağlamak gerekmektedir. Çiftçilerimizi yeni teknoloji ve sistemler

le buluşturacak tarım fuarları, teknik geziler organize ederek bu yönde dönüşüme destek olunmalıdır. Kırsaldaki gençliğin tarımsal örgütlenmeye aktif olarak katılmalarının ve özellikle yönetimde söz sahibi olmalarının teşvik edilmelidir. Gençlerin kırsal alandan şehirlere göç etmelerini azaltacak ve tarım sektörüne ilgilerini arttıracak uygun gençlik kalkındırma programlarının hazırlanarak gençlerin güçlendirilmesi yönündeki çalışmalara ağırlık verilmelidir. Modern tarım sektörünün ihtiyaçlarına cevap verebilecek olan entegre eğitim yaklaşımlarının geliştirilmesi sağlanmalıdır.

Türkiye'de kırsal nüfusun kente yaptığı göç, kırsal kesimde nüfusun artması ve kentlerde sanayileşmeye bağlı olarak iş bulma imkânlarının gelişmesi, üretimin kayıt altına alınmaması, üretici örgütlerinin yeterince aktif olmaması, istikrarlı olmayan tarım politikaları ve planlı olmayan üretim modelleri sektörde önemli problemlere ve istihdamın azalmasına sebep olmaktadır. Kırsal kesimde yaşayanların gelir seviyelerindeki düşüşler kırsal kesimden kente göçü kontrolsüz bir şekilde arttırmıştır. Genel bir değerlendirme yapıldığında tarımın Türkiye ekonomisindeki önemi nispi olarak azalma gösterdiğini söylemek mümkündür. Cumhuriyetin ilk kurulduğu yıllarda tarımın GSYİH'daki payı %42.8 iken 1970'li yıllarda %36.0, 1985 yılında %25.0, 1990 yılında %16.0, 2000 yılında %13.5 oranında gerçekleşmiştir. Günümüzde ise tarımın GSYİH'daki payı %9dur. Şehir merkezlerine yakın verimli tarım alanlarının yapılaşmaya açılması ve yine şehir merkezi sayılabilecek ovalarda ki sulama problemi hem tarımla uğraşan nüfusun sayısını azaltmış, hem geçim kaynağı yöntemlerini değiştirmiş ve ayrıca pazara rahatlıkla ulaşabilecek tarım ürünlerinde ki çeşitliliğin azalmasına ve üretimin de aynı orantıda düşmesine vesile olmuştur. Bu durumda kırsaldan kente geçiş aşamasında sorun yaşayan ailelerde maddi kaynaklı huzursuzluk duygusal yıkıntıyla beraber sosyoloji bir vakaya dönüşüp onarımı zor ama rehabilite edilmesi gereken bir olgu olarak gündemimizde yer alacaktır. 1990 larda yaşanan güvenlik kaygıları ve 2000 lerde ise eğitim ve sağlık kaynaklı gerekçelerle kırsalda ki küçük aile işletmelerinde ciddi bir azalma olmuştur. Kırsaldan olan göçün hepsi şehir merkezinde yaşam mücadelesi olarak ya beden işçiliği ya da asgari ücretle hizmet sektöründe ucuz iş gücü olarak sosyolojik bir olaya dönüşmüştür. Kırsal ile kentliliğin bir arada yoğun çakışması ile beraber kırsalda yaşayan vatandaşlarımız sadece geçim kaynaklı üretim yapıp neredeyse tükettiklerinin çoğunu şehirden tedarik etme yoluna

gitmişlerdir. Kent yaşamı o kadar cazip hale gelmiştir ki çiftçiye ahırında ki 10 ineği sattırıp şehirde asgari geçim sağlayabileceği iş kaynaklarına yönlendirebilmiştir. Diğer ifadeyle “ kent yaşamı özgür ekonomik üretiminden yönlendirmeli işçiliği kabullenmeye baskın gelmiştir” diyebiliriz. Bunun en çok tercih eden nüfus ise genç nüfustur. Kırsalda kalkınmaya en fazla katkı sunabilecek demografik yapı, eğitim, sağlık ve gününbirlik psikolojik üstünlük sağlama amaçlı huzurlu yaşam, kırsaldan uzaklaşmak olarak tercih edilmiştir.

Elazığ’da da işgücünü oluşturan geç nüfusun kentten göçünün önlenmesi için projeler geliştirilmesi gerekmektedir. Elazığ’da kırsal nüfusun göçünün önlenmesi kırsal kalkınmanın da artırılmasını sağlayacaktır.

Elazığ’da kırsal alanda yaşamını sürdürmekte olan halkın barınma, sosyal aktivitelerin sürdürülebileceği yapılar desteklenerek, Kanalizasyon ve su hizmeti sorunlarının ivedilikle çözülerek hijyen ve sağlık koşullarının iyileştirilmesi gerekir. İşgücü niteliğinin artırılabilmesi için tarımda çalışanların sağlık, konaklama imkanlarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Belediyeler, kaymakamlık, valilik kadın ve çocuklar için sağlık, sosyal yaşantı, eğitim faaliyetlerinde çalışmalar yürütmelidir.

Elazığ’da Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği ve Tarımsal Üretimde Yabancı Göçmen İşçilerin sağlıklı bir kontrol sistemi ile kayıt altına alınması gerekmektedir. Komşu ülkelerde yaşanan güvenlik problemleri nedeniyle Avrupa uyum yasası gereği ilk zorunlu durak olan Türkiye’ye yoğun bir şekilde gelen vasıfsız eleman niteliğindeki göçmenler, özellikle Elazığ gibi tarım alanında istihdama şekil verebilmektedirler.

Göçmen işçilerin çalışma koşullarına yönelik düzenlemelerin yapılması sağlanmalıdır. Göçmen işçilerle ilgili düzenlemeler yasal ve sosyal sorunların oluşmaması açısından önemlidir.

Elazığ’da özellikle kırsal alanda ikamet edip tarımda istihdam edilen işgücünün büyük çoğunluğu aileden kalma işletmelerde sağlık ve iş güvenliği geri planda tutulacak şekilde çalışılmaktadır. Bu durum ciddi bedensel rahatsızlıklara yol açıp erken yaşta üretim gücünü kaybeden nüfus olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk işçilerin tarımda istihdam ediliyor olması iş sağlığı ve güvenliğinin uygulanmasında ciddi problemler doğurmaktadır. Çalışmaların iş sağlığı ve güvenliğini sağlanması hedeflerdendir.

Elazığ ilinde çalışanların iş sağlığı ve güvenliği konusunda gereken denetimler yapılmalıdır.

Elazığ'da kırsal alanda kullanılan eğitim materyali ile kent yaşamındaki eğitim materyallerinin uygulanması kısmında her geçen gün açılan makas farkı kırsaldan zorunlu ayrılığın öncü nedenlerinden biri olmuştur. Ebeveynlerin çocuklarına iyi eğitim ortamı sunabilmeleri için kent yaşamını zorunlu hale getirmiştir. Elazığ'da kent ve kır arasında eğitim farkının kapatılması kırsal kalkınma açısından en önemli hedeflerdendir. Elazığ'da eğitim olanakları en kırsal bölgelere kadar sefer edilmelidir. Bu konuda çalışmaların devam ettirilmesi gerekir.

Elazığ'da kırsalda üretime katkı sunan aile işletmeleri tükettiklerine karşılayabilecek oranda kazanç sağlayamamaktadır. Bu durumda kendi kendine yetemeyip kırsalda yoksulluğa neden olmuştur. Sağlıklı yaşam alanlarını inşa ederken malzeme temininde ortaya çıkan aşırı maliyetler, tarım alanlarında üretime kazandırılmaya çalışan alanların üretime hazır alt yapıya gelmesi için ortaya çıkan mali tablo analizi kırsalda yatırım yapmayı engellemektedir. Bu durum kırsalda yoksulluğa ve yoksunluğa sebep olmaktadır.

Elazığ'da kırsal alandaki halkın gelir düzeyinin artırılması için çalışmalar düzenlenmelidir. Bu kapsamda mesleki eğitim kursları, tarım ve hayvancılıkla ilgili kursların sayısının ve niteliğinin artırılması gerekmektedir.

Elazığ'da kırsalda tarım ve hayvancılıkla uğraşan ailelerin işletmede elde ettikleri gelirlerin tükettiklerini karşılayacak yeterlilikte olmaması sosyal güvenlik yönünden tamamen prim ödeyemeyecek duruma getirmiştir. Kırsalda alışkanlık haline gelmiş devlet üretemeyene valilik ve kaymakamlıklar aracılığıyla yardımda bulunsun anlayışı çözüm üretmekten uzaklaştırmıştır. Elazığ'da kırsal halkın sosyal güvenlik primlerinin ödenmesi konusunda gereken kolaylık sağlanmalıdır. Bu konuda halka danışmanlık edilmelidir.

Elazığ'da kırsalda üretimin en önemli ayağı olan kadın ve genç çiftçiler çocukların da desteğiyle üretime katkı sunarken, tarımsal üretimin karşılığında elde edilen gelir kırsaldaki kadını ve genç çiftçiyi mutsuz etmektedir. Kırsalda zorlu alanlarda tarıma kazandırılabilir ya da önceden geleneksel tarımın yapıldığı arazilerin dönüm olarak gelir getirecek alana sahip olmaması, tarımla uğraşan üreticiyi memnun kılmayıp şehirde

farklı iş alanlarının çokluğu nedeniyle göçe yönlendirmiştir. Ayrıca ailelerin çocuklarının geleceğini garantiye alma yolunun kırsalda tarımla uğraşmak yerine kamuda ve farklı sektörlerde işe girmeleriyle olabileceği anlayışının güçlü bir seçenek olması dolayısıyla göç artmıştır.

Kırsal alanlara yönelik sağlanan desteklemelerin önemli olanları maddi durumdan güçlü sayılabilecek üreticilere yöneliktir. Bu durumda kırsalda ki üretici maddi yetersizlikten dolayı devlet desteklemelerinden sağlıklı bir şekilde faydalanamamaktadır. Arazi desteklemeleri ve hayvan başı yapılan desteklemeler üretim açısından küçük işletmelerde cazip gelmemektedir.

Süt ineği ırkının iyileştirilmesi amacıyla yöreye uygun kültür ve melez ırkların yaygınlaştırılması sağlanmalıdır. Sun'i tohumlamanın yaygınlaştırılması amacıyla devrede olan özel sektörün etkinliğinin artırılması gerekmektedir. Suni tohumlamanın ulaşamadığı yerlere damızlık boğa verilmesi gerekir. İl genelinde besiye uygun genç hayvanların (0-5 ay) dağıtım sisteminin kurulması sağlanmalıdır. Küçükbaş hayvancılığı teşvik projesi kapsamında toklu besiciliği yaygınlaştırılmalıdır. Küçükbaş hayvancılığın teşvik edilmesi, damızlık koç yetiştiriciliği ve dağıtımı, yöreye uyum sağlamış Halep (Kilis) keçisi ile Saanen keçisinin ıslah edilmesi gerekmektedir. Koyunlarda sun'i tohumlamanın başlatılması gerekmektedir. Et entegre tesisleri ile sözleşmeli besicilik yapılmalıdır. Açık besi yetiştiriciliğinin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Hayvan barınaklarının iyileştirilmesi amacıyla modern ahır yapımının teşviki sağlanmalıdır. Süregelen hayvan sağlığı mücadele çalışmalarının etkinleştirilerek yaygınlaştırılması gerekir. Mera ıslah ve yönetimine başlanabilmesi için kadastro çalışmalarının hızlandırılması gerekmektedir. Arıcılığın geliştirilmesi amacıyla ana arı üretimi ve hastalıklarla daha etkin mücadele edilmelidir. Yüksek potansiyele sahip göl (Keban ve Karakaya baraj gölleri) yüzey alanlarında kafes balıkçılığının teşvik edilerek yaygınlaştırılması gerekir. Yavru balık üretim işletmelerinin kurulması sağlanmalıdır. Balık yemi üretimi yapılmalıdır.

Elazığ'da alternatif ürün (dane mısır, soya vb)ler üretilmesi sağlanmalıdır. Sertifikalı tohumluk ve fide/fidan kullanımının teşvik edilmesi gerekmektedir. Bitki beslemeden dolayı yaşanan verim düşüklüğünün önüne geçmek amacıyla toprak ve yaprak tahlil laboratuvarı kurulması gerekir. Tarım alanlarının sulanması amacıyla devam eden

projelerin tamamlanması, yeni alanların sulamaya açılması gerekmektedir. İklimin uygun olduğu bölgelerde ikinci ürün (kuru fasulye, s. mısır, hıyar...vd) yetiştirilmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Üzüm ve üzüksü meyvelerden bağ ve çilek üretiminde modern yetiştiriciliğin teşviki sağlanmalıdır. Meyvecilikte kapama bahçelerin teşviki yapılmalıdır. Sulamaya açılacak alanlarda modern sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması gerekir. Ekolojik tarım uygulamaları yapılmalıdır. Sözleşmeli üretimin (özellikle bağcılıkta) başlatılması amacıyla gerekli altyapının tamamlanması gerekmektedir. İklimin uygun olduğu bölgelerde yüksek/alçak tünel örtü altı sebzeçiliğinin (yaprağı yenen sebzeler ile taze soğan üretimi) geliştirilmesi gerekmektedir. Sebze üretiminin arttırılmasına yönelik seracılık uygulamaları, yapılmalıdır. Bitki beslemeden dolayı yaşanan verim düşüklüğünün önüne geçmek amacıyla toprak ve yaprak tahlil laboratuvarı kurulması gerekmektedir.

Elazığ'da Şeker pancarı ekili alanlarının bir kısmına silajlık mısır, yonca gibi yem bitkileri üretiminin teşviki gerekir. Yem bitkileri tohumluğu üretimi gerçekleştirilmelidir. Yem bitkileri üretimiyle ilgili makine parkının oluşturulması gerekmektedir. Yem bitkileri üretiminde sertifikalı tohum kullanımı sağlanmalıdır.

Elazığ'da hayvancılığın geliştirilmesine yönelik yayım programları yapılmalıdır. Kadınlar için yayım programı özellikle hayvan besleme ve hayvan hastalıklarının önlenmesinde aşılama çalışmalarının gerekliliği, suni tohumlamanın yaygınlaştırılması gerekir. Sağım ve benzeri konularda eğitim-yayım yapılmalıdır. K.baş ve B.baş hayvan beslemede optimum besi süresi konusunda yayım sağlanmalıdır. Hayvan beslemede kullanılan yem çeşitlerinin geliştirilmesi, silaj yapım teknikleri konusunda yayım temin edilmelidir. İlde önemli üretim miktarı/değerine sahip bitkisel ürünlerin yetiştiriciliğine (toprak hazırlığı-ekim/dikim-bakım-besleme-hayat-taşıma-depolama) yönelik yayım çalışmaları yapılmalıdır. Mera Kanunu ve uygulamaları konusunda çiftçinin bilgilendirilmesi gerekir. Nadas alanlarının azaltılmasına yönelik yayım çalışması yapılmalıdır. Yayım hizmetlerinde özel sektörün devreye sokulması gerekmektedir. Su ürünleri avlanma zamanı ve teknikleri konusunda yayım çalışması gereklidir. Üreticilerin örgütlenmesi gerekliliği konusunda yayım çalışması yapılmalıdır.

İlde bulunan Hayvancılık Organize Sanayi Bölgesinde yapımı devam eden entegre et ürünleri işleme tesislerinin kısa zamanda tamamlanması gerekir. Besicilik organize

sanayi bölgesinin en kısa zamanda faaliyete geçmesi gerekmektedir. Entegre süt ürünleri işleme tesislerinin kurulması, mevcutların ise kapasitelerinin artırılması lazımdır. Entegre su ürünleri işleme tesislerinin kurulması gerekir. İldeki yem fabrikalarının atıl kapasitelerinin faal hale getirilerek üretime kazandırılması lazımdır. Arı ve arıcılıkla (bal paketleme dahil) ilgili entegre tesislerin kurulması sağlanmalıdır. Meyve suyu fabrikası kurulması gerekir. Entegre konserve, reçel ve marmelat tesisi kurulması lazımdır. Salça fabrikası ve Peynir altı suyu değerlendirme tesislerinin kurulması lazımdır. Balık yemi üretim tesislerinin kurulması ya da atıl olan yem fabrikası kapasitelerinin bu yönde değerlendirilmesi sağlanmalıdır.

Elazığ'da süt üretim potansiyeli fazla olan bölgelerde süt toplama ve soğutma merkezleri kurulması fayda sağlayacaktır. Pazar bilgi sisteminin oluşturulması gerekir. Balda sertifikasyon ve derecelendirme çalışmalarının yapılması sağlanmalıdır. Balda marka yaratılması ve promasyon çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Bal paketleme tesisinin kurulması gerekir. Pekmezde sertifikasyon ve derecelendirme çalışmalarının yapılması gereklidir. Pekmezde marka yaratılması ve promasyon çalışmaları yapılması gerekir. Pekmez (dut ve üzüm) üretim tesislerinin kurulması gerekmektedir. Dane mısır kurutma tesisi kurulması gereklidir. Sebze ve meyve kurutma tesisi kurulması gerekmektedir. Orcik (ceviz+üzüm şırası) yapım ve paketleme tesisinin kurulması sağlanmalıdır. Şoklama tesisi kurulmalıdır. Üretici örgütlenmesinin desteklenmesi gerekmektedir. Tarımsal faaliyetlerdeki desteklemelerin bireyden örgütlenmiş yapılara doğru kaydırılması sağlanmalıdır.

Elazığ'da Keban ve Karakaya baraj göllerinde kafes balıkçılığı için uygun yerlerin belirlenmesi gerekmektedir. İlçeler bazında olmak üzere il arazi varlığının alan, kullanım durumu, toprak yapısı, vd. özellikleri yönünden yeniden güncelleştirilmesi gerekir.

Elazığ'da hayvancılıkla ilgili suni ve tabii tohumlama yapılmalıdır. Ön soy kütüğü kullanılmalıdır. Hayvan hastalık ve zararlıları ile mücadele edilmelidir. Süt keçisi ıslah çalışması (Halep keçisi + Sanen keçisi) yapılmalıdır. Süt inekçiliğinde kültür ve melez ırkın yaygınlaştırılması sağlanmalıdır. Suni tohumlamada özel sektörün devreye sokulması ve etkinliğinin artırılması gerekmektedir. Damızlık koç yetiştiriciliği yapılmalıdır. Küçükbaş hayvancılığın (süt ve besi) teşvik edilmesi gerekmektedir.

Sözleşmeli besicilik yapılmalıdır. Hayvan barınaklarının iyileştirilmesi amacıyla modern ahır yapımının teşviki gereklidir. Açık besi yetiştiriciliğini yaygınlaştırması gerekmektedir. Mera kanunu ile ilgili kadastro çalışmalarının yürütülmesi gerekmektedir. Arıcılığı geliştirme (Ana arı üretimi, Hastalıklarla mücadele) çalışmalarının yapılaması önem arz etmektedir. Kafes balıkçılığının teşvik edilmesi gerekmektedir. Yavru balık üretiminin teşviki sağlanmalıdır. Bitkisel üretim girdi yönetimi geliştirilmelidir. Hububat üretimi girdi yönetimi geliştirilmelidir. Bağ-bahçe üretimi girdi yönetimi geliştirilmelidir. Yabani ağaç (menengiç) aşılması yapılmalıdır. Tohum temizleme ve sertifikalı tohumculuk yaygınlaştırılmalıdır. Fidan üretimi ve ıslahı geliştirilmelidir. Bitki hastalık ve zararları ile mücadele yaygınlaştırılmalıdır. Çiftçi kayıt sisteminde girdi kullanımının kayıt edilmesi sağlanmalıdır. Tarımda yeni alanların sulama imkanına kavuşturulması gerekmektedir. Yöreye adapte alternatif ürünler (dane mısır, soya..vb) için girdi çalışmaları yapılmalıdır. Sertifikalı tohumluk fide/fidan kullanımının teşvik edilmesi gerekmektedir. Bağ ve çilek üretiminde modern yetiştiriciliğin teşviki sağlanmalıdır. Ekolojinin uygun olduğu bölgelerde ikinci ürün (k.fasulye, s.mısır..vb.) üretilmesinde girdi yönetimi uygulanmalıdır. Sulamaya açılacak bölgelerde modern sulama sistemlerinin yaygınlaştırılması sağlanmalıdır. Ekolojinin uygun olduğu bölgelerde yüksek/alçak tünel örtü altı sebzeçiliği (yaprağı yenen sebzeler ile taze soğan) ekolojik tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Sözleşmeli üretimin (özellikle bağcılık) geliştirilmesi gerekmektedir. Kapama meyve bahçelerinin kurulmasında girdi yönetimi uygulanmalıdır. Sebze üretiminin arttırılması için yerel tohum ıslah çalışmaları yapılmalıdır. Toprak ve yaprak ve tahlil lab. Kurulması gerekmektedir. Çayır-Mera yem bitkileri üretiminin geliştirilmesi çalışması yapılmalıdır. Ş. pancarı üretim alanlarının bir kısmına yem bitkisi (s.mısır, yonca) üretimi yapılması sağlanmalıdır. Yem bitkisi tohumluğu üretilmesi yaygınlaştırılmalıdır. Yem bitkileri ile ilgili makine parkının oluşturulması gerekmektedir. Nadas alanlarının azaltılması gerekmektedir. İkinci ürün üretilmesi münavebesinin belirlenmesi gereklidir. E-Pazarlama altyapısının kurulması fayda sağlayacaktır. Süt toplama merkezlerinin kurulması sağlanmalıdır. Kafes balıkçılığı için uygun yerlerin belirlenmesi gerekmektedir. Örgütlenmenin desteklenmesi gereklidir. Paketleme tesislerinin kurulması gerekmektedir. Meyve ve sebze kurutma tesisleri kurulması gerekmektedir.

Bilgi ve teknolojiye dayalı üretimin desteklenmesi gerekir. Arazi kullanımının Tarım, Orman ve Su Ürünleri şeklinde entegre planlanması yapılmalıdır. Orman İçi Odun Dışı Ürünler Üretim Planlarının hazırlanması gerekir. Arazi yetenek sınıfları haritasına göre bağcılık, meyvecilik, vs alanlarının belirlenmesi gereklidir. Arazi risk haritalarının oluşturulması ve iklim değişikliğine adapte üretim planlarının belirlenmesi lazımdır. Yağışların biriktirileceği ve tarımsal sulamada kullanılacağı suni göletlerin ve bentlerin oluşturulması sağlanmalıdır. Su ürünleri avlanma alanlarının belirlenmesi gereklidir. Av sezonu dışında da su ürünleri avlanabilecek suni göletlerin oluşturulması fayda sağlayacaktır. Tarım Orman Paydaşı Kurum ve kuruluşların görev tanımlarının yeniden yapılması gerekmektedir. Havza ve bölge bazlı kontrol ortamının belirlenmesi sağlanmalıdır. Risk değerlendirme standartlarının ve risklerin belirlenmesi gereklidir. Entegrasyon ve kontrol standartlarının belirlenmesi (Tarıma bağlı sanayiler, tarım, tarıma dayalı sanayiler ve diğer ilgili sanayiler şeklinde süreçlerin belirlenmesi. Faaliyetlerin sürekliliği ve Bilgi sistemleri kurulması) gerekmektedir. Bilgi ve iletişim standartları (Bilgi ve iletişim, raporlama, kayıt ve dosyalama sistemi. Hata usulsüzlük ve yolsuzlukların bildirilmesi) uygulanmalıdır. İzleme standartları (İç denetim, dış değerlendirme) kullanılmalıdır. Kaynakların Tahsisi; Girdiler hangi amaçlarla kullanılacağı tespit edilmelidir. Sektörler ve hedef gruplar belirlenmelidir. Kaynakların fırsat maliyeti hesaplanmalıdır. Kaynakların verimliliği (Optimum kaynak kombinasyonu) sağlanmalıdır. Kaynakların optimum düzeyde kullanımı sağlanmalıdır. Kapasite optimizasyonu sağlanmalıdır. Kurumsal Kaynak Planlaması (ERP) Sistemi uygulanmalıdır. Üreticilerin Performanslarının Maksimum Kılınması (HRM) sağlanmalıdır. İş Fonksiyonları, Kariyer fırsatları, Profesyonel Organizasyonlar, Kurslar, Mentörlük konularında üreticiye destek olunmalıdır. Varlıkların kayıt altına alınması, korunması ve sürdürülebilir kullanımı sağlanmalıdır. Girdi kullanım maliyetleri ve fırsat maliyetlerinin hesaplanmalıdır. Bilgi teknolojileri uygulamalarının fayda/masraf analizlerinin yapılması ve ileri teknoloji düzeyine göre planlama yapılması gerekmektedir. Finansman ödemelerinin takibi yapılmalıdır. Etki analizlerinin yapılması gerekmektedir. Kurumsal kaynak planlamasına geçilmesi gerekmektedir.

Elazığ'ın uzun vadede bölgede bir merkez ve Türkiye ekonomisine katkı sağlayan önemli bir konuma yükseltilmesi için kırsal kalkınma çalışmalarına önem verilmesi gerekmektedir.

Bunun için Elazığ ilinin mevcut yeraltı ve yerüstü zenginlikleri iyi değerlendirilmelidir. Üretim ve hizmet sanayiinin geliştirilmesi için yeni stratejiler hayata geçirilmelidir. Üretim ve hizmet sektöründe katma değeri yüksek olan mal ve hizmetlerin üretilmesi teşvik edilmedi. Bu ürünlerin seçimi konusunda işletmelere danışmanlık yapılmalı ve eğitimler verilmelidir. Üretimde nitelikli işgücü göçünün önlenmesi için politikalar geliştirilmelidir. Yabancı sermayenin Elazığ'a gelmesi için girişimler yapılmalı ve teşvikler artırılmalıdır. Elazığ'lı işadamlarının Elazığ'a yatırım yapması özendirilmelidir. Yatırımcıların krediye ulaşmaları kolaylaştırılmalıdır. Sektörel sanayi siteleri kurulmalıdır. Bölgenin su kaynakları açısından zengin olması dolayısıyla tarım ve hayvancılık açısından önemli avantajlara sahiptir. Alabalık yetiştiriciliği dışında dünyada rağbet gören katma değeri yüksek balık türlerinin yetiştirilmesi teşvik edilmelidir.

Tarım alanında nadasa bırakılan atıl arazilerin de mantıklı tercihlerle katma değeri yüksek ürünler üretilmesi bölge ekonomisine büyük katkılar sağlayacaktır. Tarım arazilerinin parçalara bölünmesi engellenmelidir. Çiftçilere yeni üretim yöntemleri konusunda eğitimler verilmelidir. Çiftçilerin üretim maliyetlerinin düşürülerek daha fazla tarımsal ürün üretmeye motive edilmelidir. Çiftçiye maddi olarak destekleyen uygulamaların yapılması gerekmektedir.

Elazığ'da kırsal turizmle ilgili tanıtım sorunu bulunmaktadır. Elazığ turizminin canlandırmak için farklı mecralarda tanıtım çalışmalarının yapılması önem arz etmektedir. Turizm için yapılacak tanıtım faaliyetleri kırsal kalkınmanın gelişmesine, Elazığ şehrinin turizm alanında markalaşmasına, kentin refah seviyesinin artmasını sağlayacaktır.

Anket araştırmasında kırsal kalkınma ile ilgili önemli sorunlar arasında görülen kalıcı teknik eleman sıkıntısı ile ilgili yetişmiş eğitilmiş teknik elemanların ve meslek erbanının gelir düzeyinin ve yaşam kalitesinin artırılması için çalışmalar yapılmalıdır. Kırsaldan kente göçün önlenmesi gerekmektedir. Anket araştırmasında en önemli sorunlardan biri

olarak görülen kırsal yoksulluğun azaltılması da yetişmiş insan gücünün gelirinin ve yaşam kalitesinin artmasını sağlayarak kırdan kente göçü önleyecektir.

STK'larının gözüyle Elazığ'da kırsal kalkınmayla ilgili anket ve mülakat sonuçları incelendiğinde Elazığ'ın mevcut potansiyelinin yeterince değerlendirilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Eğer STK'larının da araştırmada yer verdiğimiz görüşleri de dikkate alınarak Elazığ'da kırsal kalkınma ile ilgili planlı, etkin çalışmalar yapılırsa Elazığ'da kırsal kalkınma çok daha iyi seviyelere ulaşabilir. Elazığ'da kırsal kalkınmanın gelişmesi kır ve kent arasındaki gelişmişlik farkını ortadan kaldıracak Elazığ'ı bir cazibe merkezi haline getiecektir.

KAYNAKLAR

- Acemoglu, D. (2012). Introduction to economic growth, *Journal of economic theory* 147 (2), 545-550
- Akci, A., (2015). Kırsal Kalkınma İçin Bir Model Önerisi: Köy Kümeleri. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, (Basılmamış) Doktora Tezi, Konya, 224s.
- Akdoğu, G. (2014). Kentleşme Sürecinde Kırsal Yerleşmelerde Yaşanan Peyzaj Değişimlerinin İrdelenmesi. TC İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Akin, O. (2016). Denizli İli'nin Kırsal Kalkınma Potansiyelinin Ab'nin Katılım Öncesi Mali Yardım Aracının, Kırsal Kalkınma Bileşenine (IPARD) Göre Değerlendirilmesi. Pamukkale University Journal of Social Sciences Institute/Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Alagozoğlu, A. (2010), Türkiye'deki Entegre Kırsal Kalkınma Projelerinin Sosyal Kalkınma Boyutu: Erzurum Entegre Kırsal Kalkınma Projesi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama ABD, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Allen, M. (2001). *Analysing the Organisational Environment, Select Knowledge*
- Altınok, S., Fırat, E. ve Soyu, E. (2015). Küresel İklim Değişikliği Sorununun Çözümü İçin Yeni Bir Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışı, Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı, Avrasya Ekonomistler Derneği, 9-11 Eylül 2015, Kazan, Rusya, 620-627.
- Aslan, F. Y. (2010). *İktisadi büyümenin ekolojik sınırları ve kalkınmanın sürdürülebilirliği* (Doctoral dissertation, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı).

- Aslan, S., Demirhan, Y. ve Ertay, M. (2016). Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Bileşeni (IPARD I) ve Mardin İline Etkileri, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 7(1), 232-254.
- Atay, L., Akyurt, H. (2007). “Turizm Endüstrisinde Destinasyon Yönetimi”, Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Elde Etmede Turizm Sektörü Sektörel Stratejiler ve Uygulamalar, URAK Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneği, İstanbul.
- Bakırcı, M., (2007). *Türkiye’de Kırsal Kalkınma, Kavramlar, Politikalar, Uygulamalar*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Barro, R.J. & McCleary, R.M. (2003). Religion and Economic Growth. NBER. Working Paper, 9682, May
- Başbüyük, A. (2004), Coğrafi Açından Türkiye’de Kırsal Kalkınma Sorunu, *Doğru Coğrafya Dergisi*, 9(12),
- Baum, S., Froberg, K., Hartmann, M., Matthews, A., Weingarten, P. (2004). The Future of Rural Areas in the CEE New Member States, Report of Network of Independent Agricultural Experts in the CEE Candidate Countries, Institut für Agrar-Entwicklung in Mittel- und Osteuropa, Germany
- Beşirov, H. (2008). *Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası ve Polonya Örneği Işığında Türkiye Tarımının Dönüşüm Sorunu* (Doctoral dissertation, Doktora Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, İstanbul Üniversitesi.
- Bilgen, A. (2019). Güneydoğu Anadolu Projesi’ni Beklerken: Projenin Tamamlanmasını Geciktiren Faktörler Üzerine Bir İnceleme. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 37(2), 241-270.
- Booth, A. (1998). 'Economic Development, National Security and Political Accommodation on Security, Development and Political Accommodation in Pacific Asia, London: Institute of Commonwealth Studies (unpublished). ... 45, no.3, pp.

- Bozok, D., Kılıç, S. N., & Özdemir, S. S. (2017). Bibliometric analysis of rural tourism on tourism literature Turizm literatüründe kırsal turizmin bibliyometrik analizi. *Journal of Human Sciences*, 14(1), 187-202.
- Çağlar, Y., (2010). *AK Parti Döneminde Ormancılık Düzeninde Dönüşüm. AK Parti Kitabı Bir Dönüşümün Bilançosu*, Edt. İlhan Uzgel ve Bülent Duru, Phoenix Yayınevi, Ankara, s: 754-782.
- Çakmak, E. Akder, H. (2005). *DTÖ ve AB'deki Gelişmeler Işığında 21.yy Türkiye Tarımı*. Yayın No: T2006-6397, İstanbul.
- Can, M. ve Esengün, K. (2007). Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Programlarının Türkiye'nin Kırsal Kalkınması Açısından İncelenmesi: SAPARD ve IPARD Örneği. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat.
- Çeken, H., L. Karadağ ve T. Dalgın (2007). Kırsal Kalkınmada Yeni Bir Yaklaşım Kırsal Turizm ve Türkiye'ye Yönelik Bir Çalışma. Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 8 (1).
- Çelik, Z. (2005). Planlı Dönemde Türkiye'deki Kırsal Kalkınma Politika ve Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Planlama Dergisi* 2005/2 ss:61-71.
- Cengiz, G. ve Akkuş, Ç. (2012), Kırsal Turizm Kapsamında Yöre Halkının Kalkındırılması: Erzurum Örneği, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(22): 61-74.
- Chambers, I. (2014). *Göç, kültür, kimlik*, Çev. İsmail Türkmen, Mehmet Beşikçi, 2. Basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çobanoğlu, F., Tunalioglu, R., Yılmaz, H. I., Bozkıran, S., Nalbantoglu, A., & Yıldız, H. (2017). Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programının Etkisinin Değerlendirilmesi: Bursa İli Örneği/Assessment of Impact of Rural Development Investments Support Programme: Evidence from Bursa Region. *Journal of Tekirdag Agricultural Faculty*, 14(1), 16.
- Çolakoğlu, E. (2012). Kırsal kalkınma problemine bir çözüm arayışı olarak köy-kent projesi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 3(6), 187-202.

- Demir, F. (2020). Yerel yöneticilerin bakışıyla Elazığ 2053 vizyonu/Elazığ vision-2053 from the perspective of local managers.
- Dinçer, Ö., (1996). *Stratejik yönetim ve işletme politikası*. Beta Yayınları, İstanbul.
- Doğan, H., & Bilici, N. S. (2020). Kırsal Kalkınma Yaklaşımına Farklı Bir Bakış: Yoksul Yanlısı Turizm ve Elazığ İli Örneği. *Journal of Bartın Faculty of Forestry*, 22(2), 332-340.
- Elazığ III. Tarım Şurası Toplantısı, 27/07/2019.
- Elazığ TSO (2019). Elazığ Ekonomik Rapor.
- Ellis, F., Biggs, S., (2001). Evolving Themes in Rural Development 1950s–2000s. *Development Policy Review*, 19(4), 439–442.
- Ersoy, M., Özsoy, M. Ş., (2017). Tarım finansmanının kalkınmadaki rolü ve önemi: Bir model önerisi. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 12(47),1-14. doi: 10.14783/maruoneri.v12i27581.290460
- Esen, A., Çonkar, K. (1999), *Orta Anadolu Girişimcileri-nin Sosyo-Ekonomik Özellikleri, İşletmecilik Anlayışları ve Beklentileri Araştırması*. Konya: Konya Ticaret Odası Yayın No:18
- Forbes Dergisi, (2019). Yaşanabilir İller Araştırması.
- Giddens, Anthony. (2013). *İklim Değişikliği Siyaseti*, çev. Erhan Baltacı, Phoenix Yayınevi, Ankara.Kaynak, M., Kalkınma İktisadi, Gazi Kitabevi, 2011.
- Giray, F. H., Akın, A. ve Gün, S., (2004). Kırsal Kalkınmada Yeni Perspektifler, Türkiye VI. Tarım Ekonomi Kongresi, Tokat.
- Grange, L.L. (2017). “Abstract Environmental Education After Sustainability”. B. Jickling ve S. Sterling (Ed.), *Post-Sustainability and Environmental Education* (93-107). Switzerland: Springer International Publishing AG.
- Gülçubuk B., (2006). Avrupa Birliği ve Dünya’da Kırsal Kalkınmada Ortaya Çıkan Yeni Yönelimler ve Türkiye’nin Uyum Sürecindeki Yaklaşımları, *Tekgıda-İş Dergisi*, Tekgıda-İş Sendikası Yayın Organı, Sayı:96, Nisan 2006, s. 9-24.
- Gülçubuk, B. ve Karabıyık, E., (2002).“Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türkiye’nin Kırsal Kalkınma Politikası ve Yükümlülükleri”. Türkiye 5.Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 18-20 Eylül 2002, Erzurum

- Güllü, K., & Yaşar, M. (2019). Yerel Halkın Alternatif Turizm Potansiyeli Algılaması: Elazığ Örneği. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33(47), 107-126.
- Gürlük, S. (2001). Dünyada Ve Türkiye’de Kırsal Kalkınma Politikaları Ve Sürdürülebilir Kalkınma. *Uludağ üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi*, 19(4).
- Hoggart, K. (1990). Let's do away with rural. *Journal of rural studies*, 6(3), 245-257.
- Ilbery, B. (1998). *Dimensions of Rural Change*. The Geography of Rural Change.
- İrmiş, A. ve Eroğlu, Ş.G. (2015). “Bir Kırsal Kalkınma Modeli Olarak Geleneksel Üretimi Yeniden Canlandırma Örneği: Yeşilyuva Ayakkabı Üretimi”, Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı, Avrasya
- İSO, Türkiye’nin 500 büyük şirketi araştırması, <http://www.iso500.org.tr/>.
- Kalaycı, Ş. (2009). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayınevi.
- Kandemir, O. (2011). Tarımsal destekleme politikalarının kırsal kalkınmaya etkisi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 3(1), 103-113.
- Karataş, S., & Özhan, M. (2020). Kırsal Kalkınma'da Elazığ Belediyesi'nin Rolü. *Bitlis Eren Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, 5(2), 205-215.
- Kaynak, M.(2011), *Kalkınma İktisadı*, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Keleş, R., Mengi, A. (2013), *Avrupa Birliğinin Bölge Politikaları*, Cem Yayınevi,1. Basım, İstanbul.
- Kılıç, Selim (2001) Hazine Taşınmaz Mallarının Ülkenin Ekonomik Kalkınması Yönünde Değerlendirilmesi, Milli Emlak Müdürlüğü, İzmir, s.1-6
- Kırımhan, S. (2005). Organik Tarım Sistemleri ve Çevre, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Koç, A. (2016). ‘Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türkiye’de Kırsal Kalkınmanın Finansmanı Kapsamında IPARD’, Doktora Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Isparta.
- Koçel, T. (2015). *İşletme Yöneticiliği*, İstanbul: Beta.

- Kodaş, D. ve Su Eröz, S., (2012), Kırsal Turizm İle Kültürel Turizmin Bütünleşmesi, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (22), 169-174.
- Köymen, O., (1999), *Cumhuriyet döneminde tarımsal yapı ve tarım politikaları*, 75 Yılda Köylerden Şehirlere, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Kutlu, M. A., & Kılıç, Ö. (2020). Elazığ İli (Türkiye) Arıcılığının Sürdürülebilirliği Üzerine Bir Çalışma.
- Lane, B.(1994). Sustainable Rural Tourism Strategies: A Tool For Development and Conservation. *Interamerican Journal of Environment and Tourism*. 1(1)
- Leeuwen,E.S.V. (2010) Urban-Rural Interactions: Towns as Focus Points in Rural Develpment, Springer-Verlag Berlin Heidelberg.
- Long, P. and B. Lane, (2000). *Rural Tourism Development in Trends in Recreation. Leisure, and Tourism*, edited by W.C. Gartner and D.W. Lime, CABI:London.
- Mamunlu H., (2001). Kırsal Alanlar/ Köy Yerleşmeleri ve Planlama İlişkisinde İstanbul İl bütünü Örneği, Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 183s, İstanbul.
- Maxwell, S., Urey, I., & Ashley, C. (2001). *Emerging issues in rural development*. London: Overseas Development Institute.Sissons (2001).
- Newby, H. (1986). Locality and rurality: the restructuring of rural social relations. *Regional Studies*, 20(3), 209-215.
- Nijkamp, P., Perrels, A. (2014). *Sustainable cities in Europe*. London: Published by Routledge.
- OECD (2020). <https://www.oecd.org/dev/latestdocuments/>
- Oktar, S & Varlı, A. (2010). Türkiye’de 1950-1954 Döneminde Demokrat Parti’nin Tarım Politikası, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*. 1, 2010, 1-22.
- Ongun, U., & Gövdere, B. (2015). Kırsal turizmin kırsal kalkınmaya etkisi: Şirince örneği. *International Journal of Social and Economic Sciences (IJSES) E-ISSN: 2667-4904*, 5(2), 46-55.
- Örnek, A. (2007), *Kırsal Kalkınma El Kitabı*, İstanbul: Heinrich Böll Stiftung Derneği Yayını.

- Örs A (2013). Konya ili Mevlana Kalkınma Ajansı Kırsal Kalkınma Desteklerinin değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Basılmamış), Konya.
- Özgürel, G., Alkan Ö. ve Karaman, M., (2016), Sanat Köylerinin Kırsal Turizm Açısından Önemi: Dibeklihan Kültür ve Sanat Köyü Örneği, *International Journal of Social and Economic Sciences*, 6 (2), 89-94.
- Özkul, G., & Bozkurt, A. A. (2019). Kırsal Kalkınmada Tkdk'nın Rolü: Iparad I Programına İlişkin Isparta İlinde Bir İnceleme. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 10(25), 536-554.
- Öztürk, Ş. (2009). Kırsal Kalkınma Yaklaşımları Ve Küçük Meta Üretimi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt/Vol.: 9 - Sayı/No: 2 : 173–188
- Perman, R., MA, Y. ve McGilvray, J. (1997). *Natural Resource and Environmental Economics*, Longman, London.
- Pezikoğlu, F. (2012). Sürdürülebilir tarım ve kırsal kalkınma kavramı içinde tarım-turizm-kırsal alan ilişkisi ve sonuçları. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (22), 83-92.
- Pirinççi, A. E. (2020). Bölgesel kalkınmada kadın girişimciliğin etkisi: Elazığ ili örneği (Master's thesis, Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Pollock, A. (1996). The Role of Electronic Brochures in Selling Travel: Implications for Businesses and Destinations, *Australian Journal of Hospitality Management*, 3(1), s.27.
- Roberts, L. ve Hall, D. (2001). *Rural Tourism and Recreation: Principles to Practice*, CABI Publishing, UK., s. 70-92
- Robinson, G. (1990). *Conflict and change in the countryside. Rural society, economy and planning in the developed world*. Belhaven Press.
- Rodrik, D. (2008). The New Development Economics: We Shall Experiment, but How Shall We Learn? *HKS Working Paper* No. RWP08-055.
- Scoones, I. (2007). Sustainability. *Development in Practice*, 17 (4-5), 589-596.

- Sevinç, G., (2008). Türkiye’de Kırsal Yapı ve Kırsal Kalkınma Politikaları: Şanlıurfa Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü
- Shaw, G. ve Williams, A. (2002). *Critical Issues in Tourism: A Geographical Perspective*. Blackwell Publishers, U.K.
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü, muhasibat.hmb.gov.tr.
- TCKB (2020). Kalkınma Bakanlığı İstatistikleri ve Raporları, <http://www.sbb.gov.tr/>.
- The EU Explained. (2014). European Commission Directorate, General for Communication Citizens Information, Agriculture, 1049 Brussels Belgium, Manuscript updated in November 2014, Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Todaro, M.P. (2003). *Economic Development* 6th Editon, Longman Press, Essex.
- Tolunay, A., & Akyol, A. (2006). Kalkınma Ve Kırsal Kalkınma: Temel Kavramlar Ve Tanımlar. *Turkish Journal of Forestry*, 2, 116-127.
- Toprak, M. (2004). "İzmir İktisat Kongresi: Bir Gelecek Perspektifi," *İktisat İşletme ve Finans, Bilgesel Yayıncılık*, vol. 19(214), pages 115-131.
- Tscharntke, T., Klein, A. M., Kruess, A., Steffan-Dewenter, I., & Thies, C. (2005). Landscape perspectives on agricultural intensification and biodiversity–ecosystem service management. *Ecology letters*, 8(8), 857-874.
- World Bank, (2006), Social capital, World Bank Web Sitesi, <http://web.worldbank.org>.
- World Comission on Environment and Development – WCED (1987). *Our Common Future*. New York: Oxford University Press.
- Yenigül, S.B. (2017). Kırsal Kalkınma Politikalarında Yeni Yaklaşımlar ve Bu Yaklaşımların Türkiye’nin Kırsal Kalkınma Politikalarına Etkisi, *Planlama*, 27(1), 16-25.
- Yeşilbaş, M. (2011). Kırsal Kalkınma Politikalarının Gelişim Çizgisi ve Planlı Dönemde Kırsal Kalkınma. *Türk İdare Dergisi* (470), 153-176.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, H., & Tolunay, A. (2007). Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Politikalarında Yeni Yönelimler ve Türkiye. *Türkiye Ormancılık Dergisi*, 8(1), 107-122.

Yontar, İ.G. ve Söztutar, M. (2018). Kırsal Alanda Girişimcilik, Üretim ve Kalkınma Boyutlarıyla Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) – Manisa İl Koordinatörlüğü Örneği, *Sayıştay Dergisi*, (111), 43-77.

Yörür N., (2008). 1980 Sonrası Tarım Politikalarının Kırsal Alandaki Yapısal Dönüşüm Üzerine Etkileri: Aydın-Dalama Örneği, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.

İnternet Kaynakları

(URL-1) Defra (2005). <https://www.gov.uk/government/publications/securing-the-future-delivering-uk-sustainable-development-strategy>

(URL-2) Elazığ TSO (2020). İstatistikler, www.elazigtso.org.tr.

(URL-3) Elazığ Ziraat Odası (2020).İstatistikler, elazig.ziraatodasi.org.

(URL-4) FAO (2014). <http://www.fao.org/docrep/t0060e/T0060E02.htm>.

(URL-5) Fırat Kalkınma Ajansı (2020), <https://fka.gov.tr/>.

(URL-6) https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/2019_trkiye_raporu-tr.pdf.

(URL-7)<https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html>.

(URL-8) IPARD (2017). <https://ipard.tarim.gov.tr/Ayarlar/mevzuat/IPARDProgram.doc>,

(URL-9) Nüfus idaresi, <https://www.nvi.gov.tr/nufus-istatistikleri>.

(URL-10) OECD (2004). <http://www.oecd.org/industry/tourism/2755218.pdf>

(URL-11) SGK Genel Müd. (2020), İşgücü İstatistikleri, www.sgk.gov.tr.

(URL-12) TC.Tarım Orman Köyişleri Bakanlığı (2020), İstatistikler, <https://www.tarimorman.gov.tr/>.

(URL-13) TÜİK, tuik.gov.tr.

(URL-14) UCGL Rapor4, (2017), <https://www.uclg.org/en/Gold4>.

(URL-15) Gıda Tarım ve Ormanlık Bakanlığı (2015). Ulusal Kalkınma Stratejisi (2014-2020) [https://kcp.tarim.gov.tr/UKKS%20\(2014-2020\).pdf](https://kcp.tarim.gov.tr/UKKS%20(2014-2020).pdf)

(URL-16) TBMM, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_kurul.cl_getir?pEid=19781

(URL-17), <https://www.enerjigazetesi.ist/elazig-belediyesi-5-mw-guce-sahip-gunes-enerji-santrali-kuracak/>

(URL-18), <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/dokuman/elazig-ilinde-biyogaz-uretimi-ve-biyogazdan-enerji-elde-edilmesi-konusunda-fizibilite-calismasi/439>

(URL-19), Fırat 2023, <https://kentselstrateji.com/>

Diğer Kaynaklar

Devlet Planlama Teşkilatı verileri

DİE-TÜİK Genel Nüfus Sayımları

Dış Ticaret Bakanlığı verileri

Elazığ Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü

Elazığ Spor Hizmetleri Gen. Müdürlüğü verileri

Elazığ Su Ürünleri Sektör Raporu

Elazığ Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

Fırat Kalkınma Ajansı verileri

Gap Bölgesel Kalkınma İdaresi Başkanlığı

III. Elazığ Tarım Şurası, 2019.

İSO, Türkiye'nin 500 büyük şirketi araştırması

Muhasebat Genel Md. Verileri

SGK Genel Müd., İstihdam ve İşsizlik Verileri

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Bşk., verileri

T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

T.C. Kalkınma Bakanlığı verileri

Tarım Orman Bakanlığı İstatistikleri

TBB İstatistikleri

TÜİK, Tarımsal Üretim İstatistikleri

Türk Patent Enstitüsü verileri

442 sayılı köy kanunu

EKLER

Anket Formu

DEĞERLİ ARKADAŞLAR

Bu anket Elazığ ilinde kırsal kalkınma ile ilgili görüşlerinizi araştırmak amacıyla hazırlanmıştır. Anketten elde edilen veriler toplu olarak değerlendirilecek ve sadece çalışmanın amacına uygun olarak kullanılacaktır. Bu nedenle ankete isminizi yazmanıza gerek yoktur. Ankete vereceğiniz cevaplar araştırmanın amacına ulaşmasına katkı sağlayacaktır.

İlgi ve katkılarınız için teşekkür eder, saygılar sunarım.

Abdullah KARADAĞ
Doktora Öğrencisi

1. Cinsiyetiniz?

Kadın

Erkek

2.Medeni durumunuz?

Evli

Bekar

3.Yaşınız?

18-25

26-33

34-41

42-49

50 ve üzeri

4. Eğitim durumunuz?

Okur Yazar değil

Okur yazar

İlkokul

Ortaokul

Lise

İki yıllık yüksekokul

Dört yıllık fakülte

Lisansüstü

5.Göreviniz

- Çalışan
- Serbest Meslek
- Emekli
- Ev Hanımı
- Öğrenci
- Memur
- İşsiz

6.Ailenizin Aylık Geliri?

- 0-2000 TL
- 2000 - 4000 TL
- 4000 - 6000 TL
- 6000 - 8000 TL
- 8000 10000 TL
- 10000 TL üzeri

7.Elazığ'ın kırsal kalkınmasının ne derece yeterli olduğunu düşünüyorsunuz?

- Çok yeterli
- Biraz yeterli
- yeterli
- yetersiz
- çok yetersiz

7. Elazığ İlinde Kırsal Kalkınmada yaşanan sorunlarla ilgili problemlerin önem derecelerini işaretleyiniz?

7.1. Parçalı Arazi

- Çok Önemsiz
- Önemsiz
- Karasız
- Önemli
- Çok önemli

7.2. Ürünlerin Değerinde Satılamaması

- Çok Önemsiz
- Önemsiz
- Karasız
- Önemli
- Çok önemli

7.3. Sulama Suyu

- Çok Önemsiz
- Önemsiz
- Karasız
- Önemli
- Çok önemli

7.4. Sermaye Eksikliği

- Çok Önemsiz
 Önemsiz
 Karasız
 Önemli
 Çok önemli

7.5. Kırsal Yoksulluk

- Çok Önemsiz
 Önemsiz
 Karasız
 Önemli
 Çok önemli

7.6. Düşük Verimli arazi

- Çok Önemsiz
 Önemsiz
 Karasız
 Önemli
 Çok önemli

7.7. Güven Eksikliği

- Çok Önemsiz
 Önemsiz
 Karasız
 Önemli
 Çok önemli

7.8. Eğitim Problemi

- Çok Önemsiz
 Önemsiz
 Karasız
 Önemli
 Çok önemli

7.9. Köy Yolu Problemi

- Çok Önemsiz
 Önemsiz
 Karasız
 Önemli
 Çok önemli

7.10. Kooperatifçilik Problemi

- Çok Önemsiz
 Önemsiz
 Karasız
 Önemli
 Çok önemli

7.11. Sağlık Problemi

- Çok Önemsiz
 Önemsiz
 Karasız
 Önemli
 Çok önemli

7.12. İçme Suyu Problemi

- Çok Önemsiz
 Önemsiz
 Karasız
 Önemli
 Çok önemli

7.13. Kalıcı Teknik Eleman

- Çok Önemsiz
 Önemsiz
 Karasız
 Önemli
 Çok önemli

7.14. Mera Problemi

- Çok Önemsiz
 Önemsiz
 Karasız
 Önemli
 Çok önemli

7.15. Üretim maliyetlerinin yüksek olması

- Çok Önemsiz
 Önemsiz
 Karasız
 Önemli
 Çok önemli

8.Kırsal Kalkınmanın sağlanması için yapılması gerekenlerle ilgili aşağıdaki görüşlere katılma durumunuzu belirtiniz?

8.1.Proje ve hibe desteği sağlanmalı

- Tamamen katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Karasızım
- Katılıyorum
- Tamamen katılıyorum

8.2.Ürünlerin değerinde satılması sağlanmalı

- Tamamen katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Karasızım
- Katılıyorum
- Tamamen katılıyorum

8.3.Kırsal kesime eğitim verilmeli

- Tamamen katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Karasızım
- Katılıyorum
- Tamamen katılıyorum

8.4.Arazi toplulaştırılması geliştirilmeli

- Tamamen katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Karasızım
- Katılıyorum
- Tamamen katılıyorum

8.5.Tarım ve hayvansal Kooperatifçilik geliştirilmeli

- Tamamen katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Karasızım
- Katılıyorum
- Tamamen katılıyorum

8.6.Ürüne dayalı prim desteği verilmeli

- Tamamen katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Karasızım
- Katılıyorum
- Tamamen katılıyorum

8.7.Düşük faizli krediler verilmeli

- Tamamen katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Karasızım
- Katılıyorum
- Tamamen katılıyorum

8.8.Tarım ve Hayvancılıktaki bürokrasi azaltılmalı

- Tamamen katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Karasızım
- Katılıyorum
- Tamamen katılıyorum

8.9 Göçün önlenmesi ve istihdamın artırılması

- Tamamen katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Karasızım
- Katılıyorum
- Tamamen katılıyorum

8.10.Tarım ve hayvancılıktaki üretim maliyetleri ucuzlatılmalı

- Tamamen katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Karasızım
- Katılıyorum
- Tamamen katılıyorum

8.11.Kırsal kalkınma ile ilgili teşvikler artırılmalı

- Tamamen katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Karasızım
- Katılıyorum
- Tamamen katılıyorum

8.12.Tarım ve hayvancılıkla ilgili projeler için danışmanlık desteği sağlanması

- Tamamen katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Karasızım
- Katılıyorum
- Tamamen katılıyorum

8.13.Kırsal turizm potansiyelinin kullanılması ve geliştirilmesi

- Tamamen katılmıyorum
 Katılmıyorum
 Karasızım
 Katılıyorum
 Tamamen katılıyorum

8.14.Katma değeri yüksek ürünler üretilerek pazarlanması

- Tamamen katılmıyorum
 Katılmıyorum
 Karasızım
 Katılıyorum
 Tamamen katılıyorum

8.15.Çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşanlara gereken her türlü desteğin sağlanması

- Tamamen katılmıyorum
 Katılmıyorum
 Karasızım
 Katılıyorum
 Tamamen katılıyorum

8.16.Bölgede yetişen ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması ile ilgi tesislerin kurulması

- Tamamen katılmıyorum
 Katılmıyorum
 Karasızım
 Katılıyorum
 Tamamen katılıyorum

8.17.Piyasada rekabet edecek mal ve hizmet işletmelerinin kurulması

- Tamamen katılmıyorum
 Katılmıyorum
 Karasızım
 Katılıyorum
 Tamamen katılıyorum

ÖZGEÇMİŞ

1977 yılında Elazığ'da doğdu, İlk, orta ve lise öğrenimini müteakip Fırat Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler, Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü, Uluslararası Ahmet Yesevi Üniversitesi Ekonomi Fakültesi Ekonomi Ana Bilim Dalı Yerel Yönetimler Yüksek Lisans Bölümünden; (Şehir Bölge Planlama- Çevre Şehircilik İmar Hukuku-Metropolitan Yönetimler Ve Konut Politikaları-Kamu Yönetimi Disiplinlerini de İçerisine Alan) Yerel Yönetimler Bilim Uzmanı Ünvanıyla mezun olmuştur. ‘‘KARADAĞ’’ Evli olup 2 çocuk babasıdır.